

MEDENÎ USÛL HUKUKUNDA HÜKMÜN TAMAMLANMASI

Yüksek Lisans Tezi

Burcu ÇAVUŞ

Eskişehir 2022

MEDENÎ USÛL HUKUKUNDA HÜKMÜN TAMAMLANMASI

Burcu ÇAVUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Tolga AKKAYA

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak 2022

ÖZET

MEDENÎ USÛL HUKUKUNDA HÜKMÜN TAMAMLANMASI

Burcu ÇAVUŞ

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak 2022

Danışman: Doç. Dr. Tolga AKKAYA

Mahkemeler tarafından yargılamaların sağlıklı şekilde yürütülmesi ve tarafların dava kapsamında ileri sürdüğü tüm taleplerin eksiksiz ve tam bir biçimde hüküm altına alınması esastır. Ancak dikkatsizlik, unutkanlık, ihmal ve iş yükünün getirdiği yoğunluk içinde gözden kaçırma gibi sebeplerle mahkemelerin taraf taleplerine dair eksik karar verdiği durumlarla karşılaşmaktadır. Bu tür eksikliklerin giderilerek, hükme bağlanması gereken hususların nihaî karara eklenmesi amacıyla kanun koyucu tarafından 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 27. maddesi ile HMK'ya "hükmün tamamlanması" yolu eklenmiştir. Yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda ek karar verilmesini, taraflardan her birinin nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde isteyebileceği, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 305/A'daki hükmün tamamlanması düzenlenmesinde öngörülmektedir.

Bu çalışmada hükmün tamamlanması kurumu değerlendirilmiştir. Öncelikle hükmün tamamlanmasının amacı, hukukî niteliği, hükmün tavzihi, hükmün tashihi ve kanun yolları gibi kurumlarla benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde durulmuştur. Daha sonra hükmün tamamlanması kurumunun uygulama alanı, tamamlama konusu yapılabilecek kararlar, tamamlama sebepleri, başvuru usûlü, hükmün tamamlanması yargılaması, yargılama sonucu verilecek kararlar ve verilen ek kararlara karşı gidilebilecek başvuru yolları incelenmiştir.

Çalışmanın hazırlanma sürecinde öğretideki görüşler ele alınmış ve mahkeme kararlarına da olabildiğince geniş ölçüde yer vermeye çalışılmıştır. Ayrıca Alman, Avusturya ve İsviçre hukukundaki düzenlemelerden yararlanılmış ve bu hukuk öğretilerindeki görüşler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nihâî kararların tamamlanması, Ek karar, Hükmün tamamlanması, Hükmün tavzihi, Kanun yolları

ABSTRACT

AMENDMENT OF THE FINAL JUDGMENT IN CIVIL PROCEDURE LAW

Burcu ÇAVUŞ

Department of Private Law

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, January 2022

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Tolga AKKAYA

It is essential that the trials are conducted in a healthy manner by the courts and that all claims put forward by the parties within the scope of the case are fully and completely judged. However, there are cases where the courts make incomplete decisions regarding the claims of the parties due to reasons such as carelessness, forgetfulness, negligence and overlooking in the intensity of the workload. In order to eliminate such deficiencies and to add the issues that need to be adjudicated in the final judgment of the court, the “amendment of the final judgment” added to Civil Procedure Act as a legal way by the legislator with the Article 27 of the Law on Amending the Law on Civil Procedure Act and Some Acts. According to Article 305/A of Civil Procedure Act, each of the parties may request an additional decision within one month from the notification of the final judgment, in matters that have not been fully or partially decided although it is required to be put forward in the trial or to be adjudicated spontaneously.

In this study, the institution of amendment of the final judgment has been evaluated. First of all, the purpose of the amendment of the final judgment, its legal character, the similarities and differences from similar institutions such as the correction of the judgment and legal remedies were emphasized. Then, the application area of the institution of the amendment of the final judgment, the decisions that can be made on the subject of completion, the reasons for the completion, the application procedure, the judgment for the amendment of the final judgment, the decisions to be made as a result of the judgment and the remedies that can be taken against the additional decisions given were examined.

In the process of preparing the study, the views in the doctrine were discussed and the court decisions were also tried to be included as widely as possible. In addition, the regulations in German, Austrian and Swiss law were used and the views in these legal doctrines were examined.

Keywords: Amendments of final decisions, Additional judgment, Amendment of judgment, Clarification of judgment, Legal remedies

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmam süresince mesai saatleri içinde ve dışında vaktini ayırıp bilgi ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, tez konusunun bulunması, kaynak araştırması ve yazımı aşamasında sonsuz sabrı, ilgisi ve desteği için değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Tolga AKKAYA'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez süresince, 2210-A Genel Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı 2019-2 bursiyeri olarak maddi destek aldığım TÜBİTAK'a teşekkürlerimi sunarım.

Yetişmemde büyük emek ve destekleri olan sevgili anneme ve rahmetli babama; manevi desteğiyle hep yanımda olan canım kardeşim Songül ÇAVUŞ ULUSOY'a; sabırla ve sevgiyle bana her zaman destek olan, kaynak araştırmalarımnda hep bir telefon uzağımda olup, tezimi birçok kez okuyarak düzeltmelerime katkıda bulunan canım dostlarım Şeyma AKDENİZ ve Şebnem ÇELİKBAŞ'a, zorlandığım noktada desteğiyle ve sevgisiyle beni motive eden canım arkadaşım Ferda Selika DAMLA'ya teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	V
TEŞEKKÜR	vii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	viii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
I. HÜKMÜN TAMAMLANMASININ HUKUKÎ NİTELİĞİ VE BENZER HUKUKÎ KURUMLARDAN FARKLARI.....	5
1. Kavramsal Olarak Hükmün Tamamlanması	5
1.1. Hükmün Tamamlanması Kavramı	5
1.2. Hükmün Tamamlanmasının Amaçları	6
1.2.1. Karar Boşluklarını Doldurmak	7
1.2.2. Karar Verme Sürecindeki Hataları Düzeltmek	10
1.2.3. Hak Arama Hürriyetini Gerçekleştirmek.....	10
1.2.4. Nihai Kararı Tamamlamak	11
1.2.5. Etkin Hukukî Koruma Gerçekleştirmek	12
1.2.6. Usul Ekonomisine Hizmet Etmek.....	13
2. Hükmün Tamamlanmasının Hukukî Niteliği.....	15
2.1. Genel Olarak.....	15
2.2. Hukukî Çare.....	15
2.3. Kanun Yolları	18
2.3.1. Geniş Anlamda Kanun Yolları	21
2.3.2. Dar Anlamda Kanun Yolları.....	22
2.4. Hukukî Çare - Kanun Yolu Ayrımı ve Hükmün Tamamlanmasının Niteliğinin Değerlendirilmesi	23
2.4.1. Kararın Denetlenmesi	25

2.4.2. Aktarıcı ve Erteleyici Etki	26
2.4.3. Amaç ve Hukukî Yarar	27
2.4.4. Başvuru Konusu, Süresi ve Başvuru Hakkından Feragat	29
2.4.5. Kanun Yolu ve Hükmüm Tamamlanması Başvurularının Yarışması	32
3. Benzer Hukukî Çarelerden Farkı ve Bunlarla İlişkisi	43
3.1. Tavzih ile Farkı ve İlişkisi	43
3.1.1. Amaç	46
3.1.2. Başvuru Konusu Kararlar	48
3.1.3. Hükmün Kesinleşmesine ve Cebri İcraya Etki	50
3.1.4. Başvuru Usûlü.....	52
3.1.5. Hükmün Tavzihi ve Hükmün Tamamlanmasının Yarışması	56
3.2. Tashih ile Farkı ve İlişkisi	57
3.2.1. Başvuru Usûlü.....	58
3.2.2. Nihâî Karara Etki	61
3.3. Hakem Kararının Tamamlanması ile Farkı ve İlişkisi	63
3.3.1. Başvuru Usûlü.....	64
3.3.2. Kanun Yolu.....	67
3.3.3. Ek Karar ile Nihâî Karar Arasındaki İlişki	70
3.4. İstinaf ve Temyiz Kanun Yolları ile Farkı ve İlişkisi.....	72
3.4.1. Başvuru Konusu ve Parasal Değeri	74
3.4.2. Başvurabilecek Kişiler	76
3.4.3. Başvuru Sebepleri, Şekli, Süresi, Etkisi ve Harçlar.....	79
3.4.4. İnceleme Usûlü	83
3.4.5. Aleyhe Bozma Yasağı	85
3.4.6. Aleyhe Hüküm Verme Yasağı	86
3.4.7. Usûlî Müktesep Hak	88
3.5. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yolu ile Farkı ve İlişkisi	89

II. HÜKMÜN TAMAMLANMASI YOLUNA BAŞVURULABİLECEK MAHKEME KARARLARI, HÜKMÜN TAMAMLANMASI SEBEPLERİ VE YARGILAMA USÛLÜ	95
1. Genel Olarak Hükümün Tamamlanmasına İlişkin Düzenlemeler	95
2. Genel Olarak Karşılaştırmalı Hukuktaki Hükümün Tamamlanmasına İlişkin Düzenlemeler	96
2.1. Alman Hukukundaki Düzenlemeler	96
2.2. Avusturya Hukukundaki Düzenlemeler	97
2.3. İsviçre Hukukundaki Düzenlemeler	97
3. Hükümün Tamamlanmasına İlişkin Düzenlemenin Zaman Bakımından Uygulanması	98
4. Hükümün Tamamlanması Yoluna Başvurulabilecek Mahkeme Kararları	101
4.1. Ara Kararlar	102
4.2. Nihaî Kararlar	104
4.2.1. Usule İlişkin Nihaî Kararlar	105
4.2.2. Esasa İlişkin Nihaî Kararlar	108
4.3. Davaya Son Veren Taraf Usûl İşlemleri Sonucu Verilen Kararlar	108
4.4. Davanın Konusuz Kalması Kararı	113
4.5. Kısmî Hüküm	115
4.6. Şarta Bağlı Hüküm	117
4.7. Geçici Hukukî Koruma Talepleri Üzerine Verilen Kararlar	119
4.8. Çekişmesiz Yargı Kararları	123
4.9. Üst Mahkeme Kararları	127
4.10. Tamamlayıcı Ek Kararlar	131
5. Hükümün Tamamlanması Sebepleri	132
5.1. Yargılamada İleri Sürülmesine Rağmen Hakkında Tamamen veya Kısmen Karar Verilmeyen Hususların Bulunması	133
5.1.1. Davanın Esasına İlişkin Talepler Hakkında Karar Verilmemesi	137
5.1.2. Usûle İlişkin Talepler Hakkında Karar Verilmemesi	141

5.1.3. Talep Edilenden Daha Fazlasına veya Uyuşmazlık Taraflarının Talep Etmedikleri Bir Şeye Karar Verilmesi.....	142
5.1.4. Davada İtiraz veya Def'i Olarak İleri Sürülen Hususlar Hakkında Karar Verilmemesi.....	143
5.1.5. Karşı Davada Talep Edilen Hususlar Hakkında Karar Verilmemesi	145
5.1.6. Birleştirilen Davalarda Talep Edilen Hususlar Hakkında Karar Verilmemesi.....	146
5.1.7. Fer'î ve Asli Müdahale Hakkında Karar Verilmemesi.....	147
5.1.8. Davaların Yığılması Halinde Talepler Hakkında Karar Verilmemesi....	148
5.1.9. Dava Arkadaşlığında Talepler Hakkında Karar Verilmemesi.....	149
5.1.10. Terditli Davada Talepler Hakkında Karar Verilmemesi.....	150
5.1.11. Seçimlik Davada Talepler Hakkında Karar Verilmemesi	151
5.1.12. Islah Yoluyla İleri Sürülen Talepler Hakkında Karar Verilmemesi	152
5.1.13. Bozmaya Uyuma Kararı Sonrasında Davanın Esası Hakkında Karar Verilmemesi.....	155
5.1.14. Talebin Bir Kısmı Hakkında Karar Verilmemesi	156
5.1.15. İkincil veya Yardımcı Talepler Hakkında Karar Verilmemesi.....	157
5.2. Kendiliğinden Hükme Geçirilmesi Gerekli Olmasına Rağmen Hakkında Karar Verilmeyen Hususların Bulunması.....	160
5.2.1. Usûle İlişkin Mahkemenin Re'sen Karar Vermesi Gereken Haller	160
5.2.1.1. Genel Olarak Yargılama Giderleri Kararları	160
5.2.1.2. Yargılama Giderleri Kalemlerine Dair Kararlar	165
5.2.2. Esasa İlişkin Mahkemenin Re'sen Karar Vermesi Gereken Haller.....	173
6. Hükümün Tamamlanması Başvurusu	177
6.1. Hükümün Tamamlanması Talebi	177
6.2. Hükümün Tamamlanmasını Talep Edebilecek Kişiler.....	184
6.3. Başvuru Süresi.....	187
6.4. Hukukî Yarar	195
6.5. Görevli ve Yetkili Mahkeme	198

6.6. Başvuru Şekli ve İçeriği	199
6.7. Başvurunun İlk Nihâî Kararın Kesinleşmesine ve Cebri İcraya Etkisi	201
7. Hükümün Tamamlanması Yargılaması.....	203
8. Hükümün Tamamlanması Yargılaması Sonucunda Verilecek Kararlar	205
8.1. Hükümün Tamamlanması Talebinin Reddi Kararı	205
8.2. Hükümün Tamamlanması Talebinin Kabulü ve Ek Karar	207
8.3. Davaya Son Veren Taraf Usûl İşlemleri Nedeniyle Verilebilecek Kararlar ..	208
8.4. Ek Kararın Etkisi ve Hukukî Niteliği	210
8.5. Ek Karar ile Hükmedilmesi Gereken Yargılama Giderleri	212
9. Ek Karara Karşı Başvurulabilecek Hukukî Çareler	214
9.1. Hükümün Tavzih, Tashihi ve Tamamlanması.....	214
9.2. Kanun Yolları	214
SONUÇ	222
KAYNAKÇA.....	233

KISALTMALAR

Abs.	: Paragraf
a.g.k.	: Adı geçen kaynak
ArbGG	: Arbeitsgerichtsgesetz (Alman İş Mahkemesi Kanunu)
Art.	: Artikel, madde
aşa.	: Aşağıda
AvK.	: Avukatlık Kanunu
Ay.	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
B. No.	: Başvuru No
E.	: Esas
FamFG	: Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (Aile Hukukuna İlişkin Yargılama Usûlü ve Çekişmesiz Yargı İşleri Kanunu)
FGO	: Finanzgerichtsordnung (Alman Vergi Usûl Kanunu)
GK	: Genel Kurul
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HSK	: Hâkimler ve Savcılar Kurulu
HUAK	: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
HUMK	: Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu

İBBGK	: Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İHAM	: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi
İHAS	: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İşMK	: İş Mahkemeleri Kanunu
K.	: Karar
Ka.	: Kanun
m.	: Madde
MİHDER	: Medenî Usûl ve İcra İflas Hukuku Dergisi
§	: Madde
Rn.	: Randnummer (Kenar Numarası)
s.	: Sayfa
S.	: Satz (Cümle)
sa.	: Sayılı
SGG	: Sozialgerichtsgesetz (Alman Sosyal Mahkeme Yasası)
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
Teb. K.	: Tebligat Kanunu
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: Türk Medenî Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı

vs.	: Vesaire
VwGO	: Verwaltungsgerichtsordnung (Alman İdari Yargılama Usûl Kanunu)
yuk.	: Yukarıda
ZPO	: Zivilprozessordnung (Medenî Usûl Kanunu)
dZPO	: Deutsche Zivilprozessordnung (Alman Medenî Usûl Kanunu)
öZPO	: Österreich Zivilprozessordnung (Avusturya Medenî Usûl Kanunu)
sZPO	: Schweizerische Zivilprozessordnung (İsviçre Federal Medenî Usûl Kanunu)

GİRİŞ

Yargılama süreçlerinin sağlıklı şekilde ilerlemesi ve sonuçlandırılması uyuşmazlık taraflarının temel beklentisidir. Bu beklentiyi karşılamak adına yargılama süreci boyunca ve yargılama sonucunda mahkeme tarafından tutulan tutanaklar ile alınan kararların hatasız olması esastır. Ayrıca mahkeme kararlarındaki hataların kontrolünün hâkimler ve taraflar için bir yasal yükümlülük olduğu söylenebilir. Dikkatsizlik veya diğer bir nedenle yargılamayı yapan hâkim veya hâkimler tarafından gözden kaçırılmış bir hatanın düzeltilmesi için seçeneklerin mevcut olup olmadığı; mevcut ise farklı tür ve derece mahkemelerinin değişik menfaatleri de göz önüne alındığında hukukî çarelerden olan tavzihi, tashihi, tamamlama prosedürleri yoluyla mı yoksa sadece bir kanun yolu başvurusu ile mi düzeltmenin elde edilebileceğine karar vermek, problemin en doğru şekilde çözümü açısından önemlidir. Ancak sayılan usûllerden hangisine gidilmesinin hak kaybına uğramanın önüne geçmek adına daha doğru olduğuna karar vermek her zaman kolay değildir. Bu nedenle tarafların ve özellikle avukatla temsil olunan davalarda yetkilendirilmiş vekillerin, hataları düzeltme anahtarlarına dair jargona ve uygulamaya hâkim olmaları önem taşımaktadır.

Öncelikle mahkemenin kararındaki hatanın tespiti ve doğru şekilde nitelendirilmesi gerekmektedir. Hatanın belirlenip nitelendirilmesinin ardından, kanunda düzenlenerek uyuşmazlık taraflarının hizmetine sunulan hukukî çareler ile kanun yollarından hangisinin tercih edileceğine karar verilecektir. Uygulamada ise hukukî çareler ve kanun yolları başvuruları yapılırken başvuru yolunun belirlenmesinde sorunlar yaşanmaktadır ve hukukî çarelerin birbirlerinin yerine kullanıldığı gözlemlenmektedir. Özellikle Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 304'te düzenlenen hükmün tashihi ve m. 305'te düzenlenen hükmün tavzihi yollarının birbirine karıştırıldığına uygulamada sıkça rastlanmaktadır. Hükmün tavzihi, mahkemece verilen nihaî kararın yeterince açık olmaması veya icrasında tereddüt uyandırıyor olması yahut birbirine aykırı fıkralar içermesi halinde, hükmün açıklanması ve tereddüt ya da aykırılığın giderilmesi amacıyla hükmün icrası tamamlanıncaya kadar uyuşmazlık taraflarının başvurabileceği bir hukukî yol iken; hükmün tashihi, mahkemenin hükmünde dikkatsizlik vb. nedenlerin sonucu olarak bulunan yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hataların düzeltilmesi amacıyla başvurulabilecek bir hukukî çaredir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na 22/7/2020 tarihinde kabul edilen 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı

Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 27. maddesi ile mevzuatımıza eklenerek HMK m. 305/A'da düzenlenen hükmün tamamlanması, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda tarafların talebi üzerine ek karar verilmesini öngörmektedir ve bu kurumunun da tavzih ve tashih kurumları ile karıştırılması ihtimali bulunmaktadır.

Başvuru sahipleri tarafından gerekli özen gösterilmeyerek, bu hukukî çarelerin karıştırılıp birbirleri yerine kullanılmaları ihtimali dahilinde, mahkemenin başvuru konusu hatayı belirleyip asıl başvuru türünü tespit etmesi ve bir karar vermesi gerekecektir. Ancak yanlış adlandırılarak yapılmış bir başvurunun esas niteliğinin tespiti, yapılan başvurunun tespit edilen bu hukukî çareye dair prosedüre uygunluğunun değerlendirilmesi ve daha sonra bu hukukî çarenin uygulaması kapsamında bir karar verilerek başvurunun sonuçlandırılması her durumda kolayca yapılabilir değildir. Mahkemelerin kendi hatalarını kabul etme isteklilikleri, doğru bir nitelendirme ile kanundaki usûle uygun yapılan ve yerine getirilebilecek bir düzeltme talebi ile talebe konu hatanın nesnel bir şekilde ortaya konulması halinde artmaktadır.

Başvurunun karıştırma sonucu yanlış nitelendirilmesinin yanı sıra, süreci uzatma amacı güttüğü açıkça belli olan sayfalar dolusu düzeltme talepleri de uygulamada sıkça karşılaşılan bir başka problemidir. Bu başvurular hem makul değil hem de taktiksel olarak doğru tercihler değildir. Mahkeme tarafından yapılan hatanın giderilmesi adına, mahkeme tutanaklarının harfi harfine tekrarı şeklinde çoğaltılarak sayfalar dolusu bir başvuru şeklinde ileri sürülen talep, başvuruyu inceleyecek olan hâkimler için bunları tekrardan gözden geçirme ve hatayı tespit etme noktasında motive edici olmaktan uzaktır.

Açıklanan bu sorunlar dikkate alındığında temelde mahkeme kararlarındaki hataları düzeltmeye hizmet etmek üzere mevcut olan tavzih, tashih ve tamamlama hukukî çarelerinin niteliklerinin, kullanılma amaçlarının ve uygulama usûllerinin yeterince bilinmemesi, temel problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahkemenin kararındaki hatanın tespitinden sonra hangi başvuru yoluna gidileceği, bu başvuru yolunun kapsamı ve tespit edilen hatanın bu yolla nasıl düzeltileceği, sürecin nasıl işleyeceğine dair bilgilere sahip olan uyuşmazlık tarafı veya vekil, sayfalarca yazılmış, kendini tekrar eden bir metne sahip ve yanlış adlandırılmış bir başvuru yerine; süresi içerisinde ilgili mercie yöneltilmiş, tespit edilen hatayı, başvuru düzeltme yolunu ve başvuru konusu istemi somut olarak ortaya koyan bir talep ile hukukî çare başvurusunda bulunacaktır. Bu şekilde

yapılan bir başvuru ile süreç daha hızlı ve verimli işleyeceğinden istenilen kararın elde edilmesi açısından da usûl ekonomisi ilkesine uygun sonuç elde edilecektir.

Hükmün tamamlanması düzenlemesi yürürlüğe girmeden önce mevcut olan bir diğer problem ise tavzih ve tashih kurumları kapsamında yapılan başvurular sonucunda, mahkemelerin önceki hükmü değiştirecek nitelikte yahut önceki hükme ekleme yapan kararlar vermesiydi. Her ne kadar mahkemenin kararının eksik olması durumunda ortaya çıkan tamamlama ihtiyacını gidermek adına hükmün tamamlanması kurumu getirilmiş olsa da mahkemelerin tavzih, tashih ve tamamlama prosedürleri kapsamında verecekleri kararlar ile ilk hükümlerini değiştirici nitelikte kararlar vermeleri ihtimali hâlâ mevcuttur. Tavzih, tashih ve tamamlama kurumlarının amaçlarına aykırı olarak ilk nihaî kararı sınırlandıran, genişleten veya değiştiren kararlar, genel olarak düzeltme prosedürlerinin sınırlarının tam olarak bilinmemesinden veya bu sınırların aşılmasından kaynaklanmaktadır.

Hükmün tamamlanması, hükmün tashihi ve hükmün tavzihi birbirlerinden farklı kurumlar olmalarına rağmen temel olarak mahkeme kararlarındaki belli başlı hata ve eksiklikleri gidererek, nihaî kararları düzelterek hükmün infazını kolaylaştırma amacı gütmektedir. Hükmün tamamlanması prosedürünün de mevzuatımıza eklenmesi ile hükümdeki hataların düzeltilmesi amacıyla öngörülen prosedür sayısı artmış ve bu artışa paralel olarak, bu kurumların karıştırılması ihtimali de oransal olarak yükselmiştir. Bu kurumların farklılıklarının göz ardı edilmesi ve karıştırılarak birbirleri yerine kullanılması durumlarında, kurumların hizmet ettikleri amaçlarının gerçekleştirilmesinden de uzaklaşılacaktır.

Hükmün tavzihi, hükmün tashihi ve hükmün tamamlanması kurumlarının özellikleri ve bu prosedürlerin detaylarına dair bilgiler açısından öğretide ulaşılabilir kaynaklar ve makaleler mevcuttur. Ancak hakem kararlarının tamamlanması kurumu kapsamında ve mehzaz hukuk sistemlerindeki uygulamalar incelenirken her ne kadar hükmün tamamlanması kavramına öğreti tarafından eskiden beri değiniliyor olsa da, usul kanununa dahil edilerek uygulamada fiili olarak yer edinen ve mahkemeler açısından yeni bir hukukî çare olan bu kuruma dair ulaşılabilir kaynaklar sınırlı sayıdadır. Çalışma konusunun seçilmesindeki en önemli etkenlerden biri de hükmün tamamlanması kurumunun özellikleri ve detaylarına dair öğretideki boşlukların doldurulmasına katkı sağlamaktır. Ayrıca bu çalışma ile hükmün tamamlanmasının mahkeme kararlarını

düzeltilme amacı güden diğer hukukî yollardan farklarını ortaya koyarak, tamamlama kurumuna dair olası karışıklıklara ve tereddütlere çözüm bulmak hedeflenmektedir.

Mahkeme kararlarında karşılaşılan karar boşluklarının giderilmesi adına hükmün tamamlanması prosedürü ile bir kısım problemler çözüme kavuşturulmuş olsa da yeni bazı sorunların ortaya çıkması da muhtemeldir. Uygulamadaki mevcut veya karşılaşılmaması muhtemel sorunlara çözüm önerileri getirmek ve sürecin detaylı açıklanması ile kurumun tanıtılması ve uygulamacılara kolaylık sağlanması da çalışmanın amaçları arasındadır.

Yukarıda açıklanan ihtiyaç ve amaçlar doğrultusunda yapılmış olan bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde genel olarak hükmün tamamlanmasının hukukî niteliği üzerinde durulmuştur. Kurumun hukukî niteliğinin belirlenmesi açısından hükmün tamamlanması kavramından ve hükmün tamamlanmasının amacından bahsedilmiş, daha sonra benzer hukukî çareler ve kanun yolları ile arasındaki farklar incelenmiştir. İkinci bölümde ise hükmün tamamlanmasının kapsamına odaklanılmıştır. Tamamlanma konusu olabilecek nihaî kararlara değinilmiş ve ilk derece mahkemelerinin kararlarının yanı sıra, üst derece mahkeme kararları, çekişmesiz yargı kararları, geçici hukukî koruma tedbirlerine dair kararlar bakımından da hükmün tamamlanması başvurusunun mümkün olup olmadığı tartışılmıştır. Hükmün tamamlanması sebepleri, HMK m. 305/A'da belirtilen yargılamada ileri sürülmesine rağmen hakkında karar verilmeyen hususlar ve kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında karar verilmeyen hususlar başlıkları altında incelenmiştir. Daha sonra hükmün tamamlanması prosedürünün işleyişine odaklanılmış; hükmün tamamlanması talebi, tamamlama başvurusunun süresi, başvuru yapabilecek kişiler, görevli ve yetkili mahkeme, başvurunun şekli ve içeriği, başvurunun ilk nihaî kararın kesinleşmesine ve cebri icraya etkisi üzerinde durulmuştur. Hükmün tamamlanması başvurusunun kabul edilmesi sonrasında yapılacak yargılama ve yargılama sonucunda verilecek kararlar incelenmiştir. Son olarak da hükmün tamamlanması sonucu verilen ek kararın nihaî karar niteliği olma özelliği kapsamında, bu karara karşı başvurulabilecek hukukî çareler üzerinde durulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. HÜKMÜN TAMAMLANMASININ HUKUKÎ NİTELİĞİ VE BENZER HUKUKÎ KURUMLARDAN FARKLARI

1. Kavramsal Olarak Hükmün Tamamlanması

1.1. Hükmün Tamamlanması Kavramı

Tamamlama fiili kelime anlamı olarak eksiksiz, bütün, tam hale getirme, bitirme ve olgunlaştırma eylemlerini ifade etmektedir.¹ Kelime anlamına paralel olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu(HMK)’nda yargılama hukuku çerçevesinde “tamamlanma” kavramı dava şartı noksanlığının giderilmesi, dilekçelerdeki eksikliklerin kapatılması, harç ve gider avansının yargılama devam ederken yetersiz hâle gelmesi durumunda ortaya çıkan eksikliğin giderilmesi kapsamında eksiksiz hale getirme eylemi olarak; ön incelemenin tamamlanması, tahkikatın tamamlanması kapsamında süreçlerin bitirilmesi eylemi olarak; tanıkların ifade ettikleri hususların tamamlanması, bilirkişi raporlarındaki eksikliğin tamamlanması, hakem kararının tamamlanması ve hükmün tamamlanması kapsamında ise olgunlaştırma, eksiksiz ve bütün hâle getirme eylemi olarak kullanılmıştır.

Medenî yargılama hukuku anlamında hükmün tamamlanması, yargılama sürecinde taraflarca ileri sürülmüş olması ve yargılama konusu yapılmasına veya mahkeme tarafından re’sen hükme geçirilmesinin gerekli olmasına rağmen hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususlara dair eksikliğin, ek karar verilerek giderilmesi ve karar eksikliğinden kaynaklanan hüküm boşluğunun ortadan kaldırılması amacıyla taraflardan her birinin başvurabileceği bir hukukî çaredir.²

¹Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 02.12.2020); Bilgi Yayınevi (2009). *Osmanlıca Türkçe Sözlük* (8. Baskı). Ankara, s. 459.

²M. Özkes, O. Atalay ve H. Pekcanitez (2020). Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği, Sayı: 150, s. 279-280. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2020-150-1938> (Erişim Tarihi: 08.10.2020); S. Öztekin, S. Taşpınar Ayvaz ve S. Kale (2020). Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 20 Mart 2020 Tarihli Kanun Teklifi’ne İlişkin Bazı Açıklamalar ve Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği, Sayı: 149, s. 136. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2020-149-1924> (Erişim Tarihi: 08.10.2020); T. Akkaya (2021). Medenî Usûl Hukukunda Hükmün (Nihaî Kararların) Tamamlanması. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25 (1), s. 19-20. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/60157/870932> (Erişim Tarihi: 14.02.2021); M. A. Tutumlu (2020). Hukuk Davalarında Hükmün Tamamlanması Kurum ve Uygulanma Koşulları. *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:78, Sayı:2020/3, s. 408. <http://www.ankarabarosusu.org.tr/siteler/ankarabarosusu/tekmakale/2020-3/11.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2021); N. Boztaş (2020). *Türk Medenî Usûl Hukukunda İstinâf*. İstanbul: Aristo Yayınevi, s. 234-239; S. Tanrıver (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (4. Bası). Cilt I. Ankara: Yetkin

1.2. Hükümün Tamamlanmasının Amaçları

Bir mahkemenin, önüne gelen uyuşmazlık kapsamındaki taleplerden bir veya birkaçını dikkatsizlik sonucu, istemeden, yanlışlıkla vb. sebeplerle karara bağlamamış olması, uygulamada zaman zaman karşılaşılan bir durumdur. Bu durumlarda mahkeme, yargılama kapsamında ileri sürülen iddiayı tamamen veya kısmen karara bağlamamakta, diğer bir ifade ile iddiaya dair kısmî bir karar³ vermektedir ve uyuşmazlığı çözen tam bir karar için mahkemenin, iddianın henüz karara bağlanmayan kısmı hakkında mutlaka başka bir karar vermesi gerekliliği doğmaktadır. Böyle bir durumda, temel olarak bir karar boşluğunun varlığından söz edilebilir. Hükümün tamamlanması kurumu ile amaçlanan, bu türden bir karar boşluğunu, mevcut hükme bir kararın eklenmesi yoluyla gidermektir.⁴

Yayınları, s. 1042; R. Arslan, E. Yılmaz, S. Taşpınar Ayvaz ve E. Hanağası (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (7. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 724; H. Pekcanıtez, O. Atalay ve M. Özekes (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (9. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 442; M. Atalı, İ. Ermenek ve E. Erdoğan (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (4. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 565; İ. E. Postacıoğlu ve S. Altay (2020). *Medenî Usûl Hukuku Dersleri* (8. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 785-786; A. C. Budak ve V. Karaaslan (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (5. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 329; D. Belgin Güneş (2021). *Medenî Usûl Hukukunda Hükümün Tamamlanması* (HMK m. 305/A). *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (1), s. 314. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1537759> (Erişim Tarihi: 22.05.2021); B. Hendem (2021). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yeni Bir Düzenleme: Hükümün Tamamlanması. *Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi (MİHDER)*, 2021/2, 17 (49), s. 612-616. <https://ezproxy.etu.edu.tr:2416/Book/t2booZAPw0G2kdNPF49QxA/31dbdbf68f3741c891091e6a442f87f27s> (Erişim Tarihi: 21.09.2021); L. Ş. Görgün, L. Börtü, B. Toraman ve M. Kodakoğlu (2020). *Medenî Usûl Hukuku* (9. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 683; S. Öztekin (2021). *Türk Medenî Yargılama Hukukunda İstinaf ve Temyiz (6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.341-m.373 Şerhi)*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 511-512.

³Burada ifade edilen kısmî karar, Alman hukuku açısından geçerli olan dZPO § 301 ve Avusturya hukukunda geçerli olan öZPO § 391 anlamında bölünebilen ve bağımsız olarak sınırlandırılabilen dava konusu uyuşmazlığın yalnızca bir kısmı hakkında karar verilebilecek olgunluğa erişmesi halinde verilen bir kısmî karar değildir. Kısmî karar ifadesi, yargılama sonucunda verilen eksik bir tam kararı ifade etmek için kullanılmıştır. Ek karar ile kısmî kararın farkları ve benzerliklerine dair açıklamalar için bkz. Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 624 vd.

⁴O. Elzer (2020). *Beck'scher Online Kommentar zur Zivilprozessordnung* (BeckOK ZPO) (38. Auflage), (Ed: V. Vorwerk, H. Kurt). München: C. H. Beck Nördlingen, ZPO § 321 Rn. 1; H. J. Musielak (2020). *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen (MüKoZPO)*. Band 1: §§ 1-354 (6. Auflage), (Ed: W. Krüger, T. Rauscher). München: C. H. Beck Nördlingen, ZPO § 321 Rn. 1; H. J. Musielak (2020). *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz Kommentar* (17. Auflage), (Ed: H. J. Musielak, W. Voit). München: Verlag Franz Vahlen GmbH, ZPO § 321 Rn. 1; I. Saenger (2019). *Zivilprozessordnung: Familienverfahren, Gerichtsverfassung, Europäisches Verfahrensrecht: Handkommentar* (8. Auflage). Baden: Nomos, ZPO § 321 Rn. 1; H. W. Fasching, M. Bydlinski (2004). *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen* (2. Auflage). Band 3: §§ 226-460. Wien: Manzsche Verlags, s. 1319, ZPO § 423 Rn. 1; K. Schellhammer (2012). *Zivilprozess Gesetz-Praxis-Fälle* (14. Auflage). Heidelberg: C. F. Müller, s. 404, ZPO § 321 Rn. 832; J. Braun (2014). *Lehrbuch Des Zivilprozeßrechts*. Tübingen: Mohr Siebeck, s. 876; K. Eichele, B. Hirtz, R. Oberheim (2006). *Handbuch Berufung im Zivilprozess*. München: Luhterhand, s. 103, ZPO § 321 Rn. 228; L. Rosenberg, K. H. Schwab, P. Gottwald (2010). *Zivilprozessrecht* (17. Auflage). München: Verlag C. H. Beck, s. 316, ZPO § 321 Rn. 23; A. Klauser, G. E. Kodek (2006). *Jurisdiktionsnorm und Zivilprozessordnung Österreichisches und*

1.2.1. Karar Boşluklarını Doldurmak

Hükümün tamamlanması düzenlemesinin amacı, bir hükümde yer verilmeyerek unutulmuş eksikliğin mahkeme tarafından ek karara konu edilerek tamamlanmasıdır. Bu eksiklik taraflarca mahkemeye sunulmuş olan faiz, cezai şart gibi tâli bir talep hakkında yahut objektif dava yığılmasının söz konusu olduğu davalarda esasa ilişkin bir ana talep hakkında, olumlu veya olumsuz herhangi bir karar verilmemesi halinde ortaya çıkabileceği gibi, mahkemenin kendiliğinden karara bağlaması gereken bir husus hakkında karar vermeyi unutması durumunda da meydana gelebilir.⁵

Tarafların talebine rağmen bu taleplerin hükme yansımaması, genellikle mahkemenin ihmalinden kaynaklanmaktadır. Mahkemelerin, taraf taleplerinin bir kısmını veya tamamını karara bağlamayı unutmalarının nedeni olarak ise özellikle iş yoğunluğunun fazla oluşu, bakılmakta olan davaların kapsamlı olmaları ve dikkatsizlik

Europäisches Zivilprozessrecht (16. Auflage). Wien: Manzsche Verlags, s. 1176; E. Feil, E. Kroisenbrunner (2003). *Zivilprozessordnung Kurzkomentar Für Die Praxis*. Wien: Linde Verlag, s. 856; W. H. Rechberger, D. A. Simotta (2010). *Grundriss des Österreichischen Zivilprozessrechts: Erkenntnisverfahren* (8. Auflage). Wien: Manzsche Verlags, s. 486; S. Üstündağ (2000). *Medenî Yargılama Hukuku* (7. Baskı). İstanbul: Nesil Matbaacılık, s. 788; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 314-315; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 616-617; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 512.

⁵Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 280; Öztekin, Taşpınar Ayvaz ve Kale, 2020, **a.g.k.**, s. 136; s. 136; M. A. Tutumlu (2012). *Kuram ve Uygulama Açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yeni ve Değişik Hükümlerinin Yorumu* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 342.

gösterilmektedir. Faiz⁶, cezai şart⁷, inkâr tazminatı⁸, geçici hukukî koruma tedbirlerine⁹ dair bir karar verilmemesi ve benzer şekilde yargılama giderleri¹⁰ hakkında, özellikle de vekâlet ücreti¹¹ konusunda mahkemenin kararının hükümde yer almaması gibi

⁶“Somut olayda; davacı tarafın kıdem tazminatı dışındaki taleplerine yönelik temerrüt tarihinden itibaren faiz istemi olduğu, Mahkemece hüküm fıkrasında ulusal bayram ve genel tatil ücreti alacağı yönünden temerrüt tarihinden itibaren faiz yürütüldüğü görülmektedir. Ancak dosya içeriğinde mevcut olup 15.07.2013 tarihinde davalı tarafa tebliğ edilen davacının 11.07.2013 tarihli noterden gönderilen ihtarnamesinde sefer primine ilişkin isteminin de bulunmasına rağmen sefer primi alacağı yönünden temerrüt tarihinden itibaren faize karar verilmemesi hatalıdır.”. Yargıtay 9. HD., 10.12.2020 T., 2016/35327 E., 2020/18078 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 3. HD., 12.03.2009 T., 2008/21380 E., 2009/3893 K.; Yargıtay 3. HD., 07.05.2009 T., 2009/6605 E., 2009/8076 K.; Yargıtay 3. HD., 26.01.2012 T., 2011/18495 E., 2012/1863 K.; Yargıtay 3. HD., 15.3.2012 T., 2012/1486 E., 2012/6986 K.; Yargıtay 3. HD., 07.03.2013 T., 2013/1809 E., 2013/3865 K.; Yargıtay 3. HD., 16.04.2015 T., 2014/12630 E., 2015/6403 K.; Yargıtay 22. HD., 18.9.2019 T., 2016/18501 E., 2019/16567 K.; Yargıtay 17. HD., 18.6.2020 T., 2019/3584 E., 2020/3710 K.; Yargıtay 17. HD., 9.7.2020 T., 2020/191 E., 2020/4666 K.; Yargıtay 3. HD., 14.12.2020 T., 2020/9576 E., 2020/7758 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

⁷“Davacının talebi, işlemin tamamının iptaline yönelik olduğu halde protokolün 5.3.6 maddesinde öngörülen uyarı cezası yönünden bir değerlendirme yapılmadığı, olumlu ya da olumsuz bir karar verilmediği anlaşılmaktadır. O halde Bölge Adliye Mahkemesince, davacının talepleri ayrı ayrı belirlenerek tüm talepler hakkında olumlu ya da olumsuz karar verilmesi gerekirken, yasanın emredici hükmüne uyulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olmuştur.”. Yargıtay 3. HD., 16.12.2020 T., 2020/774 E., 2020/7860 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); “...muris Osman adına kayıtlı olmayan diğer pay yönüyle muris Osman ya da mirasçılarının bu payı kayden devretme olanağı kalmadığına göre davacının devredilemeyen paya karşılık gelen taşınmaz bedeli, cezai şart, imar-ihya masraflarına dair talebi hakkında olumlu ya da olumsuz bir hüküm kurulması gerekirken bunun göz ardı edilmesi ve hükmün gerekçesinde de bu hususta bir açıklama yapılmamış olmasının da isabetsiz olduğu...”. Yargıtay 16. HD., 1.2.2019 T., 2018/4605 E., 2019/531 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); Benzer karar için bkz.: Yargıtay 13. HD., 4.10.2018 T., 2016/952 E., 2018/8999 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

⁸“Mahkemece yapılan yargılama neticesinde davanın kabulüne karar verilmiş; ancak tarafların tüm talepleri hakkında bir karar verilmemiştir. Zira davacı taraf, icra inkar tazminatına hükmedilmesini istemiştir. Yukarıda açıklanan yasal düzenleme gözetilmeksizin davacının icra inkar tazminatı talebi ile ilgili olarak olumlu ya da olumsuz bir hüküm kurulmadan mahkemece sadece davanın kabulüne karar verilmesi usûl ve yasaya aykırı olup, hükmün bozulmasını gerektirmiştir.”. Yargıtay 13. HD., 10.6.2020 T., 2018/3580 E., 2020/4478 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 3. HD., 28.3.2019 T., 2017/4781 E., 2019/2736 K.; Yargıtay 17. HD., 23.1.2019 T., 2016/4752 E., 2019/586 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

⁹“Ancak ilk derece mahkemesince davacının ihtiyati haciz talebine ilişkin HMK'nın 297. maddesi kapsamında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmediği anlaşıldığından ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına dair hüküm kurulmuştur.”. İstanbul BAM, 17. HD., 20.2.2020 T., 2020/376 E., 2020/475 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); Benzer kararlar için bkz.: İstanbul BAM, 6. HD., 6.2.2020 T., 2020/179 E., 2020/131 K.; Yargıtay 2. HD., 26.6.2018 T., 2016/18848 E., 2018/8164 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

¹⁰“...Kabule göre de bozma öncesi yapılan yargılama giderleri hakkında karar verilmemiş olması doğru görülmemiştir.”. Yargıtay 11. HD., 26.10.2020 T., 2020/3335 E., 2020/4423 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 23. HD., 06.07.2015 T., 2015/610 E., 2015/5271 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

¹¹“Davanın kısmen kabulüne karar verildiğine göre karar tarihinde yürürlükte bulunan AAÜT uyarınca davalı yararına vekâlet ücreti takdiri gerekirken bu yönde olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş olması isabetsizdir. Davalı vekilinin bu yöne değinen temyiz itirazları yerindedir.”. Yargıtay 1. HD., 19.2.2014 T., 2013/17786 E., 2014/3534 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); “...davalı yararına vekâlet ücreti yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş olması da doğru değildir. Tarafların temyiz itirazlarının değinilen yönlerden kabulü ile, hükmün (6100 sayılı Yasanın geçici 3. maddesi yollaması ile) 1086 sayılı HUMK'un 428.maddesi gereğince bozulmasına karar verildi.”. Yargıtay 1. HD., 15.12.2020 T., 2019/3350 E., 2020/6739 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 1. HD., 26.2.2014 T., 2014/685 E., Yargıtay 12. HD., 2.4.2015 T., 2015/6325 E., 2015/8389 K.; Yargıtay 19.

eksiklikler, uygulamada bu duruma dair karşılaşılmaması muhtemel örneklerdendir.¹² Bu tür eksikliklerin giderilmesi amacıyla hükümde yer alması gereken hususların hükmeye eklenmesi, tazyih ve tazyih kurumları ile yapılabilecek nitelikte değildir¹³, ancak karara karşı başvurulacak kanun yolunda ileri sürülebilir veya hüküm dışı bırakılan talep ya da talepler hakkında yeni bir dava açılması yoluna gidilebilir.¹⁴

7251 sayılı kanunun gerekçesinde de belirtildiği üzere, HMK 305/A maddesi ile hükmün tamamlanması düzenlemesi getirilmeden önce mevcut olan mevzuat hükümlerine göre dava konusu bir talebe dair mahkeme kararında olumlu veya olumsuz olarak herhangi bir şekilde yer verilmemesi halinde, kanun yolu başvurusunun mümkün olması önkoşuluyla bu durum sadece kanun yolunda ileri sürülebilmekteydi veya talep konusuna dair yeni bir dava açılmaktaydı.¹⁵ Hükmün tamamlanması düzenlemesi ile yargılama kapsamında ileri sürülen veya mahkemenin re'sen karara bağlaması gereken, ancak istemeden gözden kaçırılarak hüküm verilmeyen talepler hakkında, kanundaki koşullara uygun olarak yapılacak bir başvuru sonrasında mahkemelerin ek karar

HD., 8.7.2020 T., 2018/3204 E., 2020/1371 K.; Yargıtay 16. HD., 6.7.2020 T., 2017/2076 E., 2020/2710 K.; Yargıtay 13. HD., 1.7.2020 T., 2017/5597 E., 2020/5625 K.; Yargıtay 17. HD., 25.6.2020 T., 2019/1266 E., 2020/4000 K.; Yargıtay 8. HD., 23.6.2020 T., 2018/4953 E., 2020/3862 K.; Yargıtay 2. HD., 15.6.2020 T., 2020/632 E., 2020/2994 K.; Yargıtay 15. HD., 11.6.2020 T., 2019/3102 E., 2020/1487 K.; Yargıtay 11. HD., 24.10.2018 T., 2016/14159 E., 2018/6638 K.; 2014/4382 K.; Yargıtay 3. HD., 19.11.2020 T., 2020/3838 E., 2020/6818 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

¹²Öztek, Taşpınar Ayvaz ve Kale, 2020, **a.g.k.**, s. 136; Tutumlu, 2012, **a.g.k.**, s. 342-343; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 404.

¹³Öztek, Taşpınar Ayvaz ve Kale, 2020, **a.g.k.**, s. 136.

¹⁴Tutumlu, 2012, **a.g.k.**, s. 343; S. Ş. Ansay (1960). *Hukuk Yargılama Usûlleri* (7. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 370-371; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 616-617.

¹⁵Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 807-808; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 405-406; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 617; "...davanın, davacının dava ehliyeti yokluğundan reddi gerekirken esas hakkında karar verilmesi doğru olmadığı gibi kabule göre de davanın kısmen kabulüne karar verildiği gözetilerek kendisini vekille temsil ettiren davalı lehine vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekirken bu hususta olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş olması da isabetsizdir. Davalı vekilinin bu yönlerde değinen temyiz itirazları yerindedir.". Yargıtay 1. HD., 26.2.2014 T., 2014/685 E., 2014/4382 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); "Mahkemenin, hüküm fıkrasında asıl ve yardımcı taleplerin hepsi hakkında, açık ve tereddüde yol açmayacak şekilde infazı kabil karar vermesi gerekir. (HUMK'nun m. 388 - HMK m. 297). Buna rağmen, mahkemenin asıl veya yardımcı taleplerden biri hakkında (unutma nedeniyle) olumlu veya olumsuz hiçbir karar vermemiş olması mümkündür. Bu halde; hakkında karar verilmemiş olan talep, zımnen reddedilmiş sayılamaz. Çünkü, bu talep hakkında olumlu veya olumsuz bir karar yoktur. O halde; yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, mahkemece; talep edilen faiz yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerekirken, bir karar verilmemiş olması doğru görülmemiştir. Bu itibarla yukarıda açıklanan esaslar göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsiz, temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde olduğundan kabulü ile hükmün HUMK'un 428. maddesi gereğince bozulmasına, 17.01.2013 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.". Yargıtay 3. HD., 17.01.2013 T., 2012/23061 E., 2013/548 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); Benzer karar için bkz.: Yargıtay 1. HD., 19.2.2014 T., 2013/17786 E., 2014/3534 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

verebilmesi mümkün kılınmıştır. Ayrıca hükmün tamamlanması başvurusu kapsamında verilecek ek kararlara karşı da kanun yolu başvurusu yapılabilmesi öngörülmüştür.¹⁶

1.2.2. Karar Verme Sürecindeki Hataları Düzeltmek

Kanun koyucu, hükmün tanzih ve tashih düzenlemelerinin temelinde yatan düşünceye benzer şekilde, hükmün tamamlanması düzenlemesini de karar verme sürecindeki hataları düzeltmek için bir araç olarak görmektedir. Ancak, hükmün tamamlanması aracı ile yanlış bir mahkeme kararını düzeltme amacı güdülmemektedir¹⁷, bir karar boşluğunun kapatılması hedeflenmektedir.¹⁸ HMK'nın 305/A maddesindeki hükmün tamamlanması kurumu, ileri sürülen taleplere dair karar verilmesinin yanlışlıkla ihmal edilmesi sonucu, eksik olarak verilen bir hükmü tamamlamaya hizmet etmektedir. Davanın taraflarından biri, mahkeme tarafından verilen yanlış ve hukuka aykırı bir kararı düzeltmeyi amaçladığında, bu amacını kanun yollarına başvurarak gerçekleştirebilir. Mahkemenin taraflarca ileri sürülen taleplerden birini dikkatsizlik sonucu ihmal ederek veya re'sen karara bağlaması gereken bir hususu atlayarak vermiş olduğu karar, eksik bir karar olmakla birlikte aynı zamanda dava konusu vakıalara aykırılık içeren yanlış bir karar olması durumunda ise hükmün tamamlanması prosedürüne ek olarak, bu karara karşı kanun yoluna başvurma imkânı da doğar.¹⁹

1.2.3. Hak Arama Hürriyetini Gerçekleştirmek

Önüne bir hukukî uyuşmazlık getirilen mahkemenin görevi, uyuşmazlığın esası hakkında karar vermektir ve mahkeme, yargılama sonunda verdiği hükümde uyuşmazlık taraflarının hak ve yükümlülükleri ile vardığı sonucun ne olduğunu gösterir. Bu durum adil yargılanma hakkını düzenleyen Anayasa'nın 36'ncı maddesindeki "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı*

¹⁶Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi (2/2735) ve Adalet Komisyonu Raporu, s. 17. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss216.pdf> (Erişim Tarihi: 22.10.2020).

¹⁷"Her ne kadar kısa karar ile sehven avans faizine hükmedilmiş ise de Yargıtay incelemesi sonrası faize ilişkin hükmün kesinleştiği de göz önünde bulundurularak HMK 305/A uyarınca bu kısım yasal faiz şeklinde düzeltilmiştir." Ankara 5. Asliye Ticaret Mahkemesi, 12.02.2021 T., 2018/590 E., 2021/128 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 17.06.2021); şeklinde ilk derece mahkemesince verilen karar, hükmün tamamlanması ile hatalı bir kararın düzeltilmesinin mümkün olmadığı göz ardı edilerek mahkemece yanlış uygulama sonucu verilmiş bir karardır.

¹⁸Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 1; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 3; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 404, ZPO § 321 Rn. 832; Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 876-877.

¹⁹Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 1; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 1.

olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.” düzenlemesinin bir yansıması ve sonucudur. Mahkemeler, görev ve yetkilerindeki dava ve işler hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermek zorundadır ve verilecek karar, yargılama sırasında ileri sürülen tüm talepleri kapsayacak içerikte, özellikle hükmün icrası sırasında herhangi bir tereddüde yol açmayacak şekilde açık bir biçimde yazılmalıdır.²⁰ Mahkemenin vereceği bu tarz bir hükümle, hukukî güvenliğin sağlanması ve toplumsal barışın sürdürülmesi amaçlanmaktadır. Hükmün veya diğer bir ifade ile nihaî kararın eksik olarak verilmesi halinde, bu amaçlara ulaşılamayacak ve tarafların sahip olduğu adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkı ile maddî vakıalar tam olarak dikkate alınıp değerlendirilmemiş olacağından hukukî dinlenilme haklarının ihlali söz konusu olacaktır.²¹ Diğer bir anlatımla, tarafların hak ve borçları hükmünde unutulmuş karar eksik bir şekilde yazıldığına, mahkemenin hükmü hem tarafların haklarını korumayacak ve onların taleplerini karşılamayacak hem de karar boşlukları bulunan nihaî karar adaleti sağlamayacaktır.²² Böyle bir durumda, öngörülen amaçları gerçekleştirmek, söz konusu hak ihlallerinin neden olduğu sonuçlara bir çözüm getirerek etkin bir hukukî koruma sağlamak²³ ve adaleti tesis etmek adına, kanun koyucu hükmün tamamlanması kurumunu mevzuata ekleyerek, nihaî karar ile hukukî uyumsuzluğun çözülmemiş kısmı hakkında bir ek karar verilerek, eksikliğin tamamlanmasını sağlamayı hedeflemiştir.

1.2.4. Nihai Kararı Tamamlamak

Teorik olarak mahkeme tarafından uyumsuzluk konusu hakkında nihaî karar verildiği anda, mahkemenin dosya kapsamındaki rolü sona erer. Mahkeme, hüküm vermekle dosyadan elini çeker ve nihaî karar aleyhine kanun yoluna başvurulup üst derece mahkemesince hüküm bozulmadıkça veya olağanüstü kanun yolu olan yargılamanın iadesi yoluna gidilmedikçe, mahkemenin ilgili uyumsuzluk konusunun dava edildiği dosya kapsamında herhangi bir işlem yapamaması ve hükmü değiştirememesi esastır. Fakat bu temel ilkeye rağmen, mahkemenin hükmünde ihmal edilen hususlar ve

²⁰Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 720; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 225 vd.

²¹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 24; M. Özkes (2003). *Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 66.

²²Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 227.

²³Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 278; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 442; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 314-315.

hatalar bulunabilir. Mahkemenin bu konuda re'sen harekete geçmesi mümkün olmamakla birlikte, HMK'ya 305/A maddesiyle eklenen hükmün tamamlaması düzenlemesi ile uyuşmazlık taraflarından birinin başvurusu üzerine bu tür hataların düzeltilmesi ve ihmal edilen hususlara dair eksikliklerin giderilmesi, kısacası nihaî kararın tamamlanması amaçlanmaktadır. Kanundaki bu düzenleme, mahkemenin yetkisinin tamamlayıcı ek karar verilmesi gibi hallerde, nihaî karar verildikten sonra da devam ettiğinin bir göstergesidir. Başka bir deyişle, tarafların talebi üzerine mahkeme hüküm verdikten sonra kısa bir süre içinde hükmün tamamlanması, nihaî mahkeme kararı ile yargılamanın sona ermesinin bir istinasını oluşturmaktadır.²⁴

1.2.5. Etkin Hukukî Koruma Gerçekleştirmek

Karar boşluğunu doldurma ve mahkemenin ihmalinin yol açtığı eksiklikleri giderme amaçlarının yanı sıra, hükümde ihmal edilen hususun ileride yeni bir davaya konu edilmesini önlemek, hükmün tamamlanması düzenlemesinin bir diğer amacı olarak gösterilebilir. Benzer şekilde muhtemel kanun yolu başvurusunu önlemenin de hükmün tamamlanması düzenlemesinin amaçlarından biri olduğu ifade edilebilir. Zira, bu düzenleme mevzuatta mevcut değil iken, ihmal edilen talepler nedeni ile eksik olan hükmün, kanun yolu başvurusuna konu edilerek düzeltilmesi veya bu mümkün değilse

²⁴İ. Özbay ve M. Erdem (2013). Hakem Kararlarının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması (HMK m. 437). *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), s. 47. <https://ezproxy.etu.edu.tr:2415/article/4365> (Erişim Tarihi: 08.10.2020); S. Selçuk (2018). Hakem Kararlarının Tamamlanması Talep Edilmeden Aynı Sebep İptal Talebinde Bulunulmasında Hukukî Menfaat. *Ankara Barosu Dergisi*, 76 (1), s. 274. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/39350/464180> (Erişim Tarihi: 08.10.2020); Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 619-620.

yeni bir dava konusu²⁵ yapılmasından başka bir çare bulunmamaktaydı.²⁶ Mahkeme tarafından verilen nihai kararın kanun yoluna götürülme şartlarını taşıyamaması veya kanun yoluna başvuru süresinin kaçırılması gibi sebeplerle eksik kararın kesinleşmesi ve nihai kararda unutilan hususların usûlî ya da diğer nedenlerden dolayı dava konusu yapılamaması halinde ise ihmal edilen hususlara dair bir karar elde edilememekte, ortaya hak kayıpları çıkmakta ve yargılama sisteminde bu sorun çözüme kavuşturulamamaktaydı. Hükümün tamamlanması kurumu, etkin hukukî koruma gerçekleştirilerek yargılama sistemindeki bu problemlere çözüm olarak öngörülmüştür ve karar eksikliğinin tamamlanamamasının neden olduğu tıkanıklığı giderici özellik göstermektedir.

1.2.6. Usul Ekonomisine Hizmet Etmek

Hükümün tamamlanması düzenlemesi getirilmeden önce eksik hükmün varlığı halinde kanun yolu başvurusunda bulunmak veya yeni bir dava açmak şeklindeki çözümler usul ekonomisi ilkesine aykırılık oluşturmaktaydı.²⁷ Zira kanun yoluna başvurmak veya yeni bir dava açmak, hak arama ve yargılama sürecini uzatmaktadır. Bu yollardan ziyade mahkemenin karar eksikliğini talep üzerine bizzat tamamlaması daha etkin bir yöntemdir.²⁸ Bu açıdan da hüküm verilmesinden ve hükmün taraflara

²⁵“Maddî anlamda kesinlik, yalnız hüküm fıkrasına ilişkin olduğundan hükümde tarafların talep sonuçları (veya talep sonuçlarının bazı kalemleri) hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemişse, hakkında karar verilmemiş olan hususlar bakımından maddî anlamda kesin hüküm söz konusu olmaz.”. Yargıtay HGK., 23.6.2020 T., 2017/1058 E., 2020/448 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); “Davada asıl ve yardımcı taleplerinden biri hakkında hükümde karar verilmesi unutilmuş olan davacı, hükmün bu nedenle bozulması için, temyiz yoluna başvurabilir. Ancak davacı, lehine verilmiş olan kararın bir an önce kesinleşmesini sağlamak için taleplerinden biri hakkında karar verilmemiş olması nedeniyle hükmü temyiz etmezse, hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olan talep, zımnen reddedilmiş sayılmaz; yani davacı o davada hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olan talep için yeni bir dava açabilir. Çünkü hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olan hususlarda kesin hüküm söz konusu olmaz. Mahkemenin kabul ettiğinin aksine hükmün bu yönden temyiz edilmemesi, karşı taraf lehine usûlî kazanılmış hak oluşturmaz. O halde, boşanma davasında davacının yoksulluk talebi hakkında bir hüküm kurulmamış olmakla, davacının ayrı bir dava ile yoksulluk nafakası istemesinde yasal bir engel yoktur. Mahkemece, işin esası incelenerek sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddi usûl ve yasaya aykırıdır.”. Yargıtay 3. HD., 18.12.2013 T., 2013/15597 E., 2013/18173 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 3. HD., 05.12.2011 T., 2011/15136 E., 2011/19601 K. Yargıtay 3. HD., 21.10.2020 T., 2020/3131 E., 2020/6041 K.; Yargıtay 22. HD., 18.9.2019 T., 2016/18501 E., 2019/16567 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

²⁶Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 20-21; M. A. Tutumlu (2013). Hukuk Davaları İçin Zorunlu Bir Kurum: Hükümün Tamamlanması. *Legal Hukuk Dergisi*, 11(132). İstanbul: Legal Yayıncılık, s. 62-63; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 619-620.

²⁷Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 48; Tutumlu, 2012, **a.g.k.**, s. 343; Tutumlu, 2013, **a.g.k.**, 63; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 617.

²⁸Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 21.

bildirilmesinden kısa bir süre sonra nihaî kararda tespit edilen eksikliklerin, verilecek ek karar ile giderilmesi imkânı sağladığı için hükmün tamamlanması kurumuyla usûl ekonomisine uygun olarak yargılama süreci daha hızlı, daha az emek ve masraf ile sonuçlanabilecektir. Bu kapsamda hükmün tamamlanmasının bir diğer amacının, yargılama sürecini hızlandırmak ve böylece usûl ekonomisine hizmet etmek olduğu söylenebilir.

Her ne kadar ek karar verilerek hükmün tamamlanması, kanun yolu mahkemelerinin vermiş olduğu kararlar açısından da geçerli olsa da, kanun yolu mahkemelerinin ilk defa karar vermesi sınırlı hallerde²⁹ mümkün olduğundan genel olarak tamamlama ilk derece mahkemelerinin görevi olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁰ İlk derece mahkemelerince uyuşmazlık konusuna dair ilk defa verilecek kararlarda ve istinafta esastan yargılama sonrasında verilmiş olan nihaî kararlardaki, karara bağlanması unutulmuş taleplerden kaynaklanan boşlukların, uyuşmazlığı ilk defa görece ve inceleyecek bir üst derece mahkemesine, kanun yolu başvurusu ile taşınması yargılama sürecini uzatıcı etkiye sahiptir. Aynı şekilde bir mahkeme kararında yargılama giderlerine dair eksiklik bulunması halinde, sadece bu eksikliği gidermek adına üst derece mahkemesine başvurulması, yargılama süresini uzattığından usûl ekonomisi açısından uygun değildir. Nihaî kararı vermiş mahkeme tarafından bir ek karar ile karardaki boşluklarının giderilmesi, uyuşmazlık taraflarının dava açarken istedikleri talep sonucuna yargılama sistemi içerisinde öngörülen sürecin daha erken bir aşamasında kavuşmalarını sağlamaktadır. Yargılama giderlerine dair eksikliğin de kanun yoluna konu edilmesine gerek kalmaksızın, karar mahkemesince tamamlaması hem taraflar hem de yargılama süreçleri açısından daha makuldür. Bu doğrultuda da hükmün tamamlanmasının bir başka amacının, yargılama sistemlerinde öngörülen süreçlerin erken evrelerinde uyuşmazlıkları sona erdirmek ve uyuşmazlık taraflarının taleplerine daha erken kavuşmalarını sağlamak olduğu ifade edilebilir.

²⁹Örneğin; devlet aleyhine açılacak tazminat davaları. Konuyla ilgili açıklamalar için bkz. aşağı. II. Bölüm, 3.1.7. “Üst Mahkeme Kararları”.

³⁰Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 1.

2. Hükümün Tamamlanmasının Hukukî Niteliği

2.1. Genel Olarak

“Hükümün Tamamlanması” kurumu, 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun m. 27 düzenlemesi doğrultusunda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na 305/A maddesiyle eklenmiştir. HMK’nın “Hüküm ve Davaya Son Veren Taraf İşlemleri” başlıklı beşinci kısmında, “Hüküm” başlığını taşıyan birinci bölümden sonra gelen “Hükümün Tashihi ve Tavzihi” başlıklı ikinci bölümünün başlığı da 7251 sayılı Kanun m. 26 düzenlemesi doğrultusunda “Hükümün Tashihi, Tavzihi ve Tamamlanması” şeklinde değiştirilerek, hükümün tamamlanması kurumuna kanunun sistematigi içinde yer verilmiştir.³¹ Kanaatimizce hükümün tamamlanmasının hüküm veren mahkemeden talep edilmesi, hükümün kesinleşmesini engelleme yahut erteleme etkisine sahip olmaması doğrultusunda teknik anlamda bir kanun yolu olmadığı gibi tamamlama ile hüküm değiştirilmeyip sadece bir eklemenin söz konusu olması nedeniyle olağanüstü bir kanun yolu da olmadığı, bir hukukî çare olduğu göz önüne alındığında, hükümün tamamlanmasının hüküm bölümünden hemen sonraki bölüm başlığı altında düzenlenmesi kurumun hukukî niteliğine uygun düşmektedir.

Çalışmanın bu kısmında, tamamlama kurumunun hukukî niteliğini belirlemek adına kanun yolları ve hukukî çarelerin özelliklerine değinilerek, hükümün tamamlanmasının bu sınıflandırma içindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.2. Hukukî Çare

Toplumsal yaşamın bir sonucu olarak insanlar sürekli iletişim halindedir; ancak bireyler arasındaki etkileşim, her zaman beklenen düzeyde ve uzlaşma içinde devam etmediğinden, kişiler arasında uyuşmazlıklar çıkması kaçınılmazdır. Bir uyuşmazlığın ortaya çıkışından sonra taraflar için önemli olan, hak kaybına uğramadan, makul ve adil bir çözüme erişmektir. Uyuşmazlığın en hızlı ve tatmin edici şekilde sonuçlandırılması, tarafların aralarında anlaşarak sulh olmalarıdır; ancak sulhun her bir uyuşmazlıkta sağlanamaması, bir üçüncü kişinin veya kurumun yardımını gerekli kılmış ve yargılama sistemleri ile diğer uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin doğumunu tetiklemiştir. Uyuşmazlık çözümü için geliştirilen yargılama sistemlerinin devreye girmesi ve işleyişi

³¹Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 314; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 621.

kapsamında ise uyuşmazlık çözüm süreçleri çerçevesinde çeşitli başvuru yolları, yasal yollar ve bu süreçlerde verilen kararlara karşı hukukî çareler öngörülmüştür.

Uyuşmazlık çözüm süreçleri kapsamında birden fazla ve değişik özellikleri olan başvuru yollarının bulunmasının bir yansıması ve sonucu olarak hukukî çareye dair farklı tanımlar bulunmaktadır. Bir hakkın elde edilmesi ve yerine getirilmesini sağlamaya yönelik imkânlar hukukî başvuru yollarıdır ve hukukî başvuru yollarının denetim ve gözden geçirme anlamında teknik karşılığı ise hukukî çare olarak ifade edilmektedir.³² Bir tanıma göre hukukî çare, bir hakkın korunması ve gerçekleştirilmesi için kabul edilen her türlü usûlî araçtır.³³ Alman hukukundaki tanımlamalardan yola çıkılarak yapılan bir başka tanıma göre ise hukukî çare kavramı ile nitelendirilen müracaat yolları, uyuşmazlık taraflarına veya üçüncü kişilere, bir karardaki maddî veya usûlî eksiklik, yanlışlık ve hataları bertaraf etmek için tanınmış olan her türlü usûlî imkândır.³⁴

Hukukî çare kavramı Alman, Avusturya ve İsviçre hukuklarında kullanılan genel, üst bir kavramdır ve mahkemelerce verilen kararlara karşı koymak, bu kararların düzeltilmesini sağlamak için mevcut olan başvuru yollarını tümünü ifade etmek için kullanılmaktadır.³⁵ Bu anlamda hukukî çarelere, mahkemenin verdiği kararın kesinleşmesinden önce başvurulabilecek istinaf ve temyiz yolları ile karar kesinleştikten sonra karara karşı gidilebilecek yargılamanın yenilenmesi (iade-i muhakeme) yolu veya bir üst derece mahkemesine başvuru yolu ile kullanılabilecek diğer usûlî imkânların (yürürlükten kalkmış olan karar düzeltme gibi) yanı sıra; kararı vermiş olan mahkemeye veya aynı derecede başka bir mahkemeye başvuru yapmak suretiyle kullanılabilecek itiraz³⁶, eski hâle getirme, şikâyet³⁷, tavzih, tashih ve tamamlama vb. diğer usûlî imkânlar dahildir.³⁸

Hukukî çareler³⁹ kendi içinde ikiye ayrılarak geniş anlamda hukukî çare ve dar anlamda hukukî çare şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak öğretilde bu ayrıma dair farklı

³²M. Özkes (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt III, § 19. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 2155; H. Pekcanitez ve C. Simil (2017). *İcra – İflâs Hukukunda Şikâyet* (2. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 12.

³³T. Akkaya (2009). *Medenî Usûl Hukukunda İstinaf*. Ankara: Yetkin Yayınları. s. 55.

³⁴T. Kalpsüz (1997). *Türk Hukukunda Hakem Kararlarının Temyizi Sebepleri*. BATİDER, 19(1), s. 5-6. <https://www.jurix.com.tr/article/6062> (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

³⁵Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 54-55; Pekcanitez ve Simil, 2017, **a.g.k.**, s. 47.

³⁶M. Özkes (1999). *İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 317 vd.

³⁷Şikâyetin hukukî niteliğine ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. Pekcanitez ve Simil, 2017, **a.g.k.**, s. 12 vd.; T. Muşul (2018). *İcra İflâs Hukukunda; Şikâyet* (2. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 55 vd.

³⁸Kalpsüz, 1997, **a.g.k.**, s. 6.

³⁹“Hukukî çare” kavramına bir alternatif olarak öğretilde “hukuksal çare” ifadesi de kullanılmaktadır, bkz. S. Tanrıver (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (1. Bası). Cilt II. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 37; R. Arslan

tanımlamalar bulunmaktadır. Bir tanıma göre geniş anlamda hukukî çareler, bir hakkın gerçekleştirilmesi veya icrası için kendisine başvurulmuş olan her türlü usûlî imkânlardır. Dar anlamda hukukî çareler ise, mahkemelerce verilmiş olan her bir yargısal kararın gözden geçirilmesi, düzeltilmesi, iptali ve yeniden yargılama yapıp hüküm verilmesini öngören her türlü usûlî olanaklardır.⁴⁰ Dar anlamda hukukî çarelere dair bu tanımdan yola çıkılarak, dava konusu yapılan uyuşmazlığın bir üst derece yargı organına aktarılması ve verilmiş olan kararın şekli anlamda kesinleşmesini önleme gibi ayırıcı özelliklere sahip olan dar anlamda kanun yollarının da hukukî çare kavramının kapsamına dahil olduğu söylenebilir. Diğer bir anlatımla, dar anlamda hukukî çare kavramı, dar anlamda kanun yollarını da içeren bir üst kavramdır.⁴¹

Öğretideki hukukî çare ayırımına dair diğer tanımlamalara göre ise geniş anlamda hukukî çare kavramı, tüm kararlara karşı başvuru yollarını kapsarken; dar anlamda hukukî çare, kanun yolu dışında kalan tüm başvuru yolları için kullanılan bir kavramdır. Bu tanımların kullanımı doğrultusunda kanun yollarının karakteristik özelliklerini taşımayan başvuru yollarının hukukî çare olarak kabul edilmesinin, özellikle Türk hukuk sistemindeki düzenlemeler dikkate alındığında daha doğru olduğu ifade edilmektedir. Başka bir anlatım ile aynı mahkemede veya aynı derecede kararın tekrar değerlendirilmesi için öngörülen başvuru yolları, gerçek anlamda denetimden çok yeniden gözden geçirme olduğundan hukukî çare olarak kabul edilmelidir.⁴²

Özetle, öğretide hukukî çarenin kavramsal kapsamı noktasında ayrı görüşler bulunmaktadır. Kavramın daha geniş kapsama alanı olduğunu düşünen görüşe göre hukukî çare, dar anlamda kanun yollarını da kapsayan bir üst kavramdır ve kanun yolları, hukukî çarelerden sadece belli vasıflara sahip olan bir kısmını oluşturmaktadır.⁴³ Aksi yöndeki görüşe göre ise hukukî çare, dar ve teknik anlamda kanun yolları dışında kalan başvuru yollarını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır ve bu çıkarıma, hukukî çareye dair tanımlamalardan yola çıkılarak hukukî çare olarak adlandırılan başvuru yollarının niteliklerinden ulaşılmaktadır.⁴⁴

(1977). *Medenî Usûl Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi (İade-i Muhakeme)*. Ankara: Turhan Kitabevi, s. 39.

⁴⁰Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 37; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 39.

⁴¹Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 37.

⁴²Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2156; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 40-41.

⁴³Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 37; Kalpsüz, 1997, **a.g.k.**, s. 6.

⁴⁴Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 55; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2156; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 41; Özekes, 1999, **a.g.k.**, s. 317.

2.3. Kanun Yolları

Hukuk düzenleri ve yargılama sistemleri kapsamında öngörülen yargılama süreçlerinin verimli, adilane, hızlı ve hatasız işlemesi uyumsuzluk taraflarının temel beklentileridir. Bunu gerçekleştirmek adına en büyük görev, mahkemelerdeki hâkimlere ve diğer yargılama personeline aittir.⁴⁵ Yargı faaliyetlerinin bağımsız ve tarafsız bir yapıda olması, faaliyet kapsamında verilen kararların telafi imkânının zor olması sebebiyle yargı faaliyetini yerine getirenlerde özel birtakım nitelikler aranmaktadır.⁴⁶ Bilgili, hukuk alanında uzman, ilim sahibi, yani hakîm olma özellikleri doğrultusunda hâkimlerin, yargılama görevini ifa ederken gereken özen ile dikkati göstermeleri ve hukuka uygun kararlar vermeleri beklenmektedir. Hâkimler bir işçi veya meslek erbabı gibi doğru yanlış bir iş çıkarmakla değil, isabetli ve adaletli hüküm vermekle mükelleftir.⁴⁷

Yargılama süreçleri sonunda yerinde ve adil kararlar verilmesi beklenmekte ise de, yargılamalar sırasında hâkimden kaynaklanan içsel etkenler veya dava malzemesi olan uyumsuzluk konusu vakıaların eksik sunulması, mahkemenin aşırı iş yüküne sahip olması, uyumsuzluk taraflarının yargılamayı sürüncemede bırakacak davranışları gibi bazı dışsal etkenler sürecin işleyişinde istenmeyen etkilerde bulunabilmekte ve bunlar da hâkimlerin hatalı yahut eksik kararlar vermesine neden olmaktadır.⁴⁸ Bunun yanı sıra hata yapmanın insan doğasının doğal bir sonucu olması nedeniyle de hâkimler ne kadar erdemli, çalışkan, bilgili, titiz olsalar da onların da eksik inceleme yapmaları, yanlış karar vermeleri, diğer bir ifade ile adli hataya düşmeleri her zaman bir ihtimal dahilindedir. Ayrıca kanun maddelerinin ve diğer hukuk kurallarının yorumlanması sırasında da

⁴⁵Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 25.

⁴⁶Özekes, Pekcanıtez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2150; “Hâkimlerin mesleki konumları itibariyle Mecelle’de de belirtildiği üzere çok bilgili, uzman, ilim sahibi(hakîm); zeki, akıllı, anlayışlı(fehîm); doğru yoldan ayrılmayan, namuslu, dürüst (müstakîm); güvenilir, korkusuz, saygın (emîn); güçlü, onurlu (mekîn) ve sözünden dönmez, dayanıklı, sağlam, soğuk kanlı (metîn) olması gerekmektedir.”. Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 111; “Hâkim, hakîm yani iyi ile kötüyü idrake muktedir olup, ahmak olmamalıdır.”. Hâkimlerde bulunması gereken vasıflara dair bilgi için bkz. A. H. Berki (2020). *Büyük Türk Hükümdarı İstanbul Fatih Sultan Mehmed Han ve Adalet Hayatı* (1. Baskı). Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, s. 32 vd. <https://yayin.taa.gov.tr/yuklenenler/dosyalar/kitaplar/buyuk-turk-hukumdari-istanbul-fatih-sultan-mehmed-hav-ve-adalet-hayati.pdf> (Erişim Tarihi: 03.03.2021).

⁴⁷Berki, 2020, **a.g.k.**, s. 34; E. Yılmaz (1988). Hukuk Davalarında Yasa Yollarına Başvuru Hakkı ve Bu Hakkın Sınırlandırılmasının Yerindeliği Sorunu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 1. Ankara: Türkiye Barolar Birliği, s. 132-133.

⁴⁸Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 26.

hâkimlerce farklı anlamlandırmalar yapılabilmekte ve aynı hukuk normuna farklı anlam veya içerik yüklenmesinden kaynaklı hukuka aykırılıklar da ortaya çıkabilmektedir.⁴⁹

Mahkemelerin ve hâkimlerin önlerine gelen uyuşmazlıkları kanuna, usûle uygun, adaleti gerçekleştirecek ve tarafları tatmin edecek şekilde doğru karara bağlamaları esastır.⁵⁰ Bu nedenle tarafların ihmalinden, hâkimlerden veya önlenemeyen diğer olumsuz etkenlerden kaynaklanan eksik veyahut hatalı kararlar, Anayasa ile güvence altına alınan hukukî korunma hakkı kapsamında adil ve doğru bir yargılamanın gerçekleştirilmesi adına makul ve yasal yöntemlerle düzeltilmelidir. Bu çerçevede, adil yargılamayı gerçekleştirmek amacıyla öngörülen araçlardan biri de kanun yollarıdır ve kanun yollarının, adil yargılanma ile hukuk kurallarının doğru uygulanması bakımından bir teminat olduğu söylenebilir.⁵¹ Diğer bir anlatım ile mahkeme kararlarının hukuka uygunluğunun bir üst derece mahkemesi tarafından denetlenmesi bir anayasal gerekliliktir ve kanun yolları, hukuk politikası bakımından hükümlerin doğruluğunun garantisidir.⁵²

Kanun yolu, mahkemelerce verilen belli kararlara karşı başvurulabilecek, belli mahkeme dereceleri için hüküm ifade eden başvuru yollarını kapsayan bir üst kavram olarak tanımlanmaktadır.⁵³ Uygulamadaki tanıma göre kanun yolu, alt derece mahkemesinin verdiği henüz kesinleşmemiş bir kararın yeniden incelenerek değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, uyuşmazlık taraflarına tanınan üst derece mahkemesine başvuru olanağıdır. Bu başvuru olanağı vasıtası ile yanlış mahkeme kararlarının incelenerek değiştirilmesi sağlanmaktadır.⁵⁴ Diğer tanıma göre kanun yolu, mahkeme kararlarının hukuka uygunluğunun denetlenerek varsa eksiklerin ve hataların

⁴⁹Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2150; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 39; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 342; E. Yılmaz (2003). *Olağanüstü Temyiz*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 46.

⁵⁰Arsan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 596.

⁵¹Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 26, 28.

⁵²Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2151-2153; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 474.

⁵³“İlk derece mahkemelerinin vermiş olduğu nihai kararlara karşı gidilebilecek kanun yolu istinaf (HMK m. 341) iken, bölge adliye mahkemeleri tarafından verilen nihai kararlara karşı başvurulabilecek kanun yolu temyizdir(HMK m. 361).” Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 68; S. Üstündağ (1976). 1711 Sayılı Kanunun Kanun Yolları Bakımından Getirdiği Değişiklikler ve Bunların Değerlendirilmesi. *HUMK'un Değiştiren 1711 sayılı kanun ve Noterlik Kanunu Hakkında Sempozyum*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayını, s. 129; B. Kuru (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü* (6. Baskı). Cilt V. İstanbul: Demir Yayıncılık, s. 4483; İ. H. Karafâkih (1952). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, s. 249; N. Bilge ve E. Önen (1978). *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 637.

⁵⁴Arsan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 596; Kalpsüz, 1997, **a.g.k.**, s. 6; Yılmaz, 1988, **a.g.k.**, s. 131.

giderilmesi için taraflara sunulmuş bir başvuru imkânıdır.⁵⁵ Bir başka tanıma göre kanun yolu, mahkemelerin kararlarını verirken yanlışlıklar yapmaları ihtimali nedeniyle, verilmiş kararın bir üst mahkeme tarafından kontrol edilmesi, tekrar incelenmesi ve değiştirilmesi için hukuk sisteminde kabul edilen hukukî yoldur.⁵⁶ Bir diğer tanıma göre ise kanun yolları, yargılama yapan mahkemelerce verilen kararların bir üst derece mahkeme tarafından denetlenmesini, hukuka aykırılığın tespiti halinde bunun giderilmesini ya da kararda mevcut olan yanlışlıkların düzeltilmesini sağlamak için öngörülen hukukî veya yasal çarelerdir.⁵⁷

Kanun yolları öğretide çeşitli şekillerde gruplara ayrılıp sınıflandırılmaktadır.⁵⁸ Bu sınıflandırmalar kanun yolunun uygulamadaki durumunda herhangi bir farklılık yaratmamakta; sadece kanun yolunun niteliğinin belirlenerek benzer kurumlarla karşılaştırılması, yorumlanması ve teorik olarak açıklanmasında kolaylıklar sağlamaktadır.⁵⁹ Kanun yolları amaçları⁶⁰, inceleme kapsamı⁶¹ ve olağanlık durumları⁶² ölçüt alınarak sınıflandırılmakta ve bu sınıflandırmalar içerisinde olağan

⁵⁵Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2151; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 474; N. Bilge (1964). Üst Mahkemeler. *Prof. Dr. Sabri Şakir Ansay Anısına Armağan*. Ankara: Ajans-Türk Matbaası, s. 66.

⁵⁶B. Kuru ve B. Aydın (2021). *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı* (5. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 468.

⁵⁷N. Centel ve H. Zafer (2016). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (13. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım, s. 793; H. Y. Alangoya, M. K. Yıldırım ve N. Deren Yıldırım (2009). *Medenî Usûl Hukuku Esasları* (7. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım, s. 445; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 816.

⁵⁸M. R. Belgesay (1939). *Hukuk Usûlü Muhakemeleri Şerhi*. Cilt II. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Tan Basımevi, s. 351.

⁵⁹Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 93.

⁶⁰Kanun yollarının amacı kıstası kapsamında yapılan ayrıma göre, mahkeme tarafından verilmiş olan kararın üst derece mahkemesi tarafından gözden geçirilerek hukuka aykırılığın tespiti halinde, bu aykırılığın düzeltilmesi işaret edilerek alt derece mahkemesine gönderilmesi suretiyle mahkemenin hatalı olan ilk kararından dönmesini amaçlayan kanun yolu, geri dönme amaçlı kanun yolu veya bozucu kanun yolu olarak adlandırılmaktadır. Mahkemenin vermiş olduğu kararın, bir üst mahkemesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirme sonucunda üst derece mahkemesince gerek görülmesi hâlinde, yeniden tahkikat yapılarak karar verilmesini amaçlayan kanun yolu ise düzeltme amaçlı kanun yolu veya düzeltici kanun yolu olarak ifade edilmektedir. Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 93; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2160; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 476-477; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 43-44.

⁶¹İnceleme kapsamına göre kanun yolu sınıflandırması ise tam ve sınırlı kanun yolu ayrımı şeklinde yapılmaktadır. Başvurulan kanun yolu kapsamında uyumsuzluk taraflarının haklarının hiçbir şekilde sınırlandırılmadığı, hükmün denetlenmesi amacına yönelik olmayıp yeni bir karar verilmesinin hedeflendiği, bunun sonucu olarak da alt derece mahkemesinin kararının usûl ve esas açısından kanuna uygunluğu tespit edilse bile üst derece mahkemesince bu kararın doğrulanarak tekrar edildiği kanun yolu tam kanun yoludur. Sınırlı kanun yolu ise, kanun yoluna başvuru sebeplerinin mutlaka gösterilmesi gereken, etkin hukukî korumanın amaçlanması doğrultusunda alt derece mahkemesince verilen kararı denetlemek ve düzeltmenin hedeflendiği, vakıa tespitleri ve dava malzemesi toplama işlemlerinin üst derece mahkemesinde istisnalar dışında tekrar edilmediği kanun yoludur. Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 96-100; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 42.

⁶²Olağan kanun yolları, nihai kararın kesinleşmesine engel olan kanun yollarıdır ve uyumsuzluğun sona erdirilme ihtiyacının sonucu olarak mahkemece verilmiş bir nihai kararın kesinleşmesi gerekliliği göz önüne alındığında olağan kanun yollarına başvuru olanakları sınırsız değildir. Türk hukukunda olağan

kanun yolları ve olağanüstü kanun yolları ayrımı, mahkeme tarafından verilmiş olan nihaî kararların kesinleşmiş veya kesinleşmemiş olma özellikleri temelinde kanun yoluna başvurulup başvurulamaması durumuna göre yapılan, öğretide en çok kabul gören ayrımdır.⁶³ Diğer bir sınıflandırma olan geniş anlamda kanun yolları ve dar anlamda kanun yolları ise kanun yolları kavramının tanımsal açıdan bir ayrımıdır.⁶⁴

2.3.1. Geniş Anlamda Kanun Yolları

Mahkemeler tarafından verilen her türlü yargısal kararın gözden geçirilmesi, düzeltilmesi, iptali ya da gerekiyor ise yeniden yargılama yapılarak yeni bir karar verilmesini sağlamaya yönelik hukuk sistemi içerisinde öngörülen tüm usûlî olanaklar geniş anlamda kanun yollarını oluşturmaktadır.⁶⁵

Mahkemeler tarafından verilen hem ara kararlar hem de nihaî kararlara karşı öngörülmüş olan, mevzuatta düzenlenen tüm başvuru yolları geniş anlamda kanun yolları sınıflandırması içindedir. Bu doğrultuda kararlara karşı öngörülen itiraz yolları ve yargılamanın yenilenmesi geniş anlamda kanun yollarındandır.⁶⁶ Ancak itiraz yolu her ne kadar geniş anlamda bir kanun yolu olarak kabul edilse de mevzuatımızda itiraz kanun yolları başlığı altında düzenlenmemekte ve bir hukukî çare olarak nitelendirilmektedir.⁶⁷

Dar anlamda kanun yollarının aksine geniş anlamda kanun yolları erteleyici etkiye sahip değildir. Örneğin; yargılamanın yenilenmesi başvurusu kapsamında kesinleşmiş mahkeme kararları incelenmekte ve gerçek duruma uygun yeni bir karar verilmesi hedeflendiğinden erteleyici etkinin varlığından söz edilemez (HMK m. 374 vd.).⁶⁸ Ayrıca yargılamanın yenilenmesi talebinin hükmün icrasını da durdurmaması erteleyici etkisinin olmadığına bir diğer göstergesidir (HMK m. 381).

kanun yolları istinaf ve temyiz olmak üzere iki kanun yolu ile sınırlandırılmıştır. Olağanüstü kanun yolları ise olağan kanun yolu incelemesinden geçerek veya süresi içinde bu kanun yollarına gidilmeyerek şekli anlamda kesinleşmiş ve maddî anlamda da kesin hüküm gücü kazanmış olan mahkemenin verdiği nihaî kararın, şartların varlığı hâlinde yeniden incelenmesi talebi ile gidilen kanun yollarıdır. Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 599; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 41; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 468-469; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2159; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 476.

⁶³Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 41; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2159; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 41; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 476; Bilge ve Önen, 1978, **a.g.k.**, s. 638; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 646.

⁶⁴Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 66 vd.; Yılmaz, 2003, **a.g.k.**, s. 46.

⁶⁵Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 38; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 53; Pekcanitez ve Simil, 2017, **a.g.k.**, s. 46; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 645; Yılmaz, 2003, **a.g.k.**, s. 47.

⁶⁶Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 53; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 46-48.

⁶⁷Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 54.

⁶⁸Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 59; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 45.

2.3.2. Dar Anlamda Kanun Yolları

Mahkemelerce yürütülen yargılama sonucunda verilen ve henüz kesinleşmemiş olan nihaî kararların, bir üst derece mahkemesi tarafından gözden geçirilerek denetlenmesi, düzeltilmesi, ihtiyaç var ise yeniden bir yargılama yapılarak yeni bir hüküm verilmesi için hukuk düzeninde öngörülen usûlî olanaklar da dar anlamda kanun yolları olarak ifade edilmektedir.⁶⁹ Tanımdan yola çıkılarak bir başvuru yolunun veya yasal yolun dar anlamda kanun yolu olduğunu söyleyebilmek için, bu yolun hem aktarıcı hem de erteleyici etkiye sahip olması gerekmektedir.⁷⁰ Aktarıcı etki (Devolutiveffekt) ve erteleyici etki (Suspensiveffekt) Kara Avrupası Hukuk Sisteminde hâkim olan yaklaşım çerçevesinde dar anlamda kanun yolu sınıflandırmasının karakteristik özellikleridir.⁷¹

Aktarıcı etki, başvuru yolunun başvuru konusu yapılan kararı bir üst derece mahkemesince incelenmesini sağlaması ve gerektiği takdirde bu kararın kaldırılarak değiştirilmesi veya bozulması sonucuna ulaştırmasıdır.⁷² Medenî usûl hukukunda asıl olan bir kanun yolunun aktarıcı etkiye sahip olmasıdır. Aktarıcı etki özelliği anlamında, kanun yolu incelemesi bir üst mahkemece yapıldığından, uyuşmazlığın kararı veren hâkim veya mahkemeden başka bir hâkim veya mahkeme heyetince incelenerek karara bağlanması, aktarıcı etkiye sahip kanun yollarının bir avantajıdır ve taraflar bakımından güvence oluşturmaktadır.⁷³

Erteleyici etki ise kanun yoluna başvuru ile mahkeme tarafından verilmiş olan nihaî kararın, şekli anlamda kesinlik kazanmasının ve hukukî uyuşmazlığın sona ermesinin önlenmesidir.⁷⁴ Süresi içinde nihaî karara karşı kanun yoluna başvurulmaz ise bu karar şekli anlamda kesinleşir ve artık bu karara karşı olağan kanun yollarına başvurulamaz.⁷⁵ Kanun yoluna başvurulması, verilmiş olan kararın doğruluğu konusunda

⁶⁹Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 38; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 53; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 645; Yılmaz, 1988, **a.g.k.**, s. 132.

⁷⁰Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 38; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 445-446; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 476.

⁷¹Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 57; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2158; Kalpsüz, 1997, **a.g.k.**, s. 6; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 43-44; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 506; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 816; Pekcanitez ve Simil, 2017, **a.g.k.**, s. 47; S. Üstündağ (1971). *Medenî Yargılama Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 24.

⁷²Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 38; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 646.

⁷³Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 61; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2158.

⁷⁴Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 38; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 57; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2158; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 646.

⁷⁵Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2158.

belirsizlik bulunduğunu ve kararın tarafları tatmin etmediğini gösterdiğinden, erteleyici etkinin kanun yolu başvurusunun doğal bir sonucu olduğu söylenebilir.⁷⁶

Aktarıcı etki ve erteleyici etki dar anlamda kanun yolları için birer karakteristik özelliktir. Bu özellikleri bünyesinde barındırmayan hukukî veya yasal yollar dar anlamda kanun yolu sınıflandırması kapsamına dahil edilemezler. Bu doğrultuda her iki karakteristik özelliği de bünyesinde barındıran istinaf ve temyiz başvuru yolları birer kanun yolu iken⁷⁷, itiraz, eski hale getirme, yargılamanın yenilenmesi, hükmün tazyihi, tazyihi ve tamamlanması başvuru yolları bu özelliklere sahip olmadıklarından dar anlamda kanun yolu değildir.⁷⁸

2.4. Hukukî Çare - Kanun Yolu Ayrımı ve Hükmün Tamamlanmasının Niteliğinin Değerlendirilmesi

Hukukî çare, uyuşmazlık taraflarına veya yargılama sürecine dahil olan üçüncü kişilere tanınan, bir hakkın elde edilmesi veya hak konusu hususun yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, mahkeme tarafından verilen karardaki maddî veya usûlî eksiklik, yanlışlık ve hataları bertaraf etmek için tanınmış her türlü usûlî araç olarak kabul edilmektedir.⁷⁹ Kanun yolu ise, mahkeme tarafından verilen nihâî karara karşı başvurulabilecek, bu kararın daha üst seviyedeki bir mahkeme aracılığıyla hukuka uygunluğunun kontrol edilip, denetlenerek varsa eksiklerinin giderilmesini ve yanlışlıkların düzeltilmesini sağlama amacına yönelik, taraflara sunulmuş olan başvuru imkânıdır.⁸⁰ Tanımlardan da anlaşılacağı üzere hukukî çare kavramı, kanun yollarını da kapsayan bir üst kavramdır ve kanun yolu, hukukî çarenin özel bir türü olarak kabul edilmektedir. Diğer bir ifade ile her kanun yolu bir hukukî çare iken, her bir hukukî çare bir kanun yolu değildir.⁸¹

Çalışmanın bu bölümünde kanun yolu kavramı, üst derece yargı organına yapılan başvuru kapsamında aktarıcı ve erteleyici etkiye sahip dar anlamdaki hukukî çareleri ifade etmek için; kapsayıcı bir üst kavram olan hukukî çare kavramı ise genel anlamda

⁷⁶Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 57.

⁷⁷Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 38-39; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 49 vd.

⁷⁸Kalpsüz, 1997, **a.g.k.**, s. 6-7.

⁷⁹Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2155; Kalpsüz, 1997, **a.g.k.**, s. 5-6; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 645; Pekcanitez ve Simil, 2017, **a.g.k.**, s. 12.

⁸⁰Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2151; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 68; Kalpsüz, 1997, **a.g.k.**, s. 6; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 645; Üstündağ, 1971, **a.g.k.**, s. 24.

⁸¹M. Özekes (2008). *Sorularla Medenî Usûl Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi (İstinaf ve Temyiz)* (1. Baskı). Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, s. 5.

kanun yolları dışındaki diğer yasal başvuru yollarını ifade etmek için kullanılmıştır. Bu kavramsal kullanım doğrultusunda değerlendirildiğinde, hukukî çareler ile kanun yollarının bazı ortak özellikleri bulunurken, bunların birbirinden ayrılmasını sağlayan farklılıkları da mevcuttur.

Hukukî çareler ile kanun yolları, ortak özellik olarak mahkeme tarafından verilen kararın yeniden gözden geçirilmesini sağlayıcı bir etkiye sahiptirler.⁸² Ayrıca, her iki tür müracaat yollarının da mahkeme tarafından verilmiş aleyhte olan kararların denetlenmesini ve düzeltilmesini amaçlamaları, bir diğer ortak özellik olarak ifade edilebilir.⁸³ Ancak buradaki amacı gerçekleştirecek kurumlar, kanun yolu ve hukukî çareler arasında farklılık göstermektedir. Kanun yolları kapsamında yapılan bir başvuru mutlaka bir üst mahkemeye yöneltilmekte ve başvuru doğrultusunda ilgili karar üst derece mahkemesi tarafından denetlenmekte iken; hukukî çare nitelendirmesi kapsamında yer alan başvuru türlerinde ise karar, kararı veren mahkeme veya aynı derece farklı bir mahkeme tarafından incelenmektedir.⁸⁴ Kanun yolları açısından bu durum, kanun yollarının karakteristik özelliği olan aktarıcı etkiye sahip olmaları ile ifade edilmektedir. Hukukî çareler için ise aktarıcı etkinin varlığından bahsedilemez.

Hükmün tamamlanması da hukukî çareler ve kanun yollarının ortak özelliği olan, mahkeme tarafından verilen nihaî kararı yeniden gözden geçirilmesi etkisine sahiptir. Ancak bu kurumdaki gözden geçirme, varlığı iddia edilen karar boşluğunun tespiti ve bu boşluğun doldurulması amacına yöneliktir. Hukukî çareler ile kanun yolları başvuruları inceleyecek kurumların farklılıkları kapsamında hükmün tamamlanması yolu değerlendirildiğinde, başvurunun ilk nihaî kararı veren mahkemeye yapılması ve bu mahkemenin kararındaki eksikliği gidermek adına ek karar verecek olması göz önüne alındığında, hükmün tamamlanmasının kanun yollarının aktarıcı etki olarak adlandırılan kararı üst derece mahkemesine taşıma özelliğinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.⁸⁵ Bu anlamda hükmün tamamlanması başvuru yolunun bir kanun yolu değil, bir hukukî çare olduğu söylenebilir.

⁸²Özkes, 2008, **a.g.k.**, s. 5; Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 49.

⁸³Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 55-56.

⁸⁴Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 56.

⁸⁵Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 621.

2.4.1. Kararın Denetlenmesi

Kanun yollarının temel özelliği, verilmiş bir kararın denetlenmesidir. Kanun yolu başvurusunda taraflar, kararın maddî veya hukukî bakımdan bir yanlışlık barındırdığını ileri sürmektedir ve kanun yolu incelemesini yapan üst derece mahkemesi ise ilgili kanun yolu için mevzuatta öngörülen denetim kapsamına göre kararı ya hukukî yönden (temyiz kanun yolu) ya da hem maddî hem de hukukî yönden (istinaf kanun yolu) denetlemektedir. Hukukî çarelerin ise maddî veya usûlî eksiklik, yanlışlık ve hataları gidermek asıl özellikleridir.⁸⁶ Bu temel özellikler dikkate alındığında hükmün tamamlanmasının, kanun yoluna ilişkin denetim kapsamına benzer nitelikleri taşımadığı gözlemlenmektedir.⁸⁷ Tamamlama başvurusu çerçevesinde ilk nihaî kararda unutulmuş talebe dair bir inceleme ve yargılama yapılmaktadır. Hükmün tamamlanmasında mahkeme, daha önce verdiği kararı ne maddî ne de hukukî açıdan denetlemektedir⁸⁸; sadece uyuşmazlık taraflarından birinin talebi doğrultusunda, bu karardaki hüküm eksikliğini gidermeye yönelik inceleme ve sonrasında ek karar verme şeklinde hareket etmektedir.

Ayrıca kanun yolları incelemeleri sonucunda, tespit edilen maddî ve hukukî hataların kaldırılması ve mahkeme kararlarının düzeltilmesi amacı ile üst derece mahkemesince nihaî kararın kaldırılması, bozulması veya kararın düzeltilerek onanması şeklinde kararlar verilebilmektedir. Hükmün tamamlanması amacı, mahkemenin vermiş olduğu ilk nihaî kararı düzeltmek değil, o kararda bulunun hüküm boşluğunu gidermek⁸⁹ olduğundan, tamamlama incelemesi sonucunda sadece eksik husus hakkında ek karar verilmektedir.⁹⁰ Hükmün tamamlanması ile verilen ek karar, ilk nihaî karardan bağımsız olduğu için bu kararın, daha önce verilmiş olan nihaî kararı kaldırması, bozması veya düzeltilmesi mümkün değildir. Bu farklılık dikkate alındığında da hükmün tamamlanmasının bir kanun yolu olmadığı sonucuna varılmaktadır.

⁸⁶Kalpsüz, 1997, **a.g.k.**, s. 7; Özekes, 2008, **a.g.k.**, s. 2.

⁸⁷Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 408.

⁸⁸Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315.

⁸⁹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 31.

⁹⁰Bkz. aşağı. II. Bölüm, 7. “Hükmün Tamamlanması Yargılaması Sonucunda Verilecek Kararlar” başlığı altındaki açıklamalar.

2.4.2. Aktarıcı ve Erteleyici Etki

Kanun yolları sınıflandırmalarından olan dar anlamda kanun yollarını, diğer başvuru yolları ve hukukî çarelerden ayıran iki karakteristik özellik, bunların kararın bir üst seviye mahkemesince incelenmesini sağlayan aktarıcı etki ve kararın kesinleşmesini geciktiren erteleyici etkiye sahip olmalarıdır. Kanun yollarının kesinleşme bakımından mutlak olan erteleyici etkiye sahip olması, ilgili kararın icrasını da ertelenmesini her zaman kapsamadığı için icra bakımından mutlak değildir.⁹¹ Hukukî çarelerin ise aktarıcı ve erteleyici etkisi bulunmamaktadır. Hükmün tamamlanması da dar anlamda kanun yollarına ilişkin iki ayırıcı özellik olan aktarıcı ve erteleyici etki özelliği taşınmamaktadır ve HMK'da da kanun yolları başlığı altında düzenlenmemiştir.⁹²

Mahkemenin verdiği nihaî karardaki eksiklik için yapılan tamamlama başvurusu, bu nihaî kararın kesinleşmesinin önüne geçmemektedir.⁹³ Mahkeme tarafından verilen ilk nihaî karar ile tamamlama sonucu verilen ek karar bağımsızdır. Ek karar, kanun maddesindeki düzenlemeye göre de ilk nihaî karardan ayrı bir nihaî karar olarak kanun yolu başvurusuna konu yapılabilmektedir ve ek kararın kanun yolu başvuru süresi, önceki nihaî karardan bağımsız işlemektedir. Kanun yolu açık olmayan bir karar söz konusu ise de ilk nihaî karar, verildiği anda kesinleşmekte; tamamlama başvurusu sonucunda verilen ek karar da önceki karardan bağımsız olarak verildiği anda kesin hüküm niteliği kazanmaktadır. Özetle, hükmün tamamlanması yoluna götürülen kararın kesinleşmiş veya henüz kesinleşmemiş bir karar olması hususu, hükmün tamamlaması açısından bir özellik göstermemekte; tamamlama başvurusunda bulunulması da henüz kesinleşmemiş bir nihaî kararın kesinleşmesini geciktirmemektedir. Ayrıca hükmün tamamlanmasının nihaî kararın icrasına da bir etkisi yoktur ve kararın icrasını da ertelememektedir.

Bununla birlikte hükmün tamamlanması başvurusu bir üst derece yargı organınca değil, kararı veren mahkeme tarafından incelendiğinden, hükmün tamamlanması başvurusunun kararı bir başka yargı merciine aktarma kabiliyeti de yoktur. Tamamlama başvurusu nihaî kararı veren mahkemeye yapılmakta, bu mahkeme karar boşluğunun varlığını doğruladıktan, değerlendirmesini yaptıktan sonra hükmü tamamlayıcı ek kararını vermektedir. Dar anlamda kanun yollarının aktarıcı ve erteleyici özelliklerinin

⁹¹Özekes, 2008, **a.g.k.**, s. 2.

⁹²Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 31; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 621.

⁹³Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315.

hükmün tamamlanmasında bulunmaması, tamamlanmanın kanun yolu olmayıp bir hukukî çare olduğunun kanıtı niteliğindedir.⁹⁴

2.4.3. Amaç ve Hukukî Yarar

Kanun yollarının ağırlıklı amacı, üst mahkeme tarafından kararın denetlenmesi ve hatalı bir karar verildiğini düşünen uyuşmazlık tarafının tatmin edilmesi, adil yargılamanın gerçekleştirilmesidir.⁹⁵ Hukukî çarelerde ise ihtiyati tedbir ve ihtiyati hacze itiraz, şikâyet, tavzih ve tashih başvuru yollarında aynı mahkemeye veya aynı derece bir yargı organına müracaatta bulunulması sebebiyle de denetim amacından çok, taraf menfaatinin korunması ve dengelenmesi, adil yargılanma ve hukukî dinlenilme hakkı gibi anayasal haklar sebebiyle kararın tekrar gözden geçirilmesi yahut yargılama sürecinde daha önce dinlenmemiş olan tarafa bu hukukî dinlenilme hakkının kullandırılması imkânının sağlanması amaçları daha ağır basmaktadır.⁹⁶

Hükmün tamamlanması ağırlıklı amaç noktasında da kanun yollarından ayrılmaktadır. Zira tamamlama kurumu ile asıl amaçlanan mahkemenin verdiği nihaî kararın denetlenmesi değildir. Hükmün tamamlanması düzenlemesinin temel amacı⁹⁷, taraflarca mevcudiyeti tespit edilerek başvuru konusu yapılan karar eksikliğinin veya hüküm boşluğunun bir karar eklenerek doldurulması, böylece eksikliğin neden olduğu adil yargılanma hakkı ve hukukî dinlenilme hakkı ihlalinin giderilmesidir. Bu amaçları gerçekleştirmek üzere mevzuatta yapılan hükmün tamamlanması düzenlemesinin, kanun yolu olmayıp bir hukukî çare olduğu açıktır.

Bir uyuşmazlık hakkında dava açılmasında olduğu gibi kanun yolu başvurusunda bulunurken de başvuru sahibinin hukukî yararının bulunması şarttır. Kanun yoluna başvuran bir kişinin, aleyhine kanun yolu başvurusu yaptığı nihaî kararın kaldırılması veya değiştirilmesinde hukuken korunmaya değer bir yararının bulunması gerekmektedir.⁹⁸ Hukukî çareler açısından ise hukukî yarar, bir kararın değiştirilmesi veya kaldırılması ile sınırlı değildir ve ilgili hukukî çarenin amacına göre farklılık göstermektedir. İhtiyati tedbir talepleri açısından hukukî yarar, taraflardan birinin

⁹⁴Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 622.

⁹⁵Özekes, 2008, **a.g.k.**, s. 5.

⁹⁶Kalpsüz, 1997, **a.g.k.**, s. 7; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 55-56; Özekes, 2003, **a.g.k.**, s. 195-196, 212 vd.; Pekcanitez ve Simil, 2017, **a.g.k.**, s. 46 vd.

⁹⁷Bkz. yuk. I. Bölüm, 1.2. “Hükmün Tamamlanmasının Amaçları” başlığı altındaki açıklamalar.

⁹⁸Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 600; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 471; Üstündağ, 1976, **a.g.k.**, s. 146.

menfaatlerine zarar gelmesi muhtemel olan durumların önlenmesi noktasında bulunması gerekirken; tavzih talebi açısından hükmün belirsizliklerden ve çelişkilerden arınmış bir şekilde uygulanmasında uyuşmazlık taraflarının, hukuken korunması gereken yararı bulunmaktadır. Hükmün tamamlanması başvurusunda bulunması gereken hukukî yarar ise dava açılırken bulunması gereken hukukî yarara benzer şekilde, karara bağlanması unutulmuş talep hakkında bir karar elde etmeye yöneliktir.⁹⁹

Kanun yolu başvurusunda bulunması gereken hukukî yararın bir sonucu olarak, uyuşmazlık tarafları kural olarak lehlerine verilmiş bir kararı kanun yoluna götüremezler. Lehe karar verilen durumlarda kanun yoluna başvurulamaması, hükmün kararı kanun yoluna götürmeyi düşünen tarafın talep sonucuna tamamen uygun verildiği hallerde söz konusudur. Talep sonucuna uygun verilen nihai kararın gerekçesi tarafın ileri sürdüğü gerekçeye aykırı olsa bile, lehine hüküm verilen tarafın hükmü kanun yoluna götürme yetkisi yoktur. Ancak mahkeme tarafından verilen hüküm ile hüküm lehine olan tarafın talep sonucu arasında fark olduğu durumlarda, lehine hüküm verilen tarafın da hükmü kanun yoluna götürmekte hukukî yararı vardır.¹⁰⁰ Hukukî çareler ise sadece nihai kararlara karşı değil, ara kararlara karşı da gidilebilen yasal yollardır ve hukukî çarelere konu olan kararların lehe veya aleyhe olması, ilgili hukukî çareye başvurma noktasında genel olarak bir özellik arz etmemektedir. Örneğin; tavzih ve tashih yolları açısından hükmün açıklanması, hükümdeki yazım ve hesap hatalarının düzeltilmesi sadece lehine hüküm verilen taraflar için öngörülmemiştir, uyuşmazlığın her iki tarafı için de hükmün açıklanması ihtiyacı doğabilir ve her iki uyuşmazlık tarafı da hükümdeki yazım, hesap hatası gibi hataların düzeltilmesini talep edebilir.

Hükmün tamamlanması talep edilebilmesi için de mahkemenin vermiş olduğu nihai kararın lehe veya aleyhe olması özel bir önem arz etmemektedir.¹⁰¹ Tamamlamada asıl odak noktası mahkemenin taraf taleplerinden bir veya birkaçını karara bağlamayı unutması yahut kendiliğinden karar vermesi gereken hususta karar vermeyi ihmal etmesidir. Bu nedenle mahkemenin vermiş olduğu karar tarafın lehine dahi olsa, lehine karar verilen taraf da mahkemenin karar vermeyi ihmal etmesi sonucu ortaya çıkan karar boşluğunu tespit etmesi halinde bu boşluğun doldurulması için hükmün tamamlanması talebinde bulunabilir. Örneğin, mahkemenin yargılama giderlerinden olan vekâlet

⁹⁹Bkz. a.ş. II. Bölüm, 5.4. “Hukukî Yarar” başlığı altındaki açıklamalar.

¹⁰⁰Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 600; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 471.

¹⁰¹Bkz. a.ş. II. Bölüm, 5.2. “Hükmün Tamamlanmasını Talep Edebilecek Kişiler” başlığı altındaki açıklamalar.

ücretine dair olumlu veya olumsuz bir karar vermemiş olması halinde, bu eksikliğin tamamlama yoluyla giderilmesini sadece karar aleyhine verilmiş olan isteyebilir denilemez. Aksine mahkemenin vermiş olduğu nihaî karar lehine hüküm verilen tarafın talep sonuçlarına tamamen uygun olsa da mahkemenin kendiliğinden karara bağlaması gereken bir hususa dair karar vermemesi halinde, bu karar vermemenin yarattığı boşluğun doldurulmasında lehine hüküm verilen tarafın da hukukî yararı bulunmaktadır.

2.4.4. Başvuru Konusu, Süresi ve Başvuru Hakkından Feragat

Kanun yolları, mahkemelerce verilmiş ve henüz kesinleşmemiş olan nihaî kararlara karşı gidilebilen başvuru yollarıdır. Hukukî çareler kanun yollarından farklı olarak sadece mahkeme tarafından verilen nihaî kararlara karşı değil; aynı zamanda mahkemelerin ara kararlarına, karar şeklinde ortaya çıkan diğer usûlî işlemlerine ve usûlî sonuç doğuran diğer hukukî durumlara karşı da gidilebilmektedir ve hukukî koruma sağlamaktadır.¹⁰² Mevzuattaki düzenleme kapsamında yapılan hükmün tamamlanması başvurusu, her ne kadar mahkemenin vermiş olduğu nihaî kararlara karşı gidilen bir yol olarak öngörülmüş¹⁰³ olsa da, sadece nihaî kararlara karşı gidilen bir müracaat yolu olması hususunun, bu kurumu kanun yolu olarak nitelendirmek için yeterli olmaması ve söz konusu nihaî kararın kesinleşmiş olup olmamasının tamamlama açısından bir özellik arz etmemesi nedeniyle hükmün tamamlanması bir kanun yolu değildir.¹⁰⁴

Kanun yoluna başvurma, kanunda belirtilen belli sürelerle tâbidir (bkz. HMK m. 345, 361). Kanun koyucu tarafından belirlenen bu süreler içinde kanun yoluna başvurulmaması halinde başvuru hakkı düşmektedir ve olağan kanun yolları için süre hareketsiz geçirildiğinde karar şekli anlamda da kesinleşmektedir.¹⁰⁵ İhtiyati tedbire itiraz (HMK m. 394), ihtiyati hacze itiraz (İİK m. 265), tavzih (HMK m. 305) ve tashih (HMK m. 304) gibi hukukî çareler için kanun yollarına benzer şekilde belirli süreler öngörülmüş iken; şikâyet (İİK m. 16) gibi hukukî çareler için ise kanun koyucu bazı durumlarda belli

¹⁰²“İhtiyati haciz kararlarına itiraz yolu (İİK m. 265) mahkeme kararına karşı gidilebilen bir hukukî çare iken; elde olmayan sebeplerle, kanunda belirtilen veya hâkimin kesin olarak belirlediği süre içinde bir işlemi yapamayan kimsenin hak kaybını önlemek için öngörülen eski hâle getirme (HMK m. 95-101), hükmün tavzihi (HMK m. 305), icra dairesi işlemlerine karşı icra mahkemesine şikâyet yoluna başvurulması (İİK m. 16) usûlî sonuç doğuran diğer hukukî durumlara karşı gidilebilen birer hukukî çaredirler.”. Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 56.

¹⁰³Bkz. aça. II. Bölüm, 3. “Hükmün Tamamlanması Yoluna Başvurulabilecek Mahkeme Kararları” başlığı altındaki açıklamalar.

¹⁰⁴Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315.

¹⁰⁵Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 601; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 471.

bir süre içinde, bazı durumlar için ise süresiz şekilde başvuru yapılabilmesini öngörmüştür.¹⁰⁶ Hükmün tamamlanması da kanun yolları gibi belli bir süreye bağlıdır¹⁰⁷; kanunda öngörülen bir aylık süre içinde tarafların tamamlama talebinde bulunmaması halinde uyuşmazlık taraflarının bu hakkı düşer ve karara bağlanmayan talep için taraflar, mümkün ise ya kanun yolu başvurusu yapabilir ya da yeni bir dava ile bu taleplerini dava konusu yapabilirler. Öte yandan kanun yolları için öngörülen süreler ile hükmün tamamlanması için öngörülen süreler birbirinden bağımsız olarak işlemektedir; kanun yolu başvurusu hakkı sürenin geçirilmesi ile düşmüş olsa ve nihaî karar kesinleşmiş olsa bile tamamlama için öngörülen bir aylık süre geçmedikçe uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanmasını talep edebilir.

Uyuşmazlık taraflarının kanun yoluna başvuru hakkından feragat etmesi mümkündür (HMK m. 349, 366). Bu haktan feragat genellikle hükmün bir an önce kesinleşmesini sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Normal şartlarda hüküm, verildiği anda kesinleşen bir hüküm değil ise kanun yoluna incelemesi bitirilip karar verildiğinde veya kanun yolu başvuru süresinin hareketsiz geçirilmesi ile kesinleşmektedir. Ancak bazı durumlarda kanun yolu süresinin geçmesini beklemek istemeyen taraflar, kanun yolu başvuru haklarından feragat ederek ilgili mahkeme hükmünün kesinleşmesini sağlamaktadır. Bir ilâmın icraya konulabilmesi için kural olarak hükmün kesinleşmesi şart değildir (İİK m. 24 vd.); ancak istisnai olarak kanunda sınırlı şekilde sayılmış olan davalara ilişkin ilâmlar kesinleşmedikçe icraya konulamaz (HMK m. 350) ve bu türden bir ilâmı bir an önce icraya koyma düşüncesi ile taraflar kanun yolu başvuru haklarından vazgeçerek hükmün kesinleşmesini sağlar. Tarafın feragat hakkını kullanabilmesi için ise kanun yolu başvuru hakkının doğmuş ve ilâmın tebliğ edilmiş olması gerekmektedir. Aksi halde yargılama devam ederken kanun yoluna başvuru hakkından feragat henüz hak doğmadığından geçerli olmaz.¹⁰⁸

Hukukî çarelere başvuru hakkından feragat edilebilmesi ise her durumda mümkün değildir. Bir hukukî çareye başvurma hakkından feragat için öncelikle bu hak doğmalı ve hak sahibinin feragat etmesi açısından hukukî yararın bulunması gerekmektedir. Şikâyet yolu açısından feragat kurumu değerlendirildiğinde, şikâyet yoluna başvuru için

¹⁰⁶Pekcanıtez ve Simil, 2017, **a.g.k.**, s. 110 vd.; Muşul, 2018, **a.g.k.**, s. 223 vd.

¹⁰⁷Bkz. aşa. II. Bölüm, 5.3. “Başvuru Süresi” başlığı altındaki açıklamalar.

¹⁰⁸Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 601-489; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 471; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 57; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 144; Özkes, Pekcanıtez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2166-2167; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 564; Özbek, 2021, **a.g.k.**, s. 256 vd.

öngörülen hak düşürücü sürenin kanun tarafından öngörülen kesin bir süre olması nedeniyle, bu sürenin taraflarca değiştirilmesinin ve bu süreden feragat edilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir.¹⁰⁹ Ancak süresiz şikâyet sebepleri olan kamu düzenine aykırılık, bir hakkın yerine getirilmemesi veya sebepsiz sürüncemede bırakılması gibi sebeplerin varlığı halinde şikâyet konusu işlem, takip süresince kesinleşmemekte ve takibin her aşamasında iptal edilme riskini taşımaktadır.¹¹⁰ Bu nedenle, süresiz şikâyet sebebine ne zaman dayanılacağına bilinmemesinin yarattığı belirsiz durumun sona erdirilmesinde takip talebinde bulunan tarafın hukukî yararı olduğundan, borçlunun süresiz şikâyet sebeplerine dair şikâyet hakkından feragat etmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir.

Hükmün tamamlanması kurumu için kanun yolları düzenlemelerinde olduğu gibi tamamlama başvurusu hakkından feragat edilebileceğine dair açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Fakat feragat için doğmuş bir hakkın varlığı ve hukukî yarar şartları hükmün tamamlanması başvurusu açısından da mevcut olduğundan, tamamlama başvurusu hakkından tarafların feragat etmesi de mümkün kabul edilmelidir; açık bir düzenlemenin olmaması bu haktan feragat edilemeyeceği şeklinde yorumlanmamalıdır. Hükmün tamamlanması kararının hâkimin kendiliğinden veremeyeceği, ancak tarafların tamamlamaya yönelik bir taleplerinin varlığı halinde mümkün olduğu da göz önüne alındığında hükmün tamamlanmasına başvurusu hakkı tarafların tasarruf yetkisi dahilinde olduğundan taraflar bu haklarından elbette feragat edebilirler. Hükmün tamamlanmasından feragat mahkemeye ulaştığı anda sonuç doğurur, bir tarafın tamamlama hakkından feragat etmesi karşı tarafın tamamlama hakkını ortadan kaldırmaz ve bu nedenle feragatin karşı tarafa ayrıca tebliğine de gerek yoktur. Öte yandan mahkemeye yöneltilen feragat iradesinin tereddüte yer vermeyecek şekilde açık olarak, yoruma veya içeriğinin araştırılmasına gerek olmayacak netlikte yapılması gerekmektedir; feragat beyanında tamamlama konusu olan talepten de feragat edilip edilmediği belirtilmelidir. Bir taraf tamamlama başvuru hakkı ile beraber karar boşluğunun konusu olan kendi talebinden de feragat ettiği durumlarda, artık tamamlanması gereken bir boşluk da olmayacağından karşı tarafın da bu talebe dair hükmün tamamlanması talep hakkı son bulur ve bu durumlarda mahkemeye yöneltilen

¹⁰⁹A. C. Ruhi (2019). *İcra Memurunun İşlemine Karşı Şikâyet* (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 38; R. Arslan, E. Yılmaz ve S. Taşpınar Ayvaz (2021). *İcra ve İflas Hukuku* (7. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 102; Pekcanitez ve Simil, 2017, **a.g.k.**, s. 319 vd.

¹¹⁰Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 79.

feragat iradesinin karşı tarafa da tebliği gereklidir. Kanun yollarına başvuru hakkından feragatten farklı olarak hükmün tamamlanması başvuru hakkından feragat ilk nihaî kararın veya eksik nihaî kararın kesinleşmesi sonucu doğurmamaktadır.¹¹¹

2.4.5. Kanun Yolu ve Hükmün Tamamlanması Başvurularının Yarışması

Kanun yolları ile hükmün tamamlanmasının birbirinden farklı kurumlar olduğu ve hükmün tamamlanmasının bir hukukî çare olduğu, yukarıdaki açıklamalarımız doğrultusunda ortaya konulmuştur. Ancak bazı durumlarda, HMK m. 305/A kapsamındaki hükmün tamamlanması yoluyla yapılan ek yargılamalar, bir kararın objektif gerçekliğini ve doğruluğunu denetlemek için kullanılan kanun yolları ile örtüşmektedir. Diğer bir anlatım ile hükmün tamamlanması konusu olan, taraflarca yargılama sürecinde talep edilen bir husus hakkında karar verilmemesi durumu aynı zamanda bir kanun yolu başvurusuna konu yapılabilir. Böyle bir durumda kanun yolu başvurusu ile hükmün tamamlanması başvuruları yarışan konumdadır ve hükmün tamamlanması yoluna gitme imkânı varken, karara bağlanmayan talebin yarattığı karar boşluğu hususu hakkında kanun yolu başvurusunun yapıp yapılamayacağı Türk hukuku açısından değerlendirilmeye muhtaçtır.¹¹²

Alman hukukunda dZPO § 321 düzenlemesi kapsamında hükmün tamamlanması yoluyla ek karar verilmesi, yargılama sisteminde bir başvuru yolu olarak düzenlemiştir. Bu hukuk sisteminde de kanun yolu ve hükmün tamamlanması prosedürleri bir arada bulunmaktadır ve tamamlama konusu yapılabilecek olan hususlar kanun yolu başvurusu konusu olabilecek nitelikte olduğundan bir noktada örtüşmektedir. Ancak Alman hukuk sisteminde, nihaî karara karşı sadece taraf talebinin karara bağlanmamasının yarattığı boşluk nedeni ile kanun yolu başvurusu yapılamayacağı kabul edilmektedir.¹¹³ Böyle bir boşluğun ortadan kaldırılması amacıyla ilgili talep hakkında karar boşluğunu doldurmak üzere verilecek olan ilk kararın kanun yolu aşamasında üst derece mahkemesince verilmemesi gerektiği; ilk kararın daha önceki nihaî kararı veren mahkeme tarafından verilmesinin yerinde olacağı savunulmaktadır. Çünkü buradaki hukukî sorun kararın hukuka aykırılığından değil, karar verilmemesinden kaynaklanmaktadır ve ortada bir

¹¹¹Bkz. aşağı. II. Bölüm, 7.3. “Davaya Son Veren Taraf Usûl İşlemleri Nedeniyle Verilebilecek Kararlar” başlığı altındaki açıklamalar.

¹¹²Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 31.

¹¹³Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 45; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 12.

karar yokken, kanun yolu incelemesi yapılabilmesi için gerekli olan bir kararın varlığı şartı sağlanmamaktadır.¹¹⁴

Bununla birlikte, yargılama sürecinde tarafların taleplerinden biri veya birkaçı ihmal edilerek hakkında karar verilmez ve bu ihmal, karar boşluğu ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda hukuka aykırılık olarak ifade edilebilecek başka bir hataya da neden olmuş ise bu hukuka aykırılığın ortadan kaldırılması veya düzeltilmesi için yapılan kanun yolu başvurusu sırasında, bu taleplere dair karar verilmesi istemi de dinlenebilir. Zira böyle bir durumda hükmün tamamlanması kapsamında ele alınması gereken eksiklik ve kanun yolu incelemesinde ele alınacak olgusal yanlışlık hakkında verilecek karar ayrılmaz şekilde birbiri ile bağlantılı kabul edilmektedir.¹¹⁵ Diğer bir anlatımla mahkemenin vermiş olduğu nihaî karardaki maddî, usûlî veya esasa ilişkin bir hata veya hukuka aykırılık nedeni ile kanun yolu başvurusu yapıldığında, uyuşmazlık taraflarının ileri sürmelerine rağmen karara bağlanmayan talepleri de kanun yolu başvuru sebepleri arasında incelenebilir.¹¹⁶ Öte yandan, karar verilmemesi durumu mahkemenin hukuku yanlış uygulanmasına veya ihtilaflı konunun mahkeme tarafından yanlış yorumlanmasına dayanıyorsa ilgili nihaî karar eksik bir karardan ziyade yanlış bir karar olduğu için hükmün tamamlanması mümkün olmaz, sadece bir kanun yolu başvurusunda bulunulabilir.¹¹⁷

Avusturya hukukunda ise Alman hukukundan farklı olarak hükmün tamamlanması yoluna başvurulması ve kanun yolu başvurusu yapılması konusunda uyuşmazlık taraflarının bir seçim hakkı olduğu kabul edilmektedir.¹¹⁸ Avusturya Medenî Usûl Kanunu § 496'daki düzenlemeye göre kural olarak, nihaî kararda ilk derece mahkemesince çözüme kavuşturulmamış taleplerle sınırlı olmak üzere, bu talepler hakkında duruşma açılıp bir karar verilmesi için kanun yolu mahkemesince ilgili dosyanın ilk derece mahkemesine geri gönderilmesine karar verilir. Ancak öZPO § 496'nın son fıkrasındaki hükme göre dosyanın bu gerekçelerle ilk derece mahkemesine geri gönderilmesi halinde, yargılama süreci uzayacak ve bu durum yargılama giderlerinde artışa neden olacaksa kanun yolu mahkemesi dosyayı kabul ederek nihaî kararı gerektiği

¹¹⁴Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 15.

¹¹⁵Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 46-47; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 12; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10.

¹¹⁶Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 31-32.

¹¹⁷Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 12; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10.

¹¹⁸Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1320, ZPO § 423 Rn. 2; Feil, Kroisenbrunner, 2003, **a.g.k.**, s. 856; Rechberger, Simotta, 2010, **a.g.k.**, s. 487; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 32.

şekilde tamamlamalıdır.¹¹⁹ Nihai karardaki boşluğu tespit eden taraf, seçim hakkını kullanarak yalnızca kanun yolu başvurusu veya sadece hükmün tamamlanması başvurusu yapabileceği gibi, her iki başvuru yolu kapsamında da müracaat hakkını kullanabilir. Her iki yola birden başvuru yapıldığında ise öZPO § 485'teki düzenleme uyarınca, öZPO § 423'e göre yapılmış olan tamamlama başvurusu sonuçlandırılarak ilk derece mahkemesince ek karar verilip bu karar kesinleşene veya ek karara karşı kanun yolu başvurusu yapılana kadar, kanun yolu mahkemesince ilk nihai karar için yapılmış kanun yolu başvurusu askıya alınmalıdır; diğer bir ifade ile bu durum bekletici mesele yapılmalıdır. Verildiği anda kesin karar niteliğinde olan eksik bir nihai karara karşı kanun yoluna başvurulduğunda, kanun yolu mahkemesinde yapılacak olan duruşma, hükmün tamamlanması talebi doğrultusunda mahkemenin tamamlayıcı ek karar vereceği tarihe kadar ertelenir. Eksik nihai karar, kanun yolu açık olan bir karar ise kanun yolu mahkemesinde yapılacak olan duruşma, kanun yolu başvuru süresinin dolması üzerine ek kararın kesinleştiği tarihe veya kanun yolu başvurusunun yapıldığı tarihe kadar ertelenir.¹²⁰

Ayrıca öZPO § 485'e göre, ek karara karşı bir kanun yolu başvurusunda bulunulmuş ise; daha önce verilen nihai karara karşı yapılan başvuru ile ek karara karşı yapılmış olan kanun yolu başvurusu ilgili üst derece mahkemesinde birleştirilerek kanun yolu incelemesi yapılır. Ancak nihai karara karşı sadece karar eksikliği ileri sürülerek kanun yolu başvurusunda bulunulduğu durumlarda, aynı zamanda karar mahkemesinden ilgili hükmün tamamlanması da talep edilmiş ve hükmün tamamlanması prosedürü sonrası verilen nihai karar kanun yolu incelemesine konu yapılmaksızın kesinleşmiş ise artık kanun yolu incelemesine devam etmek için bir hukukî yarar bulunmayacağından askıda olan kanun yolu incelemesi talebinin reddine karar verilmesi gerekmektedir.¹²¹

Türk hukukunda eksik kararın hem kanun yolu başvurusuna hem de tamamlama talebine konu edilmesi durumu tamamlama konusu yapılacak hususlar yönünden ayrı ayrı incelemek gerekmektedir. Taraflarca yargılama sürecinde mahkemeye getirilmiş olmasına rağmen bir talebin önemli kısmı hakkında yahut talebe dair hiç karar verilmemiş

¹¹⁹Fasching, Bydliniski, 2004, **a.g.k.**, s. 1320, ZPO § 423 Rn 2.

¹²⁰Fasching, Bydliniski, 2004, **a.g.k.**, s. 1320, ZPO § 423 Rn. 2; s. 1326, ZPO § 424 Rn. 1; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 32; Klauser, Kodek, 2006, **a.g.k.**, s. 1177; Feil, Kroisenbrunner, 2003, **a.g.k.**, s. 856-857; Rechberger, Simotta, 2010, **a.g.k.**, s. 487; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 325.

¹²¹Fasching, Bydliniski, 2004, **a.g.k.**, s. 1320, ZPO § 423 Rn. 2; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 32-33; M. Özkes ve N. Boran Güneysu (2021). *Deliller ve Hüküm Eksikliği Yönünden İstinaf İncelemesi ve Kararı (HMK m. 353/1-a-6)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 29 vd.

olması durumu bir istinaf sebebi yapıldığında, istinaf kanun yolu açısından HMK m. 353'teki düzenleme ile karşılaşılmaktadır. HMK m. 353/1-a-6 hükmündeki “*Mahkemece, ...talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması*” ifadesi doğrultusunda, ilk derece mahkemesince uyuşmazlık taraflarının taleplerinin bir kısmı hakkında hüküm kurulmamasının bir istinaf sebebi olarak bölge adliye mahkemesine taşınabileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak böyle bir sebep ile yapılan istinaf başvurusunu alan bölge adliye mahkemesi, ön inceleme sonunda dosyada başka bir eksiklik bulmaz ise karardaki eksik hususun tamamlanması için davanın yeniden görülmek üzere dosyanın kararı veren ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar verir¹²² ve ilk derece mahkemesi de bölge adliye mahkemesinin belirttiği eksikliği tamamlayarak yeniden karar vermek zorundadır.¹²³ Bu konuya dair aynı zamanda bir tamamlama başvurusunda da bulunulmuş ise istinaf incelemesi sonrasında da dosya tekrar ilk derece mahkemesine geri geleceği için uygulamada ciddi bir sorun ile karşılaşılmayacaktır; zira her iki yola başvurulmuş olsa da tamamlayıcı ek kararı ilk nihaî kararı veren mahkeme verir ve karar boşluğunu doldurur. Talep hakkında tamamen veya kısmen karar verilmemiş olması durumunda

¹²²“Davacının istinaf nedenleri açısından, itirazın iptali davasının yanında ortaya konulan talepler (yığılan talepler) açısından mahkeme kararında olumlu ya da olumsuz bir değerlendirme ve ret kararı bulunmamaktadır. Davacının bütün talepleri (birlikte açılan ve yığılan talepler) açısından gerekçeli ve istinaf incelemesine konu bir karar olmadığı, ...nedeniyle istinaf nedenleri incelenmeden kararın kaldırılması ve dosyanın mahkemesine iadesine karar verilmesi gerekmiş...”. İstanbul BAM, 13. HD., 21.11.2018 T., 2018/94 E., 2018/1132 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 28.03.2021); “...ilk derece mahkemesince verilmiş olan esas hakkında bir karar yoksa istinaf mahkemesinin de esas hakkında bir karar veremeyeceğine ilişkin genel prensipten hareket edildiğinde, ilk derece mahkemesince olumlu veya olumsuz bir karar verilmeyen esasa ilişkin talepler hakkında da istinaf mahkemesinin kural olarak incelemede bulunamayacağını söylemek mümkündür. Özellikle esasla ilgili meseleler bakımından ortada ilk derece mahkemesince verilmiş bir hüküm yoksa bu hal istinaf mahkemesine doğrudan başvurulmuş gibi bir durum yaratır. İlk derece mahkemesinin tarafların talepleri hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermemiş olması usûlü bir hata olup, bu hususta yapılan istinaf başvurusunu da usûle ilişkin bir başvuru olarak kabul etmek ve neticede istinaf mahkemesi de başvuruyu haklı bulursa, usûle ilişkin hükümler çerçevesinde dosyayı esas hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmek üzere ilk derece mahkemesine geri göndermesi gerekir. Somut uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesince, davacı-karşı davalı erkeğin manevi tazminat talebi hakkında hiçbir değerlendirme yapılmadan, bu konudaki beyan ve deliller hiç değerlendirilmeden ve bu konuyu karara bağlamadan hüküm verilmiştir. Bu durumda istinaf incelemesine konu edilebilecek, usûlünce verilmiş bir ilk derece mahkemesi kararının varlığından söz edilemez. ...deliller tam veya eksik olarak toplanmış olsa dahi "hiç değerlendirilmemiş olması" kararın kaldırılarak ilk derece mahkemesine gönderilmesi için yeterlidir. Bu husus kamu düzenine ilişkin olup adil yargılanma (Anayasa m. 36) ve hukukî dinlenilme hakkının (HMK m. 27) bir gereğidir ve bölge adliye mahkemesince re'sen denetlenmelidir”. Ankara BAM, 1. HD., 11.2.2020 T., 2019/384 E., 2020/433 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); “Mahkemece, asıl dava yönünden kabul kararı verilmiş ise de birleşen dava yönünden olumlu veya olumsuz bir hüküm kurulmamıştır. O halde; sair istinaf sebepleri incelenmeksizin kararın kaldırılarak, birleşen dava yönünden de olumlu veya olumsuz bir karar verilmek üzere dosyanın mahal mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmiştir.” İstanbul BAM, 15. HD., 15.1.2019 T., 2018/1341 E., 2019/8 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 79; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 616; Özkes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2271; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 361 vd.

¹²³Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 616.

öğretide bir görüş tarafından iddia edildiği seviyede bir karışıklığa¹²⁴ yol açmayacak olmakla birlikte böyle bir durumda istinaf başvurusunda bulunmak yerine doğrudan hükmün tamamlanması talebinde bulunmak daha kolay, ucuz ve kısa yoldan eksikliğin doldurulmasını sağlayacağı için öğretideki çoğunluk görüşüne göre ve kanaatimizce daha isabetli olacaktır.¹²⁵

Öğretideki diğer görüş ise karar boşlukları için hükmün tamamlanması talebi ile istinaf kanun yolu başvurusu yapma açısından tarafların tercih hakkı olduğu her durumda söylenemez. Bu görüşe göre istinaf kanun yoluna başvurmak isteyen bir taraf iki haftalık başvuru süresini kaçırdığında, hükmün tamamlanması başvurusu için geçerli olan bir aylık süre dolmadığı takdirde tamamlama talep etmek zorunda kalabilir. Yine bu görüşe göre tarafların tercih hakkı olduğu savunulduğunda ise ilgili hususta tahkikat yapıp yapılmadığına göre bir ayırım yapılmıştır. Tahkikat yapılmadığı durumlarda karar boşluğu halinde şekli bir karar olsa da istinaf incelemesi yapılabilecek bir karar olmadığından ilgili hususta karar verilmesi için bölge adliye mahkemesi ilk derece mahkemesine gönderme kararı verecektir ve sınırlı inceleme alanı olması nedeniyle hükmün tamamlanması kapsamında tahkikat yapılamayacağı için bu hallerde tamamlama talebi yerine kanun yolu başvurusu yapılmalıdır. Tahkikat yapılarak tüm talepler incelenmiş ancak dikkatsizlik sonucu karar boşluğunun yaratıldığı durumlarda ise yeniden tahkikat gereği olmadığından dosya üzerinden hükmün tamamlanması kararı verilebileceği gibi eksiklik karar kanun yolu başvurusu üzerine HMK m. 353/1-b-3'e göre de tamamlanabileceği için tarafların seçim hakkının bulunduğu ifade edilmektedir. Öte yandan bu görüşe göre hükmün tamamlanması kurumu ile kanun yolu başvurusu arasındaki ilişki uygulamada verilecek yargı kararları doğrultusunda şekilleneceği belirtilmektedir.¹²⁶

Diğer bir nokta olarak, istinaf sebebi olarak “talebin önemli bir kısmı” hakkında karar verilmemiş olması gerekmektedir. Hükmün tamamlanması için ise önemli veya önemsiz ayrımı yapılmaksızın karar boşluğu olan tüm taraf talepleri ve diğer hususlar için şartların varlığı halinde tamamlama talep edilebileceği düzenlenmiştir. Bu özelliği

¹²⁴Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 281.

¹²⁵Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 33; Özekes ve Boran Güneysu, 2021, **a.g.k.**, s. 108; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 633-634; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 325.

¹²⁶Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 629-631.

kapsamında da hükmün tamamlanması istinaf kanun yoluna göre daha geniş uygulama alanına sahip ve kısa sürede taleplere dair sonuç alınabilecek pratik bir yoldur.¹²⁷

Tamamlama konusu yapılabilecek bir diğer husus olan mahkemenin kendiliğinden karara bağlaması gerekmesine rağmen tamamen veya kısmen karar vermemiş olmasının yarattığı karar boşluğu istinaf sebebi yapılması halinde bu durum, yargılamada eksiklik bulunmamakla beraber, kanunun olaya uygulanmasında hata edilip de yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmayan hallerden sayılabilir (HMK m. 353/1-b-2). Yargılama giderlerine dair eksiklik halinde olduğu gibi böyle bir karar boşluğunun tespiti durumunda bölge adliye mahkemesinin ilgili dairesi ilk derece mahkemesinin kararını düzelterek, duruşma yapmadan dosya üzerinden vereceği karar ile eksikliği giderir.¹²⁸ Bu tarz bir eksikliğin tamamlanması amacıyla hem istinaf kanun yolunda bir itiraz konusu yapılması hem de hükmün tamamlanması talebine konu edilmesi önünde mevzuatta hukukî bir engel bulunmadığından her iki başvuru yoluna da aynı anda gidilebilir. Ancak böyle bir durumda bir tarafta istinaf aşamasında bölge adliye mahkemesi ilgili hukuk dairesinde eksik hüküm ele alınırken, diğer tarafta ilk derece mahkemesinde hükmün tamamlanması başvurusu kapsamında ek karar verilmeye çalışılması aynı anda iki farklı mahkemede aynı dava konusunun incelenmesi nedeni ile sorun yaratabilecek niteliktedir.¹²⁹

Eksik hükmün tamamlanması talebi istinaf kanun yolunda incelenirken, yapılacak hükmün tamamlanması başvurusu hakkında ilk derece mahkemesinin ne yapması gerektiği açığa kavuşturulması gereken bir sorundur. Öğretideki bir görüşe göre, bu sorun ek karar verilmiş olması sonrasında da eksik nihaî karar ile ek karar kapsamında dava konusu hakkında son kararı verecek merci bölge adliye mahkemesi olduğundan, bölge adliye mahkemesi kararlarının bu konuda istikrar kazanması ile çözülebilir¹³⁰ ve sorun henüz çözümlenmediği, bölge adliye mahkemelerinin kararlarının istikrar kazanmadığı süreçte tarafların hem istinafa hem de ilk derece mahkemesine hükmün tamamlanması talepleri ile başvurmaları uygun olacaktır.¹³¹ Kanaatimizce yargılama giderlerine dair eksiklik ve benzeri bir eksiklik halinde hem tamamlama başvurusu hem de istinaf kanun

¹²⁷Özekes ve Boran Güneysu, 2021, **a.g.k.**, s. 108.

¹²⁸Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 79; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 620; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2260-2261; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 405 vd.; Özekes ve Boran Güneysu, 2021, **a.g.k.**, s. 112.

¹²⁹Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 281.

¹³⁰Boztaş, 2020, **a.g.k.**, s. 237.

¹³¹Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 281, 282.

yoluna gidildiğinde, karar yokluğu durumunda istinaf incelemesi yapılmasında hukukî yararın bulunmadığından, bölge adliye mahkemesince düzeltme kararı yerine ilk derece mahkemesinde karar verilmemiş bir husus hakkında istinaf incelemesi yapılamayacağından bahisle dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesi kararı verilmesi daha isabetli olabilir.

Aynı zamanda bu tarz bir eksiklik halinde uyuşmazlık taraflarının hem hükmün tamamlanması başvurusu yapıp hem de kanun yolu başvurusunda bulunması halinde, Türk mevzuatında Avusturya hukukundakine benzer şekilde bekletici mesele yapılmasına dair açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte, bölge adliye mahkemesi tarafından bu durum bir bekletici mesele olarak değerlendirilebilir.¹³² Ancak bu hususun bekletici mesele yapılması ihtiyarî olup ve mahkemenin takdirine bağlı olduğundan, mahkemenin ilk derece mahkemesine yapılmış olan hükmün tamamlanması talebi kapsamında verilecek kararı bekletici mesele yapmaması halinde, yargılama giderlerine dair nihaî karardaki eksiklik hem ilk derece mahkemesinde hem de bölge adliye mahkemesinde incelenen bir konu olarak varlık kazanacaktır ve yargılama giderlerine dair eksikliği bölge adliye mahkemesi kendisi düzelterek bir karar verebileceğinden, her iki mahkeme tarafından yargılama giderlerini tamamlayıcı karar verilmesi ihtimali bulunmaktadır. Bu durumda yargılama giderlerine dair eksiklik ve benzeri bir eksiklik halinde hem hükmün tamamlanması başvurusu hem de istinaf kanun yoluna gidildiğinde, karar yokluğu durumunda istinaf incelemesi yapılmasında hukukî yarar bulunmadığından, bölge adliye mahkemesince düzeltme kararı yerine ilk derece mahkemesinde karar verilmemiş bir husus hakkında istinaf incelemesi yapılamayacağından bahisle dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesi kararı verilmesi daha isabetli olacaktır. Yahut bu durumlarda, öğretide de belirtildiği gibi HMK m. 360 kapsamında ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usûlünün bölge adliye mahkemesinde de uygulanacağından bahisle hükümdeki eksikliğin ek karar verilerek giderilmesinin beklenmesi, tamamlama başvurusunun bir bekletici mesele kabul edilmesi çelişkili kararların veya çifte karar durumunun ortaya çıkmasını önlemek adına yerinde bir uygulama olacaktır.¹³³

Yargılama giderlerine dair eksiklik hem hükmün tamamlanması başvurusuna hem de istinaf kanun yoluna götürüldüğünde ve bu durum bir bekletici mesele yapılmayıp ilk

¹³²Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 644-645.

¹³³Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 325.

derece mahkemesince tamamlayıcı ek karar verilene kadar bölge adliye mahkemesi tarafından yargılama giderlerine dair eksiklik verilen düzeltme kararı ile giderilebilir. Bu ihtimal kapsamında ise çifte karar durumunu engellemek adına tamamlayıcı ek karar verilmesine gerek kalmadığından bahisle ilk derece mahkemesi tarafından ek karar olarak “başvurunun konusuz kalması nedeniyle karar verilmesine yer olmadığına” dair karar verilebilir. Yargılama giderlerine dair eksikliklerin yanı sıra diğer karar boşlukları da tamamlama başvurusu kapsamında ileri sürüldüğü durumlarda ise bölge adliye mahkemesinin düzeltme kararı üzerine yargılama giderlerine dair başvurunun konusuz kaldığı ek kararda belirtilerek diğer boşluklara dair tamamlama yargılamasına devam edilecektir.

Eksik karar verilmesi durumu, aynı zamanda bir temyiz sebebi olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Mahkeme kararındaki karar eksikliği temyiz kanun yolu başvurusu konusu yapıldığında, temyiz mahkemesi olan Yargıtay tarafından bu eksiklik HMK m. 371/1-ç’ye göre “*karara etki eden yargılama hatası veya eksiklikleri bulunması*” olarak değerlendirilir ve ilgili karar bozularak karar boşluğunun doldurulması için dava dosyası, kararı veren bölge adliye mahkemesine veya ilk derece mahkemesine¹³⁴ geri gönderilir. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 14.9.2020 tarihli kararında¹³⁵

“Dava konusu 155 ada 8 parsel sayılı taşınmazın paydaşlarından ... oğlu ... yönünden de gaiplik kararı verilmek suretiyle iptal-tescil talebinde bulunulduğu halde, mahkemece...oğlu ... hakkında olumlu ya da olumsuz bir hüküm kurulmadığı anlaşılmaktadır. Yukarıda değinilen yasa hükmü uyarınca, ...oğlu ... hakkındaki istek yönünden ek karar verilmesi, ek kararın usûlünce taraflara tebliğ edilmesi, ek karara karşı temyiz başvuru süresinin geçirilmesi beklendikten sonra inceleme yapılmak üzere gönderilmesi için dosyanın yerel mahkemesine geri çevrilmesine, ...oybirliğiyle karar verildi.”

ve 22.9.2020 tarihli kararında¹³⁶;

“...6100 sayılı HMK’nin 305/A fıkrası gözetilerek, 740 parsel sayılı taşınmazla ilgili bir ek karar verilmesi gerektiğinden, dosyanın mahkemesine İADESİNE, sair temyiz

¹³⁴“Somut olayda; dava dilekçesinde davacı terditli taleplerinden olan tazminata faiz yürütülmesini talep etmiş mahkemece verilen 26.09.2017 tarihli kararda hüküm altına aldığı tazminata faiz yürütmemiştir. Hükümde gösterilmeyen taleplerin hükmün tashihi yoluyla eklenmesi mümkün olmadığından tavzih talebinin reddine yönelik ek kararın Dairemizin 01.06.2020 tarihli 2018/2365 Esas, 2020/3172 Karar sayılı ilâmı ile onanmasına karar verilmiş ise de bu tarihten sonra yürürlüğe giren 6100 sayılı Yasanın 7251 sayılı Yasa ile değişik 27. maddesi gereğince 6100 sayılı Yasanın 305/a maddesi uyarınca bu hususta ek karar verilmek üzere hükmün bozulmasına karar verilmesi gerekmektedir.”. Yargıtay 14. HD. 8.2.2021 T., 2020/3531 E., 2021/679 K. (Yargıtay Karar Arama) (Erişim Tarihi: 15.06.2021).

¹³⁵Yargıtay 1. HD., 14.9.2020 T., 2020/2314 E., 2020/4053 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 10.06.2021).

¹³⁶Yargıtay 1. HD., 22.9.2020 T., 2017/4379 E., 2020/4330 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

itirazlarının incelenmesine şimdilik yer olmadığına, 22.09.2020 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”

ifadeleri ile hükmün tamamlanması gerekliliğini gerekçe göstererek, diğer temyiz itiraz sebeplerini de incelemeksizin dosyayı kararı vermiş olan mahkemeye göndermiştir. Eksik kısım hakkında karar verilmesi için örnek olarak Yargıtay tarafından kararın bozularak bölge adliye mahkemesine gönderilmesi ve sonrasında bölge adliye mahkemesinin bozma kararına uyarak yeni nihaî karar ile eksikliği tamamlaması, tarafların taleplerine kavuşmasını oldukça geciktirecektir. İlk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesince verilen nihaî karardaki boşluğun doldurulması için gerek hükmün tamamlanması talep edildiğinde gerekse temyiz kanun yoluna gidildiğinde, tamamlayıcı karar her iki koşulda da ilk nihaî kararı veren mahkeme tarafından verileceğinden, temyiz kanun yoluna başvurarak uzun bir yolu tercih etmektense başka bir temyiz sebebinin olmadığı durumlarda doğrudan hükmün tamamlanması talebinde bulunmak, usûl ekonomisine uygun şekilde daha kısa ve daha isabetli bir tercih olacaktır.

İlk derece mahkemesinin kararında eksik olan kısım, mahkemenin kendiliğinden karara bağlaması gereken yargılama giderleri gibi bir husus ise nihaî karara karşı istinaf başvurusunda bulunulduğunda, bu durum HMK m. 353/1-b-2’deki “*Yargılamada eksiklik bulunmamakla beraber, kanunun olaya uygulanmasında hata edilip de yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı takdirde*” ifadesi kapsamında değerlendirilir ve bölge adliye mahkemesi yargılama giderlerine dair söz konusu eksikliği düzelterek, duruşma yapmadan dosya üzerinden vereceği karar ile giderir.¹³⁷ Benzer durum temyiz kanun yolu açısından da geçerlidir. Temyiz kanun yoluna götürülen bir nihaî kararda mahkemenin re’sen karar vermesi gereken yargılama giderleri gibi bir konudaki karar eksikliği, HMK m. 370/2’deki “*Temyiz olunan kararın, esas yönünden kanuna uygun olup da kanunun olaya uygulanmasında hata edilmiş olmasından dolayı bozulması gerektiği ve kanuna uymayan husus hakkında yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı takdirde Yargıtay, kararı düzelterek onayabilir.*” hükmü kapsamında değerlendirilir ve Yargıtay tarafından dosya üzerinden bu konuda karar verilip eksiklik

¹³⁷Yargılama giderlerine dair eksik verilen kararın bölge adliye mahkemesi tarafından düzeltilmesine dair kararlar için bkz.: Gaziantep BAM, 13. HD., 17.6.2019 T., 2019/835 E., 2019/1366 K.; Gaziantep BAM, 1. HD., 20.2.2017 T., 2017/137 E., 2017/144 K.; İstanbul BAM, 21. HD., 4.7.2019 T., 2019/222 E., 2019/1451 K.; İstanbul BAM, 21. HD., 4.7.2019 T., 2019/223 E., 2019/1452 K.; Samsun BAM, 2. HD., 1.3.2019 T., 2019/24 E., 2019/413 K.; İstanbul BAM, 7. HD., 19.4.2017 T., 2017/392 E., 2017/363 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 28.03.2021).

düzeltilerek nihaî karar onaylanır.¹³⁸ Böyle bir durumda karar boşluğunu gidermek amacıyla istinaf veya temyiz kanun yolu ile hükmün tamamlanmasının yarışan başvurular konumunda olduğu ve uyuşmazlık taraflarının bu başvuru yolları arasında seçim hakkı olduğu düşünülebilir. İstinaf ve temyiz kanun yolu başvurusu süreleri tamamlama başvuru süresine göre daha kısa olmakla birlikte, bölge adliye mahkemeleri ve Yargıtay'ın iş yükü ile bu başvuru yollarında dosyanın ön inceleme aşamasından geçmesi gerekliliği düşüldüğünde, dosya kapsamına hâkim olan ilk derece mahkemesinin yargılama giderlerine dair eksikliği kendisinin tamamlanması yargılama sürecini uzatmadan daha erken bitirecek niteliktedir. Ayrıca yargılama giderleri karşılaştırıldığında da istinaf veya temyiz kanun yoluna gidilerek bu eksikliğin giderilmesini istemek yerine tamamlama başvurusunda bulunmak daha makul görünmektedir. Bu nedenlerle yargılama giderlerine dair eksiklikler gibi dosya üzerinden tamamlanabilecek karar eksikliklerinin, usûl ekonomisine hizmet eden bir kurum olan hükmün tamamlanması yoluna gidilerek doldurulması uygulama açısından daha isabetli görünmektedir.

Asıl hükme karşı kanun yolu başvurusu yapılmış olması halinde, ek karara karşı kanun yolu başvurusunun hangi esas numarasıyla yapılacağına açık ve net olmaması da çözüme kavuşturulması gereken bir diğer sorundur.¹³⁹ Eksik nihaî kararın tamamlanması talebi olmaksızın, farklı sebeplerle de bir nihaî karara karşı kanun yoluna başvurulabilir. Ayrıca hükmün tamamlanması talebi kararı veren mahkemeye yöneltildiğinde, mahkeme tarafından verilecek ek karar da eksik verilen ilk nihaî karardan ayrı olarak istinaf veya temyiz edilebilir. Bu durumda ilk nihaî karar ve ek karar için yapılacak olan kanun yolu

¹³⁸Yargılama giderlerine dair eksik verilen kararın Yargıtay tarafından düzeltilerek kararın onanmasına dair kararlar için bkz.: “Reddedilen istem dikkate alındığında, “davalı SSK için takdir olunan 300-YTL maktu vekâlet ücretinin davacıdan tahsili ile anılan davalıya verilmesine” cümlesinin eklenmesine, hükmün bu düzeltilen şekliyle onanmasına...”, Yargıtay HGK., 16.3.2005 T., 2005/94 E., 2005/185 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 28.03.2021); “AAÜT uyarınca 1.500,00-TL. vekâlet ücretinin davalıdan alınıp, davacıya ödenmesine, Davacı tarafça yapılan harç hariç 235,00-TL yargılama giderinin davalıdan alınarak davacıya ödenmesine” fıkralarının yazılmasına ve hükmün düzeltilmiş bu şekli ile onanmasına...”, Yargıtay HGK., 2.4.2019 T., 2015/555 E., 2019/384 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 28.03.2021).; “Somut olayda, vekâlet ücretinin taraflardan tapu kaydındaki hisseleri oranında tahsiline karar verilmesi gerekirken mahkemece hangi oranda davalılardan alınacağı belirtilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş ise de; bu husus, kararın bozulmasını ve yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden 1086 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 438/7. maddesi gereğince hüküm sonucunun aşağıdaki şekilde düzeltilerek onanmasına karar vermek gerekmiştir.”. Yargıtay 14. HD., 23.9.2020 T., 2020/2663 E., 2020/5364 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 28.03.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 15. HD., 19.1.2021 T., 2020/1554 E., 2021/87 K.; Yargıtay 7. HD., 19.3.2014 T., 2014/2157 E., 2014/6283 K.; Yargıtay 17. HD., 25.2.2016 T., 2016/794 E., 2016/2262 K.; Yargıtay 2. HD., 21.11.2014 T., 2014/5202 E., 2014/23485 K.; Yargıtay 3. HD., 10.9.2019 T., 2018/7081 E., 2019/6462 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 28.03.2021).

¹³⁹Öztek, Taşpınar Ayvaz ve Kale, 2020, **a.g.k.**, s. 137.

başvuruları, öğretideki bir görüşe göre bölge adliye mahkemesinde veya Yargıtay'da ayrı sıra ve numara altında incelenecektir.¹⁴⁰ Öğretideki diğer görüşe göre ise hakem kararlarının tamamlanmasındaki düzenlemelerden yola çıkılarak oluşturulan hükmün tamamlanması kapsamında verilen tamamlayıcı ek kararlar da asıl kararın bir parçasıdır ve kanun yolu aşamasında ek kararın esas numarasının asıl kararın esas numarası ile aynı olması gerekmektedir.¹⁴¹ Ayrıca bu görüşe göre tamamlayıcı ek karar hükmün tebliğinden itibaren bir ay içerisinde yapılacak başvuru ile verileceğinden, ek karar ile asıl kararın kanun yolu aşamasında beraber incelenmesi açısından çok büyük bir zaman farklılığı olmayacaktır ve zamansal bir sorun olacağı da düşünülmemektedir.¹⁴² Hükmün tamamlanması talebine dair uygulanacak usûle ilişkin HMK m. 306'da HMK m. 304'e yapılan atfa göre, mahkeme tamamlayıcı ek kararını dosyada bulunan nüshalar ile verilmiş olan suretlerin altına veya bunlara eklenecek ayrı bir kâğıda yazarak verir. Bu anlamda ek kararın ayrı bir esas numarası altında verilmesi kanun koyucu tarafından gerekli görülmemiştir ve her ne kadar hangi esas numarası ile kanun yoluna başvurulacağı öğreti tarafından bir sorun olarak ifade edilse de kanun maddelerinin yorumundan ek karara karşı yapılacak kanun yolu başvurusunun da aynı esas numarası altında ek kararın tarihi ve ek karar niteliği belirtilerek yapılacağı sonucuna ulaşılabılır. Ayrıca kanaatimizce ilk nihaî karara karşı ve ek karara karşı yapılacak olan iki ayrı istinaf talebinin, hukukî yararın varlığı halinde birleştirilerek görülmesi önünde de herhangi bir engel bulunmamaktadır.¹⁴³ Öğretideki benzer görüşe göre de mahkemenin verdiği ilk eksik karara karşı kanun yolu incelemesi yapılırken sonradan verilen ek karara karşı da istinaf kanun yoluna başvurulduğunda, tamamlanmış hükmün aynı dairede incelenebilmesi için istinaf başvuruları kapsamındaki yargılamaların birleştirilmesi, ikisinin de halen derdest olması durumunda mümkündür (HMK m. 357/1; HMK m. 166/1).¹⁴⁴

Öte yandan, tamamlayıcı ek karar ile ilk nihaî kararın istinaf incelemesinin birleştirilerek görülmesi mümkün olmakla birlikte, bu yargılamaların her durumda birbirlerine bağlı olduğu düşünülemez ve eksik hükmün tamamlanması amacıyla

¹⁴⁰Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 282.

¹⁴¹Öztek, Taşpınar Ayvaz ve Kale, 2020, **a.g.k.**, s. 137; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 324.

¹⁴²Öztek, Taşpınar Ayvaz ve Kale, 2020, **a.g.k.**, s. 137; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 324.

¹⁴³Bölge adliye mahkemesinin ek karar ile ilk nihaî kararın aynı esas numarası altında, birlikte inceleyerek verdiği karar için bkz.: İstanbul BAM, 12. HD., 2.2.2021 T., 2021/152 E., 2021/132 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 15.04.2021).

¹⁴⁴Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 282; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 644.

yapılmakta olan ek karar yargılamasının, ilk nihaî karara karşı devam etmekte olan istinaf incelemesi açısından bekletici sorun oluşturabileceği sonucuna peşinen varılmaması gerekmektedir. Bazı durumlarda, karar boşluğu hususun niteliği gereği ek karar yargılaması ilk nihaî karar için yapılmakta olan istinaf yargılamasından uzun sürebilir ve ilk derece mahkemesince tamamlayıcı ek karar verilene kadar istinaf incelemesi tamamlanarak bölge adliye mahkemesince nihaî karar verilmiş olabilir.¹⁴⁵ Bu durumlarda ek karara karşı yapılacak istinaf başvurusu ile ilk nihaî karara karşı yapılmış olan istinaf başvurusunun birleştirilmesi mümkün değildir. Avusturya Hukukunda olduğu gibi tamamlama başvurusunun istinaf kanun yolu için bekletici mesele olacağına¹⁴⁶ dair mevzuatta açık bir düzenleme de bulunmadığından bölge adliye mahkemesi, ilk derece mahkemesine yapılmış olan tamamlama başvurusu sonrasında ek karar verilene kadar istinaf incelemesini ertelemek zorunda değildir.

3. Benzer Hukukî Çarelerden Farkı ve Bunlarla İlişkisi

Mahkemelerin vermiş oldukları nihaî kararlara karşı bu kararlardaki hataların düzeltilmesi ve hukuka aykırılıkların giderilmesine imkan tanıyan çeşitli hukukî çareler mevcuttur. Hükmün tamamlanması gibi nihaî kararlar için öngörülmüş olan bu hukukî çareler bazı noktalarda benzerlik göstermekle birlikte her birinin amaçları ve hizmet ettikleri hususlar farklıdır. Çalışmanın bu bölümünde hükmün tamamlanması hukukî çaresi ile benzer diğer hukukî çareler arasındaki ilişki ve hükmün tamamlanmasının diğer hukukî çarelerden farkları üzerinde durulmuştur.

3.1. Tavzih ile Farkı ve İlişkisi

Mahkemelerin verdiği hükümler, uyuşmazlık taraflarının hak ve yükümlülüklerini açıkça göstermeli ve özellikle hükmün icrası sırasında herhangi bir tereddüde yol açmayacak şekilde yazılmalıdır. Ancak uygulamada hükümler her zaman istenilen açıklıkta olmamakta ve hükümlerde bazı belirsizliklere, tereddüt uyandırıcı ibarelere, birbirileri ile çelişen fıkralara rastlanabilmektedir. Genellikle ilâmın icrası aşamasında karşılaşılan bu gibi sorunlara çözüm amacı ile kanun koyucu HMK m. 305'te hükmün

¹⁴⁵Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 282.

¹⁴⁶Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1320, ZPO § 423 Rn. 2; s. 1326, ZPO § 424 Rn. 1; Klauser, Kodek, 2006, **a.g.k.**, s. 1177; Feil, Kroisenbrunner, 2003, **a.g.k.**, s. 856-857; Rechberger, Simotta, 2010, **a.g.k.**, s. 487.

tavzihini düzenlemiştir. Hükümün tavzihi kavramı ile hükümde mevcut olan belirsizliğin giderilmesi, hükme dair tereddüdün açıklığa kavuşturulması ve hükümün fıkraları arasındaki çelişkilerin ortadan kaldırılması kastedilmektedir.¹⁴⁷

Mahkemelerce verilen nihaî kararlarda tarafların hak ve yükümlülüklerinin açık bir şekilde gösterilmesi gerekliliği yanı sıra, taraf taleplerinin her biri hakkında verilecek kararlarla tarafların hak ve yükümlülüklerinin eksiksiz şekilde ve tam bir biçimde çözüme kavuşturulmuş olması aranmaktadır. Fakat dikkatsizlik, unutkanlık, iş yükünün getirdiği yoğunluk içinde gözden kaçırma gibi sebeplerle uygulamada mahkemelerce, tarafların hak ve yükümlülüklerine dair hususlara ve taraf taleplerine dair eksik karar verilmesi durumları ile karşılaşmaktadır.¹⁴⁸ Bu tür eksikliklerin giderilerek, hükme bağlanması gereken hususların nihaî karara eklenmesi amacıyla kanun koyucu tarafından hükümün tamamlanması kurumu 7251 sayılı kanun ile HMK'ya eklenmiştir. Bir karardaki belirsizlikleri, çelişkileri ve tereddütleri gidermek anlamında kullanılan hükümün tavzihi kavramından farklı olarak, hükümün tamamlanması ile olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olmasının neden olduğu boşluğu doldurmak kastedilmektedir.

Hükümün tavzihinin, yeterince açık olmayan ya da icra aşamasında icrasının nasıl yapılacağı noktasında tereddüt edilen veya fıkralarının birbirine aykırı olduğu tespit edilen hükümlere dair istenebileceği HMK m. 305'te düzenlenmiştir ve hükümün açıklanması sadece bu hallerle sınırlı olarak yapılabilir.¹⁴⁹ Hükümün tamamlanmasının ise yargılamada uyumsuzluk taraflarınca ileri sürülmesine veya mahkemenin kendiliğinden

¹⁴⁷Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 720-721; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1039; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 264-265; M. Atalı (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt III, § 16. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 2002; M. A. Tutumlu (2012). *Hükümün Açıklanması ve Düzeltilmesi: (Tavzih ve Tashihi)* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 14 vd.; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 570; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 53; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 390; T. Muşul (2012). *Medenî Usûl Hukuku* (3. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 489; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 591; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 442; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, 2021, **a.g.k.**, s. 564; Karafakih, 1952, **a.g.k.**, s. 247; İ. E. Postacioğlu (1956). *Türk Hukukunda Hükümlerin Tavzihi. Muammer Raşit Seviğ'e Armağan*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, s. 295; Postacioğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 784; Budak ve Karaaslan, 2021, **a.g.k.**, 329; E. Önen (1979). *Medenî Yargılama Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, s. 272; Bilge ve Önen, 1978, **a.g.k.**, s. 727; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 681; Ş. Berki (1959). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü*. Ankara: Ege Matbaası, s. 94; A. Karşı (2014). *Medenî Muhakeme Hukuku*. İstanbul: Alternatif Yayıncılık, s. 655; A. C. İyilikli (2003). *Medenî Usûl Hukukunda Tavzih ve Tashihi. Adalet Dergisi*, 2003/4, s. 298; M. Erdem (2010). *Hükümlerin Tavzihinin İsim ve Sıfat ile Esas Hükümdeki Hesap Hatalarının Düzeltilmesiyle (Hükümün Tashihi) Karşılaştırılması. Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan*. Cilt I. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, s. 911; B. Umar (2014). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* (2. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 894-895; Ö. U. Gençcan (2013). *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu (Bilimsel Açıklama - Son İçtihatlar)*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 1060.

¹⁴⁸Tutumlu, 2013, **a.g.k.**, 54; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 616.

¹⁴⁹Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 721; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2002; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 570; Postacioğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 784.

karara bağlamasının gerekli olmasına rağmen, mahkeme tarafından hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlara dair istenebileceği ve bu hususlarla sınırlı olarak mahkeme tarafından ek karar verilebileceği HMK m. 305/A'da düzenlemiştir. Görüldüğü üzere tavzih ve tamamlama kurumlarına başvurulabilecek durumlar ve başvuru konuları birbirlerinden oldukça farklılık göstermektedir. Hükmün tavzihi yoluna mı yoksa tamamlanması yoluna mı gidileceğinin belirlenmesi aşamasında, öncelikle hükme dair nasıl bir sorunun olduğu tespit edilmelidir. Mahkeme tarafından verilmiş olan nihaî kararın hüküm fıkrasında bir çelişki veya belirsizlik mi var, yoksa kararda yer alması gerekmesine rağmen nihaî kararda yer almayan hususlardan kaynaklı bir boşluk ya da bir karar eksikliği mi var belirlendikten sonra, mevzuatta hükme dair gidilebilecek hukukî çareler arasında düzenlenmiş olan tamamlama ve tavzih yollarından hangisine başvurulacağı belirlenebilir.

Hükmün tavzihi kapsamında yapılacak açıklama yalnızca hüküm sonucu hakkında yapılabilir. Ancak mahkemenin verdiği hükme dair gerekçenin açıklanması tavzih ile yapılamaz. Bununla birlikte, nihaî karardaki hüküm sonucu ile hükmün gerekçesi arasında çelişkinin varlığı halinde de bu çelişkiyi gidermek adına mahkemeden tavzih talep edilebilmektedir.¹⁵⁰ Hükmün tamamlanması kapsamında ise hüküm, bir bütün olarak ele alınmaktadır ve hem hüküm fıkralarında hem de hükmün gerekçesinde talep edilen husus yahut re'sen karar verilmesi gereken konu hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olmalıdır. Hükmün gerekçesinde mahkemenin ilgili talep hakkında bir karar verdiği anlaşılıyor, fakat bu karar hüküm fıkraları arasında yer almıyor ise hükümde bir çelişkinin bulunduğundan bahisle taraflarca hükmün tavzihi istenebilir. Ancak hüküm fıkrasında bir karar olmamakla birlikte gerekçeden ilgili konuya dair mahkemenin kararının anlaşıldığı hallerde artık bir karar boşluğundan söz edilemeyeceğinden hükmün tamamlanması talebinde bulunulamaz.

¹⁵⁰Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 721; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1039; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 390; Bilge ve Önen, 1978, **a.g.k.**, s. 727; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 269; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 443; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 683; Önen, 1979, **a.g.k.**, s. 273-274; Karslı, 2014, **a.g.k.**, s. 656; İyilikli, 2003, **a.g.k.**, s. 298; B. Kuru (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü* (6. Baskı). Cilt V. İstanbul: Demir Yayıncılık, s. 5275; Hüküm fıkrası ile hükmün gerekçesi arasında çelişki halinde tavzih istenebileceğine dair kararlar için bkz.: Yargıtay 7. HD., 30.11.1978 T., 1978/9499 E., 1978/14293 K.; Yargıtay 2. HD., 24.5.2010 T., 2009/7327 E., 2010/10035 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

3.1.1. Amaç

Hükmün tavzihi başvurusu kapsamında mahkemenin çelişkileri gidermek veya ilâmın uygulanması noktasındaki tereddütleri ortadan kaldırmak adına yapacağı açıklama ile nihaî kararda uyuşmazlık taraflarının talepleri ve dosya kapsamındaki deliller değerlendirilerek hükme bağlanan hak ve borçlar sınırlandırılmaz, değiştirilemez ve genişletilemez (HMK m. 305/2). Tavzihın amacı da verilmiş kararı değiştirmek değil, kararın uygulanmasını kolaylaştırmak adına kararı açıklamak, hükmün başka türlü anlaşılmasını ve değişmesini önlemektir. Ayrıca mahkeme, hükmün tavzihi ile hükümde unutmış olduğu talepler hakkında karar vererek, bu kararı hükme ekleyemez.¹⁵¹ Bu doğrultuda tavzih talebini alan mahkeme hükmü yalnızca tavzih edebilir, açıklayabilir; fakat tavzih kavramı başlığı altında vermiş olduğu hükmü değiştiremez veya bu hükme yeni bir karar ekleyemez.¹⁵²

Hükmün tamamlanması kapsamında da mahkeme, vereceği ek karar ile daha önce vermiş olduğu nihaî kararı sınırlandıramaz, genişletemez ve değiştiremez.¹⁵³ Tamamlama

¹⁵¹Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 721; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1040; Tutumlu, Tavzih, 2012, **a.g.k.**, s. 198; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 572; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 490; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 265-269; Tutumlu, 2013, **a.g.k.**, s. 55; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1061-1062; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 682; “Somut olayda, hüküm yeterince açık ve birbirine aykırı fıkralar içermediği açıktır. Ne var ki kısa kararda ve gerekçeli kararda bulunmayan davacı lehine vekâlet ücreti, tavzih yolu ile hükme eklenerek davalının yükümlülüğü tavzih yolu ile genişletilmiş ve hüküm bu suretle değiştirilmiştir. Tavzih yolu ile verilen karar yukarıda belirtilen yasal düzenlemeye açıkça aykırı olup, tavzih isteminin reddine karar verilecek yerde yazılı şekilde kabul edilmesi doğru değildir.”. Yargıtay 1. HD., 23.9.2013 T., 2013/9614 E., 2013/13147 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

¹⁵²Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 723; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1040; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 570; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 268-269; Karşı, 2014, **a.g.k.**, s. 655; E. Yılmaz (2013). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 1356; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 444; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 591-592; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2005-2007; “6100 sayılı HMK’nın 305’inci maddesinde; hükümlerin tavzihi, hükmün müphem olması veya birbirine aykırı (çelişik) fıkralar ihtiva etmesi halinde, hükmün gerçek anlamının meydana çıkarılması için başvuru bir yol olduğu belirtilmiş olup, hükmü değiştirecek nitelikte tavzih kararı verilmesi mümkün değildir.”. Yargıtay HGK., 28.2.2018 T., 2015/3500 E., 2018/408 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); “Hükmün tavzihi (HMK m. 305) yoluyla da taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçlar tavzih yolu ile sınırlandırılmaz, genişletilemez ve değiştirilemez. Bu husus ancak temyiz konusu yapılabilir. Bu sebeple mahkemece talebin reddine karar verilmesi gerekirken, kabulüyle maddî hatanın düzeltilmesine ilişkin (maddî hata düzeltilmesine ilişkin şerh) yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.”. Yargıtay 2. HD., 10.10.2016 T., 2016/13526 E., 2016/13662 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay HGK., 25.1.2017 T., 2015/548 E., 2017/133 K.; Yargıtay 1. HD., 27.11.2017 T., 2017/4909 E., 2017/6794 K.; Yargıtay 20. HD., 14.6.2017 T., 2017/1855 E., 2017/5407 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

¹⁵³Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315; Ek karar ile ilk nihaî kararın değiştirilemeyeceğine dair bölge adliye mahkemesi kararı için bkz.: “Davalı vekilinin karardan sonra verdiği 10/11/2020 tarihli dilekçesi ile ...HMK’nın 305/A maddesi uyarınca markaya yönelik ihtiyati tedbir kararının kaldırılması yönünden ek karar verilmesini istediği, ...mahkemenin ise 20/11/2020 tarihinde verdiği ek kararla ...mahkemenin 07/01/2019 tarihli ihtiyati tedbir kararının sadece davalı adına ...sayılı tasarımla tescil belgesinin üçüncü şahıslara devrinin önlenmesine dair kısım yönünden kaldırılmasına, diğer kısımlar yönünden teminatı da

talebini alan mahkeme, sadece hükümde karara bağlamayı ihmal ettiği taleplere dair karar verilmemesinin ya da re'sen karara bağlanması gereken diğer hususları nihaî kararda unutulmasının yarattığı karar boşluğunu doldurmak amacı ile hareket etmeli ve bu doğrultuda ek karar vermelidir. Her ne kadar tavzih kurumu düzenlemesinin ikinci fıkrasındaki gibi açık bir yasak hükmü tamamlamasının düzenlendiği HMK m. 305/A'da yer almasa da maddenin amaçsal yorumundan, tamamlama başvurusu çerçevesinde verilecek ek karar ile mahkemenin verdiği ilk nihaî kararın değiştirilmek, sınırlandırılmak yahut genişletilmek istenmediği, aksine sadece bu kararın eksikliklerinin giderilmesi ve sahip olduğu boşluğun kapatılması gayesi doğrultusunda hareket edilerek bir tamamlayıcı karar verilebileceği sonucuna ulaşılabilir.

Hükmün tavzihinde mahkemenin, hükümde karar vermeyi unutmuş olduğu talepler hakkında karar veremeyeceği öğretide açıkça belirtilmektedir. Uygulamada ise Yargıtay kararlarında mahkemelerin unuttukları talepleri telafi etmek amacıyla tavzih kurumu ile tamamlayıcı karar veremeyecekleri görüşü yerleşik içtihat mahiyetindedir.¹⁵⁴ Karara

alınmış olmakla hüküm kesinleşinceye kadar devamına karar verilmiş, bu ek karar davalı vekilince istinaf edilmiştir. ...mahkemece hüküm verildikten sonra tekrar dosyanın ele alınarak ihtiyati tedbir konusunda karar verilmesi hüküm dokunulmazlığının ihlali niteliğinde olduğundan davalı vekilinin bu yöne ilişkin istinaf ve ek istinaf talepleri dairemizce yerinde görülümüş ve ek kararın da kaldırılması gerektiği kanaatine varılmıştır.”. İstanbul BAM 16. HD., 18.02.2021 T., 2021/101 E., 2021/333 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 18.06.2021).

¹⁵⁴Tanriver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1040; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1061; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 572; “Tavzih talebi haklı ise, mahkeme hükmündeki bu kapalılık, açık olmayan hâl, tereddüt ya da çelişkiyi ortadan kaldırır. Ancak, tavzihle hükümde belirtilen haklar ve borçlar sınırlandırılmayacağı gibi genişletilemez ve değiştirilemez (m. 305/2). Bu çerçevede hükmün tavzihine karar veren mahkeme, daha önce unuttuğu bir hususu hükme ekleyemez ya da hükmünü düzeltmez. Zira tavzihin amacı, hükümdeki hatanın düzeltilmesi ya da eksik kalan, unutilan talepler hakkında karar verilmesi değildir.”. Yargıtay HGK., 6.11.2018 T., 2016/394 E., 2018/1613 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); “Hâkim unuttuğu talep hakkında hükmün tavzihi yolu ile bir karar verip bunu hükmüne ekleyemez.”. Yargıtay 21. HD., 13.05.1997 T., 1997/2788 E., 1997/3236 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); “...ileri sürülen isteğin hükme yeni bir unsur ilave edilmesi niteliğinde ve içeriğinde olduğu ve bununda tavzih yoluyla karşılanmasına yasal olanak bulunmadığı gözetilerek (tavzih) açıklama isteğinin reddine karar verilmesi gerekirken...”. Yargıtay 1. HD., 24.03.1988 T., 1988/962 E., 1988/3560 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); “Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 455. maddesi hükmüne göre hükmün tavzihi için müphem ve gayrivazih veya çelişkili fıkraları içermesi gerekir, hükme yeni bir unsur ilave edilmesi suretiyle kararın tavzih edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle davacının dava dilekçesinde yazılı taleplerinden birisi olan emeklilik talebini unutan mahkemece tavzih kararı ile "davacının emekli dilekçesini verdiği ayı takip eden 2005 Eylül ayından itibaren emekli maaşı bağlanması gerektiğinin tespitine" şeklinde karar vermesi hükme yeni bir unsur ilave edilmesi niteliğinde olmakla usûl ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”. Yargıtay 21. HD., 16.4.2007 T., 2007/3197 E., 2007/6517 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); “Hükmün Tavzihine ilişkin 305. maddesinin 2. fıkrasında; hüküm fıkrasında taraflara tanınan hakların ve yüklenen borçların, tavzih yolu ile sınırlandırılmayacağı, genişletilemeyeceği ve değiştirilemeyeceği düzenlenmiştir. Kanunun açık hükmüne rağmen mahkemece taraflar hakkında yeniden hüküm tesisi doğuracak şekilde tavzih şerhi oluşturulması usûl ve yasaya aykırı olup bozma sebebidir.”. Yargıtay 13. HD., 23.10.2014 T., 2014/31862 E., 2014/32794 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay HGK., 17.4.2015 T., 2015/32 E., 2015/1220 K.; Yargıtay HGK., 17.4.2015 T., 2014/2144 E., 2015/1221 K.; Yargıtay 1. HD., 01.02.1993 T., 1993/695 E., 1993/939 K.; Yargıtay 13. HD., 9.6.2014 T., 2014/4512 E., 2014/18294 K.; Yargıtay 19. HD., 20.1.2015 T.,

bağlanması unutulmuş taraf talepleri ve re'sen karar verilmesi gereken diğer hususlara dair, mahkemeye hatasını telafi etme imkânı vermek; ayrıca tarafların talep sonuçlarına, yeni bir dava açmadan¹⁵⁵ yahut kanun yoluna başvurmada ulaşmalarını sağlamak amacıyla, tavzih ile doldurulamayan¹⁵⁶ karar boşlukları için hükmün tamamlanması düzenlemesi getirilmiştir. Bu anlamda da hükmün tamamlanması ile tavzih hükme dair farklı hususlarda uygulama alanı bulduğu ve hükme dair hatalar, çelişkiler ile eksiklikleri giderme hedefli hukukî yollar olarak kategorize edilmekle birlikte amaçsal olarak farklılıklarının mevcut olduğu ortadadır.¹⁵⁷

3.1.2. Başvuru Konusu Kararlar

Hükmün tavzihi için, sadece ilk derece mahkemelerince verilen nihaî kararları kapsayıcı şekilde tavzih istenebileceğine dair bir sınırlama bulunmamaktadır, üst derece mahkemelerince verilen nihaî kararlar için de tavzih talep edilebilir. Temyiz ve istinaf kararlarına karşı tavzih başvurusunda bulunulabileceği açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte Yargıtay içtihadı birleştirme kararları ile temyiz kararları için tavzih mümkün olduğu ifade edilmiştir. İstinaf incelemesi sonunda verilen kararlar açısından ise aksine hüküm bulunmayan hallerde ilk derece mahkemelerine uygulanan yargılama usûlü bölge adliye mahkemeleri için de uygulanacağından tavzih talep edilebileceği sonucuna

2014/15459 E., 2015/573 K.; Yargıtay 4. HD., 19.10.2020 T., 2020/2777 E., 2020/3485 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

¹⁵⁵Tamamlama kurumu düzenlemesinden önce hükümdeki eksikliğin giderilmesi tavzih ile de mümkün olmadığı için talep hakkında yeni bir dava açılması yoluna gidilmesi gerekiyordu. Kararlar için bkz: “Boşanma ilâmındaki bu hükmün tavzihine ilişkin dava ile taşınmazın ada ve parsel numarası ile ilgili müphemliğin giderilmesi mümkün ise de tavzih ile hükme bu hakkın tesciline ilişkin yeni bir unsurun ilave edilmesi mümkün olamayacağından davacının, işbu davayı açmakta hukukî menfaatinin bulunduğu tartışmasızdır.”. Yargıtay 2. HD., 8.11.2007 T., 2007/12164 E., 2007/15412 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); Benzer karar için bkz.: Yargıtay 16. HD., 9.2.2007 T., 2007/305 E., 2007/296 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

¹⁵⁶“Hâkim tavzih yolu ile hükümde unutmüş olduğu talepler hakkında karar verip bunu hükmüne ekleyemez. Bunun gibi hüküm verirken unutmüş olduğu vekâlet ücreti veya faiz hakkında tavzih yolu ile bir karar verip bunu hükmüne dahil edemez.”. Yargıtay HGK., 10.03.2010 T., 2010/53 E., 2010/138 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); “Özellikle belirtilmelidir ki, hâkim, tavzih yolu ile hükümde unutmüş olduğu talepler hakkında karar verip, bunu hükmüne ekleyemez. Bunun gibi, hüküm verirken unutmüş olduğu vekâlet ücreti veya faiz hakkında tavzih yolu ile bir karar verip bunu hükmüne dâhil edemez. Aynı şekilde kısa kararla gerekçeli karar arasındaki çelişki de tavzih yolu ile giderilemez. Bütün bu anlatımlardan çıkan netice; tavzih yolu ile kesinleşmiş olan hüküm sınırlandırılmaz, genişletilemez ve değiştirilemez. Yukarıdaki açıklamaların ışığında somut olay irdelendiğinde; yerel mahkemece gerekçeli kararın hüküm fıkrasında yer verilmeyen bir husus, tavzih kararı ile hüküm fıkrasına ilave edilmiştir. Hüküm değiştirilecek nitelikte tavzih kararı verilmesi usûl ve yasaya uygun değildir.”. Yargıtay HGK., 5.11.2014 T., 2013/1258 E., 2014/838 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); Benzer karar için bkz.: Yargıtay HGK., 8.5.2013 T., 2012/1627 E., 2013/676 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

¹⁵⁷Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 622-624.

ulaşılmaktadır.¹⁵⁸ Hükmün tamamlanması da benzer şekilde sadece ilk derece mahkemeleri için öngörülen bir hukukî çare değildir, bölge adliye mahkemeleri ve Yargıtay tarafından verilen kararlar için de kanundaki koşulların sağlanması halinde, hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilir.¹⁵⁹ Zira hükmün tavgizi açısından bakıldığında, hangi mahkeme tarafından verildiğı fark etmeksizin nihaî kararların açıklanması ihtiyacı, ilâmın icrası sürecinde her an doğabilir. Hükmün tamamlanması açısından ise karar boşluklarının oluşması, sadece ilk derece mahkemelerine özgü bir durum değildir ve bir üst derece mahkemesinin vermiş olduğu nihaî kararda da karar boşluklarının olması her zaman ihtimal dahilindedir.

Bazı durumlarda bir uyuşmazlığı esastan inceleyip karara bağlayan bir mahkeme olan bölge adliye mahkemesi kararlarında, taraf taleplerinin karara bağlanmasının unutulması ve bu nedenle hükmün tamamlanmasına başvurulması daha yüksek ihtimal olduğundan bahisle bölge adliye mahkemeleri kararları açısından tamamlama talep edilebileceğı; ancak Yargıtay'ın uyuşmazlıkların esasına dair hüküm veren bir mahkeme olmayıp sadece denetim mahkemesi olduğundan dolayı tamamlama talebinin Yargıtay'ın kararları açısından gündeme gelmeyeceğı düşünölmemelidir. Mevzuatta hükmün tamamlanması talebi açısından kararı veren mahkeme yönünden nihaî kararlar arasında bir ayrım yapılmaması ve tamamlama hukukî çaresine başvuruyu bazı mahkemeler açısından yasaklayan bir düzenlemenin mevcut olmaması, bu yorumun dayanak noktasıdır. Tavzih için de benzer şekilde, Yargıtay'ın vereceğı onama, bozma veya

¹⁵⁸Kuru, Cilt V, 2001, **a.g.k.**, s. 5277; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 722; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 53; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1039; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 442; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 570; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 490; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2003; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 390; Berki, 1959, **a.g.k.**, s. 94; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 591; Postacioğlu, 1956, **a.g.k.**, s. 295; Postacioğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.**, s. 785; Karşlı, 2014, **a.g.k.**, s. 656; Önen, 1979, **a.g.k.**, s. 274; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1064; İyilikli, 2003, **a.g.k.**, s. 303; Yılmaz, 2013, **a.g.k.**, s. 1356; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 267; Umar, 2014, **a.g.k.**, s. 895; Bkz.: "...Temyiz Mahkemesi bir hüküm mahkemesi olmayıp asliye ve sulh mahkemelerinden verilen hükümlerin mevzu kanunlara uygun olup olmadığını tetkik ile mükellef bir teşekkülden ibaret bulunmuş ise de bundan temyiz kararlarının tavzih talebi edilemeyeceğı neticesi çıkarılamaz. Çünkü tavzih, müphem ve gayri vazih olan yahut mütenakız fıkraları ihtiva eden hükümlerdeki iphamın izah ve tenakuzun refedilmesi demektir.". Yargıtay HGK., 07.06.1944 T., 1942/40 E., 1944/22 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); Bir İBK'nın başka bir İBK ile tavzihine örnek bkz. "...Mükellefiyetin ihlal kıldığını veya öğrencinin okul ve hizmetten ilişkisinin kesildiğı" cümlesi içinde bulunan 'veya' kelimesinin bir daktilo hatası olarak 'yani' şeklinde yazılmış olduğu anlaşılmış ve bu yanlışlık kararda bir vuzuhsuzluk ve müphemiyet amili olmuştur. Bu sebeple tavzih istenen 5/6/1957 tarih 12 E. 21 K. sayılı içtihadı birleştirme kararının hüküm fıkrası kısmındaki 'Mükellefiyetin ihlal kıldığını yani öğrencinin okul ve hizmetten ilişkisinin kesildiğı' ibaresi içinde bulunan 'yani' kelimesinin 'veya' olarak tashihine ve böylece kararın tavzihine 2/3/1960 tarihinde ittifakla karar verildi.". Yargıtay HGK., 21.03.1960 T., 1958/19 E., 1960/6 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

¹⁵⁹Bkz. aşı. II. Bölüm, 3.1.7. "Üst Mahkeme Kararları" başlığı altındaki açıklamalar.

düzelterek onama kararları uyuşmazlığın esası hakkında doğrudan verilmiş olan yeni birer karar niteliğinde olmasalar bile, ilk derece mahkemelerince uyuşmazlığın esasına dair verilen nihaî kararlar için doğacak açıklama ihtiyacı ile Yargıtay'ın bu kararları için ortaya çıkacak açıklama ihtiyacı kapsamı farklı olsa da tavzih, sadece uyuşmazlığı esastan çözen ilk derece mahkemeleri ve bölge adliye mahkemeleri kararları için değil, Yargıtay kararları için de gündeme gelebilir.

Ek olarak hükmün tamamlanması açısından, her ne kadar temyiz mahkemesi olan Yargıtay tarafından uyuşmazlıkların esasına hükmedilmese de temyiz yargılaması başvuruları sırasında karara bağlanması istenen taraf talepleri ve mahkemenin re'sen hüküm vermesi gereken hususlar bulunmaktadır. Örneğin; yargılama giderlerine dair kararlar gibi mahkeme tarafından re'sen hükmedilmesi gereken bir konuda, Yargıtay'ın karar vermeyi dikkatsizlik sonucu ihmal etmesi halinde de uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanması talebinde bulunabilir. Yargıtay kararlarına karşı bir üst derece kanun yolu öngörülmediğinden ve yargılama giderlerine dair hususlar ayrı bir dava konusu yapılamayacaklarından Yargıtay'ın nihaî kararında yargılama giderlerine dair karar vermeyi unutmaması halinde hükmün tamamlanması talebinden başka, bu boşluğu dolduracak bir yol da bulunmamaktadır. Böyle karar eksikliklerinin neden olduğu hukuka aykırı ve haksız durumlar, tamamlama kurumu düzenlemesinin getirilmesi ile çözüme kavuşturulmuştur.

3.1.3. Hükmün Kesinleşmesine ve Cebri İcraya Etki

Hükmün tavzihi talep edilebilmesi için ilgili hükmün kesinleşmesine gerek yoktur, kesinleşmemiş olan nihaî kararlar için de tavzih talep edilebilir.¹⁶⁰ Hükmün kesinleşip kesinleşmemesinden bağımsız olarak çelişkilerin tespiti ve tereddütlerin varlığı halinde tavzih talebinde bulunulabilir. Hükmün tamamlanması başvurusu için de mahkeme tarafından verilmiş olan nihaî kararın kesinleşmesi şartı aranmamaktadır.¹⁶¹ Diğer bir anlatım ile hükmün tamamlanması ve hükmün tavzihi, nihaî kararlara karşı başvuru hukukî çareler olsalar da bu başvuru yollarına gitme açısından hükmün kesinleşip kesinleşmediği önem arz etmemektedir. Verildiği anda kesin olan veya kanun yoluna

¹⁶⁰Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 722; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 271; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2004; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 570; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 490; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 591; Karşı, 2014, **a.g.k.**, s. 656.

¹⁶¹Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 317; Bkz. aşa. II. Bölüm, 5.7. “Başvurunun İlk Nihaî Kararın Kesinleşmesine ve Cebri İcraya Etkisi” başlığı altındaki açıklamalar.

başvurulmaksızın kesinleşen bir nihaî karar için de hem hükmün tamamlanması talep edilebilir hem de hükmün tavzihi istenebilir. Hükmün tavzihinin, özellikle hükmün icrası sırasında açıklanmaya ihtiyaç duyulması ihtimali göz önüne alınarak, tavzih başvurusu nihaî kararın kesinleşmesinden bağımsız olarak yapılabilmektedir. Hükmün tamamlanması açısından ise ek kararın ayrı bir nihaî karar niteliğinde olması nedeniyle, ilk nihaî kararın kesinleşmesi, sonradan verilecek olan ek karar için bir özellik arz etmemektedir.

Ayrıca hükmün tavzihi veya hükmün tamamlanması yoluna başvurulması, nihaî karara karşı gidilebilecek kanun yolları açısından da herhangi bir etkiye sahip değildir ve kanun yollarına başvuru süresini durdurmamaktadır.¹⁶² Bu nedenle tavzih ve tamamlama talebinde bulunulurken yanılğı ile kanun yoluna başvurmak için öngörülen sürenin duracağı düşüncesiyle hareket edilirse, kanun yolu süresinin kaçırılarak hükmün kesinleşmesine sebebiyet verilebilir ve bu durum, taraflar için hak kayıplarının doğması ile sonuçlanabilir. Taraflar, nihaî karara karşı tavzih veya tamamlama ile birlikte kanun yoluna da başvuracakları durumlarda, bu kurumlara başvuru için öngörülen koşulları birbirlerinden ayrı şekilde değerlendirmelidir. Başvuru süreleri de bağımsız olarak işlediğinden, tamamlama ve kanun yolu başvurularını kanunda öngörülen süreler içinde yapmalı, tavzih taleplerini ilgili ilâmın icrası tamamlanana kadar mahkemeye yöneltmelidirler.

Hükmün tamamlanması ve hükmün tavzihi kurumları kanun yolları açısından bir etkiye sahip olmadıklarından nihaî kararın kesinleşmesini önleyici etkileri de yoktur. Bir hüküm için tavzih ve tamamlama taleplerinde bulunulsun veya bulunulmasın, kanunda belirtilen süreler içinde nihaî karar için öngörülen kanun yoluna başvurulmadığı takdirde o hüküm kesinleşir. Diğer bir anlatım ile hükmün tavzihi veya hükmün tamamlanması başvurularında bulunulması, ilgili nihaî kararın kesinleşmesine engel olmamaktadır. Bununla beraber tavzih ve tamamlama talepleri hükmün icrasını da engellememektedir.¹⁶³ Bu yollara başvurulması halinde, mahkemece ayrıca bir karar alınmadığı takdirde ilâmın icrası durmamakta ve ertelenmemektedir.

¹⁶²Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 722; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1043; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2003; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 570; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 490; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 591; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 682.

¹⁶³Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1040-1043; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 272; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2003; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 593; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 444.

3.1.4. Başvuru Usûlü

Hükmün tavgihine başvurmak kanun koyucu tarafından herhangi bir süreye tâbi kılınmamıştır. HMK m. 305'teki düzenlemeye göre ilâmın icrası tamamlanincaya kadar tereddütler ve çelişkiler için hükmün tavgihi başvurusu ile mahkemeden nihaî kararın açıklanması istenebilir. Hükmün açıklanmasına, özellikle icra sırasında ihtiyaç duyulabileceği için ilâmın icrası tamamlanincaya kadar tavgih talep edilebilir. Hükmün icraya konulması tavgih talebinde bulunmayı engelleyici herhangi bir etki doğurmamaktadır. Ancak icra aşamasında tavgih talebi, icra müdürü veya icra hâkimine yöneltilemez. İcra müdürünün ve icra mahkemesi hâkiminin, icraya konulan ilâmı açıklama yetkileri yoktur; hüküm sadece onu vermiş olan mahkeme tarafından tavgih edilebilir.¹⁶⁴ Hükmün tamamlanması için ise HMK m. 305/A'da bir aylık süre öngörülmüştür.¹⁶⁵ Nihaî kararın taraflara tebliğinden itibaren uyuşmazlık taraflarından her biri bir aylık süre içinde tespit ettiği karar boşluğunu belirterek kararı veren mahkemeye tamamlama başvurusunda bulunabilir.¹⁶⁶

Hükmün tavgihinin amacı hükmün icrasını kolaylaştırmak ve tereddütleri gidererek hükmün doğru uygulanmasına yardımcı olmaktır. Bu nedenle de hüküm tamamen icra edildikten sonra artık hükmün tavgihi istemez; icra sonrasında hükmün açıklanması için hukukî yarar yoktur. Tavgih talebini alan ve tavgihin gerekli olduğu sonucuna varan bir mahkeme, ilâm icraya konulduktan sonraki bir aşamada tavgih kararı vermeden önce hükmün tamamen icra edilip edilmediğini icra dairesinden öğrenmelidir. Yargıtay'ın içtihadına göre de hükmün icrası tamamlanmış ise hükmün içeriği konusunda herhangi bir tereddüt ile karşılaşmadığı sonucuna varılarak tavgih talebi reddedilmelidir; aksi takdirde henüz infaz edilmemiş bir hükmün varlığı durumunda tavgih talebi mahkemece kabul edilmelidir.¹⁶⁷ Hükmün tamamlanması açısından ise ilâmın icra edilip

¹⁶⁴Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 722; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1040; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 571; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 271-272; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 390; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 489; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 592; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 443; Postacıoğlu, 1956, **a.g.k.**, s. 296-298; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 785; Kuru, Cilt V, 2001, **a.g.k.**, s. 5281-5283; Bilge ve Önen, 1978, **a.g.k.**, s. 728; İyilikli, 2003, **a.g.k.**, s. 302; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1063; Umar, 2014, **a.g.k.**, s. 896-897.

¹⁶⁵Bkz. aşı. II. Bölüm, 5.3. "Başvuru Süresi" başlığı altındaki açıklamalar.

¹⁶⁶Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1042.

¹⁶⁷Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 722; Arslan, 1977, **a.g.k.**, s. 53; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1040; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 271; Atalı, Pekcanitez Usûlü, 2017, **a.g.k.**, s. 2004; "...esas hükmün infaz edilip edilmediği araştırılarak, henüz infaz edilmemiş ise tavgih isteminin kabulü gerektiği düşünülmeden yazılı şekilde reddi cihetine gidilmesi usûlü ve kanuna aykırıdır.". Yargıtay 5. HD., 19.02.1979 T., 1979/526 E., 1979/1321 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021); "6100 sayılı

edilmemesinin bir önemi bulunmamaktadır. Tamamlama kurumu ile karara bağlanmayan talepler veya re'sen hükmedilmesi gereken hususlar nihaî karar ile sonuçlandırılacağından, bu ek karar konusu hususlar ilk nihaî karardan bağımsızdır ve ilk nihaî karar ile ek karar ayrı ayrı kesinleşip, ayrı ayrı ilâm olarak icra edilebilir niteliktedir. Bu nedenle de ilk nihaî kararın icra edilmiş olması ek karar için önemsizdir. İlk nihaî karar icra edilse de eksik hususlar var olmaya devam etmektedir ve kararın tebliğinden itibaren bir aylık süre içinde taraflarca talep edildiği takdirde tamamlanabilirler. Ayrıca ek karar konusu yapılacak hükme bağlanması ihmal edilen talepler kanun yolu başvurusuna konu edilmez, tamamlama da talep edilmez ise uyuşmazlık taraflarınca ayrı bir dava konusu yapılabilirler. Ayrı dava edilebilme durumu da hükmün tamamlanmasına talebine neden olan eksik nihaî kararın kesinleşmesi ya da icrasına bağlı olmadığı ve nihaî kararın kesinleşmiş olması veya icra edilmiş olmasının bir özellik arz etmediğini kanıtlar niteliktedir. Ancak öğretideki bir görüşe göre tavzih kurumundan bağımsız bir düzenleme ile usûl hukukumuzda dahil edilen hükmün tamamlanması başvurusunun ilâmın icrası aşamasında yapılabileceği kesin bir şekilde söylenemez. Bu görüşe göre kanundaki düzenlemede eksik verilmiş olan asıl hükmün icrası aşamasında hükmün tamamlanması hukukî yoluna başvurulmasının mümkün olup olmadığı noktasında açık bir ifadeye yer verilmediğinden, bu aşamada hükmün tamamlanmasına başvurulup başvurulamayacağı net değildir.¹⁶⁸

Nihaî karara dair belirsizlikler veya çelişkilerin varlığını fark eden uyuşmazlık tarafları tavzih taleplerini hükmü vermiş olan mahkemeye yöneltirler. Bir hükmün açıklanmasının en iyi şekilde ancak onu vermiş olan mahkemece yapılabileceği göz önünde alınarak hükmün tavzihi incelemesini hükmü veren mahkeme tarafından yapılacağını düzenlemiştir.¹⁶⁹ Hükmün tamamlanması talebi de hükmü veren mahkemeye yöneltilir.¹⁷⁰ Eksik nihaî kararı veren mahkeme, uyuşmazlığın tamamına hâkim olduğu

HMK'nın 305. maddesine göre; tavzih talebi hükmün icrasına kadar mümkündür. Davacının tavzihen düzeltilmesini istediği ... Kadastro Mahkemesi'nin 26.06.2003 tarih, 1988/304 Esas, 2003/42 Karar sayılı ve 30.12.2003 tarihinde kesinleşmiş ve tapuya tescil edilmiştir. Tavzihi istenen kararın icra edilmiş olması karşısında hükmün tavzihen düzeltilmesi mümkün değildir.” Yargıtay 16. HD., 13.2.2018 T., 2018/645 E., 2018/839 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

¹⁶⁸Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 283.

¹⁶⁹Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 723; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1040; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 571; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 272; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2003; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 390; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 490; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 593; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 682; Postacıoğlu, 1956, **a.g.k.**, s. 298; Karşlı, 2014, **a.g.k.**, s. 656; İyilikli, 2003, **a.g.k.**, s. 300; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1064.

¹⁷⁰Bkz. aşa. II. Bölüm, 5.5. “Görevli ve Yetkili Mahkeme” başlığı altındaki açıklamalar.

için ve kendi hatası nedeni ile eksik durumda bulunan hükmü en kısa zamanda, en az masrafla giderebileceğinden tamamlama taleplerinin kararı veren mahkemelere yöneltmesi şeklinde tamamlama kurumu düzenlenmiştir. Aksi halde hükmün tamamlanması, tamamlama kararını üst derece mahkemesinden talep edilmesi şeklinde düzenlenmiş olsaydı, bu yolun kanun yolundan bir farklı kalmazdı ve kanun yolu ile yapılabilecek bir işlemin, tamamlama olarak ayrı bir kurum şeklinde kanunda tekrar düzenlenmesi yersiz olurdu.

Hükümde unutilan eksikliğin mahkeme tarafından tamamlanması amacına hizmet eden hükmün tamamlanmasının usûlü, hükmün tavzihi usûlü ile aynı maddede düzenlenmiştir.¹⁷¹ HMK m. 306'daki düzenlemeye göre tavzih ve tamamlama talepleri uyuşmazlık taraflarının sayısı kadar nüsha eklenerek bir dilekçe ile nihaî kararı veren mahkemeye verilir. Dilekçeyi alan mahkeme bu talepleri karşı tarafa cevap vermesi için tebliğ eder. Verilen cevap da yine aynı şekilde tavzih veya tamamlama talep eden tarafa bildirilir. Tavzih veya tamamlama talebini alan mahkeme, karşı tarafa bildirim sonrası herhangi bir cevap verilmece dahi bu taleplere dair incelemeyi kural olarak dosya üzerinden yapar. Ancak tavzih veya tamamlama talebinin konusu kapsamının mahkemenin lüzum görmesi halinde uyuşmazlık tarafları sözlü açıklamalarda bulunmak üzere davetiye ile mahkemeye çağrılabilir.¹⁷²

Tavzih talebini alan mahkeme incelemesi sonrasında nihaî kararda varlığı iddia edilen belirsizlikler olduğuna veya çelişkilerin bulunduğu kanaat getirir ise ve bunların varlığını tespit ettiğinde hükmü tavzih eder. Verilecek tavzih kararı, mahkemede bulunan dava dosyasındaki nüshalar ve taraflara verilmiş olan suretlerin altına yazılıp imzalanır.¹⁷³ Hükmün tamamlanması kurumu açısından tamamlama talebini alan mahkeme, taraflarca ileri sürülen taleplere dair olumlu veya olumsuz herhangi bir karar vermemiş olduğunu tespit ederse, taleplere dair karar verilmemesini yarattığı karar boşluğunu bir ek karar vermek suretiyle doldurur. Ek karar, daha önce verilmiş olan hükümden bağımsız bir

¹⁷¹Bkz. aşa. II. Bölüm, 6. "Hükmün Tamamlanması Yargılaması" başlığı altındaki açıklamalar.

¹⁷²Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 723; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1040; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 273; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2004-2005; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 571; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 490; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 443; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, 2021, **a.g.k.**, s. 564-565; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1066; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 786; Postacıoğlu, 1956, **a.g.k.**, s. 299.

¹⁷³Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 723; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1040-1041; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 274; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2007; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 390; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 593; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 443.

nihaî karar karakterindedir ve bu karar mahkeme dosyasındaki nüshalar ve verilmiş olan suretlerin altına veya ayrı bir kağıda yazılarak ek karar başlığı altında eklenir, taraflara tebliğ edilir.

Hükmün tamamlanması, 7251 sayılı Kanun’la getirilen gerçek anlamda yeni bir müessese olmakla birlikte, hükmün tamamlanması usûlünün hükmün tavzihi ile aynı usûle tâbi olacak şekilde tek maddede düzenlenmesi öğreti tarafından eleştirilmektedir. Öğretide bir görüşe göre hükmün tamamlanması, tavzihten ayrı ve bağımsız bir düzenleme olmakla birlikte usûl açısından tavzihle birlikte aynı kapsamda ele alınması kendi içinde sorun doğurma potansiyeli olan bir yapıya sahiptir. Bu tarz bir düzenlemeden ziyade ya tavzih ile birlikte, ancak farkları belirtilerek düzenlenmesi ya da hem içerik hem de usûl açısından tavzihten tamamen ayrı bir şekilde düzenlenmesi daha yerinde olacaktır.¹⁷⁴ Kanaatimizce de hükmün tamamlanması ve hükmün tavzihinin hizmet ettikleri amaç ve diğer farklılıkları göz önüne alındığında, her ne kadar ikisi de ortak başlık altında sınıflandırılan kurumlar olsalar da usûllerinin ayrı maddelerde düzenlenmesi, uygulamada karıştırılma ihtimallerini de ortadan kaldıracığından daha yerinde bir seçim olabilirdi.

Hükmün tavzihi ve hükmün tamamlanmasının usûllerinin aynı olmasının yanı sıra bu kurumlar kapsamında yapılacak incelemeyi başlatacak usûl de aynıdır ve sadece uyuşmazlık taraflarından birinin talebinin varlığı halinde tamamlama veya tavzih incelemesi yapılması mümkündür¹⁷⁵; aksi halde mahkemece re’sen tavzih ve tamamlama kararı alınması kanun koyucu tarafından düzenlenmemiştir. Bu nedenle mahkeme nihaî kararını verdikten sonra karardaki çelişkileri fark etse dahi taraf talebi olmaksızın kendiliğinden hükmün tavzihine karar veremez.¹⁷⁶ Benzer şekilde mahkeme nihaî kararını verip tebliğ ettikten sonra uyuşmazlık taraflarının taleplerinden biri veya birkaçını tamamen ya da kısmen karara bağlamadığını yahut re’sen hüküm vermesi gereken bir konuyu nihaî kararda unutarak bu hususa dair bir boşluğa neden olduğunu tespit etse bile, kendiliğinden bu boşluğu doldurucu karar veremez; uyuşmazlık taraflarının hükmün tamamlanması yönünde bir istemlerine ihtiyaç vardır.¹⁷⁷ Uyuşmazlık

¹⁷⁴Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 280; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 323.

¹⁷⁵“Tarafların talebi olmadan kararın tavzihi mümkün olmadığı gibi, yapılan düzeltme tavzih usûlüne uygun da yapılmamıştır.”. Yargıtay 2. HD., 2.5.2016 T., 2016/8372 E., 2016/8785 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

¹⁷⁶Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 272; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 444; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 681; Umar, 2014, **a.g.k.**, s. 896.

¹⁷⁷Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 413; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 624.

taraflarının istemi olmaksızın tavzih ve tamamlama yapılamaması HMK m. 24'teki tasarruf ilkesinin bir yansımasıdır. Taraflar aralarındaki uyuşmazlığı dava konusu yapıp yapmamakta, yaptıktan sonra devam ettirip bir hüküm elde etmeye tasarruf ilkesi anlamında serbest olduklarını gibi hüküm elde ettikten sonra hükümdeki çelişkilerle tereddütlerin giderilmesini talep etmekte ve hükümde unutulmuş hususlara dair ek karar verilmesini istemekte de serbesttir. Taraflar çelişkinin varlığına rağmen hükmün icrasının gerçekleştirilmesini isteyebilir. Eksik nihaî karar durumunda da tarafların kanun yolu başvurusu yapma, tamamlama talebinde bulunma ve yeni bir dava açma konusunda tercih imkânları bulunmaktadır. Eksik verilmiş bir nihaî karardaki karar boşluğunun hükmün tamamlaması yolu ile doldurulması diğer tercih imkânlarına nazaran daha hızlı ve makul bir çözüm olsa da uyuşmazlık tarafları bu yola başvurmayaya zorlanamaz ve taraflar tasarruf ilkesine uygun olarak istedikleri yöntemi seçerek karar boşluğunun konusu taleplerine dair bir hüküm elde edebilirler.

Tavzih talebi incelemesi sonucunda verilen talebin reddi kararı ile talebin kabulü ile tavzihi kararlarına karşı kanun yolu başvurusu açıktır ve kanun yolu incelemesi sadece tavzih kararı ile sınırlı şekilde yapılır; bu başvuru kapsamında üst derece mahkemesince tavzihi yapılan nihaî kararın tamamı incelenemez.¹⁷⁸ Hükmün tamamlanması başvurusu sonrası verilen tamamlama talebinin reddi kararı ve talebin kabulü ile talebe dair tamamlayıcı ek kararlar için de HMK m. 305/A'ya göre kanun yolu başvurusunda bulunulabilir.¹⁷⁹

3.1.5. Hükmün Tavzihi ve Hükmün Tamamlanmasının Yarışması

Hükmün tamamlanması ile hükmün tavzihi yukarıdaki açıklamalarımız kapsamında da ortaya konulduğu üzere birbirlerinden farklı kurumlardır ve birbirleri ile yarışan başvuru türleri veya birinden birinin seçimi yapılabilecek hukukî yollar değildir. Bu kapsamda, mahkeme tarafından verilen bir nihaî kararda hem hükmün tamamlanmasına konu yapılabilecek bir karar boşluğu bulunabilir, hem de tavzih talep edilebilecek bir belirsizlik ve çelişki mevcut olabilir. Bir hükme karşı hem tavzih başvurusunun hem de tamamlama başvurusunun mümkün olması halinde ise bu iki yola da aynı anda başvurulması konusunda kanunda yasaklama bulunmadığından, uyuşmazlık

¹⁷⁸Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 723-724; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1041; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 275-276; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 390; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 786; Kuru, Cilt V, 2001, **a.g.k.**, s. 5295-5297.

¹⁷⁹Konuyla ilgili detaylı açıklamalar için bkz. aşağı II. Bölüm, 8. "Ek Karara Karşı Kanun Yolu".

taraflarının her iki hukukî çareye de aynı anda başvurabilecekleri söylenebilir.¹⁸⁰ Alman hukukunda, nihaî kararın hem düzeltilmesine ihtiyaç duyulduğu hem de tamamlanması gerektiği durumlarda hükmün tamamlanması başvurusu ile hükmün tavgihine benzer mehz düzenleme olan dZPO § 320'ye göre, hükmün düzeltilmesi başvurusunun birleştirilebileceği ve iki başvurunun birleştirildiği durumlarda önce kararın düzeltilip sonra ek kararın verileceği ifade edilmektedir.¹⁸¹ Türk hukuku açısından da hükmün tavgihi ve tamamlanması başvuruların birleştirilerek yapılması noktasında bir engel bulunmamaktadır. Ancak uyuşmazlık taraflarınca nihaî kararda tespit edilen her iki hukukî çare konusu olan hususların, başvuru dilekçelerinde açıkça ve ayrı ayrı numaralandırılmış şekilde belirtilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde tavgih ve tamamlama taleplerinin birbirine dahil edilerek mahkemeye sunulması halinde, taraflarının istemlerinin net olarak anlaşılamaması ve verilmesi gerekli karar bakımından tereddüt doğurma ihtimali bulunmaktadır. Ayrıca tavgih ve tamamlama başvuruları birleştirildiğinde, Alman hukukundaki gibi önce mahkemenin hükmü tavgih etmesi sonra tamamlayıcı ek karar verilmesi gerektiği şeklinde bir değerlendirme Türk hukukunda yerinde bir yorum olmayacaktır. Tavgih ve tamamlama kurumlarının hizmet ettikleri amaç ve hükümde odaklandıkları kısım farklı olduğundan inceleme konuları noktasında birbirlerini açıkça etkileyen kurumlar değildir ve önce tamamlama talebi kapsamında ek kararın verilmesi sonra tavgih kararının açıklanması bir soruna neden olmayacaktır; böyle bir durumda hangi kararın önce verilmesi hakkında seçim hakkı mahkemeye aittir ve her iki kararı aynı anda da açıklayabilir.

3.2. Tavgih ile Farkı ve İlişkisi

Mahkemeler, önlerindeki uyuşmazlık hakkında yaptıkları yargılamalar sonunda verdikleri hükümde, uyuşmazlık taraflarından her birinin hak ve yükümlölüklerine dair vardıkları sonucun ne olduğunu açıkça göstermelidir. Ancak bazı durumlarda, dikkatsizlik ve benzeri nedenlerden dolayı nihaî kararda yazım ve hesap hatalarına rastlanabilmektedir. Her ne kadar mahkemelerin nihaî karar vererek uyuşmazlık dosyasından el çekmeleri esas olsa bile, kanun koyucu HMK m. 304'teki hükmün tavgihi düzenlemesi ile kanundaki sınırlar içinde kalınarak yazı ve hesap hatalarının düzeltilmesi

¹⁸⁰Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315.

¹⁸¹Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 7; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 7; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Eichele, Hirtz, Oberheim, 2006, **a.g.k.**, s. 104, ZPO § 321 Rn. 236.

imkânını sağlamıştır.¹⁸² Hükmün tamamlanması ise hükümdeki hesap ve yazım hatalarından ziyade, taleplere veya re'sen karar verilmesi gereken hususlara dair bir karar boşluğunun varlığı nedeni ile tarafların hak ve yükümlülüklerine dair mahkemece varılan sonucun tamamen veya kısmen eksik olması haline yönelik bir düzenlemedir.

3.2.1. Başvuru Usûlü

Hükmün tashihi kavramı ile hükümde varlığı tespit edilen maddî hataların düzeltilmesi kastedilmektedir. Mahkemenin vermiş olduğu nihaî karardaki hesap hataları, yazım yanlışlıkları veya benzeri diğer hatalar tespit edildiğinde, uyuşmazlık taraflarından birinin talebi üzerine veya hükmü veren mahkeme tarafından re'sen bu hatalar düzeltilebilir.¹⁸³ Hükmün tamamlanması kavramı ile ise hükümdeki karar boşluklarının doldurulması kastedilmektedir. Mahkemenin verdiği nihaî kararın taraf talepleri veya kendiliğinden karara bağlanması gereken hususlar yönünden eksik olması halinde, bu eksikliğin taraflarca tamamlanması talep edilmekte ve böylece bu karar boşlukları mahkeme tarafından ek karar verilerek doldurulabilmektedir. Hükmün tamamlanması kapsamında ek karar verilmesi, hükmün tashihi kararından farklı olarak mahkeme tarafından re'sen verilemez.¹⁸⁴ Karar boşluğunun hükmün tamamlanması yolu ile doldurulabilmesi uyuşmazlık taraflarının tasarrufuna bırakılmış, kanun koyucu tarafından mahkemeye bu konuda re'sen harekete geçme yetkisi verilmemiştir.

Karar boşluklarına sebebiyet verilmesi, yazım ve hesap hatalarına nazaran daha ciddi hatalar olarak nitelendirilebilir ve karar boşluğunun mahkemece re'sen doldurulması tarafların tasarruf yetkilerinin sınırlandırılmasına neden olabilecek mahiyettedir. Kanun koyucu, tarafların kanun yoluna giderek veya yeni bir dava açarak taleplerine dair hüküm elde etme imkânlarının, mahkeme tarafından re'sen tamamlayıcı

¹⁸²Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 720; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1041; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 279; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2001; Tutumlu, Tavzihi, 2012, **a.g.k.**, s. 223 vd.; Kuru, Cilt V, 2001, **a.g.k.**, s. 5297; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 569; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 391; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 489; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 441-442; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, 2021, **a.g.k.**, s. 564; Postacioğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.**, s. 786; Budak ve Karaaslan, 2021, **a.g.k.**, s. 328; Önen, 1979, **a.g.k.**, s. 274; Bilge ve Önen, 1978, **a.g.k.**, s. 730; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 680; Karşlı, 2014, **a.g.k.**, s. 654; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1053; Umar, 2014, **a.g.k.**, s. 898-899.

¹⁸³Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 720; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1041; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 250; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 569; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 489; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 680; Karşlı, 2014, **a.g.k.**, s. 654; Erdem, 2010, **a.g.k.**, s. 912; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1055.

¹⁸⁴Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 624; Bkz. aşağı. II. Bölüm, 5.1. "Hükmün Tamamlanması Talebi" başlığı altındaki açıklamalar.

ek karar verilerek ellerinden alınmasını istememiştir. Yazım ve hesap hataları ise dosyaya bakıldığında hemen fark edilebilecek açıklıkta, hükmünde daha kolay tespit edilen basit ve aşikâr hatalar niteliğindedir¹⁸⁵ ve bunların mahkemece re'sen düzeltilmesi uyuşmazlık taraflarının tasarruf yetkilerinin zedelenmesine neden olmaz. Bu nedenle kanun koyucu hukuk politikası olarak hükmün tanzihinin taraf talebi veya mahkemece re'sen yapılabileceğini öngörmüş, hükmün tamamlanmasını ise taraf talebine bağlı kılmıştır.

Hükmün tashih edilebilmesi için uyuşmazlık taraflarının tashih talep edilen hata konusunda dinlenmesi her durumda gerekli görülmemiştir. Kanundaki düzenlemeye göre, nihaî kararın taraflara tebliğ edilmemesi halinde tashih dava dosyası üzerinden yapılabilir. Ancak hükmün taraflara tebliğ edilmesi durumunda, artık yazı ve hesap hataları gibi hataların düzeltilmesi için uyuşmazlık taraflarının mahkeme tarafından dinlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle nihaî kararın tebliğinden sonra, taraflarca hatanın tespit edilerek tashih talebinde bulunmaları veya hâkim tarafından re'sen maddî bir hatanın tespiti halinde nihaî kararı veren mahkemece uyuşmazlık taraflarına, tashih amaçlı dinlenmelerine dair davetiye çıkarılır. Bu davetiyeye rağmen belirtilen günde tarafların davete icabet etmemeleri ve mahkemeye gelmemeleri durumunda, mahkeme tarafından tashih konusu yapılan hata dosya üzerinden incelenir ve düzeltme yönünde karar verilir.¹⁸⁶ Hükmün tashihi için ilk olarak, taraflara tebliğ edilip edilmeme durumuna göre uyuşmazlık taraflarının dinlenmesi konusunda bir ayırım yapılmaktadır ve nihaî karar henüz taraflara tebliğ edilmemiş ise mahkeme, uyuşmazlık taraflarını dinlemeden dosya üzerinden tespit ettiği hataları düzeltir. Hükmün tamamlanması ise mahkemece re'sen yapılamadığı için her hâlükârda öncelikle nihaî kararın taraflara tebliğ edilmiş olması gerekmektedir. Zira taraflar karar boşluğunu tefhim ile de öğrenseler bile, ancak nihaî karar kendilerine tebliğ edildikten sonra tamamlama talep edebilir.¹⁸⁷ Ayrıca tefhimde unutilan fakat gerekçeden mahkemece verilmiş bir kararın olduğunun anlaşıldığı durumlar ve benzeri diğer hâller açısından da karar boşluğunun olup olmadığını ve boşluk varsa kapsamını net olarak belirleyerek hükmün tamamlanması talep edilebilmek için kararın tebliği gereklidir.

¹⁸⁵Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1041; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 279; Kuru, Cilt V, 2001, **a.g.k.**, s. 5298; E. Yılmaz (2013). *Medenî Yargılama Hukukunda Islah*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 54; Önen, 1979, **a.g.k.**, s. 274.

¹⁸⁶Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 720; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1041; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 281; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 569; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.**, s. 786; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 680; Karşı, 2014, **a.g.k.**, s. 654; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1057-1058.

¹⁸⁷Bkz. a.ş. II. Bölüm, 5.3. "Başvuru Süresi" başlığı altındaki açıklamalar.

Hükmün tashihi için nihaî kararın tebliği sonrasında da tarafların, mahkemenin kendilerini dinlemek amacı ile yaptığı davete icabet edip etmemelerine göre bir ayırım yapılmaktadır. Nihaî kararın tebliğinden sonra taraflarca yapılan tashih başvurusu üzerine veya mahkemece re'sen tashihin gerekli olduğunun öngörülmesi halinde, kanundaki düzenlemeye göre mahkeme uyuşmazlık taraflarını dinlemeden tespit edilen hatayı düzeltemez.¹⁸⁸ Mahkemenin tashih için taraflara gönderdiği dinleme davetine icabet edildiğinde, mahkeme tarafından uygun bir tashih kararı verilir. Uyuşmazlık taraflarının davete icabet etmemeleri durumunda, mahkeme tashih konusunu dosya üzerinden inceleyerek karara bağlar. Hükmün tamamlanması açısından ise hükmün tashihinden farklı olarak her koşulda davet ile tarafların dinlenmesi gerekli görülmemiştir; sadece tamamlanma konusunun niteliğine göre gerek duyulması halinde mahkemenin, sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için uyuşmazlığın iki tarafını davet edeceği düzenlenmiştir. Hükmün tamamlanması yolunda tamamlama dilekçesinin uyuşmazlığın karşı tarafına tebliğ edilerek karşı tarafın yazılı cevabının istenmesi şeklinde bir yol öngörülmüştür. Ancak uyuşmazlığın karşı tarafı cevap vermek zorunda değildir; hükmün tashihinde tarafların mahkemenin dinleme davetine icabet etmemeleri haline benzer şekilde, karşı tarafın herhangi bir cevap vermemesi durumunda, mahkeme dosya üzerinden incelemesini yaparak tamamlayıcı kararını verir. Tamamlama konusunun niteliğinin tarafların dinlenmesini gerektirmesi halinde ise mahkeme, iki tarafın da sözlü açıklamalarını dinlemek için davetiye gönderir. Bu davetiye icabet edip etmeme halinde mahkemenin nasıl hareket etmesi gerektiğine dair kanunda açık bir düzenleme olmamakla birlikte, hükmün tashihindekine benzer bir uygulama ile mahkemenin hareket edebileceği söylenebilir. Bu anlamda hükmün tamamlanması amacıyla mahkemenin tarafları dinleme istemine uyuşmazlık tarafları icabet ederlerse mahkeme, tarafların sözlü açıklamalarını dinledikten sonra tamamlayıcı ek kararını verir; iki tarafın da davete icabet

¹⁸⁸“...gerekçeli karar taraflara tebliğ edildiği halde, tashih kararının taraflar davet edilmeksizin verilmesi doğru görülmemiştir. Şu durumda, 6100 sayılı HMK'nın 304/1. maddesine aykırı hareket edilmiş olması nedeniyle kararın bozulması gerekir.”. Yargıtay 4. HD., 15.09.2014 T., 2014/7439 E., 2014/11715 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021); “...öncelikle 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine uygun şekilde tebligat yapılmak suretiyle tarafların duruşmaya davet edilmesi ve gelen olduğu taktirde bizzat dinlenerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, HMK'nın 304/1. maddesi hükmüne aykırı olarak taraflar duruşmaya davet edilip dinlenilmeksizin dosya üzerine yapılan inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş; bu nedenle kararın bozulması gerekmiştir.”. Yargıtay 14. HD., 14.11.2019 T., 2016/9647 E., 2019/7823 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 8. HD., 14.1.2020 T., 2019/6618 E., 2020/70 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021).

etmemeleri halinde ise tamamlama konusu dava dosyasındaki delil ve açıklamalar ışığında değerlendirilir ve hükmün tamamlanmasına dair karar dosya üzerinden verilir.

Mahkemenin tarafları dinledikten sonra veya sadece dosya üzerinden incelemesi neticesinde tashihi gerekliliğine kanaat getirerek düzeltme kararı vermesi halinde, düzeltilen hatalara dair bu karar mahkemede bulunan dava dosyasındaki karar nüshaları ve taraflara verilmiş suretlerin altına yazılarak eklenir. Altına yazılamıyorsa ayrı bir kağıda düzeltme kararı ve düzeltilen hususlar yazılarak bu nüsha ve suretlere eklenir ve imzalanıp mühürlenir.¹⁸⁹ Hükmün tamamlanması kapsamında ise HMK m. 306/3'teki hükmün tashihi düzenlemesi olan HMK m. 304'e yapılan atıf doğrultusunda tamamlama talebi yerinde görülmesi üzerine verilecek karar, hükmün tashihi olduğu gibi mahkemede bulunan nüshalar ile verilmiş olan suretlerin altına veya bunlara eklenecek ayrı bir kâğıda yazılır, imzalanır ve mühürlenir.¹⁹⁰

3.2.2. Nihâî Karara Etki

Hükmün tashihiye göre kanun koyucunun ilgili kanun maddesi kapsamında izin verdiği düzeltme olanağı, nihâî kararda bulunan yazım yanlışlıkları, hesap hataları ve bu hatalar gibi açık olan diğer maddî hatalarla sınırlı olarak kullanılabilir. Bu nedenle mahkeme, hükmün tashihi adı altında maddî hataları düzeltme gerekçesi ile vermiş olduğu hüküm fıkrasında taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçlar daraltılamaz,

¹⁸⁹Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 720; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1042; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 569; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 489; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 787; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 680; Karlı, 2014, **a.g.k.**, s. 654; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1058.

¹⁹⁰Bkz. aça. II. Bölüm, 6. "Hükmün Tamamlanması Yargılaması" başlığı altındaki açıklamalar.

geniřletilemez¹⁹¹ ve h k m  deęiřtirmek ¹⁹². Ayrıca mahkeme tashi  kararı ile ni    kararda aslında reddetmiş olduğu bir husus hakkında yeni bir karar veremez veyahut ni    kararında ele almayı unuttuğu, ihmal ettiği bir hususa dair ek karar tesis edemez.¹⁹³ Hükümün tashi i talep edilebilecek hususların sınırlı olmasına benzer şekilde, hükümün tamamlanmasının konusu olabilecek hususlar da kanun koyucu tarafından sınırlandırılmıştır. Hükümün tamamlanması, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden h k me geçirilmesi gerekli olmasına rağmen tamamen veya kısmen karar verilmeyen konularda istenebilir. Hükümün tashi i ile hükümün tamamlanması kurumlarının düzenleme amaçlarının farklılığı doğrultusunda hizmet ettikleri konuların

¹⁹¹“Hüküm altına alınmayan bir hususun hükümün tashi i şeklinde yeniden hüküm altına alınması mümkün değildir. Hâkim tavzi  yolu ile hükümde unutmuş olduğu talepler hakkında karar verip bunu hükümüne ekleyemez. Bunun gibi hüküm verirken unutmuş olduğu vekâlet  creti veya faiz hakkında tavzi  yolu ile bir karar verip bunu hükümüne dahil edemez. Aynı şekilde kısa kararla gerekçeli karar arasındaki çelişki de tavzi  yolu ile giderilemez. Bütün bu anlatımlardan çıkan netice tavzi  yolu ile kesinleşmiş olan hüküm sınırlandırılmaz, genişletilemez ve değiştirilemez. Öte yandan, Yargıtay’ın istikrar kazanmış görüşüne göre de maddî hata kazanılmış hak oluşturmaz. Somut olayda; davanın kabulüne karar verildiği lakin sehven davacı aleyhine yargılama giderleri ile vekâlet ücretine h k medildiği açıktır. Ne var ki, bu işlem bir maddî hata olup tavzi  us l  uygulanarak sehven oluşturulan tarafların sıfatında meydana gelen çelişki düzeltilerek hükümün doğru şekilde yorumlanıp icra edilmesi sağlanmalıdır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 25.6.2008 tarihli ve 2008/11-448 Esas ve 2008/454 Karar nolu il m  da bu doğrultudur.”. Yargıtay 21. HD., 28.9.2017 T., 2016/5586 E., 2017/6964 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021); “...hâkim h k m  vermekle o davadan elini çekmiş olur ve yargılamanın iadesine karar verilmedikçe veya hüküm temyiz edilip bozulmadıkça daha önce verilen kararın dışına çıkılacak biçimde, taraflardan birinin sorumluluğunu azaltamaz veya artıramaz. Hükümlerin tashi i veya tavzi i bu kuralın dışında değildir.”. Yargıtay 7. HD., 13.7.2016 T., 2016/22455 E., 2016/14044 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 7. HD., 17.4.2014 T., 2014/4817 E., 2014/8548 K.; Yargıtay 7. HD., 23.11.2015 T., 2015/25784 E., 2015/23061 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021).

¹⁹²“Somut olayda, davacının istemi, maddî hata sonucu yanlış yazılan dava tarihinin düzeltilmesi isteğine ilişkin olup, bu talebin 6100 sayılı Yasanın 304. maddesi kapsamında kaldığı açıktır. Buna göre, maddî hataya dayalı bu yazım yanlışının düzeltilmesi, hükümün değiştirilmesi şeklinde kabul edilemez ve değerlendirilemez.”. Yargıtay 3. HD., 8.10.2019 T., 2018/3787 E., 2019/7563 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 19. HD., 20.2.2014 T., 2013/17610 E., 2014/3339 K.; Yargıtay 2. HD., 14.1.2019 T., 2018/7915 E., 2019/83 K.; Yargıtay 19. HD., 21.1.2016 T., 2015/5457 E., 2016/474 K.; Yargıtay 16. HD., 3.10.2017 T., 2015/13679 E., 2017/6088 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021).

¹⁹³Karslı, 2014, **a.g.k.**, s. 654; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1058-1059; Erdem, 2010, **a.g.k.**, s. 913; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 720; “Gerek 6100 sayılı HMK’nın 305. maddesi, gerekse de 1086 sayılı HUMK’un 459. maddesi uyarınca hükümün tashi i, ancak “yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar” halinde mümkündür. Hüküm altına alınmayan bir hususun hükümün tashi i şeklinde yeniden hüküm altına alınması mümkün değildir. Dava konusu olayda, ...gerek kısa kararda gerekse gerekçeli kararda davacının 2009 yılındaki çalışmaları ile ilgili bir hüküm kurulmadığı sabittir. Buna rağmen hükümün tashi i adı altında, 2009 yılı yönünden çalışmaya h k medilecek şekilde hüküm kurulması usûl ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmektedir.”. Yargıtay 21. HD., 23.6.2015 T., 2015/10635 E., 2015/14427 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021); “Kararın hüküm fıkrasında manevi tazminata yer verilmemiş olması, maddî hata niteliğinde olmayıp, bu eksiklik hükümün tashi i (HMK m. 304) yoluyla giderilemez. Bu husus ancak temyiz konusu yapılabilir. Bu nedenle, mahkemece tashi i adı altında h k me yeni bir hüküm eklenmesi usûle aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.”. Yargıtay 2. HD., 24.4.2018 T., 2016/17166 E., 2018/5501 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021); “Hâkim; tavzi  veya tashi  yolu ile hükümde unuttuğu esasa ilişkin talepler hakkında karar verip bunu hükümüne ekleyemez.”. Yargıtay 4. HD., 19.10.2020 T., 2020/2777 E., 2020/3485 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 05.04.2021).

da farklı olmasının bir sonucu olarak, mahkemenin karar vermeyi unuttuğu konularda bir karar verilmesi hükmün tashihi kararı ile mümkün değildir; karardaki bu tarz bir eksikliği giderme imkânı hükmün tamamlanması düzenlemesi ile getirilmiştir. Ayrıca tashih kapsamında düzeltme adı altında mahkemece nihaî karar değiştirilemeyeceği gibi hükmün tamamlanması kapsamında da sadece eksik bırakılan husus karara bağlanabilir, nihaî karar değiştirilemez. Zira mahkeme nihaî karar vermekle o davadan elini çekmiş olmaktadır ve karar kanun yolunda bozulmadıkça veya yargılamanın iadesine karar verilmedikçe kararda hüküm altına alınan taraf hak ve yükümlülükleri değiştirilemez, genişletilemez ve sınırlandırılmaz. Hükmün tavzihi, tashih ve tamamlanması bu kuralın açık birer istinası değildir. Tavzih kapsamında sadece çelişkiler açıklanmakta, tashih ile yazı ve hesap hataları düzeltilmektedir. Tamamlama kapsamında ise ilgili konuda verilmiş bir karar bulunmadığından, karar boşluğunun doldurulması için verilen ek karar hak ve yükümlülükleri değiştirici, sınırlandırıcı veya genişletici nitelikte olmamalıdır.

Hükmün tashihi ile hedeflenen nihaî karar verildikten sonraki aşamada hükümde bulunan maddî hataların düzeltilmesidir; nihaî karardan önceki bir dönemde dava dosyasındaki yazı ve hesap hataları gibi maddî hatalar için tashih kurumuna gidilemez. Zira uyuşmazlık taraflarının ya da mahkemenin dava dosyasındaki belgelerde bulunan bu tarz hataları HMK m. 183'e göre karar verinceye kadar düzeltiler. ¹⁹⁴ Hükmün tamamlanması da sadece nihaî karar verildikten sonra nihaî karardaki eksiklikler için talep edilebilir, yargılama devam ederken mahkemenin verdiği ara kararlar için tamamlanma talep edilmesi mümkün değildir. Mahkeme bir ara kararında ele almadığı hususu sonraki bir kararına konu edebilir, yargılama devam ettiği için hâkim dosyadan el çekmediğinden uyuşmazlık kapsamında karar verebilmesi de nihaî kararı verene kadar her zaman mümkündür.

3.3. Hakem Kararının Tamamlanması ile Farkı ve İlişkisi

Hükmün tamamlanması yargılama hukukumuz açısından tamamen yabancı bir kavram değildir. ¹⁹⁵ HMK m. 305/A'daki hükmün tamamlanması düzenlemesi, kanunun on birinci kısmında yer alan tahkim hükümleri kapsamında "Hakem kararının tavzihi,

¹⁹⁴Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 720-721; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 570; Karşlı, 2014, **a.g.k.**, s. 654-655.

¹⁹⁵Öztek, Taşpınar Ayvaz ve Kale, 2020, **a.g.k.**, s. 136; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 314; Öztek, 2021, **a.g.k.**, s. 512.

düzeltilmesi ve tamamlanması” başlıklı 437. madde hükmünden esinlenilerek kanuna alınmıştır.¹⁹⁶ HMK m. 437 düzenlemesinin dördüncü fıkrasında göre;

“Taraflardan her biri, hakem kararının kendilerine bildirilmesinden itibaren bir ay içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebilir. Hakem veya hakem kurulu, talebi haklı bulursa, tamamlayıcı hakem kararını bir ay içinde verir. İcap ederse, bu süre hakem veya hakem kurulunca en fazla bir ay uzatılabilir (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, m. 437).

Kural olarak hakem kararı verildiği anda hakemlerin yetkisi sona ermektedir (HMK m. 435/2), tahkim yargılamasının sona ermesinden sonra hakemlerin yargılamaya dair herhangi bir işlemde bulunması veya bir karar vermesi mümkün değildir.¹⁹⁷ Ancak hakem kararının tamamlanması düzenlemesi ile nihaî hakem kararı ile tahkim yargılamasının sona ermesi durumuna bir istisna getirilmiş ve hakemlerin yetkisi, kararlarında ihmal edilen hususların tamamlanması amacıyla karar verildikten sonra da devam ettirilmiştir.¹⁹⁸ Bu sayede unutkanlık veya ihmal gibi nedenlerle taraflarca yargılamada ileri sürülmüş taleplerden bir kısmı veya tamamı hakkında karar verilmediği durumlarda, tamamlayıcı hakem kararı verilerek tahkimin ayakta tutulması için bir fırsat tanınmıştır.¹⁹⁹ Hakem kararlarının tamamlanmasına dair hükümden yola çıkılarak düzenlenen hükmün tamamlanması düzenlemesi de benzer şekilde nihaî karar verildikten sonra yargılamanın sona ermesi haline bir istisna getirmektedir ve hükmün tamamlanması amacıyla mahkemenin dosya kapsamında yetkisinin devamını, dosyaya tekrar el konulmasını olumlu veya olumsuz karara bağlanmamış husus ile sınırlı olmak üzere mümkün kılmaktadır.²⁰⁰

3.3.1. *Başvuru Usûlü*

Tahkim yargılamalarında tamamlayıcı karar verilebilmesi için ilk şart olarak hakem kararında, taraf talep veya taleplerinden bir kısmının veya tamamının eksik olması gerekmektedir. Hakem kararları açısından bu eksiklik, esasa dair bir talebe ilişkin olabileceği gibi usûle ilişkin bir talep hakkında karar verilmesinin ihmal edilmesi şeklinde

¹⁹⁶Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 281; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 617.

¹⁹⁷A. Yeşilirmak (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt III, § 22. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 2725; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 274; Umar, 2014, **a.g.k.**, s. 1241.

¹⁹⁸Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 47; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 274.

¹⁹⁹Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 68; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 450; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 274.

²⁰⁰Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 806; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 442; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 317; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 617.

de karşımıza çıkabilir. Ayrıca hakem kararlarının tamamlanması düzenlemesi sadece nihaî kararlar için öngörülmemiştir; aynı zamanda kısmî hakem kararları için de tamamlama talep edilebilir.²⁰¹ Hükümün tamamlanması başvurusu sonrası tamamlayıcı ek karar verilebilmesi için de hakem kararlarının tamamlanmasına paralel şekilde, yargılama sırasında uyuşmazlık taraflarınca ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış hususların varlığı gerekmektedir.²⁰² Ayrıca bunlara ek olarak hükümün tamamlanması kapsamında, mahkemenin kendiliğinden hükme geçirmesinin gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda da ek karar verilebileceği HMK m. 305/A’da düzenlenmiştir. Hakem kararlarının tamamlanmasına benzer şekilde hükümün tamamlanması konusu yapılabilecek ihmal edilmiş talep, esasa ilişkin veya usûle ilişkin olabilir; bu konuda kanun koyucu tarafından bir ayırım yapılmamıştır. Tahkim yargılamalarında hakemlerin kısmî karar verebileceği düzenlenmekle beraber, mahkemelerce yürütülen yargılamalar açısından açık bir düzenleme olmadığı için kısmî karar verilebilmesi mümkün değildir ve hükümün tamamlanması hakem kararlarının tamamlanması hukukî çaresinden farklı olarak kısmî kararlar için değil, sadece yargılama sonunda verilen nihaî kararlar için istenebilir.²⁰³

Hem hakem kararları hem de mahkeme kararları için hükümün tamamlanmasının uygulanabilirliğini tespit etmek adına, uyuşmazlık taraflarının talep sonuçlarının tamamına karar verilmiş olmadığından söz edebilmek için, tarafların talep ve iddialarından her birinin hükme bağlanıp bağlanmadığına ayrı ayrı bakılması gerekmektedir. Tarafların taleplerinin bir kısmı veya tamamı hakkında karar verilmediği tespiti yapılırken, tahkim yargılaması veya mahkeme tarafından yürütülen yargılama sırasında dava ve cevap dilekçelerindeki iddia ve talepler ile hakem kurulunun veya mahkemenin vermiş olduğu nihaî karar karşılaştırılmalıdır. Bu doğrultuda tarafların dava veya cevap dilekçesinde yer alan talep edilmiş bir hususa, hakem kararı ve mahkemenin nihaî hükmünde olumlu veya olumsuz herhangi bir şekilde yer verilmemiş ise talep hakkında karar verilmeyerek bir karar boşluğu yaratılmış olduğu söylenebilir. Ancak böyle bir karar boşluğunun tespiti sonrasında hakem kararının tamamlanması veya hükümün tamamlanması talep edilebilir.²⁰⁴

²⁰¹Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 281; Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 68; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 451.

²⁰²Bkz. a.ş. II. Bölüm, 4. “Hükümün Tamamlanması Sebepleri” başlığı altındaki açıklamalar.

²⁰³Bkz. a.ş. II. Bölüm, 3.1.3. “Kısmî Hüküm” başlığı altındaki açıklamalar.

²⁰⁴Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 274-275; Umar, 2014, **a.g.k.**, s. 1241-1242.

Hakem kararlarının tamamlanması başvurusu sonucu tamamlayıcı ek karar verilebilmesi için tamamlama hukukî çaresinin hile yapılarak yeni taleplere ve iddialara neden olacak şekilde kullanılmaması gerekmektedir.²⁰⁵ Bu kapsamda hakem veya hakem kurulu, tamamlayıcı karar adı altında taraflarca tahkim yargılaması sırasında talep edilmemiş hususlar hakkında bir karar alamaz ve tamamlama talep edilen nihaî karar ya da kısmî kararda olumlu veya olumsuz şekilde hükme bağlanmış hususlarda da değişikliğe neden olacak mahiyette bir karar veremez.²⁰⁶ Hakem kararının tamamlanmasına benzer şekilde hükmün tamamlanması kapsamında verilecek ek karar da ilk nihaî kararda hükme bağlanmış hususları değiştiremez, sınırlandıramaz veya genişletemez ve ek karar adı altında yargılama sırasında taraflarca ileri sürülmemiş olan bir hususa dair hüküm verilemez.

Hem hakem kararlarının tamamlanması için hem de hükmün tamamlanması kapsamında inceleme yapılabilmesi için uyumsuzluk taraflarının nihaî kararın tamamlanması yönünde bir taleplerinin varlığı aranmaktadır.²⁰⁷ Hakem veya hakem kurulu re'sen vermiş olduğu nihaî kararı ya da kısmî kararı tamamlayamayacağı gibi mahkeme de nihaî kararında bir karar boşluğunun varlığını tespit etse bile bunu re'sen tamamlayamaz.²⁰⁸ Kanun koyucu tasarruf ilkesi ve taleple bağılılık ilkelerinin bir yansıması olarak tamamlayıcı ek kararın hakemler veya mahkemelerce re'sen verilemeyeceği düşüncesi ile hareket ederek bu kurumları taraf talebine tâbi kılmıştır.²⁰⁹

Tamamlayıcı hakem kararı alınabilmesi için başvuru süresi, hakem kararının taraflara bildirilmesinden itibaren bir aydır. Bir aylık hak düşürücü süre içerisinde, bir taraf, uyumsuzluğun karşı tarafına da bilgi vermek kaydıyla hakem veya hakem kurulunca karara bağlanması unutulmuş yahut ihmal edilen talep veya talepler hakkında tamamlayıcı karar verilmesini isteyebilir. Ayrıca hakem veya hakem kurulu karardaki boşluğun varlığını kabul ederek talebi haklı bulursa tamamlayıcı ek kararını, kural olarak kendisine başvuruda bulunulan tarihten itibaren bir aylık süre içinde verir. İhtiyaç duyulması halinde bu süre hakem veya hakem kurulunca en fazla bir ay daha uzatılabilir.²¹⁰ Hükmün tamamlanması için HMK m. 305/A'da öngörülen süre de bir aydır ve bu süre nihaî kararın

²⁰⁵Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 68; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 281.

²⁰⁶Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 451; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 281.

²⁰⁷Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 69; Karşlı, 2014, **a.g.k.**, s. 841; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 281; Umar, 2014, **a.g.k.**, s. 1241.

²⁰⁸Rosenberg, Schwab, Gottwald, 2010, **a.g.k.**, s. 316, ZPO § 321 Rn. 23; Umar, 2014, **a.g.k.**, s. 1241.

²⁰⁹Bkz. aşı. II. Bölüm, 5.1. "Hükmün Tamamlanması Talebi" başlığı altındaki açıklamalar.

²¹⁰Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 451; Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 69; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 282; Ekşi, 2019, **a.g.k.**, s. 180; Umar, 2014, **a.g.k.**, s. 1242.

tarafllara tebliğinden itibaren başlar.²¹¹ Ancak mahkemenin hükmün tamamlanması talebini kabul etmesi halinde ek kararını vermesi için ayrıca bir süre düzenlemesi mevcut değildir, mahkeme usûl ekonomisine uygun davranarak en makul sürede tamamlama talebi konusunu inceler ve ek kararını verir. Öğretide hükmün tamamlanması taleplerinin karara bağlanması gereken belirli bir süre öngörülmemiş olması, yargılama sürecini uzatma potansiyeline sahip olduğu için eleştirilmektedir. Eleştiren görüşe göre tahkim yargılamaları kapsamında hakemlerin elinde genellikle bir uyuşmazlık bulunduğu ya da hakemler sayıca çok fazla uyuşmazlığa aynı anda bakmadıklarından, kararların tamamlanması talepleri söz konusu olduğunda daha kısa sürede bu başvuruları sonuçlandırabilmektedirler. Buna karşılık mahkemelerinin iş yükünün ağır olması, aynı anda birçok uyuşmazlığa bakmakta olmaları nedeniyle hükmün tamamlanması başvurularını istenen kısa sürede sonuçlandıramayabilirler ve hükmün tamamlanması yöntemi gecikmelere neden olabilir. Ayrıca sırf yargılamaları uzatmak amacıyla yersiz, haksız ve ilgisiz hükmün tamamlanması başvurularının da yapılması riski de bulunmaktadır.²¹²

3.3.2. Kanun Yolu

Hakem kararlarına karşı öngörülen iki dereceli denetim kapsamında ilk olarak hakem kararlarına karşı iptal davası açılabilir, iptal davası sonucunda verilen kararlara karşı da temyiz kanun yoluna başvurulabilir (HMK m. 439/6).²¹³ Hakemlerin, tahkim sözleşmesi kapsamında olmasına rağmen davacının talebinin tamamı hakkında karar vermemiş olması da kanunda sınırlı olarak sayılan iptal sebeplerinden biridir (HMK m. 439/2-d). Tahkim yargılamasında ileri sürülmüş olmasına rağmen taleplerin bir kısmı hakkında karar verilmemiş olabileceği gibi, taraflardan birinin taleplerinin hiç dikkate alınmaması da söz konusu olabilir.²¹⁴ Hakem kararlarının düzeltilmesi düzenlemesinin bir diğer amacı ise hakem kararının, ileride bu sebeplerle açılacak muhtemel bir iptal davasına konu olmasını önlemektir. Hakem kararlarının tamamlanması kurumu olmasaydı, iptal davası ile bu ihmalin düzeltilmeye çalışılmasından başka karar boşlukları

²¹¹Bkz. aşı. II. Bölüm, 5.3. “Başvuru Süresi” başlığı altındaki açıklamalar.

²¹²Özkes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 283.

²¹³Yeşilirmak, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2725; N. Ekşi (2019). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim* (2. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım, s. 180-181; Umar, 2014, **a.g.k.**, s. 1241.

²¹⁴Yeşilirmak, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2757; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 282-284; Ekşi, 2019, **a.g.k.**, s. 181.

için öngörölmüş bir hukukî yol yoktu ve bu sebeple hakem kararı iptal davasına konu edilmedikçe ihmal edilerek karar verilmeyen hususlara dair sorunun giderilmesi de mümkün olmayacaktı.²¹⁵ Öte yandan yeni bir tahkim yargılaması veya görevli ve yetkili mahkemede açılacak bir dava ile karara bağlanmayarak ihmal edilen bu talepler hakkında bir karar elde edilebilmesi de mümkündür. Bu durum ise süreci uzatarak tarafların haklarını elde etmelerinin geciktirdiğinden usûl ekonomisine aykırılık oluşturmaktadır. Oysa hakem kararlarının tamamlanması sayesinde, ihmalin varlığını tespit eden taraflar kararın verilmesinden kısa bir süre sonra talepleri hakkında karar elde edebilmektedirler; böylece usûl ekonomisi ile tahkimde hızlılık sağlanabilmekte ve hakem kararı iptal edilmeksizin geçerliliğini sürdürebilmektedir.²¹⁶

Mahkeme kararına karşı ise olağan kanun yolu olarak istinaf ile temyiz kanun yolları öngörölmüştür ve tarafların taleplerinin tamamının veya bir kısmının mahkeme kararında ihmal edilmiş olması kanun yolu başvurusunun konusu yapılabilir. Hakem kararlarının tamamlanmasına benzer şekilde hükmün tamamlanması düzenlemesinin amacının da eksik verilen bir karar nedeni ile uzun ve kapsamlı bir süreç olan kanun yolu yargılamasına gidilmesini önlemek ve eksikliğin hükmün tamamlanması başvurusu doğrultusunda verilecek bir ek karar ile daha kısa sürede giderilerek, usûl ekonomisine hizmet etmek olduğu söylenebilir. Ancak kanundaki hükmün tamamlanması düzenlemesinin lafzi yorumundan, tamamlamaya konu hususların kanun yolunda ileri sürülmesini yasaklayan bir çıkarım yapılamamaktadır. Bu çerçevede, ihmal edilen talepler hakkında ilgili tarafların isterlerse hükmün tamamlanması başvurusu yapması, isterlerse kanun yolu başvurusunda bulunmaları önünde bir engel bulunmamaktadır. Kararın tamamlanması istemi veya kanun yoluna götürülmesini talep etme noktasında tarafların bir seçim hakkının bulunduğu söylenebilir.

Eksik kararın tek başına kanun yolu başvurusuna konu edildiği durumlarda, kanun yolu yargılaması sürecinin işleyişi çerçevesinde, tarafların kanun yolu itirazlarını sundukları dilekçeler aşaması ile kanun yolu mahkemesince yapılacak ön inceleme ve yargılama aşamalarından geçilerek bir karar elde edilmeye çalışılır. Oysa hükmün tamamlanması başvurusundan sonra nihaî kararı vermiş olan mahkemeye kararın tebliğinden itibaren bir aylık süre içinde yapılan tamamlama başvurusu ile kanun yoluna nazaran daha kısa bir sürede hüküm elde edilebilir. Bu nedenle, nihaî karara karşı eksik

²¹⁵Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 48; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 286.

²¹⁶Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 48; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 281-286; Tutumlu, 2013, **a.g.k.**, s. 56.

kararın tamamlanması dışında bir kanun yolu itiraz sebebinin bulunmadığı durumlarda, söz konusu eksikliğin hükmün tamamlanması hukukî çaresine başvurularak giderilmesi, istenilen kararın daha hızlı elde edilmesi açısından usûl ekonomisi ilkesine uygundur. Ayrıca kanun yolu başvurusunun mümkün olmadığı durumlarda, taleplerinin tamamı veya bir kısmı karara bağlanmamış olan taraflar hükmün tamamlanması başvurusu da yapmazsa bu taleplerine dair bir karar elde edebilmek adına yeni bir dava açmak suretiyle tekrar bir yargılama süreci başlatabilirler. Ancak daha kısa sürede ve yeni dava açılması kadar uğraş gerektirmeyen bir yöntem olan hükmün tamamlanması ile eksik kararların tamamlanması ve taleplere dair karar elde edilmesi tarafların daha menfaatinedir.²¹⁷

Hükmün tamamlanması konusu olan karar eksikliği kanun yolu başvurusuna konu yapılabileceği gibi yeni bir dava konusu da yapılabilir. Ayrıca mahkeme kararlarına karşı başvurulacak istinaf kanun yolunda, karar boşluğunun niteliği elveriyor ise bölge adliye mahkemelerinin ilk derece mahkemesinin hükme bağlamadığı hususlara dair karar verebilme imkânı mevcuttur. Ancak hakem kararları açısından iptal davası çerçevesinde mahkemenin, hakemlerin hükme bağlamayarak eksik bıraktığı talepleri tamamlama imkânı bulunmaması sebebiyle bu tarz eksikleri giderebilmek adına hakem kararlarının tamamlanması kurumu düzenlenmiştir. İptal kararı sonrası karar verilemeyen talep yeni bir tahkim yargılamasına konu edileceği gibi mahkemelerde açılacak bir dava konusu da yapılabilir. Fakat iptal yoluna gitmektense bir aylık süre içinde hakemlerin verdikleri eksik hükmü tamamlamaları usûl ekonomisine daha uygun düşmektedir.²¹⁸

Hakem kararlarına karşı yargısal denetim bağlamında gidilebilecek hukukî yol olarak, uyuşmazlık tarafları bir aylık süre içerisinde iptal davası açabilirler(HMK m. 439/4). Hakem kararının tamamlanması istemleri için de iptal davası düzenlemesi süresine paralel şekilde bir aylık başvuru süresi öngörülmüştür.²¹⁹ Mahkemelerce verilmiş olan nihaî kararlara karşı kanun yolu başvuruları ise kararın taraflara tebliğinden itibaren iki haftalık süre içinde yapılmalıdır (HMK m. 345, 366) ve hükmün tamamlanması talep süresi, kanun yolu başvurusu süresinden farklı olarak bir ay şeklinde düzenlenmiştir (HMK m. 305/A). Öğretide bir görüşe göre hakem kararlarına karşı kararın denetim yolu ve tamamlama talepleri için öngörülen başvurular aynı süreye tâbi kılınmış iken; mahkeme kararları için kanun yolu süresi olan iki haftalık süreden daha

²¹⁷Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 633-634.

²¹⁸Özkes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 281.

²¹⁹Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 284; Karşı, 2014, **a.g.k.**, s. 841.

uzun bir süre olarak hükmün tamamlanması için bir aylık sürenin öngörülmesi uygulamada başlangıçta karmaşaya neden olabilecek niteliktedir.²²⁰ Kanaatimizce hükmün tamamlanması başvuru süresinin kanun yolu başvuru süresi ile aynı düzenlenmesi daha yerinde bir düzenleme olabilirdi; ancak mevcut düzenleme kapsamında tamamlama kurumu ile kanun yolu kurumların uygulanabileceği konular ve düzenleme amaçlarının farklılığı da göz önünde bulundurulduğunda, tamamlama başvurusu ile kanun yolu başvuru sürelerinin farklı olması ciddi sorunlara neden olacak kapasitede değildir. Netice olarak biri hükmün denetimi için gidilen kanun yolu, diğeri karar boşluğu için başvurulabilecek bir hukukî çaredir.

3.3.3. Ek Karar ile Nihâî Karar Arasındaki İlişki

Hakem kararlarının düzeltilmesi, tazyihi ve tamamlanması kapsamında verilen kararlar HMK m. 437/5 hükmü gereğince hakem kararının bir parçasıdır ve bir bütün halinde ilâm niteliğinde değerlendirilir.²²¹ Ancak mahkeme kararları kapsamındaki hükmün tamamlanması düzenlemesinde benzer bir hüküm bulunmamaktadır. Eksik verilen asıl hüküm ile tamamlama amacı ile verilen ek hüküm ayrı ayrı kanun yollarına tâbi oldukları gibi, ayrı ayrı kesinleşirler ve iki ayrı ilâm şeklinde icraya konulabilirler. Nihâî kararın konusu ve ek kararın konusu olan unutilan talebin bağımsız oldukları düşüncesi ile bu tarz bir düzenleme yapılmıştır. Bununla birlikte mahkemenin re'sen karar vermesi gerektiği halde karara bağlamayı unuttuğu hususlardan yargılama giderlerine dair kararlar ve benzeri kararlar açısından verilecek ek kararın ilk nihâî karardan bağımsız olmaması, hakem kararları gibi ilk nihâî kararın bir parçası olarak ele alınması gerektiği düşünülebilir. Zira yargılama giderleri mahkemenin karara bağlamayı unuttuğu taraf taleplerinden farklılık göstermektedir ve mahkemenin yargılama giderlerini karara bağlamayı tamamen veya kısmen unutması sonrası hükmün kesinleşmesi halinde, davayı kazanan taraf yargılama giderlerini ayrı bir dava konusu yapamaz.²²² Yargılama giderlerine, sadece asıl davada mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gerektiği göz önüne alındığında, eksik bırakılan veya tamamen unutilan yargılama giderlerine dair mahkemenin hükmün tamamlanması doğrultusunda vereceği ek kararın ilk nihâî kararla birlikte bir bütün oluşturacağı ifade edilebilir.

²²⁰Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 281.

²²¹Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 451; Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 69; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 282; Ekşi, 2019, **a.g.k.**, s. 180; Karlı, 2014, **a.g.k.**, s. 841; Gençcan, 2013, **a.g.k.**, s. 1389.

²²²Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayyaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 733.

Özetle mahkeme kararları açısından unutulmuş husus, ayrı bir dava konusu yapılabilecek bir taraf talebi ise mahkemenin ilk nihaî kararı ile ek kararın bir bütün oluşturması zorunlu değilken; yargılama giderleri gibi mahkemenin kendiliğinden hükme bağlayacağı ve ilk nihaî karardan ayrılamayacak nitelik gösteren bir husus olması durumunda ek karar, tamamlama konusu yapılan ilk nihaî kararın bir parçasını oluşturacaktır. Bu nedenle kanun koyucunun, hakem kararlarının tamamlanması sonucu verilen ek kararın hakem kararının bir parçasını oluşturacağına dair düzenleme benzerine hükmün tamamlanması açısından yer vermemesi, hükmün tamamlanması konusu yapılabilecek hususların farklı nitelikte olması göz önüne alındığında yerinde bir tercih olmuştur. Zira unutulmuş hususun bir taraf talebi olması halinde verilecek ek kararın ilk nihaî kararın bir parçası olacak şekilde düzenlenmesi, ayrı bir dava konusu yapılabilecek hususun ek karara konu edildiğinde, ilk nihaî karara tâbi kılınması nedeniyle ek kararın icrasını sınırlandıracak ve tasarruf ilkesine aykırılık oluşturacak mahiyettedir. Bununla birlikte mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken yargılama giderleri ve benzeri hususlara dair eksiklik halinde verilecek ek kararların, konu itibarıyla ayrı bir dava konusu yapılamayacak hususlar oldukları da düşünüldüğünde, tamamlayıcı ek kararın icrası sırasında ortaya çıkabilecek sorunları önlemek açısından, bu ek kararların nihaî kararın bir parçası olacaklarına dair düzenlemeye hükmün tamamlanması maddesi kapsamında yer verilmesinin gereklilik arz ettiği de söylenebilir. Ancak mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken her durum açısından da bu geçerli değildir. Boşanma kararında çocuğun velayetinin hangi tarafa verileceği, çocukla kişisel ilişkinin nasıl devam ettirileceğine dair karar veya tereke mallarının korunması ve hak sahiplerine geçmesini sağlamak üzere gerekli olan önlemlere dair karar gibi mahkemenin re'sen karar vermesinin gerekli olduğu hallerde, bu konulardaki karar boşlukları ayrı davalara konu edilebileceklerinden ilk nihaî karar ile ek kararın bir bütün oluşturması da zorunlu değildir. Öğretide ise tamamlama konusu yapılabilecek hususlar açısından bir ayırım yapılmaksızın, kanun koyucunun ek kararı nihaî kararın bir parçası olarak düzenlememesinin, ek karar ile ilk nihaî karar iki ayrı hüküm olarak uygulanacaklarından pratikte bazı sorunlara neden olabileceği ifade edilmektedir.²²³ Bir diğer görüşe göre tamamlayıcı mahkeme kararlarının da asıl kararın bir parçası olduğunun kabul edilmesinin gerekli olduğu belirtilmektedir.²²⁴ Benzer bir başka görüşe göre ise kanun

²²³Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 283.

²²⁴Öztek, Taşpınar Ayvaz ve Kale, 2020, **a.g.k.**, s. 136; Öztek, 2021, **a.g.k.**, s. 513.

yolu başvurusu açısından ek karar ile asıl kararın parasal sınıra takılması ihtimali sorunu yanı sıra kararların icrası, hükümlerin kesinleşmesi, süreler ve yargılama giderleri açısından çıkabilecek sorunların önlenmesine yardımcı olmak için ek kararların kaderi asıl kararlara bağlı kılınabilir.²²⁵

Tamamlama kararlarının hakem kararlarının bir parçası olması, hakem kararının iptaline ilişkin sürenin başlangıcı açısından önem taşımaktadır. Tamamlama kararı hakem kararının bir parçasını oluşturduğu düzenlemesi doğrultusunda, hakem kararı ile tamamlayıcı ek karar bir bütün halinde değerlendirilmekte ve iptal davasına bir bütün halinde konu edilebilmektedir. Bu doğrultuda HMK m. 439/4'teki düzenlemeye göre de hakem kararına karşı iptal davası için öngörülen bir aylık süre hakem kararını tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır.²²⁶ Hükmün tamamlanması kapsamında verilen tamamlayıcı ek kararlar ise ilk nihaî kararın bir parçası olarak düzenlenmediklerinden, ilk nihaî karardan ayrı bir şekilde kanun yolu başvurusuna konu yapılabilir. HMK m. 305/A düzenlemesinde de ek kararlara karşı kanun yoluna başvurulabileceği açıkça düzenlenmiştir. Bu düzenleme dikkate alındığında da kanun koyucunun ek kararların ilk nihaî kararın ayrılmaz bir parçası olmasını istemediği ortadadır. Aksine kanun koyucu ek karar ile nihaî kararı bir bütün olarak ele alsaydı, hakem kararlarının iptaline benzer şekilde nihaî karara karşı gidilebilecek kanun yolu başvuru süresinin mahkemenin verdiği tamamlama kararının tebliğinden sonra başlayacağını öngörürdü veya nihaî karara karşı kanun yolu başvurusu yapılmış olması durumunda tamamlama da talep edildiğinde, bu durumun kanun yolu mahkemesi için bir zorunlu bekletici mesele yapılmasını ve tamamlama kararı verildikten sonra nihaî kararın bir bütün olarak incelenmesi gerektiğini düzenlerdi. Kanun koyucunun bu düzenlemelere yer vermemesi de dikkate alındığında hükmün tamamlanması talepleri doğrultusunda verilen ek kararların nihaî kararların bir parçası olmayıp bağımsız birer nihaî karar oldukları ortadadır.

3.4. İstinaf ve Temyiz Kanun Yolları ile Farkı ve İlişkisi

İstinaf, ilk derece mahkemelerince verilmiş ancak henüz kesinleşmemiş olan nihaî kararlara karşı, talepler ve belirtilen sebeplerle sınırlı olarak üst mahkemeye gidilen, kararların olaylara, maddî hukuka ve usûl hükümlerine uygunluğunu denetlemek için

²²⁵Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 649-650.

²²⁶Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 69; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 466.

öngörülen olağan bir kanun yoludur.²²⁷ Temyiz, bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerince verilen nihaî kararlar ile hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı hukuka uygunluk denetimi yapılması için öngörülen bir olağan kanun yoludur.²²⁸ Hükmün tamamlanması ise kesinleşmiş veya kesinleşmemiş olmasından bağımsız olarak, mahkeme tarafından verilmiş olan nihaî kararlara karşı eksik hususların ek kararla tamamlanması için başvurulabilen bir hukukî çaredir.²²⁹

İstinaf yargılaması kapsamında, bölge adliye mahkemeleri hem hukuka uygunluk denetimi hem de vakıalara uygunluk denetimi yapabilirler. Hukuka uygunluk denetimi, ilk derece mahkemesinin uyuşmazlık konusu olan somut olaya uygulanacak hukuk kuralını, doğru şekilde saptayıp saptamadığı ve ilgili kuralın olaya doğru şekilde uygulanıp uygulanmadığının belirlenmesi şeklinde yapılan; vakıalara uygunluk denetimi ise, ilk derece mahkemesinin uyuşmazlık konusu yapılan vakıaların tespiti ile bu vakıalara dair delillerin değerlendirilmesi işleminin doğru bir biçimde yapılıp yapılmadığının ortaya konulmasına yönelik yapılan denetimdir.²³⁰ Temyiz yargılaması kapsam itibari ile sadece hukuka uygunluk denetimi ile sınırlıdır.²³¹ Hükmün tamamlanması kapsamında yapılan inceleme ise bir denetim değildir. Tamamlama incelemesinde karardaki boşluğun tespiti ve başvurunun kabulü ne bir hukuka uygunluk denetimi ne de bir vakıa denetimi olarak adlandırılabilir; hükmün tamamlanması başvurusunun kabulü sonrası yapılacak tespit mahkemenin boşluk olduğu ileri sürülen konuda olumlu veya olumsuz bir kararının olmadığı belirlenmesinden ibarettir.

Yapılacak hukuka uygunluk ve vakıa denetimi ile istinaf yargılamalarında amaçlanan fiili durumla örtüşen en uygun çözümü bulmaktır, diğer bir ifade ile somut olay adaletini sağlamaktır. Bölgesel olarak görevlendirilmiş olan istinaf mahkemeleri açısından aynı veya benzer olaylar için hukuk uygulamasında ülke genelinde birliğin sağlanması ise ikincil planda kalmaktadır.²³² Temyiz kanun yolunun asıl amacı, aynı veya

²²⁷Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 62; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 604-605; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 50; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2202; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 473; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 482; Postacioğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 817; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 648.

²²⁸Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 80; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 623; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 493; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2276; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 499; Postacioğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 825; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 684.

²²⁹Özekes ve Boran Güneysu, 2021, **a.g.k.**, s. 108.

²³⁰Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 51; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 29-30.

²³¹Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 81; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 494; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 343; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 499; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 29.

²³²Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 51; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 70.

birbirine benzer olaylara dair verilecek kararlarda, ÷lke genelinde hukuk uygulaması anlamında birliğin ve yeknesaklığın sağlanması ve böylece hukukî güvenlik ile hukuksal barışın tesisine hizmet edilmesidir.²³³ H÷kmün tamamlanması ile amaçlanan da istinaf kanun yolu amacına benzer şekilde, mahkemede gör÷lmekte olan yargılama kapsamında karara bağlanmayan herhangi bir husus bırakmamak ve taraf taleplerini tam olarak karara bağlayarak eksiksiz bir nihaî karar vermek, bu şekilde somut olay adaletinin sağlanmasına yardımcı olmak ve hukukî güvenlik ile barışın tesisini sağlamaktır.²³⁴ Ancak h÷kmün tamamlanmasının ÷lke genelinde aynı veya benzer olaylar için hukuk birliği sağlama amacı yoktur. İstinaf ve temyiz kanun yolu ile h÷kmün tamamlanması hukukî çaresinin hedefledikleri somut olay adaletini sağlama amacı aynı olmakla birlikte, bu amacı gerçekleştirmek adına sahip oldukları işlevler farklıdır. İstinaf kanun yolu bu amacı ilk derece mahkemesinin nihaî kararlarını denetleyerek ve gerekli gör÷düğü takdirde yeni bir hüküm vererek sağlarken, temyiz kanun yolu yaptığı hukuka uygunluk denetimi ile içtihat birliğini sağlamakta, h÷kmün tamamlanması hukukî çaresi ise nihaî karardaki karar boşluklarını doldurarak bu amaca hizmet etmektedir.

3.4.1. Başvuru Konusu ve Parasal Değeri

İstinaf kanun yoluna taşınabilecek kararlar ilk derece mahkemelerince verilmiş olan henüz kesinleşmemiş nihaî kararlardır. Bu kararların us÷le veya esasa ilişkin olmasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır ve ayrıca kararı veren mahkemenin genel görevli veya özel görevli bir mahkeme olmasının da bir önemi yoktur. İlk derece mahkemesince verilen ara kararlara karşı ise kural olarak istinafa gidilemez. Bunlar ancak esas hakkında nihaî kararla birlikte istinaf konusu yapılabilir.²³⁵ Temyiz kanun yoluna HMK m. 362’de tahdidi olarak sayılan temyizi kabil olmayan kararlar hariç olmak üzere, bölge adliyesi mahkemesi hukuk dairelerince verilen kararlar ve hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen nihaî kararlara karşı başvurulabilir.²³⁶ H÷kmün tamamlanması talebi de ancak

²³³Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 80-81; Üstündağ, 1976, **a.g.k.**, s. 136; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 343; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 575; Üstündağ, 1971, **a.g.k.**, s. 25; Bilge, 1964, **a.g.k.**, s. 66.

²³⁴Bkz. yuk. I. Bölüm, 1.2. “H÷kmün Tamamlanmasının Amaçları” başlığı altındaki açıklamalar.

²³⁵Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 52; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 606; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 110-113; Özekes, Pekcanitez Us÷l, 2017, **a.g.k.**, s. 2203-2205; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 473-476; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 562; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 515-516; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 818; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 650; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 102.

²³⁶Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 82-83; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 624; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 494 vd.; Özekes, Pekcanitez Us÷l, 2017, **a.g.k.**, s. 2278; Muşul, 2012,

nihaî kararlara karşı başvurulabilen bir hukukî çaredir, istinaf ve temyiz kanun yollarından farklı olarak ise tamamlama talebi için kararın kesinleşmiş olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. Bununla birlikte hükmün tamamlanması, istinaf gibi sadece ilk derece mahkemesince verilen nihaî kararlara karşı değil, ayrıca üst derece mahkemeleri olan bölge adliye mahkemeleri ve Yargıtay tarafından verilen nihaî kararlardaki karar boşlukları için de başvurulabilen bir yoldur. Her ne kadar hüküm, esasa ilişkin nihaî kararlar için kullanılan bir kavram olmakla birlikte tamamlama düzenlemesinde “nihaî kararın” esasa veya usûle ilişkin olması yönünden bir ayrım yapılmadığından, tamamlama talep edilebilecek kararlar açısından da usûle veya esasa ilişkin olmalarının bir önemi bulunmadığı söylenebilir. Usûle ilişkin nihaî kararlarda da yargılama giderlerine dair kararlar gibi mahkemenin re’sen karara bağlaması gereken hususları ihmal etmesi nedeniyle karar boşlukları mevcut olabilir. İstinaftan farklı olarak, esasa ilişkin nihaî kararlar için tamamlama talep edilse bile, ara kararlar tamamlama başvurusunun konusu yapılamazlar; hükmün tamamlanması başvurusu sadece mahkemelerin nihaî kararları için öngörülmüştür.²³⁷

İstinaf ve temyiz kanun yolları başvurusunda bulunabilmek açısından kanun koyucu, malvarlığından doğan davalar ve şahıs varlığından doğan davalar arasında bir ayrım gözetmiştir. Bu doğrultuda miktar veya değeri istinaf ve temyiz kanun yolları açısından kanunda öngörülen parasal sınırları geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin kararların kesin olduğu ve bunlara karşı kanun yoluna başvurulamayacağı HMK m. 341/2 ve m. 362/1-a’da düzenlenmiştir. Ayrıca HMK m. 362’de temyiz kanun yoluna götürülemeyecek diğer kararlar sayılmıştır. İstisnai olarak, manevi tazminata ilişkin davalarda verilen nihaî kararlara karşı miktar ve değere bakılmaksızın istinaf kanun yolu başvurusunda bulunulabilmektedir.²³⁸ Ayrıca HMK dışındaki bazı kanunlar da istinaf ve temyiz kanun yollarına başvuru açısından dava konusunun miktar ve değerine dair farklı parasal sınırlar da mevcuttur.²³⁹ Hükmün tamamlanması başvurusu yapılabilecek

a.g.k., s. 575; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 826; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 684-685.

²³⁷Bkz. aşa. II. Bölüm, 3. “Hükmün Tamamlanması Yoluna Başvurulabilecek Mahkeme Kararları” başlığı altındaki açıklamalar.

²³⁸Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 53-83; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 607-624; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 115; Özkes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2204-2278; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 475-494 vd.; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 562-575; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 517-518; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 818-826; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 653-685; Özbek, 2021, **a.g.k.**, s. 107 vd.-549 vd.

²³⁹Kadastro öncesi nedene dayalı olarak açılan davalarda ve orman kadastrolarına ilişkin davalarda verilmiş olan kararlara karşı da miktar ve değerine bakılmaksızın istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurulabilir

hususlar açısından ise kanun koyucu tarafından herhangi bir parasal sınır öngörülmemiştir, sadece taraf taleplerine veya kendiliğinden hükme bağlanması gereken hususlara dair kısmen veya tamamen bir karar boşluğunun varlığı yeterli görülmüştür. Bu doğrultuda istinaf veya temyiz sınırı altında verilmiş kararlar için her ne kadar kanun yoluna başvuru mümkün olmasa bile, bu kararlardaki eksiklik nedeni ile hükmün tamamlanması başvurusu yapılabilmesi mümkündür.²⁴⁰ Ancak eksik asıl karar ile tamamlama amacıyla verilen ek karar istinaf veya temyiz kanun yoluna başvuru koşullarını taşımadıklarında bunlara karşı kanun yolu başvurusu yapılamaz ve bu kararlar verildikleri tarihte kesinleşir.²⁴¹

3.4.2. Başvurabilecek Kişiler

İstinaf ve temyiz kanun yollarına başvuru hakkı, nihaî karara bağlanan uyuşmazlığın taraflarına aittir ve taraflar hukukî yararları bulunduğu sürece istinaf ve temyiz incelemesi talep edebilir. Başvuru hakkı olmayan veya başvuru süresini geçiren tarafın ise katılma yolu ile istinaf talebinde bulunabileceği HMK m. 348/1’de düzenlenmiştir ve HMK m. 366’nın m. 348’e yaptığı atıf kapsamında katılma yolu temyiz kanun yolu için de geçerlidir.²⁴² Mahkemenin vermiş olduğu hükmün tamamlanmasını uyuşmazlık taraflarından her birinin isteyebileceği kanunda düzenlenmiştir.²⁴³ Taraflardan her biri tamamlama talep edebileceği için istinaf ve temyiz kanun yollarından farklı olarak tamamlama başvurusu hakkı olmayan bir taraf bulunmamaktadır, ayrıca hükmün tamamlanması talepleri için katılma yoluna dair açık bir düzenleme de yoktur. Bu nedenle nihaî karardaki karar boşluklarını tespit eden bir taraf bir aylık süre içerisinde

(3402 sayılı Kanun Ek m. 6). İcra mahkemesi kararları için ise İİK m. 363/1’e göre alacak, hak veya malın değer veya miktarının yedi bin Türk Lirasını geçmesi şartıyla istinaf yoluna ve İİK m. 364/1’e göre bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerince verilen, miktar veya değeri elli sekiz bin sekiz yüz Türk lirasını geçen nihaî kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir.

²⁴⁰İstinaf kanun yolu mümkün olmamakla birlikte hükmün tamamlanması başvurusu yapılabileceğine dair bölge adliye mahkemesi kararı için bkz.: “...miktar itibarıyla kesin olan karara karşı istinaf yasa yolu kapalı ise de 22/7/2020 tarihinde 7251 Sayılı Kanun’un 27. maddesi ile HMK’ya eklenen 305/a maddesi hükmünde vekâlet ücreti konusunda bir karar verilmemiş olması halinde ek karar ile hükmün tamamlanmasına imkân sağlamaktadır.”. Bursa BAM, 4. HD., 5.10.2020 T., 2020/23 E., 2020/1053 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 15.04.2021).

²⁴¹Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 283; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 483.

²⁴²Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 55-56-87; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 611-616; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 125; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2215-2286; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 480-484; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 485-502; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.**, s. 820-830; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 665-695.

²⁴³Bkz. a.ş. II. Bölüm, 5.2. “Hükmün Tamamlanmasını Talep Edebilecek Kişiler” başlığı altındaki açıklamalar.

tamamlama talep etmediği takdirde, karşı taraf da bu konuda bir tamamlama başvurusunda bulunmaz ise mahkemenin re'sen tamamlama incelemesi yapma konusunda yetkisi de bulunmadığı için nihaî kararı veren mahkeme tamamlayıcı bir ek karar veremez. Bu durumda karar boşluğunun nitelik olarak ayrı dava konusu yapılabilir olması halinde ve eksik bırakılan hususun kanun yolu başvurusuna da konu edilememiş olması durumunda, karar verilmeyen talepten zımnen feragat edilmiş sayılmayacağından, taraflar bu hususu yeni bir dava açarak talep edebilir.²⁴⁴

İstinafa ve temyiz başvuru hakkının bulunmaması veya başvuru süresinin kaçırılması durumunda, uyuşmazlığın karşı tarafının yapmış olduğu başvuruya verilecek cevap dilekçesi ile istinaf ve temyiz kanun yoluna katılma yoluyla başvuru yapılabilmesi kanun koyucu tarafından mümkün kılınmıştır (HMK m. 348, 366).²⁴⁵ Hükmün

²⁴⁴Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 45-46; “Mahkemece verilen hüküm, davayı esastan çözümleyen, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren nihaî karardır. Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 388.maddesine göre; Hüküm sonucu kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir. Mahkemece, olumlu veya olumsuz olarak karara bağlanmamış bir iddia, yeni bir dava konusu yapılabileceğinden; kesin hükmün varlığından söz etme imkânı da bulunmamaktadır. Kesin hüküm ancak konusunu teşkil eden iddia hakkında geçerli olabilir; bu nitelikte bir hüküm nedeniyle yeniden söz konusu edilemeyecek olan, hüküm fıkrasında karara bağlanan husustur. Zira, hüküm olmayan yerde kesinlikte olmaz. Bu nedenle, olumlu veya olumsuz olarak karara bağlanmamış olan her iddia, yeni bir dava konusu yapılabilir. Belirtilmelidir ki, açılan bir davada faiz isteği hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş ise, hükmü temyiz etmeyen davacının sonradan faiz istemiyle dava açmasına engel bir durum yoktur. Davada, faiz bölümü, asıl alacaktan ayrı bir nitelik taşıdığı için, bu haktan açıkça vazgeçilmedikçe ileride yeni bir dava ile isteğin tekrarlanması mümkündür. Mahkemece faiz isteğinin karar dışında bırakılmış olması, bu isteğin zımnen reddedildiği anlamına da gelmez. Her şeyden önce, aksi düşünce tarzının Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 388. maddesine aykırı düşeceği açıktır. Davacı, istemlerinden birisi hakkında karar verilmemiş olması nedeniyle temyiz yoluna başvuramazsa, hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olan bu talebi zımnen reddedilmiş sayılamaz. Bu konuda yeni bir dava açılabilir. Açılacak böyle bir davada, davaya konu istemin önceki davada zımnen reddedildiğinden bahisle kesin hüküm itirazı öne sürülemez. Nitekim; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 17.11.1973 gün ve E:1971/9-762, K:1973/901, 12.06.1991 gün ve E:1991/4-234, K:1991/352 ve 03.11.2004 gün, E:2004/18-545 ve 573 sayılı kararlarında da aynı ilke benimsenmiştir.”. Yargıtay HGK., 06.02.2008 T., 2008/20 E., 2008/105 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.03.2021); “Davada asıl ve yardımcı taleplerinden biri hakkında hükümde karar verilmesi unutulmuş olan davacı, hükmün bu nedenle bozulması için, temyiz yoluna başvurabilir. Ancak davacı, lehine verilmiş olan kararın bir an önce kesinleşmesini sağlamak için taleplerinden biri hakkında karar verilmemiş olması nedeniyle hükmü temyiz etmezse, hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olan talep, zımnen reddedilmiş sayılmaz; yani davacı o davada hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olan talep için yeni bir dava açabilir. Çünkü hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olan hususlarda kesin hüküm söz konusu olmaz. Mahkemenin de kabul ettiği üzere hükmü temyiz etmeyerek, yoksulluk nafakası talebinden zımnen feragat etmiş olmaz. Boşanma davasında davacının yoksulluk talebi hakkında bir hüküm kurulmamış olmakla, davacının ayrı bir dava ile yoksulluk nafakası istemesinde yasal bir engel yoktur. Mahkemece işin esası incelenerek sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddi usûl ve yasaya aykırıdır.”. Yargıtay 3. HD., 05.12.2011 T., 2011/15136 E., 2011/19601 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

²⁴⁵Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 66-87; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 611-626; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 173; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 483-484; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2232-2290; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 566; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 820-830; Görgün, Börtü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 665-695; Öztek, 2021, **a.g.k.**, s. 246 vd.

tamamlanması talebinde bulunmak açısından taraflardan her birinin başvuru imkânının bulunduğu, diğer bir ifade ile tarafların tamamlama yoluna başvuru hakkı hiçbir şekilde kısıtlanmadığı için katılma yolu ile tamamlama talep edilmesine ihtiyaç duyulmamış ve kanun koyucu tarafından bu usûl düzenlenmemiştir. Uyuşmazlık taraflarından birinin başvuru süresini hareketsiz geçirmesi durumunda ise tamamlama talep etmek istemediği sonucuna varılmaktadır ve tasarruf ilkesi kapsamında tamamlama isteminde bulunmayarak ilgili boşluğu yeni bir dava açarak veya kanun yolu başvurusu yaparak doldurmak istediği yahut boşluğu doldurma yönünde bir isteminin olmadığı düşünülebilir. Bu doğrultuda da süresinde tamamlama talep etmeyen tarafın, diğer tarafın tamamlama talebine karşı vereceği cevaplar da sadece başvuru konusu yapılan hususlara dair olabilir. Birden fazla karar boşluğu bulunmakla birlikte uyuşmazlık tarafı bunlardan bir kısmı hakkında tamamlama talep etmiş, diğer taraf ise hiçbir tamamlama talebinde bulunmamış ise karşı tarafın tamamlama talebine vereceği cevap dilekçesinde tamamlama konusu yapılmayan hususlara dair yeni bir talepte bulunamaz.

İstinaf başvurusu kapsamında bölge adliye mahkemelerince yapılacak yargılama, kamu düzenine aykırılık arz eden haller ayırık olmak üzere, davanın tüm boyutları itibari ile değil, sadece tarafların talepleri ve ileri sürmüş oldukları hususlarla sınırlı olarak yapılabilir. Ayrıca istinaf başvurusunda bulunulurken başvuru sebepleri ve gerekçesinin açıkça gösterilmesi gerekmektedir (HMK m. 342/2-e). Hiçbir sebep gösterilmediği durumlarda ise bölge adliye mahkemesince sadece kamu düzenine aykırılık arz eden hususlar re'sen gözetilerek istinaf incelemesi yapılabilir (HMK m. 355).²⁴⁶ Temyiz incelemesi, tarafların temyiz başvurusu kapsamında ileri sürdükleri sebeplerle sınırlı olarak gerçekleştirilmez. Bu anlamda Yargıtay, dilekçelerdeki temyiz sebepleri ile bağlı değildir; dava dosyasından varlığı anlaşılabilen her türlü temyiz sebebini kendiliğinden inceleyerek karara bağlayabilir.²⁴⁷ Hükmün tamamlanması başvurusu ise mahkemenin karara bağlamayı unuttuğu taraf talepleri veya kendiliğinden karar verilmesi gerekirken ihmal edilen hususlarla sınırlı şekilde yapılabilir ve tamamlama talebini yerinde gören

²⁴⁶Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 50-59; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 614-615; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 179-180; Özkes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2213-2214; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 489; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 518; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 484; Postacioğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 821; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 673-674.

²⁴⁷Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 81; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 626; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 510; Özkes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2297; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 501; Postacioğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 832; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 697-698; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 627 vd.

mahkeme bu hususlarla sınırlı şekilde ek karar verebilir.²⁴⁸ Bu anlamda bir hususun istinaf kanun yolunda veya hükmün tamamlanması hukukî çaresi kapsamında incelenebilmesi için temyiz kanun yolundan farklı olarak taraflarca ileri sürülmüş olması gerekmektedir. Mahkeme tarafların ileri sürmediği bir hususta tamamlayıcı ek karar veremeyeceği gibi, bölge adliye mahkemesi de tarafların istinaf başvurusuna konu yapmadığı bir hususu kanun yolu denetimi kapsamında inceleyemez.²⁴⁹ Hükmün tamamlanması başvurusu yapılırken de kararda ihmal edilmiş olan husus veya hususların açık bir şekilde ve ayrı ayrı gösterilmesi gerekmektedir. Tamamlama talep dilekçesinde karar boşluğu açıkça belirtilmez ve sadece “Nihaî kararın tamamlanmasını talep ediyorum.” şeklinde bir ifade ile hükmün tamamlanması başvurusunda bulunulursa mahkemeye karar boşluğunu re’sen tespit etme yetkisi tanınmadığından tamamlama talebinin reddine şeklinde karar verilmesi gerekir. İstinaf kanun yolunda kamu düzenine aykırılık halinde mahkemenin re’sen karar vermesinin mümkün kılındığına dair düzenlemenin bir benzeri hükmün tamamlanması açısından mevcut olmadığından ve tamamlayıcı ek karar sadece tarafların talep etmesi durumunda verilebileceğinden, mahkeme nihaî kararını verdikten sonra re’sen bir karar boşluğunu tespit etse dahi, talep olmadıkça bu boşluğun doldurulması için tamamlama kararı veremez.

3.4.3. Başvuru Sebepleri, Şekli, Süresi, Etkisi ve Harçlar

Bölge adliye mahkemesince istinaf talebi kabul edildiği takdirde, mahkeme sadece talep sınırları içerisinde kararını verebilir. Bu anlamda istinaf talebinde ilk derece mahkemesi kararının değiştirilmesi veya kaldırılıp yeni bir karar verilmesi isteniyor ise bölge adliye mahkemesi bu talep sınırında kalarak ilk derece mahkemesince verilen nihaî kararı değiştirebilir veya yeni bir karar verebilir. Kamu düzenine aykırılık halleri ve dava şartları gibi re’sen gözetilmesi gereken hususlar ayırık olmak üzere mahkeme taraf talebinden daha fazlasına karar veremez.²⁵⁰ Hükmün tamamlanması kapsamında da mahkeme tamamlama talebini yerinde gördüğü takdirde tamamlama konusu yapılan unutulmuş taraf talebi veya kendiliğinden hükme bağlaması gereken hususlara dair karar verir, taraf taleplerinden daha fazlasına veya başka bir şeye karar veremez.²⁵¹ Nihaî

²⁴⁸Bkz. aşağı. II. Bölüm, 5.1. “Hükmün Tamamlanması Talebi” başlığı altındaki açıklamalar.

²⁴⁹Özkes ve Boran Güneysu, 2021, **a.g.k.**, s. 111.

²⁵⁰Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 62-63; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 262; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 443 vd.

²⁵¹Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1319, ZPO § 423 Rn. 1; Bkz. aşağı. II. Bölüm, 4. “Hükmün Tamamlanması Sebepleri” başlığı altındaki açıklamalar.

kararda birden fazla karar boşluğu olmakla birlikte bunların hepsi tamamlama talebine konu edilmediği takdirde mahkeme, sadece tamamlama talebinin konusu olan hususlarda ek karar verebilir, diğer boşlukları re'sen tespit etse dahi talep edilmedikleri için bunlara dair bir ek karar veremez.

İstinaf başvurusu istinaf sebeplerini içeren ve istinaf talepli, bölge adliye mahkemesine hitaben yazılacak bir dilekçe ile gerçekleştirilir; temyiz başvurusu da sebepleri ve gerekçesini içeren temyiz talepli Yargıtay'a hitaben yazılmış dilekçeyle yapılır. HMK m. 342'de istinaf ve HMK m. 364'te temyiz dilekçesinde yer alması gerekenler ayrıca düzenlenmiştir. İstinaf ve temyiz dilekçeleri karşı taraf sayısından bir fazla olacak şekilde kararı veren mahkemeye veya başka bir yer mahkemesine verilir. İstinaf ve temyiz dilekçesi, kararı veren mahkemeye karşı tarafa tebliğ olunur ve karşı taraf başvurunun tebliğinden itibaren iki hafta içinde cevap dilekçesini vermelidir (HMK m. 347, 366).²⁵² Hükmün tamamlanması başvurusu ise kararı veren mahkemeye hitaben, tamamlanması istenen hususların belirtildiği ve tamamlama talepli bir dilekçe ile yapılabilir.²⁵³ Tamamlama dilekçesi de istinaf ve temyiz başvurusuna benzer şekilde, tarafların sayısı kadar nüsha eklenmek suretiyle hükmü veren mahkemeye verilir. Ancak istinaf ve temyiz kanun yolunda dilekçe her ne kadar kararı veren mahkemeye verilse de inceleme bir üst derece mahkemesi olan bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay'ın hukuk dairelerince yapılırken; tamamlama kapsamında yapılacak incelemeyi kararı veren mahkeme gerçekleştirir. Bu durum hükmün tamamlanması başvuru yolunun aktarıcı etkiye sahip bir kanun yolu olmayıp hukukî çare olmasının da bir sonucudur. İstinaf ve temyiz dilekçesi gibi tamamlama talebi dilekçesi de uyuşmazlığın karşı tarafına tebliğ olunur; istinaf ve temyiz kanun yolundan farklı olarak ise burada karşı tarafın cevap süresi iki hafta değildir, cevap süresi mahkeme tarafından re'sen belirlenir ve süre belirtilerek tamamlama dilekçesi tebliği yapılır (HMK m. 306).

İstinaf ve temyiz kanun yoluna başvuru süresi kural olarak iki haftadır ve ilk derece mahkemesi ilâminin taraflara tebliğinden itibaren başlar (HMK m. 345, 361).²⁵⁴ Hükmün

²⁵²Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 63-90; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 608-650; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 481-483; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 170-171; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2219-2287; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 564-566; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 486-503; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 665-695; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 165-600 vd.

²⁵³Bkz. a.ş. II. Bölüm, 5.6. "Başvuru Şekli ve İçeriği" başlığı altındaki açıklamalar.

²⁵⁴Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 68-89; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 608-624; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 478; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 563-578; Pekcanitez, Atalay ve

tamamlanması başvurusu ise nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde yapılmalıdır (HMK m. 305/A).²⁵⁵ Hukukî çare olan tamamlama talebi için kanun yolu başvurusuna dair öngörülen süreden daha uzun bir süre verilmiştir. Bu süre farkının iki kurumun niteliğinin farklı olması nedeniyle ilk bakışta çok ciddi problem yaratmaması gerektiği düşünülse de tamamlama konusu yapılabilecek hususların aynı zamanda bir kanun yolu başvurusuna konu edilebileceği ve her iki başvuruya konu edilmesi durumunda üst derece mahkemesi açısından bu durum bir bekletici mesele yapılması gereken haller arasında düzenlemediği için uygulamada tereddütlere yol açabilecek mahiyettedir. Öğretide de bu süre farklılığı çeşitli açılardan eleştirilmektedir.

İstinaf ile hakem kararlarının iptali kurumlarını karşılaştırarak hükmün tamamlanması için öngörülen bir aylık süreyi ele alan görüşe göre, HMK m. 305/A düzenlemesi her ne kadar hakem kararlarına dair hükümden yola çıkılarak düzenlenmiş olsa da hakem kararlarına dair iptal davası açma süresi ile kararın tamamlanması için öngörülen başvuru süresinin aynı olması hususundaki hukukî yarar değerlendirme dışı bırakıldığı için hükme karşı istinaf başvurusu süresinin iki hafta ve tamamlama başvuru süresinin bir ay olması uygulamada ciddi sorunlara neden olabilme potansiyeli taşımaktadır. Bir kanun yolu başvurusu olan istinaf için ciddi ve titiz bir şekilde kaleme alınması gereken dilekçe için iki haftalık süre öngörülmektedir. Ancak mahkeme tarafından karara bağlanması unutilan taleplere dair ek karar verilmesi istemi olan hükmün tamamlanması başvurusu dilekçesi, niteliği itibarıyla istinaf kanun yolu başvurusuna göre daha kısa sürede yazılabilir olmasına rağmen hükmün tamamlanması başvurusu için bir aylık süre belirlenmiştir. Sürelerin farklılığını eleştiren bu görüşe göre farklı bir süre belirlenmesinin haklı bir gerekçeye dayandığını söylemek mümkün değildir.²⁵⁶

Hükmün tamamlanması ve istinaf kanun yolu için öngörülen süreler, bu başvuru yollarının niteliklerinin farklı oluşu doğrultusunda birbirlerinden bağımsız olarak işleyecek olmaları da çeşitli karışıklıklara neden olabileceğinden öğretide eleştirilmektedir. Bu kapsamda bazı talepler unutulmuş olan eksik karara karşı istinaf başvurusu yapıp, bu başvuru incelenmeye başladığında henüz başvuru süresi geçmemiş olan hükmün tamamlanması yoluna gidilebilir ve istinaf incelemesi devam

Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 486-503; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 819-828; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 212 vd.

²⁵⁵Bkz. a.ş. II. Bölüm, 5.3. “Başvuru Süresi” başlığı altındaki açıklamalar.

²⁵⁶Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 281.

ederken yine istinaf kanun yoluna götürülebilir nitelikte bir ek karar verilmesi teorik olarak mümkündür.²⁵⁷ Hükme karşı gidilebilecek istinaf kanun yolu için öngörülen iki haftalık süre bir hak düşürücü süre olduğundan, bu süre içinde istinaf başvurusu yapılması zorunludur ve bu nedenle de tarafların böyle bir durumun meydana getirebileceği sorunları bertaraf etmek adına bir aylık süre içinde hükmün tamamlanmasını önce isteyip, sonrasında verilen ek kararlarla birlikte tamamlanan hükmü istinaf yoluna götürme imkânı da bulunmamaktadır. Hükmün tamamlanması başvurusu kanunda açık bir düzenleme de olmadığından süreci durdurucu etki yaratma yeteneğine sahip değildir, her iki kurum için de süreler ayrı ayrı işler. Diğer bir anlatımla istinaf kanun yoluna başvuru sonrası tamamlama talep edildiğinde de bu durumun istinaf incelemesi açısından bir bekletici mesele yapılması kanun koyucu tarafından öngörülmemiştir. Bu nedenlerle istinaf incelemesi aşamasında hükmün tamamlanmasına da başvurulmuş olması ilk uygulamalar sırasında karışıklıklara neden olabileceği ifade edilmektedir.²⁵⁸

Öğretide eleştiren diğer bir görüşe göre, karar boşluğu için hem istinaf kanun yoluna gidilmesi hem hükmün tamamlanması talebinde bulunulması usûl ekonomisi ilkesi ile de çelişir. Bu kapsamda istinaf sebebi olarak “talebin önemli bir kısmı” hakkında karar verilmemesi düzenlemesi ile hükmün tamamlanması kurumunun 7251 sayılı Kanunla yapılan değişiklik kapsamında getirildiği göz önüne alındığında, bu hususlar arasında uyumun gözetilmesi uygun olurdu. Uygulamada ilerleyen süreçte karar boşluklarına dair hükmün tamamlanması başvurusu yapılmadığında, istinaf kanun yolunda bu boşlukların sebep olarak ileri sürülmesi açısından tarafların hukukî yararının mevcut olmadığına dair görüşlerin ileri sürülmesi ihtimali de bulunmaktadır. Öğretideki bu görüşe göre, tarafların taleplerine dair karar verilmemesi halinin sadece hükmün tamamlanması sebebi olarak düzenlenmesi kanun yapma tekniği açısından daha yerinde bir tercih olurdu.²⁵⁹

Bir ilâmın cebri icra yoluyla yerine getirilmesi için hükmün kesinleşmesi şart değildir ve istinaf veya temyiz başvurusunda bulunmak da kural olarak ilâmın icrasını durdurmamaktadır (HMK m. 350/1, 367/1). Bu anlamda mahkeme tarafından verilen bir nihaî karar için hem icra işlemleri yapılırken hem de bu karara karşı kanun yoluna

²⁵⁷Özekes ve Boran Güneysu, 2021, **a.g.k.**, s. 109.

²⁵⁸Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 281; Özekes ve Boran Güneysu, 2021, **a.g.k.**, s. 29 vd.; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 645.

²⁵⁹Özekes ve Boran Güneysu, 2021, **a.g.k.**, s. 109.

gidilebilir.²⁶⁰ Benzer şekilde nihaî kararın kesinleşip kesinleşmemesi hükmün tamamlanması açısından bir özellik arz etmediğinden ve kesinleşme hâli ilâmın icrasına da etkide bulunmadığından, tamamlama başvurusunda bulunmak da ilâmın icrasını durdurmamaktadır.

İstinaf dilekçesi verilirken, istinaf kanun yoluna başvuru için gerekli harçlar ve tebliğ giderleri de dâhil olmak üzere tüm giderlerin ödenmesi gerektiği HMK m. 344'te düzenlenmiştir; HMK m. 366 ve m. 372'de m. 344'e yapılan atıf kapsamında harç ve giderlerin ödenmesi gerekliliği temyiz kanun yolu açısından da geçerlidir.²⁶¹ Hükmün tamamlanması başvurusunda ise ilk derece mahkemesince yapılan yargılamanın devamı olduğundan ayrı bir başvuru harcı öngörülmemiştir.²⁶² Ancak tamamlama sonucu verilecek ek karar da ilk karardan bağımsız bir nihaî karar olduğundan, bu karar için de ilâm harcı alınması söz konusudur ve tamamlama konusunun yargılama giderlerine dair karar eksikliği olduğu durumlar hariç olmak üzere, tamamlama yargılaması kapsamında yapılacak giderler de ek kararın sonunda hükme bağlanır; ek karara karşı kanun yolu başvurusunda bulunulduğunda ise tamamlayıcı ek karar bağımsız bir nihaî karar olduğundan başvuru ve karar harcı alınır.

3.4.4. *İnceleme Usûlü*

Bölge adliye mahkemelerince yapılan istinaf incelemesi ve Yargıtay tarafından yapılan temyiz incelemesi, ön inceleme ve asıl inceleme olmak üzere temel iki aşamadan oluşmaktadır. İstinaf ve temyiz kanun yollarındaki ön inceleme talebin dinlenebilir olup olmadığına karar verildiği aşamadır; kurul veya görevlendirilen üye başvuruyu dinlenebilir bulur ise başvurunun haklı olup olmadığı ve yeniden karar verilmesi gerekip gerekmediğinin belirlendiği ikinci inceleme olan asıl inceleme faaliyetine geçilir.²⁶³ Hükmün tamamlanması başvurusu kapsamında ise mahkemenin yapacağı incelemeler ön inceleme ve asıl inceleme şeklinde bölümlere ayrılmış değildir. Bununla birlikte hükmün tamamlanması konusu yapılan talebinin usûlüne uygun ve süresinde yapılıp yapılmadığı,

²⁶⁰Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 69-94; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 612-627; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2168-2169; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 567; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 275-619 vd.

²⁶¹Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 565; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 187 vd.

²⁶²Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 412.

²⁶³Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 70-95; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 613-624; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2234-2292; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 568 vd.; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 490-505.

tamamlama konusu yapılabilecek nitelikte bir hususa dair olup olmadığı ve tamamlama konusunun niteliği gereği incelemenin duruşmalı yapıp yapılmayacağının değerlendirilmesi ön inceleme mahiyetindedir.

İstinaf kanun yolu yargılamasında, yargılama kapsamında hukuka uygunluk denetimi ağırlık kazanmış ise duruşmasız inceleme; vakılara uygunluk denetimi ağırlık kazanmış ise duruşmalı inceleme gündeme gelmektedir. HMK m. 353'te belirtilen haller dışında istinaf incelemesi duruşmalı olarak gerçekleştirilmekte ve bu durumlarda duruşma günü taraflara tebliğ edilmektedir (HMK m. 356/1). Ayrıca gönderilecek duruşma davetiyesinde taraflara, duruşmada hazır bulunmadıkları takdirde tahkikatın yokluklarında yapılarak karar verileceği hususu da bildirilir (HMK m. 358/1).²⁶⁴ Temyiz kanun yolunun kapsam itibarıyla hukuka uygunluk denetimi ile sınırlı olmasının doğal bir sonucu olarak, temyiz başvurusu sonrası yapılacak yargılama kural olarak dosya üzerinden yapılır; istisnai hallerde ise duruşmalı inceleme gerçekleştirilir. Duruşmalı yapılabilecek yargılamalardan birinin temyiz kanun yoluna taşınarak tarafların duruşma talep etmesi üzerine yahut Yargıtay tarafından re'sen duruşma yapılmasına karar verilen hallerde, taraflara duruşma davetiyesi gönderilir. Davetiyeye rağmen uyuşmazlık taraflarının gelmemesi durumunda ise dosya üzerinden karar verilerek yargılama sonlandırılır (HMK m. 369).²⁶⁵ Hükmün tamamlanmasında ise kural olarak dosya üzerinden inceleme yapılarak karar verilir; ancak HMK m. 306/2'ye göre mahkeme gerekli görürse sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için uyuşmazlık taraflarını davet edebilir. Davet üzerine uyuşmazlık taraflarının gelmemesi durumunda da istinaf kanun yoluna benzer şekilde incelemeye devam edilir ve dosya üzerinden karar verilir.²⁶⁶

İstinaf ve temyiz aşamalarında kural olarak yeni bir vakıa ve yeni bir delil getirilemez. Bununla birlikte bölge adliye mahkemesi tarafından uyuşmazlığın taraf talepleri ve belirtilen sebepler doğrultusunda yeniden görülmesi gerekliliğine karar verildiği durumlarda, sınırlı bir şekilde taraflara vakıa ve delil getirebilme imkânı verilebilmektedir.²⁶⁷ Hükmün tamamlaması için yapılan inceleme sonucunda mahkeme,

²⁶⁴Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 74-75; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 615-618; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 823.

²⁶⁵Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 81-98; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 631; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 510-511; Özkes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2296; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 832.

²⁶⁶Bkz. aşı. II. Bölüm, 6. "Hükmün Tamamlanması Yargılaması" başlığı altındaki açıklamalar.

²⁶⁷Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 52-81; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 606; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 490-494; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 105; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 343;

dava dosyasında mevcut olan vakıa ve delilleri esas alarak tamamlayıcı ek kararını verir. Tamamlama başvurusu yapılırken de istinaf ve temyize benzer şekilde kural olarak yeni bir vakıa veya delil getirilemez, ek yargılama genel olarak dosya kapsamındaki delil ve vakıalar üzerinden yürütülür; mahkeme yalnızca tamamlama konusu hususa dair gerek gördüğü durumlarda, uyuşmazlık taraflarının sözlü açıklamalarını dinleyebilir.²⁶⁸

Bölge adliye mahkemesi istinaf kanun yolu incelemesi kapsamında ihtiyaç duyduğu takdirde ilk derece mahkemesinin kararını kaldırarak yeni bir karar verebilir; diğer durumlarda sadece denetleyici karar niteliğinde olarak esastan ret, kararı kaldırarak gönderme gibi kararlar verir.²⁶⁹ Hükmün tamamlanması talebinin kabul edilmesi durumunda ise karar boşluğu verilecek ek karar ile doldurulur.²⁷⁰ Bu boşluk olumlu veya olumsuz karar verilmemesinden kaynaklandığı için yeni bir karar niteliği arz etmektedir, ancak istinaf kanun yolu kapsamında verilecek yeni karardan farklı olarak mahkemenin önceden vermiş olduğu nihaî kararın kaldırılmasına ihtiyaç yoktur, zira tamamlama konusu yapılan hususta ortada verilmiş bir karar yoktur.

3.4.5. Aleyhe Bozma Yasağı

İlk derece mahkemesince verilen kararlara karşı kendiliğinden istinaf incelemesi ve istinaf mahkemesince verilmiş kararlara karşı kendiliğinden temyiz incelemesi söz konusu değildir. Uyuşmazlık taraflarından birisinin veya her ikisinin istinaf veya temyiz talebi sonucu kanun yolu incelemesi yapılabilir. Talep olmaksızın bölge adliye mahkemelerinin ve Yargıtay'ın re'sen inceleme yapması mümkün değildir. Bu durum taleple bağıllık ilkesi (HMK m. 26) ve tasarruf ilkesinin (HMK m. 24) bir yansımasıdır. İstinaf ve temyiz kanun yollarının bu özelliğinin devamı bir nitelik olarak, taraflardan sadece birinin kanun yolu başvurusu yapması halinde, bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay hükmü başvuru sahibi taraf aleyhine bozamaz.²⁷¹ Bu kurala aleyhe bozma yasağı

Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 509-515; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 499; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 821.

²⁶⁸Bkz. a.ş. II. Bölüm, 6. "Hükmün Tamamlanması Yargılaması" başlığı altındaki açıklamalar.

²⁶⁹Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 52; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 606; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 491-492; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 821-823.

²⁷⁰Bkz. a.ş. II. Bölüm, 7. "Hükmün Tamamlanması Yargılaması Sonucunda Verilecek Kararlar" başlığı altındaki açıklamalar.

²⁷¹Kuru, 1973, **a.g.k.**, s. 135; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 668-669.

(reformatio in peius) denilmektedir ve kanunda açık bir düzenleme olmamakla birlikte öğretide ve uygulamada aleyhe bozma yasağının varlığı kabul edilmektedir.²⁷²

Aleyhe bozma yasağı, bir mahkeme kararına karşı taraflardan birince kanun yoluna başvurulması sonrasında, davaya bakan üst derece mahkemesi tarafından kararın kanun yolu başvurusunda bulunan taraf aleyhine re'sen değiştirilememesi, kötüleştirilmemesi şeklinde tanımlanabilir. Yasak ile amaçlanan, başvuru sahibi tarafın alt derece mahkemesi kararı ile elde ettiği hukukî durumu muhafaza etmek, kararda somutlaşan kazanımlarını saklamak, diğer bir ifade ile kazanılmış haklarını korumaktır.²⁷³ Hükmün tamamlanması kapsamında bu yasak değerlendirildiğinde, öncelikle tamamlama kapsamında verilen karar daha önce verilmemiş bir karardır, boşluk doldurmak amacı ile unutulmuş talep hakkında mahkeme karar oluşturmaktadır. Bu anlamda ortada bozma konusu bir karar olmadığından ve hükmün tamamlanmasının bir kanun yolu olmadığı da göz önüne alındığında verilen ek kararın mahkemenin verdiği ilk nihaî kararı bozucu etkisi de söz konusu olamaz. Bu nedenle bozma kararı olabilme niteliğine sahip olmadığından hükmün tamamlanması kapsamında aleyhe bozma yasağının varlığından da söz edilemez.

3.4.6. Aleyhe Hüküm Verme Yasağı

Uyuşmazlığın taraflarından sadece birinin yapmış olduğu kanun yolu başvurusu üzerine başvuruda bulunan tarafın lehine olarak Yargıtay tarafından bozma kararı veya bölge adliye mahkemesince kaldırma kararı verildiği takdirde, bozma kararına uyan bölge adliye mahkemesi ya da ilk derece mahkemesi (HMK m. 373) veya kaldırma kararına uyan ilk derece mahkemesi (HMK m. 353/1) kanun yolu başvurusunda bulunan tarafın önceki karara göre daha aleyhinde olan bir hüküm veremez. Bu kurala, aleyhe hüküm verme yasağı denilmektedir.²⁷⁴ Bu yasağa dair mevzuatta açık bir düzenlemenin olmamasına rağmen tasarruf ilkesi (HMK m. 24) ve bu ilke ile bağlantılı olan taleple

²⁷²Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 632; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 520; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2172; Atalı, 2014, **a.g.k.**, s. 106-107; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 479.

²⁷³Kuru, 1973, **a.g.k.**, s. 144; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 224; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 44; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 521-522.

²⁷⁴B. Kuru (1973). Hukuk Usûlünde Aleyhe Bozma Yasağı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 30 (1), s. 141. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/631780> (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 633; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2173; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 479-480; M. Atalı (2014). *Medenî Usûl Hukukunda Aleyhe Bozma Yasağı*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 107; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 45; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 225- 226; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 669.

bağıllık ilkesinin (HMK m. 26) doğal bir sonucu olarak istinaf ve temyiz kanun yolunda aleyhe hüküm verme yasağının varlığı öğreti ve uygulamada kabul edilmektedir.²⁷⁵

Alman hukukundaki dZPO § 318 hükmü gereği mahkemenin hükmün tamamlanması kapsamında vereceği ek kararında, vermiş olduğu ilk nihaî kararından sapmaması ve onu değiştirmemesi düzenlemesine²⁷⁶ benzer bir düzenleme Türk hukukunda bulunmamaktadır. Bununla birlikte, mahkemenin nihaî karar vermesi ile davadan elini çekmesi ilkesi doğrultusunda, ek karar ile ilk nihaî kararın değiştirilemeyeceği ve aleyhe hüküm verme yasağının bir benzerinin hükmün tamamlanması için de mevcut olduğu düşünülebilirse de hükmün tamamlanması başvurusu kapsamında, ilk verilen nihaî karardan bağımsız olarak hükme bağlanması unutulmuş talep veya yargılama giderleri gibi re'sen karar verilmesi gereken hususlar hakkında ek karar verildiğinden, tamamlama başvurusu yapan uyuşmazlık tarafının aleyhine bir karar verilmesi durumu söz konusu olmamaktadır. Hükmün tamamlanmasında aleyhe veya lehe karar verilmesinden ziyade, olumlu veya olumsuz herhangi bir kararın verilmemesinin yarattığı boşluğun bir ek karar ile giderilmesi asıl hedeftir. Bu perspektifte, karara bağlanması unutulmuş talep hakkında, tamamlama talebinde bulunan tarafın lehine bir karar verilmesine dair mahkemenin bir zorunluluğunun olduğunu söylemek, henüz yargılama kapsamında değerlendirilmeyen bir konuda mahkemenin karar verme yeteneğini elinden almak anlamına gelecektir. Bu ise hem hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmamaktadır hem de tamamlama başvurusu yapmayan tarafın haklarının peşinen göz ardı edilmesi veya ihlal edilmesi sonucunu doğuracağından adil yargılanma ilkesine de aykırılık oluşturacaktır.

Aleyhe hüküm verme yasağı uygulamasında, verilen nihaî karar değiştirilerek hükmün daha da ağırlaştırılması durumuna engel olmak hedeflenmektedir. Hükmün tamamlanması kapsamında ise bu kurumun amacı da dikkate alındığında, verilecek ek karar ilk nihaî kararı değiştirme niteliğine sahip değildir. Ayrıca ek kararın konusunu, ilk hükümde henüz talep hakkında aleyhe veya lehe verilmiş herhangi bir kararın mevcut olmaması durumu oluşturduğundan, aleyhe hüküm verme yasağının konusu yapıp değiştirilerek ağırlaştırılmaması gereken bir kararın da olmadığı açıktır. Özetle hükmün tamamlanmasında, aleyhe hüküm verme yasağı uygulama alanı bulmamaktadır.

²⁷⁵Tanriver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 46; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 226; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2172; Atalı, 2014, **a.g.k.**, s. 66-67.

²⁷⁶Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 37; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 15; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 12.

Aleyhe hüküm verme yasağının uygulanması için sadece uyuşmazlık taraflarından birinin kanun yolu başvurusu yapmış olması gerekmektedir; her iki uyuşmazlık tarafının da kanun yoluna başvurusu halinde ise yasak işlerlik kazanmamaktadır. Kanun yoluna başvurmayan taraf aleyhe hüküm verme yasağına göre verilecek hüküm çerçevesinde kendisi aleyhine bir durumun doğmamasını istiyor ise kanun yoluna katılma yoluyla başvuruda bulunması gerekmektedir.²⁷⁷ Hükmün tamamlanması açısından bu yasağın durumu değerlendirildiğinde ise hükmün tamamlanması başvurusunu kanundaki düzenlemeye göre taraflardan her biri yapabilir. Tamamlama başvurusunu taraflardan biri veya her ikisinin birlikte yapması, başvurunun incelenerek kabulüne veya başvuru sonucu verilecek ek kararın içeriğine doğrudan bir etkide bulunmamakta, bir farklılık oluşturmamaktadır. Tamamlama talebini alan mahkeme karardaki eksikliği doğruladığı takdirde, dosyadaki vakıa ve delillere göre değerlendirmesini yaparak talep hakkındaki kararını verir; başvuran tarafın hâkimin karar verme sürecinde lehine bir durum oluşması söz konusu değildir.

3.4.7. Usûlî Müktesep Hak

Yapılan bir usûl işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve uyulması zorunlu olan hak, usûlî müktesep hak (usûle ilişkin kazanılmış hak) olarak ifade edilmektedir. Bu hak hem HUMK hem de HMK'da açık bir yasal düzenlemeye sahip olmamasına rağmen, Yargıtay kararları ile ortaya konulup geliştirilmiştir. Yargıtay tarafından verilmiş olan 09.05.1960 tarihli içtihadı birleştirme kararı²⁷⁸ ve devamında verdiği kararlar ile bu hak açıklanmaktadır ve niteliği, kapsamı, etkileri ile istisnaları ortaya konmaktadır. Usûle ilişkin kazanılmış hak kavramının doğuşu, usûl hükümleriyle hedeflenen hukukî alandaki istikrarın zedelenmemesi ve mahkemelere karşı genel güvenin sarsılmaması düşünceleri temelinde olduğu Yargıtay'ın kararında da ifade edilmektedir.²⁷⁹ Hükmün tamamlanması kapsamında önceden verilmiş olumlu veya olumsuz bir karar olmadığı için, bozulacak bir karar da yoktur ve usûlî kazanılmış bir hakkın varlığından da söz edilemez.²⁸⁰ Hükmün

²⁷⁷Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 46; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 225.

²⁷⁸Yargıtay HGK., 09.05.1960 T., 1960/21 E., 1960/9 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 15.04.2021).

²⁷⁹Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 633-634; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 229.

²⁸⁰“Davada asıl ve yardımcı taleplerinden biri hakkında hükümde karar verilmesi unutulmuş olan davacı, hükmün bu nedenle bozulması için, temyiz yoluna başvurabilir. Ancak davacı, lehine verilmiş olan kararın bir an önce kesinleşmesini sağlamak için taleplerinden biri hakkında karar verilmemiş olması nedeniyle hükmü temyiz etmezse, hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olan talep, zımnen reddedilmiş sayılmaz; yani davacı o davada hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olan talep için yeni bir dava açabilir. Çünkü hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olan hususlarda kesin hüküm söz

tamamlanması ile ilk nihaî kararda unutulmuş talepler hüküm altına alındığından, bu taleplere dair tarafların kazanmış olduğu bir haktan bahsedilemez. Ayrıca ilk nihaî kararda hükme bağlanan konular açısından da tarafların elde ettikleri usûle ilişkin kazanılmış hakları, ek karardan bağımsız bir varlık göstermektedir. Usûlî kazanılmış hakkın doğuş nedeni olan mahkemelere güvenin sarsılmaması hedefi, hükmün tamamlanması açısından da bir hedef olarak belirlenmiştir. Ancak sadece bu benzer hedef, usûlî kazanılmış hakkın doğal sonucu olan aleyhe hüküm verme yasağının tamamlama kurumu kapsamında da işlerlik kazanması açısından yeterli değildir.

3.5. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yolu ile Farkı ve İlişkisi

Mahkeme kararlarına karşı gidilebilecek hukuksal çarelerden biri de Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurudur ve herkes Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilir (Ay. m. 148, 6216 sa. Ka. m. 45/1). Bu anlamda ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem veya ihmâl nedeni ile güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler bireysel başvuru taleplerini Anayasa Mahkemesine yöneltebilir.²⁸¹ Hükmün tamamlanması ve diğer hukukî başvuru yollarında olduğu gibi Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu için de hukukî yararın varlığı aranmaktadır.

Anayasa m. 36'da "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" düzenlemesi ile mahkeme hakkı, adil yargılanma hakkının önkoşulu olarak öngörülmüştür. Maddenin devamı olan ikinci fıkrasında da "*Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.*" ifadeleri ile mahkemeler, hem maddî hem de hukukî yönden önlerine gelmiş bir davayı incelemekle yükümlü kılınmıştır. Bu yükümlülüğe uygun davranmak adına bir mahkeme, önüne gelmiş bir uyuşmazlık

konusu olmaz. Mahkemenin kabul ettiğinin aksine hükmün bu yönden temyiz edilmemesi, karşı taraf lehine usûlî kazanılmış hak oluşturmaz. O halde, boşanma davasında davacının yoksulluk talebi hakkında bir hüküm kurulmamış olmakla, davacının ayrı bir dava ile yoksulluk nafakası istemesinde yasal bir engel yoktur. Mahkemece, işin esası incelenerek sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile davanın reddi usûl ve yasaya aykırıdır." Yargıtay 3. HD., 18.12.2013 T., 2013/15597 E., 2013/18173 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

²⁸¹Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 183-185; M. Akkan (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt III, § 24. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 2853-2854; Postacioğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 1038.

kapsamında ileri sürülen talepler hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermek zorundadır. Bu nedenle uyuşmazlık taraflarının taleplerine dair herhangi bir karar verilmeyerek bir karar boşluğu yaratılması durumu, tarafların mahkemeye erişim hakkının ve adil yargılanma hakkının yerine getirilmesinden kaçınılması olarak nitelendirilebileceği için bir temel hak ihlali olarak değerlendirilecektir.²⁸² İHAM ve AYM de kararlarında olumlu veya olumsuz bir karar verilmeyerek sebep olunan karar boşluklarının hak ihlaline neden olduğunu ifade etmektedir.

Khamidov/Rusya davasında İHAM, başvuru sahibinin ileri sürdüğü mülküne verilen zarara yönelik ve mülkünün işgali nedeniyle tazminat taleplerinden birine dair karar verilirken, diğeri hakkında sessiz kalınarak mahkeme tarafından inceleme yapılmadığını tespit etmiştir ve bu durum mahkemece, İHAS m. 6’da korunan mahkemeye ulaşma hakkının ihlali olarak nitelendirilmiştir. İHAM’a göre m. 6 sadece dava açma hakkının tanınmasını değil, aynı zamanda mahkemeye taşınan uyuşmazlığın bir sonuca bağlanması, mahkeme tarafından incelenme hakkını da içermektedir.²⁸³

İbrahim Demiroğlu kararında da AYM,

“Adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder. Zira dava hakkını kullanan bireyin asıl amacı davanın sonunda, uyuşmazlık konusu ettiği talebinin esasıyla ilgili olarak bir karar elde edebilmektir. Bir başka ifadeyle dava sonucunda şayet bir karar elde edilemiyorsa dava açmanın da bir anlamı kalmayacaktır. Öte yandan karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şekli anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir.”

diyerek, mahkemelerin önlerine gelen uyuşmazlık kapsamında ileri sürülen talepleri mutlaka karara bağlaması gerektiğini vurgulamıştır.²⁸⁴

²⁸²Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 33; S. İnceoğlu (2018). *Adil Yargılanma Hakkı - Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 4*. Ankara: Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, s. 40-41. https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargılanma_hakki_son.pdf (Erişim Tarihi: 21.04.2021); A. Çelik (2014). *Adil Yargılanma Hakkı Rehberi*. Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, s. 31. https://www.anayasa.gov.tr/media/3503/adil_yargılanma.pdf (Erişim Tarihi: 21.04.2021).

²⁸³Khamidov/Rusya, B. No: 72118/01, 15/11/2007, §§ 167-168; İnceoğlu, 2018, **a.g.k.**, s. 36-37.

²⁸⁴İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019, § 51, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, (Erişim Tarihi: 21.04.2021); Benzer kararlar için bkz. Turgay Dabakoğlu, B. No: 2018/27010, 16/12/2020, § 52; Emin Arda Büyük [GK], B. No: 2017/28079, 2/7/2020, § 49; Ali Atlı, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49; Özden Sayar ve Deren Dilara Sayar, B. No: 2013/4022, 13/4/2016, §§ 58-61; Hüseyin Dayan, B. No: 2013/5033, 13/4/2016, §§ 39-42; Medikal Kozmetik ve Dış Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2014/8282, 8/3/2017, § 38, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası (Erişim Tarihi: 21.04.2021).

Adil yargılanma hakkı güvencelerinden olan mahkeme hakkı ve bu kapsamdaki karar hakkı, mahkemeler tarafından dikkatsizlik, ihmal, unutkanlık gibi sebeplerle sehven taraf taleplerinin kısmen veya tamamen karara bağlanmaması nedeniyle ihlal edilebilmektedir. Bu ihlalleri önlemek, tarafların haklarını korumak ve hukukî güvenliği sağlamak adına kanun koyucu tarafından hükmün tamamlanması düzenlemesi getirilmiştir. Karar boşluklarına karşı kanun yolunda itirazda bulunulabilir olsa da kanun yolu başvurusunda bulunabilmek belli şartlara tâbi olduğu için tüm nihaî kararlara karşı kanun yolu başvurusu yapılabilmesi mümkün olmadığından, kanun yolu incelemesinden geçemeyen kararların neden olduğu hak ihlallerinin tespiti ve düzeltilmesi istemlerinin bireysel başvurulara da konu edildiği gözlemlenmektedir. Bir karar boşluğuna karşı hem kanun yolu başvurusu mümkün olmadığı hem bu husus ayrı bir dava konusu yapılamadığı zaman, talebi hüküm altına alınmayan tarafın tüm yargısal başvuru yollarını tükettikten sonra gidebileceği tek yol Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmaktır. Bu çerçevede mahkemenin olumlu veya olumsuz bir karar vermeyerek, tarafların Anayasa ile güvence altına alınan haklarının ihlaline neden olan karar boşluklarının bireysel başvurulara da konu edildiği göz önüne alındığında, bu soruna çözüm amacıyla getirilen hükmün tamamlanması düzenlemesi isabetli bir tercih olmuştur.

Bireysel başvurunun kabul edilebilir bulunup bir hak ihlalinin tespit edilebilmesi, bir mahkeme kararından kaynaklı ise yeniden yargılama yapılabilmesi ve istem dahilinde uygun bir tazminata karar verebilmesi için öncelikle ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekmektedir (6216 sa. Ka. m. 45/2).²⁸⁵ Karar boşluklarının giderilmesi amacı ile öngörülen hükmün tamamlanması hukukî çaresi de bu anlamda tüketilmesi gereken yargısal başvuru yollarından biridir. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu taraflar için öngörülmüş en son çare niteliğindedir. Bireysel başvuruda bulunmanın son çare olması, diğer bir ifade ile bu başvuru yolunun taliliği, ilk derece mahkemeleri ve kanun yolu mahkemeleri tarafından temel hak ihlalinin kaldırılması için mevcut tüm yasal araçların kullanılmasını gerektirmektedir; HMK m. 305/A'da uyarınca hükmün tamamlanması da bu araçlar arasındadır. İleri sürülen bir iddiaya dair hareketsiz kalınması, herhangi bir karar verilmemesi ile uyuşmazlık tarafların temel haklarından birinin ihlal edilmesi durumunda, bu ihlalin hükmün tamamlanması başvuru yoluna

²⁸⁵Tanriver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 183; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 787; Akkan, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2855.

gidilerek düzeltilebildiği hallerde, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru talebinde bulunulmadan önce öngörülen bu hukukî yol mutlaka izlenmelidir.²⁸⁶

Hükmün tamamlanması başvuru yoluna gidilmesi sonucunda da taraf talebi hakkında yine bir karar verilmemiş olabilir ve hak ihlali devam edebilir. Böyle bir durumda verilen ek karara karşı kanun yolu başvurusunun da mümkün olmaması halinde ilgili tarafın, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yoluna gitmekten başka çaresi kalmamaktadır. Ancak ek karara karşı kanun yoluna başvuru imkânı olduğu takdirde, süresinde ve usûlüne uygun şekilde kanun yolu başvurusunda bulunup bir karar elde edilmedikçe bireysel başvuruda bulunulamaz. Çünkü hakkı ihlal edilen taraf hükmün tamamlanması talep edip, bu talep sonucu verilen ek karara karşı öngörülen olağan kanun yollarına başvurduğu zaman tüm yasal başvuru yollarını tüketmiş olur.²⁸⁷

Bununla beraber talep hakkında olumlu veya olumsuz bir karar bulunmaması nedeni ile eksik olan bir nihaî karara karşı kanun yolu başvurusunda bulunmak mümkün olmakla birlikte, bu eksikliğin neden olduğu boşluğu doldurmak için taraf kanun yolu başvurusu yapmak yerine hükmün tamamlanması talep etmiş ve tamamlama sonucu verilen ek karara karşı da kanun yolu başvurusunda bulunmuş ise, eksik olan ilk nihaî karara karşı kanun yolu başvurusunda bulunmamış olması tüm yasal başvuru yollarını tüketmediği şeklinde yorumlanamaz. Mahkemenin vermiş olduğu ilk nihaî kararda bulunan boşluğu, kanun yolu başvurusu ile yahut hükmün tamamlanması talep edilerek doldurulmasını isteme noktasında talebi karara bağlanmamış olan tarafın seçim hakkı bulunmaktadır. Bu seçim hakkını tamamlama talebinde bulunarak kullanması ve sonrasında öngörülen diğer başvuru yollarını tüketmesine rağmen ihlal mevcut ise tarafın bireysel başvuruda bulunabileceği kabul edilmelidir.²⁸⁸

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru ile hükmün tamamlanması kurumları karşılaştırıldığında, bireysel başvuru temel hak ve özgürlüklerin ihlali korumak için öngörülen ikincil ve istisnai bir hak arama yolu iken; hükmün tamamlanması mahkemelerin verdiği nihaî kararlardaki boşlukları doldurarak taraf menfaatlerini korumaya yönelik öngörülen bir hukukî çaredir. Bireysel başvuru hukuk düzeni içerisinde öngörülen yasal yolların tamamının tüketilmesi sonrası, temel hakları ihlal ettiği ileri

²⁸⁶Alman Hukukuna göre de anayasa şikâyeti (Verfassungsbeschwerde) yapılmadan önce dZPO § 321 uyarınca hükmün tamamlanması talebinde bulunulması gerekmektedir. Bkz. Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 38; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 13; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10a; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315.

²⁸⁷Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 34; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315.

²⁸⁸Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 34.

sürülen mahkemelerin kesin hükümlerine karşı gidilebilen bir yoldur.²⁸⁹ Hükümün tamamlanması ise yargılama süreçlerinin bireysel başvuruya nazaran daha erken safhalarında tarafların haklarını koruyarak talep sonuçlarına ulaşmalarını sağlamak için öngörülen, kesinleşmiş olup olmamasından bağımsız olarak nihaî kararlara karşı gidilebilen bir hukukî çaredir.

Bireysel başvuru AYM İçtüzüğü m. 59'a göre bir başvuru formunun doldurulması ile yapılabilirken, hükümün tamamlanması başvurusu eksik kararı veren mahkemeye verilecek bir dilekçe yapılmaktadır.²⁹⁰ Bireysel başvuruda bulunabilmek için tüm yasal yollar tüketildiği tarihten veya bir başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz günlük bir başvuru süresi öngörülmüştür (AYM İçtüzüğü m. 64).²⁹¹ Hükümün tamamlanmasının ise mahkemenin vermiş olduğu karar boşluğu bulunan nihaî kararın uyuşmazlık taraflarına tebliğinden itibaren bir aylık süre içinde istenebileceği düzenlenmiştir. Süresinde ve usûlüne uygun yapılan bireysel başvurular da hükümün tamamlanması talepleri gibi kural olarak dosya üzerinden incelenerek karara bağlanmaktadır; mahkemece re'sen veyahut başvuru sahibi veya Adalet Bakanlığı istemde bulunduğu durumlarda gerek görülürse duruşma yapılmasına karar verilebilmektedir (AYM İçtüzüğü m. 74). Hükümün tamamlanması talebinin konusunun niteliği kapsamında da tarafların sözlü açıklamaları dinlemek üzere mahkemenin gerek görmesi halinde tarafları davet edebileceği HMK m. 306/2'de düzenlenmiştir.

Bireysel başvuru sonucu verilen karar da bir mahkeme kararıdır ve bu kararda da yazım, hesap hataları bulunabileceği gibi çelişkili ve tereddüt uyandıran noktalar da bulunabilir. Böyle bir durumda mahkeme tarafından verilen kararlar hakkında da HMK hükümleri çerçevesinde hükümün tavihi ve maddî hataların düzeltilmesi talep edilebileceği düzenlenmiştir (AYM İçtüzüğü m. 82). Hükümün tamamlanması talebi sonucu verilen tamamlayıcı ek kararlar da nitelikleri itibarı ile birer nihaî karar olduklarından, bunlarda bulunan yazım ve hesap hatalarının tashihi istenebileceği gibi, bu ek karardaki belirsizliklerin, çelişkilerin ve tereddütlerin giderilmesi amacı ile hükümün tavihi de istenebilir.

Son olarak bireysel başvuru yolu hükümün tamamlanması yolları birbirinden farklı yasal başvuru yolları olmakla birlikte bireysel başvuru sonucu verilen kararlar açısından

²⁸⁹Akkan, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2854; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 1039.

²⁹⁰Akkan, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2870.

²⁹¹Akkan, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2873.

da tamamlama talep edilmesi ihtiyacı söz konusu olabilir. Bireysel başvuru sonucu verilen kararlarda da bölümlerin veya komisyonların dikkatsizliği, unutkanlığı veya ihmali sonucu başvuru sahibinin bir talebinin karara bağlanmaması da her zaman ihtimal dahilindedir. Bireysel başvuru sonucu verilen kararlar kesin oldukları için bu kararlara karşı herhangi bir başvuru yoluna gitmek de mümkün değildir (AYM İ t z    m. 81/3) ve hak ihlalinin giderilmesi için son çare olarak bireysel başvuruda bulunan kişinin taleplerinden birine dair olumlu veya olumsuz bir karar verilmeyerek ihlalin devamına sebebiyet verilmesi söz konusu olabilir. Bu nedenle de kanaatimizce, AYM İ t z   nde HMK'ya hükmün tavgizi ve tashihi konusunda atıf yapan m. 82'de yapılacak bir değişiklik ile hükmün tamamlanmasının bireysel başvuru yolu sonucu verilen kararlar için de mümkün kılınmasında fayda bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

II. HÜKMÜN TAMAMLANMASI YOLUNA BAŞVURULABİLECEK MAHKEME KARARLARI, HÜKMÜN TAMAMLANMASI SEBEPLERİ VE YARGILAMA USÛLÜ

1. Genel Olarak Hükümün Tamamlanmasına İlişkin Düzenlemeler

Yargılamada ileri sürülmesine veya mahkemece kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, HMK m. 305/A'ya göre uyuşmazlık taraflarından her biri, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, ek karar verilerek hükmün tamamlanmasını isteyebilir. Hükümün tamamlanması, düzenlenme yeri ve uygulanacağı yargılama konusu açısından özel bir ayırım içermediğinden, devlet mahkemelerinde açılmış olan HMK'nın uygulandığı tüm hukuk davalarında verilecek nihaî kararlar açısından geçerlidir. Bazı kanunlarda hüküm bulunmadığı takdirde HMK hükümlerinin uygulanacağına dair ayrıca atıf maddeleri bulunmaktadır. 7086 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu m. 9'e göre iş mahkemelerinde görülecek davalarda; 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usûllerine Dair Kanun m. 7'e göre aile mahkemelerinde görülecek davalarda; 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu m. 184'e göre boşanma yargılamalarında, m. 284'e göre soybağına ilişkin davalarda ve m. 436'a göre koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması yargılamalarında kanunda hüküm bulunmayan diğer hallerde 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler kapsamında taraflarca ileri sürülmüş olmasına rağmen, taleplerden bir veya birkaçı hakkında karar verilmediği durumlarda genel ve özel mahkemeler tarafından verilen kararlar hakkında hükmün tamamlanmasına başvurulabilir.

Tahkim yargılamaları kapsamında verilen tahkim kararları için ise eksik karar verilmesi durumunda hakem kararlarının tamamlanmasına dair HMK m. 437 hükmü uygulanmaktadır.²⁹² Mevzuat kanunlarda da tahkim yargılamaları için dZPO § 1058'de, öZPO § 610 ve sZPO Art. 388'de hakem kararlarının tamamlanmasına dair düzenlemeler mevcuttur. Tahkim yargılamaları açısından bulunan düzenlemelerin benzerliğinin Alman ve Avusturya usûl mevzuatında diğer usûl hükümleri açısından da paralel şekilde düzenlenmiş olduğu görülmektedir, İsviçre hukukunda ise sadece tahkim

²⁹² Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724, Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 450.

yargılamalarında bulunan hükmün tamamlanması kurumu diğer usûl yargılamaları açısından yer verilmediği görülmektedir. Mevzuatımızda yapılan yeni düzenleme kapsamından, tahkim yargılamalarında geçerli olan hakem kararının tamamlanması kurumunun medenî yargılama usûlü açısından da öngörülmesi, ihtiyaç dahilindeki kanun boşluğunu doldurmak amacıyla yapılmıştır ve idari yargı gibi diğer yargılama usûllerindeki hükmün tamamlanması düzenlemesine dair boşluğun da en kısa zamanda doldurulmasının gerekli olduğu kanaatindeyiz.

2. Genel Olarak Karşılaştırmalı Hukuktaki Hükmün Tamamlanmasına İlişkin Düzenlemeler

2.1. Alman Hukukundaki Düzenlemeler

Mevzuatlar kapsamında mukayeseli hukuka bakıldığında Alman Medenî Usûl Kanunu dZPO § 321'de hükmün tamamlanması kurumu düzenlenmektedir. Düzenlemeye göre bir tarafın başlangıçta beyan ettiği veya sonradan düzelttiği vakıalar ile dava malzemesine göre, ileri sürülen ana veya yardımcı talep ya da yargılama giderleri nihaî kararda tamamen veya kısmen ihmal edildiği durumlarda, talep üzerine müteakip bir ek karar ile mahkeme tarafından bu karar tamamlanabilir. Ek karar, nihaî kararın tebliğinden itibaren iki haftalık süre içinde yazılı olarak talep edilir ve başvuru üzerine mahkeme tarafından duruşma için bir tarih belirlenir. Davanın karşı tarafına da hükmün tamamlanması dilekçesi ile duruşma daveti tebliğ edilir. Konunun önemi sözlü duruşmayı gerektirmiyorsa, nihaî kararın tamamlanması başvurusu dosya üzerinden karara bağlanabilir. Ayrıca yapılacak duruşma, yalnızca hukukî uyuşmazlığın karar verilerek çözülmemiş olan kısmıyla ilgili yapılabilir.²⁹³ Bu düzenlemeye ek olarak Alman İş Mahkemesi Kanunu (ArbGG) § 80, § 46 Abs. 2 kapsamındaki iş hukuku yargılamalarında, dZPO § 321'de düzenlenen hükmün tamamlanması prosedürünün geçerli olduğuna dair atıf bulunduğu görülmektedir. Mevzuatta diğer yargılama usûllerini düzenleyen kanunlarda ilgili mahkemelerce verilen hükümlerin tamamlanmasına dair herhangi bir özel düzenleme mevcut değildir. Mevzuatta ise Alman İdari Yargılama Kanunu (VwGO) § 120, Alman Sosyal Mahkeme Kanunu (SGG) § 140, Alman Vergi Usûl Kanunu (FGO) § 109 ve Aile Hukukuna İlişkin Yargılama Usûlü ve Çekişmesiz Yargı İşleri Kanunu (FamFG) § 43'te dZPO § 321'deki düzenlemeye benzer

²⁹³Alman Medenî Usûl Kanunu metni için bkz.: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/BJNR005330950.html> (Erişim Tarihi: 08.10.2020).

içerikte hükmün tamamlanmasına dair ayrı hükümler bulunmaktadır.²⁹⁴ Kanaatimizce, Alman hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da İdari Yargılama Usûl Kanunu ve Vergi Usûl Kanunu gibi diğer usûl kanunlarına da mevcut uygulamada duyulan ihtiyaç göz önüne alındığında HMK'daki hükmün tamamlanması maddesine benzer bir düzenlemenin veya HMK'ya bu noktada atıf yapan bir maddenin eklenmesi uygun olur.

2.2. Avusturya Hukukundaki Düzenlemeler

Avusturya hukukunda da hükmün tamamlanması kurumuna dair düzenleme bulunmaktadır. Avusturya Medenî Usûl Kanununa (öZPO § 423) göre, karar verilmesi gereken bir talep ihmal edilirse veya bir tarafça talep edilen yargılama giderlerinin ödenmesine dair bir karar alınmaz ya da karar eksikliği olursa, nihaî karar daha sonra ek karar ile tamamlanabilir. Hükmün tamamlanması ve ek karar verilmesi başvurusu, kararın tebliğinden itibaren on dört gün içinde yargılamayı yapmış olan mahkemeye sunulmalıdır. Mahkeme, gerekli görürse, yapacağı duruşmadan sonra karar verir. Bu duruşma, uyuşmazlığın karar verilmeyen kısmı ile sınırlı olarak yapılabilir. Hükmün tamamlanmasına ilişkin işlemler ve yargılama, kanun yoluna başvuru süresinin işlemlerini etkilemez (öZPO § 424).²⁹⁵ Avusturya Medenî Usûl Kanunu'nda hükmün tamamlanması kurumunun uygulanacağı dava konuları ve özel görevli mahkemeler arasında bir ayırım yapılmadığından, tüm mahkemelerce verilen kararlar için niteliklerine uygun düştüğü takdirde hükmün tamamlanması talep edilebilir.

2.3. İsviçre Hukukundaki Düzenlemeler

İsviçre hukukunda, İsviçre Medenî Usûl Kanunu'nda hükmün tamamlanmasına dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. İsviçre kanun koyucusu tarafından İsviçre Medenî Usûl Kanunu (sZPO) Art. 334'te hükmün tavzihi ve tashihini düzenlenmiştir²⁹⁶, ancak hükmün tamamlanmasına dair bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu nedenle mahkeme tarafından verilen nihaî kararda karar eksiklikleri bulunsun bile bunlar sZPO Art. 334'e göre hükmün tavzihi ve tashihi kapsamında ele alınıp, bu karar boşluklarına dair

²⁹⁴Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 3; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 2,3; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 2; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 405, ZPO § 321 Rn. 832.

²⁹⁵Avusturya Medenî Usûl Kanunu metni için bkz.: <https://www.jusline.at/gesetz/zpo/paragraf/423> (Erişim Tarihi: 08.10.2020).

²⁹⁶İsviçre Federal Mahkeme Kanunu metni için bkz.: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/20010204/index.html> (Erişim Tarihi: 08.10.2020).

tamamlayıcı karar verilemez²⁹⁷; varlığı tespit edilen karar eksiklikleri hakkında tavzih ve tashih talep edilemediğinden yeni bir dava açılmalıdır.²⁹⁸

3. Hükümün Tamamlanmasına İlişkin Düzenlemenin Zaman Bakımından Uygulanması

Kanun koyucu, mevzuatta yapmış olduğu bir değişikliğin ne zaman yürürlüğe gireceğini belirleyebilmektedir. Öte yandan, bir kanunun zaman bakımından uygulanması ile yürürlüğe girmesi aynı anlama gelmediğinden, kanun belirlenen tarihte yürürlüğe girmesine rağmen uygulanma yeteneği kazanmayabilir. Bu anlamda kanun koyucu, yaptığı değişiklikler veya yeni düzenlemelerin hangi tarihten itibaren uygulanacağını özel hükümlerle düzenleme yetkisine sahiptir. Özel bir düzenlemenin olmadığı durumlarda ise zaman bakımından uygulanma konusunda benimsenmiş olan ortak ilkeler devreye girmektedir ve usûl hukukunda yapılacak değişiklikler veya yeni düzenlemeler açısından aksine özel bir düzenleme bulunmadıkça derhal uygulanma ilkesi²⁹⁹ geçerlidir. Bu ilkeye göre, yürürlüğe girmiş olan yeni bir usûl hükmü ileride açılacak davaların yanı sıra, hüküm yürürlüğe girmeden önce açılmış olan derdest davalar için de tamamlanmamış işlemlerle sınırlı olarak uygulanacaktır.³⁰⁰

²⁹⁷D. Freiburghaus, S. Afheldt (2016). *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO)* (3. Auflage), Zürich T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (Editörler). ZPO Art. 334. Schulthess Juristische Medien AG, s. 2701, Rn. 6.

²⁹⁸I. Schwandner (2016). *ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar* (2. Auflage), A. Brunner, D. Gasser, I. Schwandner (Editörler). ZPO Art. 334. Zürich: Dike Verlag AG, s. 2537, Rn. 6.

²⁹⁹“Yargılama (usûl) hukukuna ilişkin değişiklikler ise “derhal uygulanma” kuralına tabidir. Bu ilkenin benimsenmesinin nedeni ise bu kanun hükümlerinin kamu düzeni ile yakından ilgili olduğu, daima eskisinden daha iyi ve amaca en uygun olduğu fikri ile kanun koyucunun, fertlere ait olan hakların yeni usûl hükümleri ile daha önce yürürlükte olan kısımdan daha iyi ve daha adil korunacağına ilişkin inancıdır (HGK. 18.01.2012 gün ve 2012/13-701 E., 2012/6 K.). Kural olarak bireylerin usûl kurallarının değişmeyeceğine olan güvenleri korunmaz. Buna göre her usûl işlemi, işlem tarihinde yürürlükte olan kanuna göre yapılır. Derdest bir davada önceki kanuna göre tamamlanmış işlemlerin yeni kanuna göre tekrarlanmasına gerek yoktur. Yeni usûl kanunu, yürürlüğe girmeden önce açılmış olan davalarda tamamlanmamış işlemlere uygulanır. Bu nedenle yargılama esnasındaki her usûl işlemi ayrı ayrı değerlendirilmeli, bunların tamamlanmış olanları için yeni usûl kanunu uygulanmamalıdır. Derhâl uygulama ilkesi, usûl kanunlarının geçmişte uygulandığı anlamında yorumlanmamalıdır. Bu nedenle kazanılmış hak ihlalinde de söz edilemez.”. Yargıtay İBBGK., 13.04.2018 T., 2016/2 E., 2018/4 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

³⁰⁰S. Taşpınar Ayvaz (2013). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması* (10. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 40 vd.; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 62-63; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 132-133; H. Pekcanitez (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt I, § 1. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 43. vd.; N. M. Berkin (1979). *Usûle İlişkin Hükümlerin Zaman ve Yer Yönünden Uygulama Alanı. Prof. Dr. Hıfzı Timur’un Anısına Armağan*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, s. 165-171.

Hükmün tamamlanması kurumuna dair düzenleme, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na 22/7/2020 tarihinde kabul edilen 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 27. maddesi ile eklenmiş ve 7251 sayılı Kanun'un 63. maddesi gereği yayım tarihi olan 28 Temmuz 2020'de yürürlüğe girmiştir. 7251 sayılı Kanun'da yürürlük maddesi dışında kanun ile yapılmış olan değişikliklerin uygulanma zamanı ayrıca düzenlenmediğinden, hükmün tamamlanması kurumunun zaman bakımından uygulanmasında genel ilkeler geçerlidir.³⁰¹

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Zaman bakımından uygulanma" başlıklı 448'inci maddesinde öngörülen "*Bu Kanun hükümleri, tamamlanmış işlemleri etkilememek kaydıyla derhâl uygulanır.*" hükmü gereğince kanun koyucu tarafından bu kanun kapsamında derhâl uygulanma ilkesi benimsenmiştir ve özel bir düzenleme bulunmadığı sürece usûl hukuku normları açısından bu madde uygulanır.³⁰²

Uygulanmasına dair özel bir hüküm bulunmayan hükmün tamamlanması kurumu da yürürlük tarihi olan 28 Temmuz 2020'den itibaren tamamlanmış usûl işlemleri haricinde derdest davalarda da uygulanma imkânı bulur.³⁰³ Bu tarihten sonra mahkemelerce verilen nihaî kararlar için şartların varlığı halinde, uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanması talep edebilirler.³⁰⁴

28 Temmuz 2020 tarihinden önce verilmiş olan mahkemelerin nihaî kararlarına karşı ise tamamlama talebinde bulunulmayacağı için bu kararlardaki karar boşlukları

³⁰¹Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 327; Hükmün tamamlanması düzenlemesi açısından da derhal uygulanma ilkesinin geçerli olduğu yönündeki Yargıtay kararı için bkz.: "Bilindiği üzere, 28.07.2020 tarih ve 31199 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 7251 sayılı Yasa'nın 27. fıkrası ile eklenen 6100 sayılı HMK'nın 305/A fıkrası; 'Taraflardan her biri, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. Bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir.' hükmünü içermektedir. Öte yandan, usûl yasaları yürürlüğe girdiği tarihten itibaren derhal uygulanmaya başlamaktadır.". Yargıtay 1. HD., 22.9.2020 T., 2017/4379 E., 2020/4330 K. (Yargıtay Karar Arama) (Erişim Tarihi: 15.06.2021).

³⁰²Taşpınar Ayvaz, 2013, **a.g.k.**, s. 84 vd.; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 132; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 18 vd.

³⁰³"...22.07.2020 tarihinde yürürlüğe giren ve derhal uygulanması gereken HMK 305/A maddesi gereğince 'Taraflardan her biri, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir.' Hükmüne göre davacı vekilinin yerinde bulunmayan bütün temyiz itirazlarının reddiyle usûl ve yasaya uygun olan hükmün tamamlanmasına ilişkin ek kararın onanmasına ...karar verildi.". Yargıtay 15. HD., 10.03.2021 T., 2021/552 E., 2021/750 K. (Yargıtay Karar Arama) (Erişim Tarihi: 15.06.2021).

³⁰⁴Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 327.

koşulların varlığı halinde hükmün tavzihi veya tashihine konu edilemez³⁰⁵, duruma göre istinaf veya temyiz kanun yolunda ileri sürülebilir yahut bu eksiklikler hakkında taraflarca niteliğine uygun düştüğü takdirde yeni bir dava açılabilir.³⁰⁶

İlk derece mahkemesi nihaî kararını 28 Temmuz 2020 tarihinden önce vermiş olmakla birlikte, bu karara karşı yapılan kanun yolu başvuruları sonucunda Bölge Adliye Mahkemesince ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak, gönderme kararı verilmesi veya Yargıtay tarafından bozma kararı verilmesi üzerine, ilk derece mahkemesinin bu kararlara uyarak yeniden tahkikat yapması sonucu uyuşmazlığın esasına dair 28 Temmuz 2020 tarihinden sonra vereceği yeni nihaî karar için ise hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilir.³⁰⁷

HMK m. 305/A'ya göre hükmün tamamlanması talebi, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde karar mahkemesine yöneltilir. Hükmün tamamlanması yolunun zaman bakımından uygulanması noktasında, bu düzenlemede belirtilen nihaî kararın tebliği mi yoksa nihaî kararın verilmiş olmasının mı bir tamamlanmış işlem mahiyetinde değerlendirileceği hususu açık bir düzenleme olmadığından net değildir. Lakin nihaî kararın 28 Temmuz 2020 tarihinden önce verilmekle birlikte henüz taraflara tebliğ edilmediğinden bahisle tamamlanmamış işlem olarak değerlendirilmesi halinde, tebliğ işleminin hükmün tamamlanmasının zaman bakımından uygulanmasında esas alınması, 28 Temmuz 2020 önce nihaî kararı tebellüğ etmiş olan kişiler ile bu tarihten sonra tebellüğ etmiş olanlar arasında farklı uygulamalara sebebiyet verecek mahiyettedir. Bu tarz bir farklı uygulamanın aynı davanın tarafları arasında gündeme gelmesi halinde, nihaî karardaki karar eksikliğine karşı uyuşmazlığın bir tarafı hükmün tamamlanması talebinde

³⁰⁵“28.07.2020 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK 305/A. maddesine göre taraflardan her biri nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda ek karar verilmesini isteyebilirse de bu hüküm 28.07.2020 tarihi sonrası geçerlidir. Bu kanun değişikliği öncesindeki mevzuatımıza göre hüküm verirken unutmuş olduğu vekâlet ücreti veya faiz hakkında tavzih yolu ile bir karar verip, bunu hükmüne dahil edemez. Aynı şekilde; kısa kararla gerekçeli karar arasındaki çelişki de tavzih yolu ile giderilemez.”. Yargıtay 3. HD., 03.02.2021 T., 2020/9695 E., 2021/825 K. (Yargıtay Karar Arama) (Erişim Tarihi: 15.06.2021).

³⁰⁶Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 23.

³⁰⁷Bozma kararına uyma sonrası verilen nihaî karardaki eksiklik için hükmün tamamlanmasının uygulanması gerektiğine dair karar için bkz.: “...bozma ilâmına uyularak imar ile oluşan 110171 ada 2 parsel sayılı taşınmaz yönünden de davanın kabulüne karar verilmiştir. Celp edilen tapu kayıtları incelendiğinde; 33.600 m2’lik 740 parsel sayılı kadastral parselin büyük bir kısmının imar uygulamasına dahil edilerek kök parselden ifraz edildiği, ancak 7.105 m2’lik kısmın 740 sayılı parsel altında kaldığı, tapu kütüğü sayfasının halen açık ve davalılar adına paylı mülkiyet üzere kayıtlı olduğu tespit edilmiştir. ...Hal böyle olunca, 6100 sayılı HMK’nin 305/A fıkrası gözetilerek, 740 parsel sayılı taşınmazla ilgili bir ek karar verilmesi gerektiğinden...”. Yargıtay 1. HD., 22.9.2020 T., 2017/4379 E., 2020/4330 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 10.05.2021).

bulunabilirken, diğ er taraf b oy le bir imk andan yoksun olacak ve sadece Şartların varlığında kanun yolu başvurusunda bulunabilecektir. Bu durum davanın taraflarının usûle ilişkin hakları bakımından aynı koşullara tabi tutulması gerekliliğ i olarak ifade edilen eşitlik ilkesine aykırılık oluşturacak ve uygulamada da hem taraflar hem de mahkemeler açısından tereddütlere ve tartişmalara neden olacaktır. Bu nedenlerle hükümün tamamlanması kurumunun zaman bakımından uygulanmasının tespiti noktasında uyuşmazlık tarafları arasında değ işiklik gösteren tebliğ tarihi yerine, her bir yargılama açısından belirli tek tarih olarak mahkemenin nihaî kararı vermiş olduğu tarihin esas alınması ve bu tarihe göre hükümün tamamlanması talep edilip edilemeyeceğinin belirlenmesi daha isabetli görünmektedir. Nihaî kararlara karşı  ng r lm ş olan hukukî yollar açısından zaman bakımından uygulanma konusunda işlemin tamamlanma zamanının tespitinde; kararın verildiğ i tarih, kısa kararın tefhim tarihi, gerekçeli kararın yazıldığ ı tarih ve gerekçeli kararın tebliğ tarihlerinden hükümün tamamlanması bakımından esas alınması gereken en uygun olan değ erlendirildiğ inde³⁰⁸, kanaatimizce başvuru süresi nihaî kararın tebliğ i ile başlasa bile hükümün tamamlanması düzenlemesinin esas noktası nihaî karar için, nihaî kararın varlık kazandığ ı tarih olan kararın verildiğ i tarihin dayanak noktası olarak alınması diğ er tarihlere göre daha yerinde olacaktır.³⁰⁹

4. Hükümün Tamamlanması Yoluna Başvurulabilecek Mahkeme Kararları

Arapça bir sözcük olan “karar”, TDK sözlüğünde “*herhangi bir durum için tartişılarak verilen kesin yargı*”³¹⁰ olarak tanımlanmıştır. Mahkemelerin verdiğ i her bir karar, dava konusu yapılmış somut uyuşmazlık hakkında Anayasa, kanunlar ve hukuk çerçevesindeki hâkimlerin vicdani kanaatlerinden oluşmaktadır. Bu doğrultuda genel olarak, mahkemelerin önlerine gelen uyuşmazlıklar hakkında hukukî bir gerekçeye dayandırılmış kanaat açıklamaları yargısal karar olarak tanımlanmaktadır.³¹¹

Dava konusu yapılan uyuşmazlık kapsamında tarafların getirdiğ i ve mahkemece araştırılan tüm vakıalarla delilleri içeren hüküm, davayı sona erdirmek üzere mahkemenin

³⁰⁸Kıyasen HMK Geçici Madde 3’e dair açıklamalar için bkz. Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 62 vd.

³⁰⁹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 23.

³¹⁰T rk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 25.12.2020).

³¹¹Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1967; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 3 vd.; Z. Bahadır (2018), *Medenî Usûl Hukukunda Kısmî Karar*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 19; M. A. Tutumlu (2014). *Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçe* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 17.

uyuşmazlığın esası hakkında vermiş olduğu nihaî karardır. Hükümün tamamlanması hukukî çaresine mahkemeler tarafından verilen nihaî kararlara karşı başvurulabilir. Hüküm kapsamında taraflarca ileri sürülen talepler hükme bağlanmış, mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken konulardaki kararlara yer verilmiş olması gereklidir. Hükümde taraf taleplerine veya yargılama giderlerine dair kararlar gibi re'sen karar verilmesi gereken konulara dair karar eksikliklerinin bulunduğu hallerde, taraflar hükmün tamamlanması hukukî çaresine başvurarak ek karar talep edebilirler. Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak karar çeşitleri ile hükmün tamamlanması kurumunun ilişkisinden bahsedilmiş, daha sonra hükmün tamamlanması talebi sonucu verilen ek kararın niteliği üzerinde durulmuştur.

4.1. Ara Kararlar

Mahkemelerin ortaya koyduğu kanaat açıklamalarının niteliği, verdikleri kararların niteliğini belirlemektedir ve mahkeme, önüne gelen uyşmazlık hakkında farklı çeşitte kararlar alarak yargılamayı sonuçlandırabilir. Mahkemelerin verdiği kararlar temel olarak konu bakımından ara kararlar ve nihaî kararlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır³¹². Ara kararlar, yargılamaya son vermeyen ve yargılamayı ilerletmeye yarayan kararlardır. Mahkeme yargılamayı yürütmek için görev itirazının reddi kararı, ilk itiraz olarak yapılan yetki itirazının reddi kararı, bir delilin gösterilmesinin caiz olmadığına dair karar, zamanaşımı def'inin reddi kararı, üst mahkemece verilen bozma kararına uyma kararı, yargılamanın iadesi sebebinin sabit görülerek yeniden yargılama yapılması hakkındaki karar gibi ara kararlar vererek davaya devam etmektedir. Mahkeme verdiği ara kararlar ile yargılamadan veya davadan elini çekmemektedir; yargılama içindeki küçük uyşmazlıkları çözerek davayı bir basamak ilerletip yargılamayı nihaî karara hazırlamaktadır.³¹³ Ayrıca usûlî kazanılmış hak teşkil etmedikçe kural olarak, mahkeme

³¹²Karafakih, öğretide çoğunluğun kabul ettiği ara karar ve nihaî karar ayırımından farklı olarak kararlari geçici karar ve esas karar şeklinde ayırmakta, esas kararlari ise kendi içinde ara karar-nihaî karar olmak üzere sınıflandırmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Karafakih, 1952, **a.g.k.**, s. 89-90.

³¹³Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 481-482; Yılmaz, 2003, **a.g.k.**, s. 46; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 338; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1968-1969; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 148-161 vd.; T. Muşul (1988). Medenî Usûl Hukukunda Ara Kararları. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 4, s. 218-219. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duhfd/issue/22983/245841> (Erişim Tarihi: 20.04.2021); Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 448 vd.; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, 2021, **a.g.k.**, s. 548; Bahadır, 2018, **a.g.k.**, s. 27; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1023; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 435; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 787-788; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 434; Budak ve Karaaslan, 2021, **a.g.k.**, 324; Bilge ve Önen, 1978, **a.g.k.**, s. 282 vd.; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 630.

vermiş olduğu ara kararlardan dönebilir, kararını değiştirebilir ve taraflar da ilgili ara karardan dñnñlmesini talep edebilirler.³¹⁴ Hñkmñn tamamlanması, mahkemenin davadan elini çekerek vermiş olduğu nihaî kararlar için istenebilir. Ancak ara kararlar ile mahkeme yargılamaya son vermemekte, sadece yargılamayı bir sonraki aşamaya taşıyarak devam etmekte olduğundan ara kararlar tamamlama konusu yapılabilecek nitelikte değildir. Bir ara kararda eksiklik nedeni ile karar boşluğunun olduğunun düşünñldñęñ yahut iddia edildiği durumlarda mahkeme, vermiş olduğu ara karardan taraf lehine usñle ilişkin kazanılmış bir hak doğmuş olmadıkça dñnebileceęinden veya bu kararını re’sen ya da tarafların talebi üzerine değiştirebileceğinden, ara kararlar için tamamlama kurumuna ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu nedenle de uyuşmazlık tarafları kural olarak ara kararlar için hñkmñn tamamlanması talep edemezler.³¹⁵

Ara kararlar ile mahkeme, yargılamayı sona erdirmeyip devam ettiğinden bu kararlar tek başına kanun yolu başvurusuna konu yapılamazlar, ancak esas hakkında verilecek olan nihaî kararla birlikte kanun yolu denetimine tâbi tutulabilirler. Ara kararlara karşı doğrudan gidilebilecek bir kanun yolu olmamakla birlikte, bazı ara kararlar için hukukî çare olarak mahkemeye itiraz imkânı tanınmıştır (HMK m. 394).³¹⁶ Ara kararların sadece nihaî kararlara birlikte kanun yoluna götürñlebilip, bağımsız şekilde kanun yolu başvurusu konusu yapılamamaları durumu, ara kararları nihaî kararlardan ayıran bir özelliktir ve bu özelliğe benzer şekilde ara kararlar nihaî kararlardan farklı olarak tek başlarına hñkmñn tamamlanmasına da konu yapılamazlar. Ancak bazı ara kararlar için kararı veren mahkemeye itiraz edilmesi üzerine verilen kararlara karşı ise kanun yoluna başvuru imkânı tanınmıştır. Mahkeme, ara karara karşı ileri sürñlen itiraz sebeplerinden bir kısmı hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermeyerek kararını açıklarsa bu karara karşı, kanun yolu başvurusu yapılabileceği gibi niteliğine uygun dñřtñęñ taktirde hñkmñn tamamlanması talebinde de bulunulabilir. Ayrıca itiraz üzerine

³¹⁴Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 161 vd.; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 481; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 338-339; Atalı, Pekcanitez Usñl, 2017, **a.g.k.**, s. 1972; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1023; Muşul, 1988, **a.g.k.**, s. 233-236; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 463-466; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 435; Üstñndaę, 2000, **a.g.k.**, s. 788-789; Belgesay, 1939, **a.g.k.**, s. 51; Görgñn, Börñ, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 630.

³¹⁵Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 35; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 410; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 318.

³¹⁶Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 482; Kuru, Cilt V, 2001, **a.g.k.**, s. 4483; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 339; Atalı, Pekcanitez Usñl, 2017, **a.g.k.**, s. 1971; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 150; Yılmaz, 2003, **a.g.k.**, s. 47; Muşul, 1988, **a.g.k.**, s. 243 vd.; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 471-472; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1025; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 435; Üstñndaę, 2000, **a.g.k.**, s. 787-789; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 434-435; Bilge ve Önen, 1978, **a.g.k.**, s. 638; Görgñn, Börñ, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 630.

istinaf kanun yolu incelemesi sonucu verilecek kesin karara karşı da karar boşluğunun varlığı halinde hükmün tamamlanması talep edilebilir.

4.2. Nihai Kararlar

Tarafların sulh olması, davadan feragat edilmesi, davanın kabul edilmesi ya da geri alınması gibi istisnai durumlar dışında mahkemeler, dava konusu yapılmış olan uyuşmazlıkları esas hakkında verecekleri nihai kararlarla çözerler. Nihai kararlar, yargılamaya son veren ve hâkimin davadan elini çekmesi sonucunu doğuran kararlardır. HMK’da ara karar ve nihai karar ayırımına dair net bir ibare olmamakla birlikte, nihai kararların usûle ve esasa ilişkin nihai kararlar şeklinde olabileceği ayırımına HMK m. 294/1’de yer verilmiştir. Ayrıca yargılama sonucunda, dava konusu yapılmış olan uyuşmazlığın esasına ilişkin nihai kararlar “hüküm” olarak adlandırılmıştır.³¹⁷

Hüküm, Arapça bir kelime olan “ahkam” dan türetilmiştir ve yargılama sonucunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen, hâkimin davadan elini çekmesini gerektiren nihai karar anlamına gelmektedir.³¹⁸ Her ne kadar “karar” ve “hüküm” kavramları zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılsalar da aynı anlamda değildirler ve bu kullanım hem nitelik bakımından hem de kanundaki düzenlemeler açısından doğru değildir. Her hüküm bir karar olmakla birlikte, mahkemelerce verilen her karar bir hüküm değildir.³¹⁹ Karar kavramı, hüküm kavramını da kapsayacak şekilde geniş bir anlama sahip, üst bir kavramdır.³²⁰

HMK düzenlemelerinde kanun koyucu nihai kararlar açısından esasa ilişkin nihai kararlar olan hükmü esas almış olsa da, hükme dair düzenlemeler niteliklerine uygun

³¹⁷Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 482; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1968, 1970; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 106; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, 2021, **a.g.k.**, s. 548; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1027; B. Kuru (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü* (6. Baskı). Cilt III. İstanbul: Demir Yayıncılık, s. 2997 vd.; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 339; Üstündağ, 1976, **a.g.k.**, s. 131-132; Ansay, 1960, **a.g.k.**, s. 363; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 474; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 434; Karafakih, usûle ve esasa ilişkin karar ayırımı yapmaksızın son celsede yetkili mahkeme tarafından uyuşmazlık dolayısıyla verilen son kararları “hüküm” kavramı ile ifade etmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Karafakih, 1952, **a.g.k.**, s. 237.

³¹⁸Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 481; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 5, 111; Bahadır, 2018, **a.g.k.**, s. 19; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, 2021, **a.g.k.**, s. 549; Tutumlu, 2014, **a.g.k.**, s. 17; A. H. Berki (1945). Nihai Karar Ne Demektir? *Adalet Dergisi*, Yıl: 36, Sayı: 5. Ankara: Yeni Cezaevi Basımevi, s. 448. <https://adaletdergisi.adalet.gov.tr/arsiv/adaletdergisi/1945/s5-mayis-1945-sene36-sayfa134-cilt1.pdf> (Erişim Tarihi: 29.04.2021); Üstündağ, 1976, **a.g.k.**, s. 132; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 463-474; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 436; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 435; Budak ve Karaaslan, 2021, **a.g.k.**, s. 324.

³¹⁹Berki, 1945, **a.g.k.**, s. 448.

³²⁰Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1969; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 9; Bahadır, 2018, **a.g.k.**, s. 28.

düştüğü takdirde usûle ilişkin nihaî kararlar hakkında da uygulanır (HMK m. 294/6) ve bu kararlar yazılmaları, içerikleri ve kanun yolları bakımından hükümler gibi işlem görürler.³²¹ Hükümün kapsamında sayılan yargılama giderlerinin (HMK m. 297/1-ç), usûle ilişkin nihaî kararların da kapsamı dahilinde kabul edilmesi örnek olarak gösterilebilir.

Hükümün tamamlanması düzenlemesi başlığında kullanılan “hüküm” kavramı da bu kavramın asıl karşıladığı karar türü olan esasa ilişkin nihaî kararlar ile sınırlı şekilde değil, tüm nihaî kararları kapsayıcı şekilde kullanılmıştır. Her ne kadar hükümün tamamlanması düzenlemesi madde başlığı itibariyle bir hüküm hakkında başvurulabilir bir hukukî çare izlenimi yaratsa da HMK m. 305/A’nın içeriğinden mahkemelerce verilen her türlü nihaî karar için başvurulabilir bir yasal yol olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda hükümün tamamlanması talebine konu edilebilecek kararlar sadece maddî anlamda kesinleşebilen esasa ilişkin nihaî kararlar değildir; maddî anlamda kesinleşmeye elverişli olmayıp şekli anlamda kesinleşen nihaî mahkeme kararları için de karar boşlukları bulunduğu takdirde hükümün tamamlanması talep edilebilir.³²²

4.2.1. Usule İlişkin Nihaî Kararlar

Nihaî kararlar esasa ilişkin ve usûle ilişkin olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Usûle ilişkin nihaî kararlar ile yargılama, usûl hukukuna dayanarak sona erdirilir; diğer bir ifadeyle maddî hukuka dayanarak uyuşmazlık esastan çözülmemekle birlikte, davaya görülmekte olan mahkemede usûle dair bir karar ile son verilir. Usûle ilişkin nihaî kararlar yargılamaya son vermekle birlikte uyuşmazlığın esasına ilişkin olmadıklarından maddî anlamda kesinleşmeye elverişli değildirler, sadece şekli anlamda kesinleşebilirler. Usûle ilişkin nihaî karar verilmesine neden olan eksiklikler giderilerek, şekli anlamda kesinleşen bir kararın konusu olan uyuşmazlık, aynı sebeplere dayanarak aynı taraflarca yeniden bir dava konusu yapılabilir. Usûle ilişkin nihaî kararlar, uyuşmazlığın esası ile ilgisi olmayan dava ehliyetinin bulunmaması veya diğer dava şartlarının olmaması nedeniyle davanın reddi, mahkemenin görevsiz ya da yetkisiz olmasından dolayı görevsizlik ya da yetkisizlik kararı gibi şekli sebeplere dayalı verilen kararlar

³²¹Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 483; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1974; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 1026; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 475; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 435; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 632.

³²²Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 34; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 317.

olduklarından uyuşmazlık hakkında yeniden bir dava açılabilir.³²³ Ancak usûle ilişkin nihaî karar verilerek sona erdirilen davanın konusu olan uyuşmazlık hakkında yeniden dava açılabilmesi durumu, ilgili yargılama sırasında taraf taleplerinin karara bağlanmaması sonucu hükmün tamamlanmasına konu olabilecek bir karar boşluğu meydana getirmiş değildir. Burada taraf talepleri hakkında karar verilmemesi mahkemenin bir ihmali, dikkatsizliği yahut unutkanlığından kaynaklanmamaktadır; şekli sebeplerden dolayı, şekli eksiklikler aşılamayıp uyuşmazlığın esasına geçilememesi nedeniyle taraf taleplerine dair olumlu veya olumsuz bir karar verilememiştir. Usûle ilişkin nihaî kararlar taraf taleplerinin esasına dair karar içermediklerinden bu konuda bir karar boşluğunun bulunması mümkün olmamakla birlikte, usûle ilişkin nihaî kararlarda da nihaîlik özelliğinin gereği yargılama giderlerine dair kararlar³²⁴ gibi mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken hususlarda bir boşluk meydana getirilmiş olabilir. Davanın açılmamış sayılmasına dair usûle ilişkin bir nihaî karara karşı yapılan kanun yolu başvurusu üzerine, Yargıtay 1.2.2021 tarihli kararında³²⁵;

“... taraflarca takip edilmeyen dava, 6100 sayılı HMK’nın 150/1 maddesi gereğince işlemiden kaldırılmış ve süresi içerisinde yenilenmediğinden HMK 150/5. maddesi uyarınca açılmamış sayılmasına karar verilmiş; ... Dosyada bulunan kanıt ve belgelere, kararın dayandığı gerekçelere göre, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesinde bir isabetsizlik görülmemiştir. Ancak;

1-Davacı idarece depo edilen 10.254,23TL bedelin davacı idareye iadesine karar verilmesi gerekirken, bu hususta olumlu veya olumsuz bir hüküm kurulmaması,

2-Bozmadan önceki kararla davalı adına kayıtlı olan dava konusu taşınmazın tapu kaydının iptali ile Hazine adına tescili ile kullanma hakkının davacı idare ...’a ait olmak üzere daimi irtifak hakkı tesisine karar verildiği ve bu kez davanın açılmamış sayılmasına karar verildiği

³²³Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 483-484; Atalı, Pekcanıtez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1974; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 108; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 436.

³²⁴“HUMK’nun 409. maddesi hükmü uyarınca; davanın açılmamış sayılmasına karar verildiğine ve davalı yargılama oturumlarında avukat marifetiyle temsil olunduğuna göre, HUMK’nun 423/6 ve karar tarihindeki Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 7. maddesi hükmü uyarınca; davalı yararına avukatlık ücreti takdir ve tayini gerekirken bu hususta olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olması kanuna aykırıdır.”. Yargıtay 8. HD., 18.01.2011 T., 2010/3430 E., 2011/109 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021). Yargıtay’ın bu kararına konu olan davanın açılmamış sayılmasına dair kararda mahkeme yargılama giderlerinden olan vekâlet ücretine dair herhangi bir karar vermeyerek bir karar boşluğuna neden olmuştur. Usûle ilişkin nihaî kararlardan olan davanın açılmamış sayılmasına dair kararlarda karşılaşılabilecek buna benzer karar boşlukları, hükmün tamamlanması başvurusuna konu yapılarak doldurulabilir.; Benzer kararlar için bkz: Yargıtay 16. HD., 8.10.2015 T., 2014/18535 E., 2015/11537 K.; Yargıtay 13. HD., 8.2.2016 T., 2015/38441 E., 2016/3478 K.; Yargıtay 8. HD., 20.9.2010 T.2010/1532 E., 2010/4126 K.; Yargıtay 8. HD., 10.05.2011 T., 2010/6461 E., 2011/2842 K.; Yargıtay 8. HD., 17.11.2011 T., 2011/898 E., 2011/5950 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

³²⁵Yargıtay 5. HD., 1.2.2021 T., 2020/10159 E., 2021/789 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

dikkate alındığında davacı adına kayıtlı dava konusu taşınmazın tapu kaydının ve daimi irtifak hakkı tesisinin iptali ile davalı adına tesciline karar verilmesi gerektiğinin düşünülmemesi,

3-Davada kendisini vekille temsil ettiren davalı idare lehine karar tarihinde yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca maktu vekâlet ücretine hükmedilmesi gerektiğinin düşünülmemesi, doğru değildir...”

yönünde hüküm vermiştir. Yargıtay’ın bu kararına konu yapılan asliye hukuk mahkemesinin vermiş olduğu davanın açılmamış sayılmasına dair kararda, mahkemenin re’sen karar vermesi gereken depo edilen miktarın iadesi, davalı adına tapu kaydının tescili ve vekâlet ücreti hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermemesi nedeniyle karar boşluklarının meydana geldiği tespit edilmiştir. Her ne kadar bu uyuşmazlıkta nihaî karara karşı kanun yolu başvurusunda bulunulmuş olsa da böyle bir karara karşı uyuşmazlık tarafları, ilgili karar boşlukları hakkında tamamlayıcı ek karar verilmesi için usûle ilişkin nihaî kararı vermiş olan asliye hukuk mahkemesine başvurarak hükmün tamamlanması talebinde de bulunabilirler. Bu tarz karar boşlukları hükmün tamamlanması talebine konu yapılarak, ek karar verilmesi suretiyle doldurulabilir.³²⁶ Bu nedenle de usûle ilişkin nihaî kararların da hükmün tamamlanmasına konu edilebilecek nihaî kararlar arasında olduğu söylenebilir.³²⁷

Ara kararlardan farklı olarak usûle ilişkin nihaî kararlar, bir nihaî karar olmalarının karakteristik özelliği gereği tek başlarına kanun yolu başvurusuna konu edilebilirler. Kanun koyucu nihaî kararlara karşı kanun yoluna gidilebilme konusunda usûle veya esas ilişkin olmaları yönünden nihaî kararlar arasında bir ayırım yapmamıştır (HMK m. 341/1, 361/1).³²⁸ Usûle ilişkin nihaî karardaki bir karar boşluğunun yarattığı eksiklik nedeni ile kanun yolu başvurusu yapılabildiği durumlarda, bu nihaî karar için aynı zamanda hükmün tamamlanması talebinde de bulunulabilir. Usûle ilişkin nihaî kararlarda bir karar boşluğunun varlığının tespiti halinde, bu boşluğu tamamlamak için kanun yolu başvurusunda bulunma ile hükmün tamamlanması talep etme arasında tasarruf ilkesinin bir yansıması olarak uyuşmazlık taraflarının seçim hakkı doğmaktadır. Her iki yola aynı anda başvurabilecekleri gibi, sadece tamamlama talep talebinde veya sadece kanun yolu başvurusunda bulunabilirler; ancak böyle bir durumda hükmün tamamlanması talep edilerek karar mahkemesinin ilgili eksikliği gidermesini istemek daha az masraf ve daha

³²⁶Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 35; Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 68.

³²⁷Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 317.

³²⁸Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 110.

kısa sürede karar elde edilmesini sağlayacağından, usûl ekonomisine daha uygun bir tercih olacaktır.³²⁹

4.2.2. Esasa İlişkin Nihâî Kararlar

Esasa ilişkin nihâî kararlarla uyuşmazlık, maddî hukuka göre incelenerek esastan davanın kabulü veya reddi şeklinde sonuçlandırılmaktadır. Esasa ilişkin verilen nihâî karar, diğer bir ifade ile hüküm maddî anlamda kesinleşebilen karardır ve bu karar kesinleştikten sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir uyuşmazlığın tekrar mahkeme önüne getirilmesi mümkün değildir. Hüküm ile taraflar arasındaki dava sona erer ve hüküm kesinleşince artık o uyuşmazlık hakkında aynı taraflar arasında, aynı dava sebebine dayanarak yeni bir dava açılmaz. Aynı uyuşmazlık tekrar mahkeme önüne getirildiğinde ise kesin hüküm dava şartı nedeni ile davanın reddi söz konusu olur.³³⁰

Kesin hüküm etkisine sahip esasa ilişkin nihâî kararlar için hükmün tamamlanması talep edilebileceğine dair herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Bu kararlarda mahkemenin dikkatsizliği, unutkanlığı yahut ihmali sonucu yaratılmış olan karar boşlukları hükmün tamamlanması hukukî yoluna başvurularak doldurulabilir. Usûle ilişkin nihâî kararlarda uyuşmazlıkların esasına girilmediğinden, mahkemenin re'sen karar vermesi gereken hususlarda tamamen veya kısmen herhangi bir karar vermemesi nedeni ile meydana gelen karar boşlukları ile karşılaşılma ihtimali, taraf taleplerine ilişkin olumlu veya olumsuz karar verilmeyerek yaratılan karar boşlukları ile karşılaşılma ihtimalinden daha yüksek iken; esasa ilişkin nihâî kararlarda her iki tür karar boşluğunun bulunması potansiyeli benzer seviyede olduğu söylenebilir.

4.3. Davaya Son Veren Taraf Usûl İşlemleri Sonucu Verilen Kararlar

Medenî usûl hukukunda hâkim olan tasarruf ilkesinin bir sonucu olarak taraflar davayı kabul, davadan feragat ve sulh gibi usûl işlemleri ile yargılamanın her aşamasında davayı bir hüküm verilmeksizin sona erdirebilir. İçerik olarak maddî hukuk işlemi olan davaya son veren bu işlemler, yapıları itibarıyla birer usûl işlemidir. Bunun bir sonucu olarak iradeyi bozan hallerde iptal edilebilirken, aynı zamanda bu işlemler hüküm yerine

³²⁹Kanun yolu başvurusu ile hükmün tamamlanması başvurusu arasındaki ilişki için bkz. yuk. I. Bölüm, 3.4. “İstinaf ve Temyiz Kanun Yolları ile Farkı ve İlişkisi”.

³³⁰Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 482; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, 2021, **a.g.k.**, s. 549, 297; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1974.

geçmekte ve hüküm gibi sonuç doğurmaktadır (HMK m. 311, 315/2). Bu özellikleri nedeniyle de hükmün sürrogatları (ikameleri) olarak da adlandırılmaktadır.³³¹ Mahkeme, tarafların bu işlemlere dair bir tasarruf açıklamasında bulunmaları üzerine davanın sona erdiğini tespit eden bir nihaî karar vererek yargılama faaliyetini sonlandırır. Bu tespit kararı genellikle, mahkemenin usûlî ilişkiyi sona erdirmek için davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair bir karar vermesi şeklinde karşımıza çıkar.³³²

Davadan feragat, davacının talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir (HMK m. 307) ve hüküm kesinleşene kadar davanın her aşamasında yapılması mümkündür (HMK m. 310). Kesin hüküm gibi sonuç doğuran usûlüne uygun yapılmış bir feragat beyanından sonra dava kendiliğinden son bulmamaktadır. Mahkemenin “davanın feragat nedeniyle esastan reddine” yahut “karar verilmesine yer olmadığına” şeklinde bir nihaî karar vermesi gerekmektedir.³³³

Davayı kabul ise davacının talep sonucuna, davalının kısmen veya tamamen muvafakat etmesidir (HMK m. 308/1). Davayı kabul de davadan feragat gibi kesin hükmün sonuçlarını doğurur ve İİK m. 38’e göre mahkeme huzurunda usûlüne uygun yapılmış olan kabuller ilâmlar gibi icra edilebilir. Kabul beyanından sonra mahkeme kabulün geçerli bir şekilde yapıldığı ve uyuşmazlığın son bulduğu kanısına varması halinde “kabul nedeniyle davanın kabulüne”³³⁴ yahut “davanın konusuz kaldığından dolayı karar verilmesine yer olmadığına dair karar” verilerek yargılamayı sonlandırır.³³⁵

Davadan feragat ve davayı kabul halinde mahkemenin vereceği davanın konusuz kaldığından karar verilmesine yer olmadığına dair karar ne usûle ne de esasa ilişkin bir sorunu kesin olarak çözümleyen bir karardır.³³⁶ Bu kararlar kendilerine özgü usûlî kararlar olarak nitelendirilebilir. Her ne kadar bu kararlar için nitelikleri nedeniyle doğrudan nihaî karardır denilemese de feragat ve kabul beyanları üzerine verilen davanın konusuz kaldığından karar verilmesine yer olmadığına dair bu kararlarda da uyuşmazlık konusu davada taraf taleplerinden bir kısmı veya tamamının ihmal edilerek karara

³³¹Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 141; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2008-2009; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 564; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 444.

³³²Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2009; Budak ve Karaaslan, 2021, **a.g.k.**, 342-343.

³³³Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 142; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2011 vd.; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 565-568; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1046-1052; Budak ve Karaaslan, 2021, **a.g.k.**, 342-343; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 593.

³³⁴Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 572.

³³⁵Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 143; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2025 vd.; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 1063; Budak ve Karaaslan, 2021, **a.g.k.**, 345; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 594.

³³⁶Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 145.

bağlanmamış olması durumu ile karşılaştırılabilir³³⁷ ve böyle bir durumda kararda bulunan karar boşlukları hükmün tamamlanmasına konu yapılarak tamamlanabilir.³³⁸ Yargıtay'ın 13.11.2012 tarihli kararında³³⁹, ilgili mahkeme kararında;

“Taraflar arasındaki menfi tespit davasının yapılan yargılaması sonunda ...mahkemece, icra takip dosyasının alacaklısı olan davalının icra takibinden feragat ettiği gerekçesiyle konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş. ...dava dilekçesinde talep edilen kötüniet tazminatı hakkında mahkemece İİK'nun 72. maddesinin 5'inci fıkrası uyarınca olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi...”

durumunun usûl ve yasaya aykırı olduğunu belirtilmiştir. Bu karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulması üzerine, Yargıtay tarafından karar bozularak dosya kararı veren mahkemeye geri gönderilmiştir. Ancak mevzuatımıza eklenen hükmün tamamlanması düzenlemesi varlığı dikkate alındığında, mahkemelerce verilecek böyle bir karar ile karşılaşıldığında, uyuşmazlık taraflarının ilgili boşluğu doldurmak üzere hükmü veren mahkemeye başvurarak eksik hususta ek karar elde etmeleri, talep sonuçlarına daha hızlı kavuşmalarını sağlayacaktır. Kanun yolu başvurusu yaparak veya hükmün tamamlanması talep ederek bu tarz bir karar boşluğunun giderilmesini noktasında tasarruf ilkesi gereği

³³⁷“Dava konusu asıl alacağın davalı tarafça yargılama aşamasında ödenmesi üzerine, davacı tarafından icra ödeme emrinde talep edilen 2.300 TL işlemiş faiz talebine dair istemlerinden feragat edilmiş ise de asıl alacağa icra takip tarihinden asıl alacağın ödendiği tarihe kadar işleyen faiz miktarı yönünden davacının bir feragat beyanı bulunmadığı anlaşılmaktadır. Davacı tarafın talep edilen, asıl alacağa icra takip tarihinden sonra işleyecek faiz istemi yönünden mahkeme kararının “gerekçe” kısmında herhangi bir açıklama yer almadığı gibi, “hüküm” kısmında da olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiştir. Oysaki 6100 sayılı HMK'nın 297/2. maddesi gereğince bir davada istek sonuçlarından her biri hakkında hüküm kurulması zorunludur. O halde, davacının itirazın iptaline konu icra takip talebinde yer alan tüm talepleri yönünden mahkemece olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olması, usûl ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.”. Yargıtay 13. HD., 07.12.2015 T., 2015/31729 E., 2015/35673 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021). Yargıtay'ın kararına konu olan bu kararda mahkeme feragat edilmemiş olan asıl alacağa icra takip tarihinden sonra işleyecek faiz istemi yönünden olumlu veya olumsuz herhangi bir karar vermeyerek karar boşluğuna neden olmuştur ve bu tarz bir karar boşluğu hükmün tamamlanması yoluna başvurularak doldurulabilir.

³³⁸Fasching, Bydlinksi, 2004, **a.g.k.**, s. 1321-1322, ZPO § 423 Rn. 6.

³³⁹Yargıtay 19. HD., 13.11.2012 T., 2012/12311 E., 2012/16668 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: “Bozmadan önce birleştirilen Ankara 7. Ticaret Mahkemesi'nin 1997/415 esas sayılı davanın feragat nedeniyle reddi kararının temyiz edilemeyerek kesinleşmesi nedeniyle ayrıca “hakkında karar verilmesine yer olmadığına” biçiminde hüküm kurulmamasında bir isabetsizlik görülmemiş ise de, daha sonra birleştirilen Ankara 5.Ticaret Mahkemesi'nin 1999/1246 esas ve Ankara 1.Ticaret Mahkemesi'nin 2001/561 esas sayılı dava dosyaları hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi usûle aykırı bulunmuş, kararın bu yön bakımından taraflar yararına bozulması gerekmiştir.”. Yargıtay 11. HD., 22.12.2005 T., 2004/13285 E., 2005/12733 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); “...davacılar K3 ve arkadaşlarının feragat beyanlarının 369 ada 12 ve 13 parsel sayılı taşınmazlar ile sınırlı olduğu göz önüne alınarak, dava konusu ettikleri 367 ada 3, 368 ada 2, 369 ada 4, 5, 6 ve 19 parsel sayılı taşınmazlara yönelik davaları hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olması dahi isabetsiz...”. Yargıtay 7. HD., 21.12.2011 T., 2011/7391 E., 2011/8309 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); Yargıtay 19. HD., 16.9.2019 T., 2018/1880 E., 2019/4366 K.; Yargıtay 7. HD., 20.10.2011 T. , 2010/2914 E., 2011/6200 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

seçim hakkı taraflarda olmakla birlikte, daha erken ve daha az masraf ile talep sonucuna kavuşmak varken daha uzun yolu seçmek makul görünmemektedir.

Davayı kabul ve davadan feragat halinde mahkeme, uyuşmazlığın esası hakkında bir karar vermemiş olsa da kabul ve feragat beyanları üzerine vereceği yargılamanın sonlandığını tespit eden nihaî kararlarda, kabul veya feragat beyanında bulunan tarafı davada aleyhine hüküm verilmiş gibi yargılama giderlerini ödemeye mahkûm eder (HMK m. 312/1). Bununla birlikte davalı, davanın açılmasına kendi hâl ve davranışıyla sebebiyet vermemiş ve yargılamanın ilk duruşmasında da talep sonucunu kabul etmiş ise yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmemektedir (HMK m. 312/2).³⁴⁰

Mahkemenin davanın feragat nedeniyle esastan reddine, karar verilmesine yer olmadığına, kabul nedeniyle davanın kabulüne yahut davanın konusuz kaldığından dolayı karar verilmesine yer olmadığına dair kararları uyuşmazlığına esasına dair olmayıp usûlî kararlardır ve mahkeme, bu kararlar kapsamında uyuşmazlık taraflarının taleplerine dair bir hüküm vermiş olsa da yargılama giderlerine dair kararlar gibi kendiliğinden karar vermesi gereken hususlarda dikkatsizlik veya ihmal sonucu bir karar vermeyi unutması ihtimali mevcuttur.³⁴¹ Bu ihtimal dahilinde meydana gelecek bir karar boşluğu da şartların varlığında nihaî kararlar için öngörülmüş bir hukukî çare olan hükmün tamamlanması yoluna başvurularak verilecek ek karar ile doldurulabilir.³⁴²

Sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir (HMK m. 313/1). Sulh sözleşmesi genellikle kısmî kabul ve kısmî feragat şeklinde

³⁴⁰Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2021-2029; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 568-572; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1054-1065; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 601.

³⁴¹“Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 94. maddesinde feragat veya kabul eden taraf mahkum olmuş gibi mahkeme masraflarını ödemeye mecbur olduğu, 95. maddesinde ise, feragat ve kabulün kati bir hükmün hukukî neticelerini doğuracağı açıklanmıştır. Davalı davayı bir avukat vasıtasıyla takip etmişse; mahkeme, davadan feragat eden davacıyı, davalıya vekâlet ücreti ödemeye de mahkum etmelidir. Bu vekâlet ücreti Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre hükmedilir. Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 6. maddesinde ise; davacı, delillerin toplanmasına ilişkin ara kararının gereğinin yerine getirilmesinden önce davadan feragat ederse, tarife hükümleriyle belirlenen ücretin yarısına mahkum edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. ... tensibi yapıp, davalı taraf adına tebligat çıkarılmasından sonra davacının talebi ile, davalının görüşü alınmadan oturum gününden önce dosya ele alınarak duruşma açılıp, davacının feragat beyanı nedeniyle davanın reddine karar verildiğine, davalı Hazine vekilinin ise cevap dilekçesini yasal süresi içinde mahkemeye göndermesine göre, davalı taraf lehine Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 6. maddesi gereğince vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekirken, bu yönde olumlu yada olumsuz bir karar verilmemesi usûl ve yasaya aykırıdır.”. Yargıtay HGK., 05.04.2006 T., 2006/114 E., 2006/136 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay HGK., 05.04.2006 T., 2006/116 E., 2006/138 K.; Yargıtay 1. HD., 03.02.2015 T., 2014/1715 E., 2015/121 K.; Yargıtay 1. HD., 12.1.2015 T., 2014/1715 E., 2015/121 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

³⁴²Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 35.

yapılmaktadır ve davanın açılmasından hükmün kesinleşmesine kadar davanın her aşamasında yapılabilir. Tarafların sulh olma yönünde beyanları üzerine mahkeme, taraflar sulhe göre karar verilmesini isterlerse, sulh sözleşmesine göre; sulhe göre karar verilmesini istemezlerse, karar verilmesine yer olmadığına karar verir ve her iki şekilde vereceği karar da kesin hüküm gibi sonuç doğurur (HMK m. 315/1).³⁴³ Sulh anlaşmasının şarta bağlı yapılmış olduğu durumlarda ise mahkemenin “karar verilmesine yer olmadığına” karar vererek yargılamayı sonlandırması gerektiği öğretide ifade edilmektedir. Mahkemenin sulh sonucu vereceği kararda yargılama giderlerine de hükmetmesi gerekmektedir ve taraflar yapmış oldukları sulh anlaşması kapsamında yargılama giderleri hakkında da anlaşmaları haline mahkeme buna göre karar verir; anlaşmamış olmaları halinde anlaşmaya varmaları için taraflara imkân tanır ve buna rağmen anlaşmamış olmaları durumunda ise sulh anlaşmasını esas alarak yargılama giderleri paylaşır.³⁴⁴

Tarafların sulh anlaşmasına göre karar verilmesini istediği durumlarda mahkeme, esasa ilişkin bir nihaî karar ile yargılamayı sonlandırır. Bu durumda verilen nihaî karar, mahkeme tarafından verilen diğer nihaî kararlar gibi olduğundan bu karara karşı kanun yolu başvurusuna bir bütün halinde başvurulabilir ve kanun yolu incelemesi, feragat veya kabul halinde olduğu gibi sadece mahkemenin usûle uygun hareket edip etmediği ve yargılama giderleri hakkındaki kararın hukuka uygun olup olmadığı noktalarıyla sınırlı şekilde değil, kararın bütününe yönelik yapılır.³⁴⁵ Ayrıca bu kararda mevcut olan bir karar boşluğu için de hükmün tamamlanması talep edilebilir. Sulh halinde verilen bu nihaî kararda uyuşmazlığın esasına girildiğinden, sadece mahkemenin re’sen karar vermesi gereken hususlarda değil, aynı zamanda taraf talepleri hakkında da tamamen veya kısmen karar verilmemesi nedeniyle oluşan bir karar boşluğu ile karşılaşılabilir.

Sulh anlaşması yapan taraflar sulhe göre karar verilmesini istemezlerse veya şarta bağlı sulh ile uyuşmazlık sona erdirildiğinde mahkeme, davanın sulh ile sona erdiğini tespit ederek karar verilmesine yer olmadığına karar verir.³⁴⁶ Bu şekilde uyuşmazlığın

³⁴³Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 144; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2033-2036; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 575; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1069-1071; Budak ve Karaaslan, 2021, **a.g.k.**, 346-347; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 603-304.

³⁴⁴Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2037-2038; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 577-578; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1077-1080.

³⁴⁵Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2036.

³⁴⁶Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2037; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 577; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1077; Budak ve Karaaslan, 2021, **a.g.k.**, 347; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 603.

sona erdiğini tespit edici bir nihaî kararda, her ne kadar taraf taleplerinin hükme bağlanmamasından kaynaklı bir karar boşluğu bulunmayacak olsa da bu nihaî karar kapsamında da yargılama giderlerine dair karar gibi mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken konularda karar verilmemiş³⁴⁷ olması nedeniyle karar boşlukları olabilir ve bu karar boşluklarının neden olduğu eksiklikler hükmün tamamlanmasına konu edilerek eksik kararı veren mahkemece verilecek ek karar ile tamamlanabilir.

4.4. Davanın Konusuz Kalması Kararı

Uyuşmazlık taraflarınca dava açılmasından sonra dava devam ederken, dava konusu alacağın ödenmesi, taşınır malın davacı tarafa teslim edilmesi, taşınmazın tahliye edilmesi, davacı ve davalı sıfatlarının tek tarafta birleşmesi (TBK m. 135/I), boşanma davasında eşlerden birinin ölmesi gibi dava konusunu ortadan kaldıran durumlar meydana gelirse dava konusu kalır. Davanın konusu kalması halinde, uyuşmazlık taraflarının dava sırasında ileri sürdükleri talepler hakkında yargılama yapılarak bir hüküm verilmesine gerek kalmamaktadır. Böyle bir durumda ne tür bir karar verileceğine dair kanunda açık bir düzenleme olmamakla birlikte HMK m. 331/1 düzenlemesinden yola çıkılarak davanın konusu kaldığı hallerde mahkeme, davanın konusu kaldığını da belirterek “esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına” karar vererek yargılamayı sonlandırır.³⁴⁸

Mahkemenin davanın konusu kalması sebebiyle davanın esas hakkında bir karar verilmesine yer olmadığı kararı verdiği hallerde de yargılama kapsamındaki giderlere dair

³⁴⁷“...celse arasında tarafların sulh olduklarını bildirmeleri üzerine duruşma günü beklenmeksizin ve müdahilin müdahale talebi hakkında bir karar verilmeksizin 11.06.2012 tarihinde yapılan duruşmada tarafların aralarında sulh olmaları sebebi ile karar verilmesine yer olmadığı biçiminde hüküm tesis edildiği anlaşılmıştır. Asli müdahale talebinin mahkemece nedenleri de gösterilerek olumlu veya olumsuz olarak karar altına alınması gerekir böyle bir karar alınmadığı için de müdahale talebinde bulunanın temyiz etme hakkı bulunduğunun kabulü gerekir.”. Yargıtay 23. HD., 20.03.2013 T., 2012/6525 E., 2013/1720 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); “Davalının, taraflar arasında yapılan ibra ve sulh sözleşmesi kapsamında ödediği 20.000,00 TL yönünden dava konusu kaldığından, bu miktar yönünden sulh görüşmeleri çerçevesinde ödeme yapan davalının, davanın başlangıcında haklı olduğunu iddia edemeyeceği kanaatiyle, konusu kalan kısım yönünden yargılama gideri ve vekâlet ücretinin davalı üzerinde bırakılması yönünde hüküm kuran ilk derece mahkemesi kararının isabetli olduğu kanaatine varılmıştır. ...Buna karşın; Davalı vekilinin cevap dilekçesinde, tutanak tanıklarının isimlerini bildirerek tanıkların dinlenmesini talep ettiği, ancak mahkemece bu talep hakkında olumlu veya olumsuz herhangi bir karar verilmediği görülmüştür. Oysaki dosya arasına sunulan patlayıcı madde sarf tutanağında ismi geçen ve davalı tarafça cevap dilekçesinde açıkça bildirilen tutanak tanığı jandarma uzman çavuş K1'in tanık olarak dinlenilmesi yönünde işlem yapılması gerekirken, bu yönde herhangi bir işlem yapılmaksızın karar verilmesi hatalıdır.”. Gaziantep BAM, 4. HD., 3.1.2020 T., 2019/1401 E., 2020/6 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

³⁴⁸Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2041-2042; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 145-146; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 484; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 341; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1083.

bir karar vermesi gerekmektedir. Davanın konusuz kaldığı durumlarda mahkeme, tarafların davanın açıldığı tarihteki haklılık durumlarını değerlendirerek yargılama giderlerini takdir eder ve paylaşır.³⁴⁹

Nitelik itibari ile ne bir ara karar ne de bir nihaî karar olmamakla birlikte, karara konu uyuşmazlık taraf iradesi yahut hayatın olağan akışının bir sonucu olarak sona erdiğinden, yargılama ile ulaşılmak istenen sonucun gerçekleşmiş olduğunu tespit ve tevsik eden davanın konusuz kalması nedeniyle esastan karar verilmesine yer olmadığı kararlarının nihaî kararlara yaklaşan bu boyutları nedeniyle nihaîlik özelliğine sahip oldukları söylenebilir.³⁵⁰ Nihaîlik özelliği bulunan davanın konusuz kalması nedeniyle esastan karar verilmesine yer olmadığı kararları kapsamında, tarafların esas talepleri hakkında karar verilmesine gerek olmasa da mahkemenin re'sen karara bağlaması gereken diğer hususlarda karar verilmesi gerekmektedir. Bu hususlarda herhangi bir karar verilmemiş olması halinde de karar boşlukları meydana gelebilir. Yargıtay'ın 14.9.2020 tarihli kararında³⁵¹;

“Mahkemece, davanın kabulüne ilişkin olarak verilen karar Dairece; ‘... çekişme konusu bağımsız bölümlerde davalı ... adına kayıtlı olan payların TMK 705. maddesine göre şufa davasının davacılarına geçtiği sabittir. O halde, mahkemece, şufa davasında verilen karar gözetilmek suretiyle bir hüküm kurulması gerekirken değinilen husus göz ardı edilerek yazılı şekilde karar verilmesi doğru değildir.’ gerekçesiyle bozulmuş, bozma ilâmına uyularak yapılan yargılama sonucunda, mahkemece konusuz kalan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına, yargılama giderlerinin davacı üzerinde bırakılmasına karar verilmiş, vekâlet ücreti yönünden ise olumlu veya olumsuz bir hüküm kurulmamıştır.”

şeklinde ifade edildiği üzere dava konusuz kalsa dahi mahkemece re'sen yargılama giderlerine hükmedilmesi gerekmektedir ve bu dava kapsamında yargılama giderlerinin bir kalemi olan vekâlet ücretine dair bir karar verilmemiş olması karar boşluğuna neden olmaktadır. Nihaî kararlara karşı hükmün tamamlanması talep edilebileceği için, davanın konusuz kalması nedeniyle esastan karar verilmesine yer olmadığı kararlarında da yargılama giderleri³⁵² gibi mahkemenin re'sen karar vermesi gereken konularda kısmen

³⁴⁹Atalı, Pekcanıtez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2042; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 484; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1084.

³⁵⁰Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 147; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1084.

³⁵¹Yargıtay 1. HD., 14.9.2020 T., 2019/1376 E., 2020/4056 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

³⁵²“...birlikte davanın konusuz kalması sebebiyle esası hakkında bir karar verilmesine gerek bulunmasa dahi davacı dava açmakta haklı ise, lehine yargılama giderlerine ve vekâlet ücretine hükmedilebileceği de açıktır (HMK m. 331/1). O halde, davanın açıldığı tarihteki tarafların haklılık durumuna göre yargılama giderleri ve vekâlet ücreti takdir ve tayini gerekirken, bu hususun nazara alınmaması doğru olmamıştır.”. Yargıtay 2. HD., 7.11.2013 T., 2013/10596 E., 2013/25774 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); “...belirtilen ziyet ve eşyalar yönünden dava konusuz kaldığından karar verilmesine yer olmadığına karar

veya tamamen karar verilmemesinin yarattığı karar boşlukları gibi bir boşluğun varlığı halinde, bu kararlar için de hükmün tamamlanması talep edilebilir.

4.5. Kısmî Hüküm

Kısmî hüküm, bölünebilen ve bağımsız olarak sınırlandırılabilen dava konusu uyuşmazlığın yalnızca bir kısmı hakkında karar verilmesidir.³⁵³ Kısmî hüküm niteliği itibari ile bir ara karar değil, nihaî karardır. Ara karar verildiğinde mahkeme uyuşmazlığı sonuca bağlamamaktadır, dosyadan elini çekmemekte, yalnızca bir ön sorunu halletmekte ve yargılamaya devam etmektedir. Ara kararlar ile sadece nihaî karara hazırlık yapılır. Uyuşmazlığın bir kısmına dair hüküm verildiğinde ise artık mahkemenin o kısma dair yargılamasını sonlandırması söz konusu olduğundan kısmî hüküm bir nihaî karardır.³⁵⁴ Ancak her ne kadar nihaî karar olsa da kısmî hüküm, sadece dava konusu uyuşmazlığın karar verilebilecek olgunluğa erişmiş olan bir kısmına yöneliktir, uyuşmazlığın tümünü kapsamamaktadır.³⁵⁵

Kısmî hükmün, nihaî hüküm olma özelliği uyuşmazlığın sadece bir kısmına yöneliktir. Kısmî hüküm verilen bölüm için yargılama sona ererken, kısmî hükmün dışında kalan bölümler için yargılama devam etmektedir. Mahkemenin verdiği her bir kısmî hükmü, başka bir kısmî hüküm takip edecektir. Mahkeme tarafından bir kısmî hüküm verilebileceği gibi birden fazla kısmî hüküm verilmesinde de bir engel bulunmamaktadır. Birden fazla kısmî hüküm verildiğinde kalan dava konusu hakkında verilen ve hukukî uyuşmazlığı nihaî olarak ilk derece mahkemesinde tamamlayan son kısmî hüküm “bitiş kararı” veya “nihaî hüküm” olarak adlandırılır.³⁵⁶

verildiği ancak, bu eşyalara yönelik talep hakkında davacı yararına vekâlet ücretine hükmedilmediği anlaşılmıştır.”; Yargıtay 21. HD., 17.9.2015 T., 2015/13889 E., 2015/16781 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

³⁵³Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1975; İ. Ercan (2021). *Uygulamacılar İçin Medenî Usûl Hukuku El Kitabı* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 857; Muşul, 1988, **a.g.k.**, s. 218; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 449; Bahadır, 2018, **a.g.k.**, s. 22; U. Bulut (2017). *Medenî Usûl Hukukunda Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)*. Ankara: Adalet Yayınevi, s. 391; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 801; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 435-436.

³⁵⁴Muşul, 1988, **a.g.k.**, s. 218; Bahadır, 2018, **a.g.k.**, s. 37; Tutumlu, 2014, **a.g.k.**, s. 18, 25-26; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 624.

³⁵⁵Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 130; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 449; Bahadır, 2018, **a.g.k.**, s. 22; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1975.

³⁵⁶Bahadır, 2018, **a.g.k.**, s. 23; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 131; Bulut, 2017, **a.g.k.**, s. 394; C. Akil (2012). Genel Hatlarıyla Alman Medenî Yargılama Hukukunda Kısmî Hüküm. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 70 (1), s. 184. <http://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9186/115105> (Erişim Tarihi: 15.04.2021); Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1975; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 625-626.

HMK’da mahkemelerce yapılan yargılamalar kapsamında kısmî hüküm verilebileceğine dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır, diğer bir ifade ile Türk hukukunda mahkemelerce yapılan yargılamalarda verilecek hükümler açısından HMK’da kısmî hüküm-tam hüküm ayrımı dikkate alınmamıştır.³⁵⁷ Ancak kısmî hüküm verilmesine dair açık bir düzenleme olmamasının yanı sıra kısmî hüküm verilmesini yasaklayan bir düzenleme de yoktur. Medenî yargılama hukuku kapsamında hüküm çeşitleri, öğretinin görüşleri ve yargılama faaliyetleri sırasında oluşturulmuştur.³⁵⁸

Kural olarak hükümler, tam hüküm olarak verilebilir. Bununla birlikte tahkime ilişkin HMK m. 436 ve Milletlerarası Tahkim Kanunu m. 14’te bulunan kısmî karar düzenlemeleri çerçevesinde kısmî hüküm verilebileceği savunulmaktadır.³⁵⁹ Tahkim yolunda, taraflarca aksi kararlaştırılmadığında hakem veya hakem heyeti kısmî kararlar da verebilir (HMK m. 436/2). Bu çerçevede hakemler istem sonucunun belli bir kısmı hakkında karar verip, bunu açıkladıktan sonra geri kalan kısım açısından yargılamaya devam edebilir.³⁶⁰

Hakem kararlarının tamamlanması noktasında nihaî hakem kararı veya kısmî hakem kararı olmasının bir önemi olmadığı³⁶¹ gibi, mahkeme kararları açısından da kısmî hükümler için de hükmün tamamlanması talep edilebilir. Kısmî hüküm de bir nihaî karar olduğundan şartların varlığı halinde hükmün tamamlanmasına konu yapılabilir. Kısmî hüküm, bölünebilen ve bağımsız uyuşmazlık kısmına dair tam bir hüküm olmalıdır; bölünen kısmın eksiksiz şekilde karara bağlanması ihmal edilirse ve karar boşluklarına neden olunursa yahut kısmî hükümde mahkeme kendiliğinden karar vermesi gerekli olan hususları ihmal ederse, kısmî hüküm hakkında hükmün tamamlanması talep edilerek ilgili eksiklikler ek karar verilerek tamamlanabilir.³⁶²

³⁵⁷Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1974; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 449; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 130; J. Landbrecht ve A. Tokeser (2016). Partial Decisions On The Substantive Matter In Dispute - In Turkish And Comparative Civil Procedure As Well As In Turkish Arbitration Law (Türk ve Karşılaştırmalı Medenî Usûl Hukuku ile Türk Tahkim Hukukunda Uyuşmazlık Konusunun Esasına İlişkin Verilen Kısmi Hükümler). *Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi*, 5 (2), s. 505-506. <https://ezproxy.etu.edu.tr:2416/Book/t2booZAPw0G2kdNPF49QxA/d0450e1a5b5446bdbaf1a56952a38685> (Erişim Tarihi: 15.04.2021); Akil, 2012, **a.g.k.**, s. 181; Bulut, 2017, **a.g.k.**, s. 405; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 626.

³⁵⁸Ercan, 2021, **a.g.k.**, s. 857; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 137; Bahadır, 2018, **a.g.k.**, s. 67; Bulut, 2017, **a.g.k.**, s. 405.

³⁵⁹Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 130; Akil, 2012, **a.g.k.**, s. 181; Bahadır, 2018, **a.g.k.**, s. 67; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1974; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 435.

³⁶⁰Ercan, 2021, **a.g.k.**, s. 858; Bulut, 2017, **a.g.k.**, s. 405; Landbrecht ve Tokeser, 2016, **a.g.k.**, s. 514; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 436.

³⁶¹Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 68.

³⁶²Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 301 Rn. 25.

Kısmî hüküm bir nihaî karar olduğundan tek başına kanun yoluna götürülebilir. Kısmî hükmün denetlenmesi için kanun yoluna başvurulduğunda mahkemenin kontrol sınırı, uyuşmazlığın bu kısmî hüküm tarafından ele alınan bölümüyle sınırlıdır. Alt derece mahkemesinde yargılamasına devam edilen kısım, diğer bir ifade ile mahkeme önünde derdest kalan kısım ilke olarak kanun yolu mahkemesinin incelemesine tâbi değildir.³⁶³ Kısmî hükümde karar eksiklikleri bulunduğu, bu durum aynı zamanda bir kanun yolu sebebi de oluşturmaktadır ve karar boşluğu bulunan bu tür kısmî hükümlere karşı kanun yolu başvurusunda bulunmak ile hükmün tamamlanması talep etmek arasında uyuşmazlık taraflarının seçim hakkı bulunduğu söylenebilir.

Kural olarak kısmî hükümde yargılama giderleri hakkında karar verilmez. Kısmî hükümde uyuşmazlık tarafların haklılık durumu tam olarak anlaşılmamış olacağından yargılama giderlerine nihaî hükümde karar verilir. Ancak kısmî hükmün verilmesi aşamasında yargılama giderlerini karşılamak zorunda olan bir taraf tespit edilmişse ve nihaî kararda bu durum değiştirilmeyecekse kısmî hükümde de yargılama giderlerine dair bir karar verilebilir.³⁶⁴ Bu nedenle kısmî hükmün yargılama giderleri noktasında bir karar boşluğu içerdiği söylenemez ve yargılama giderlerine karar verilmesi için kısmî hükmün tamamlanması talebinde de bulunulamaz. Mahkeme nihaî kararda da yargılama giderlerine dair bir karar vermemiş olursa, ancak bu durumda yargılama giderleri hakkında ek karar verilerek hükmün tamamlanması talep edilebilir. Kısmî hüküm verildiği sırada yargılama giderlerinden hangi tarafın sorumlu olduğu açık olduğunda ve nihaî karar verildiğinde bu yargılama giderlerine dair kararın değişmeyeceği durumlarda kısmî hükümde yargılama giderlerine hükmedilmemesi halinde de taraflar bu konudaki eksikliğin giderilmesi için hükmün tamamlanması talep edebilir.

4.6. Şarta Bağlı Hüküm

Hukukî işlemin etkisinin ileride gerçekleşmesi şüpheli olguya bağlandığına dair tarafların koyduğu kayıtlar ile bir hukukî işlemin sonuç doğurmasının veya sonuçlarının ortadan kalkmasının, gerçekleşmesine bağlandığı gelecekteki belirsiz olay ve olgular “şart” olarak adlandırılmaktadır.³⁶⁵ Hâkimin bir hakkın varlığını veya varlığını tanıdığı

³⁶³Akil, 2012, **a.g.k.**, s. 197; Bahadır, 2018, **a.g.k.**, s. 118, 124; Bulut, 2017, **a.g.k.**, s. 394, 460; Pekcanıtez, Atalay ve Özokes, 2021, **a.g.k.**, s. 436.

³⁶⁴Akil, 2012, **a.g.k.**, s. 198-199; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 301 Rn. 27.

³⁶⁵F. Eren (2014). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (16. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s.1161; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 113.

bir hakkın sona ermesini, gelecekte gerçekleşmesi objektif olarak şüpheli bir olayın mevcudiyetine bağlaması ile verdiği hüküm şarta bağlı hükümdür.³⁶⁶

Türk hukukunda şarta bağlı hükmü açıkça yasaklayan bir düzenleme olamamakla birlikte karar çeşitlerinden olan hükümlerin şarta bağlı olarak verilemeyeceği yahut hükmün şarta bağlanamayacağı öğretide çoğunluk görüşü olarak ifade edilmektedir.³⁶⁷ Ayrıca Yargıtay da kararlarında şarta bağlı hüküm verilemeyeceğini savunmaktadır.³⁶⁸ Azınlık görüşe göre ise belli durumlarda şarta bağlı hüküm verilebileceği³⁶⁹; Türk hukukunda şarta bağlı hüküm verilmesinin önünde bir engel olmadığı³⁷⁰; hüküm kurulurken taraflarca getirilme ve taleple bağlılık ilkeleri göz ardı edilmeden, hükmün icrasına elverişli olan, tereddüt uyandırmayan açık olan durumlarda şarta bağlı hüküm verilmesini yasak saymamak gerektiği ifade edilmektedir.³⁷¹

Alman hukukunda ise şarta bağlı hüküm kanundaki düzenlemeler çerçevesinde mümkündür. Alman Medenî Usûl Kanununa göre (dZPO § 302) göre takas iddiası halinde ve § 599'daki düzenleme kapsamında şarta bağlı hüküm verilebilir. Şarta bağlı hüküm ara karar ve kısmî karardan farklı olarak uyumsuzluğu sonuçlandıran bir nihaî karardır, ancak klasik nihaî kararlardan farklı olarak bozucu bir şart içermektedir. Şarta bağlı nihaî kararın da bir hüküm olması ve § 302 Abs. 2 ve § 599 Abs. 2'de yapılan kanuni atıflar doğrultusunda, kararı hem eksik hem de içerik açısından hatalı hale getirecek şekilde karara bağımlı bölümlerin atlanması yahut ihmal edilmesi durumunda, karara karşı kanun yolu başvurusunda bulunulabileceği gibi, bunun yanı sıra dZPO § 321'de

³⁶⁶Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 118, 120; S. Tanrıver (1998). Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu. *BATİDER*, 19 (4), s. 45. <https://jurix.com.tr/article/6061> (Erişim Tarihi: 15.04.2021); İ. E. Postacıoğlu (1941). Şarta Muallâk Hüküm. *Adalet Dergisi*, Yıl: 32, Sayı: 2. Ankara: Yeni Cezaevi Matbaası, s. 112. <https://adaletdergisi.adalet.gov.tr/arsiv/adliyeceridesi/1941/s2-1941-sene32-sayfa70-cilt1.pdf> (Erişim Tarihi: 20.04.2021); Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1029; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 801.

³⁶⁷Kuru, Cilt III, 2001, **a.g.k.**, s. 3073; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1033; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 118, 120; Tanrıver, 1998, **a.g.k.**, s. 45; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1977; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 439-440; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 806.

³⁶⁸Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1977; "...hüküm, davanın açıldığı tarihteki hal ve şartlara göre tesis edilen bir karar olup HMK'ya göre ileriye dönük olarak ve şarta bağlı biçimde karar tesis edilmesi mümkün değildir.". Yargıtay 14. HD., 18.1.2021 T., 2020/1778 E., 2021/46 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 10. HD., 31.12.2020 T., 2020/6838 E., 2020/7961 K.; Yargıtay 14. HD., 9.11.2020 T., 2016/18603 E., 2020/6972 K.; Yargıtay 21. HD., 17.2.2016 T., 2015/6978 E., 2016/2217 K.; Yargıtay 21. HD., 18.05.2015 T., 2014/15335 E., 2015/11006 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

³⁶⁹Postacıoğlu, 1941, **a.g.k.**, s. 116.

³⁷⁰Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 128.

³⁷¹Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 1979.

düzenlenen hükmün tamamlanması prosedürüne göre kararın eklenmesi de talep edilebilir.³⁷²

Alman hukukundaki gibi açık şarta bağlı hüküm düzenlemesi olmamakla birlikte, İİK m. 24/4'teki menkul malın borçlunun yedinde bulunmaması halinde ilâmda yazılı olan değerın esas alınacağı düzenlemesi, TBK m. 46/2'deki cismani zararın artması ihtimali mevcut ise hâkimin tazminata ilişkin olarak önceden vermiş olduğu kararını iki yıllık süre içinde değiştirebilme imkânının bulunduğu düzenlemesi³⁷³ ve öğretide şarta bağlı hüküm verilebileceği ifade edilen diğer düzenlemelere³⁷⁴ göre verilmiş olan şarta bağlı hükümlerde, mahkemenin dikkatsizliği sonucu unutulurak karar bağlanmayan hususların yarattığı karar boşlukları için de hükmün tamamlanması hukukî çaresine başvurulabilir ve ilgili boşluklar mahkemenin vereceği ek karar ile tamamlanabilmelidir.

4.7. Geçici Hukukî Koruma Talepleri Üzerine Verilen Kararlar

Mahkemelere bir uyuşmazlık kapsamında başvuran kişiler, yargılama sonucunda çiğnenen haklarının geri verilmesini ve lehlerine hüküm verilmesini istemektedirler. Ancak yargılama süreçlerinin, kimi durumlarda beklenenden uzun sürmesi uyuşmazlık taraflarının haklarının kaybolmasına veyahut zarar görmesinde neden olabilir ve istenilen sonucun elde edilmesi güçleşebilir. Bazı durumlarda da uyuşmazlığın karşı tarafının yargılama sistemleri aracılığıyla ulaşılması istenen sonucu ortadan kaldırmak amacıyla gerçekleştireceği eylemler ve davranışlar nedeni ile yargılamalar sonucunda istenilen sonuç hiç yahut istenilen nitelikte elde edilemeyebilir. Bu nedenlerle yargılama sonucunda talep sonucuna ulaşabilmeyi, haklarının korunmasını güvence altına almak isteyen kişilerin menfaatlerini korumak amacı ile hukuk sistemlerinde geçici hukukî tedbirler öngörülmüştür ve mevzuatımızda da kanun koyucu tarafından HMK'nın onuncu kısmında m. 389 ila 406 arasında geçici hukukî korumalara dair düzenlemelere yer verilmiştir.³⁷⁵

³⁷²Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 13; Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 877; Eichele, Hirtz, Oberheim, 2006, **a.g.k.**, s. 104, ZPO § 321 Rn. 231; Rosenberg, Schwab, Gottwald, 2010, **a.g.k.**, s. 317, ZPO § 321 Rn. 29.

³⁷³Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 119-120.

³⁷⁴Postacıoğlu, 1941, **a.g.k.**, s. 114-116.

³⁷⁵Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 166; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 581; Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2435-2436; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 201; E. Yılmaz (2001). *Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 32; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 464-465; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 722; E. Erişir (2013). *Geçici Hukukî Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 5.

Geçici hukukî korumalara dair kararların niteliği noktasında, bu kararların özellikleri dikkate alınarak oluşturulan farklı görüşler bulunmaktadır.³⁷⁶ Geçici hukukî koruma kararlarına karşı tek başına kanun yoluna gidilememesi nedeni ile birer ara karar olduklarını savunan görüşe rağmen, ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz davanın ilerlemesine basamak oluşturan ve çözülmesi gereken birer ara sorun mahiyetinde olmayıp, bu kararlar olmadan da asıl uyuşmazlık hakkında karar verilebileceği için, geçici hukukî koruma kararları tam anlamıyla birer ara karar değildir.³⁷⁷ Ayrıca teminat karşılığında (HMK m. 395) veya durum ve koşulların değişmesi sebepleriyle (HMK m. 396) geçici hukukî koruma tedbirinin mahkemece değiştirilmesi veya kaldırılması mümkün olduğu için bu kararlar, nihaî kararların karakteristik bir niteliği olan mahkemenin nihaî kararını değiştirememesi özelliğini de taşımamaktadır. Nihaîlik ile geçicilik doğası gereği bir arada bulunamadığı için geçicilik arz eden bir şey aynı zamanda nihaîlik vasfına da sahip olamaz. Bu nedenlerle geçici hukukî koruma kararları birer nihaî karar olarak da nitelendirilemez.³⁷⁸ Sonuç olarak geçici koruma kararları ne ara kararın özelliklerini ne de nihaî kararın özelliklerini tam olarak taşımamaktadır ve bunlar kendilerine özgü niteliği olan kararlardır.³⁷⁹

İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil tespiti gibi geçici hukukî koruma kararları nihaî karar değildir. Nihaî karar olmadığından kanun yoluna götürülemez³⁸⁰ ve aynı sebepten dolayı bu kararlar için kural olarak hükmün tamamlanması da talep edilemez. Geçici koruma kararlarının değiştirilmesi, kaldırılması kanunda belirtilen koşullarda mümkün kılınmıştır (HMK m. 395, 396, İİK m. 266) ve şartların varlığı halinde her zaman yeni bir koruma kararı alınabileceği, verilmiş bir kararın kapsamı genişletilip daraltılabileceği için hükmün tamamlanması kurumuna ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu nedenlerle ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil tespiti gibi geçici hukukî koruma kararları nihaîlik özelliğinden yoksun olduklarından ve eksiklikleri, verilecek yeni bir tedbir kararı yahut tedbirin kapsamını genişleten bir karar ile her zaman giderilebileceğinden bu kararlar

³⁷⁶Geçici hukukî koruma kararlarının niteliğine dair tartışmalar için bkz. Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 166 vd.

³⁷⁷Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 169; Özkes, Pekcanıtez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2485; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 214.

³⁷⁸Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 214; Erişir, 2013, **a.g.k.**, s. 159.

³⁷⁹“...ihtiyati tedbire ilişkin kararlar, nihaî karar olmadığı gibi ara kararı da olmayıp, kendine özgü niteliği olan geçici hukukî koruma kararlardır.”. Yargıtay HGK., 21.2.2014 T., 2013/1 E., 2014/1 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); Erişir, ihtiyati tedbir kararlarının geçici nihaî karar niteliğinde olduklarını savunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Erişir, 2013, **a.g.k.**, s. 166.

³⁸⁰Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 590-594.

kural olarak hükmün tamamlanmasına konu yapılamaz.³⁸¹ Geçici koruma tedbirlerine karşı hükmün tamamlanması talep edilebilmesi ancak açık bir kanunî düzenlemenin varlığında mümkün olabilir. Bu konuda Avusturya Medenî Usûl Kanunu § 430'daki düzenlemeye benzer bir hükmün mevzuata eklenmesi halinde, geçici hukukî koruma tedbirlerine dair kararlar için de uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanması talep edebilecektir.³⁸²

İhtiyati tedbir yargılamasında çeşitli giderler yapılmaktadır; maktu başvuru harcı ve ilâm harcının yanı sıra koruma tedbiri giderlerinin ödenmesi gerekmektedir. İhtiyati tedbir ve delil tespiti talepleri açılmış bir dava sırasında istenebileceği gibi, henüz bir dava açılmadan da talep edilebilir. Dava devam ederken bu geçici hukukî korumalara dair bir talepte bulunulur ve bu talep hakkında karar verilir ise ayrıca bu korumalara dair giderler hakkında da karar verilmez. Zira geçici hukukî koruma tedbirlerine ilişkin giderler HMK m. 323/1-ç'ye göre yargılama giderleri arasında sayılmıştır ve dava devamı sırasında karar verilen geçici hukukî korumaya dair giderler, nihaî kararda diğer yargılama giderleri ile birlikte hükme bağlanmalıdır.³⁸³ Bu nedenle dava sırasında talep edilen geçici hukukî koruma talebi hakkında mahkemenin vereceği kararda koruma tedbiri giderlerine dair bir karar olmaması hükmün tamamlanmasına konu yapılabilecek mahiyette bir karar boşluğu da oluşturmaz.

Buna karşılık dava açılmadan önce dava konusu hakkında ihtiyati tedbir talebinde bulunulursa, tedbir yargılaması asıl yargılamadan bağımsız olarak yapılır ve bunun sonucu olarak tedbir yargılaması sırasında meydana gelen masraflar ile tedbir giderlerine de ihtiyati tedbir kararı ile birlikte hükmedilmesi gerekmektedir.³⁸⁴ Bu durum delil tespiti için de geçerlidir. Dava açılmadan önce delil tespiti istemi halinde, delil tespiti talebinin kabulü üzerine yapılacak yargılamada da yargılama giderleri doğar ve bunlara dair sorumluluğa tespit kararı ile birlikte karar verilmelidir. Ayrıca delil tespiti talep eden avukatla temsil edilmiş ise vekâlet ücretine de karar verilmesi gerekmektedir.³⁸⁵ Dava açılmadan önce talep edilen ihtiyati tedbir ve delil tespiti istemlerine dair kararlarda, mahkemenin yargılama giderleri hakkında bir karar vermeyi unutmaması, dikkatsizlik sonucu gözden kaçırması ihtimali vardır. Sadece böyle bir durumda yargılama giderlerine

³⁸¹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 36; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 317.

³⁸²Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 317.

³⁸³Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2493.

³⁸⁴Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2493.

³⁸⁵Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2568.

dair karar eksikliğin giderilmesi için ise hükmün tamamlanması talep edilebileceği kanısındayız. Aksi takdirde ihtiyati tedbir kararının içeriği, karara bağlanan talebin kapsamı sonradan verilebilecek kararlar ile değiştirilmesi her zaman mümkün olduğundan³⁸⁶ bunlar için tamamlama talep edilmesinde hukukî yarar yoktur. Ancak ayrı bir dava konusu dahi yapılamayan yargılama giderlerine dair kararların eksikliğinin giderilmesi için kanun koyucu tarafından başka bir hukukî yol da öngörülmediği göz önüne alındığında, bu durumlarda ihtiyati tedbir veya delil tespiti kararını veren mahkemeye başvurarak yargılama giderlerine dair karar boşluğunun verilecek ek karar ile tamamlanması, hükmün tamamlanması kapsamında istenebilmelidir.

Geçici hukukî koruma tedbirlerine karşı kanun yolu başvurusu yapılması mümkün olmamakla birlikte bu kararlara karşı belli şartlarda bir hukukî çare olarak itiraz yolu öngörülmüştür (HMK m. 394, İİK m. 265). Kendisi dinlenmeden tedbire dair karar verilen taraf veya tedbir kararının uygulanması sebebiyle menfaati açıkça ihlal edilen üçüncü kişi, verilmiş olan ihtiyati tedbir kararlarına itiraz edilebilir. Dinlenilmeyen taraf ihtiyati tedbirin şartlarına, mahkemenin yetkisine ve hükmedilen teminata itiraz edebilirken, üçüncü kişi sadece tedbirin şartları ile teminata itiraz edebilir. İtiraz tedbir kararı veren mahkemeye veya davayı görmekte olan mahkemeye yapılır ve mahkeme itirazın reddi veya kabulü şeklinde bir karar verir. Mahkemenin itiraz üzerine verdiği bu karar için ise kanun yolu başvurusunda bulunulabileceği öngörülmüştür. İtiraz kararına karşı yapılan kanun yolu başvurusu öncelikle incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.³⁸⁷

Karşı taraf dinlenmeden verilmiş olan ihtiyati tedbir kararına kendisi dinlenmeyen taraf hem tedbirin şartlarına hem teminata hem de mahkemenin yetkisine aynı anda itiraz edebilir. Tarafın birden fazla sebebe dayanarak yapmış olduğu itirazı alan mahkeme, sadece yetkiye dair itiraz sebebini karara bağlayarak diğer itiraz sebepleri hakkında olumlu veya olumsuz herhangi bir karar vermemiş olabilir. Böyle bir durumunda itiraz üzerine mahkemenin verdiği kararda karar boşluklarının varlığından söz edilebilir. İtiraz üzerine verilen karara karşı kanun yolu başvurusu mümkün kılındığından, bu eksiklikler için kanun yolunda itiraz edilebileceği gibi, bu boşlukların doldurulması için hükmün tamamlanması talebinde de bulunulabileceği kanısındayız. Zira ihtiyati tedbir kararına itiraz üzerine verilen mahkeme kararı, kendisine karşı mahkemenin esas hakkındaki

³⁸⁶Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 411.

³⁸⁷Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2531-2535; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 588; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 219-220; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 410.

kararından bağımsız olarak kanun yolu başvurusu da yapılabildiğinden nitelik itibari bir nihaî karardır ve nihaî kararlara karşı şartların varlığında hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilir. İtiraz sebeplerinin bir kısmı hakkında karar verilmemesi üzerine tamamlama talep edildiğinde, mahkeme ek karar ile bu sebepler hakkında da olumlu veya olumsuz bir karar vererek karar boşluklarını kapatabilir. İhtiyati tedbir kararına itiraz üzerine verilen kararlara karşı kanun yolu açık olduğundan, mahkemenin tamamlama sonucu vereceği bu ek karara karşı da kanun yolu başvurusunda bulunulabilir. Ayrıca ihtiyati tedbir kararına itiraz üzerine verilen karara karşı kanun yolu başvurusunda bulunulması halinde, bölge adliye mahkemesince verilen kesin nitelikteki kararda da karar boşlukları bulunabilir. Bu karara karşı her ne kadar bir üst derece kanun yolu olan temyiz kanun yolu kapalı olsa da hükmün tamamlanması talebi kararın kesinleşmiş olup olmasından bağımsız olarak başvurulabilen bir hukukî çare olduğundan bu karar için de hükmün tamamlanması talep edilebilir. Bu açıklamalar ihtiyati haciz kararına itiraz üzerine verilecek kararlar için de geçerlidir.

4.8. Çekişmesiz Yargı Kararları

Çekişmesiz yargı farklı özellikleri de olmakla birlikte çekişmeli yargılama gibi bir yargılama faaliyetidir, bir yargı çeşididir. Mevzuatımızda mehzaz hukuk sistemleri³⁸⁸ olan Almanya ve Avusturya hukuklarında olduğu gibi çekişmesiz yargı işlerine özel ayrı bir kanun bulunmamaktadır, ancak İsviçre hukukundakine benzer şekilde Hukuk Muhakemeleri Kanunu içinde dokuzuncu kısımda çekişmesiz yargıya ilişkin hükümler düzenlenmiştir.³⁸⁹ Bir işin çekişmesiz yargı işi sayılması için ilgililer arasında uyuşmazlığın bulunmaması, başka bir kişiye karşı ileri sürülebilecek sübjektif bir hakkın

³⁸⁸Ayrıntılı bilgi için bkz. M. K. Yıldırım (2005). *Alman Hukukunda Çekişmesiz Yargı. Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV*. Ankara: TBB Yayınları, s. 18-48; M. Atalı (2005). *Avusturya Hukukunda Çekişmesiz Yargı. Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV*. Ankara: TBB Yayınları, s. 49-105; H. Y. Alangoya (2005). *İsviçre Hukukunda Çekişmesiz Yargıya İlişkin Düşünceler. Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV*. Ankara: TBB Yayınları, s. 110-127. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/mu-2005-327.pdf> (Erişim Tarihi: 28.04.2021).

³⁸⁹B. Kuru (1961). *Nizasız Kaza*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 231-234; A. C. Budak (2004). Prof. Dr. Baki Kuru'nun Nizasız Kaza İsimli Eserinden Beri Çekişmesiz Yargı Alanında Meydana Gelen Değişiklikler. *75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı*. Ankara: TBB Yayınları, s. 275-280 vd. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/75-2004-275.pdf> (Erişim Tarihi: 30.04.2021); A. C. Budak (2005). *Türk Hukukunda Çekişmesiz Yargı. Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV*. Ankara: TBB Yayınları, s. 128-129, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/mu-2005-327.pdf> (Erişim Tarihi: 28.04.2021); Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, *a.g.k.*, s. 750; Boran Güneysu, 2014, *a.g.k.*, s. 172.

olmaması, hâkimin kendiliğinden harekete geçtiği bir halin varlığı ve inşai önleyici etki ölçütlerinden biri veya birkaçının varlığının gerektiği kabul edilmektedir.³⁹⁰

Çekişmesiz yargılamalar sonucunda verilen kararlar devletin yargısal faaliyetinin bir sonucu niteliğinde olan, idari işlem karakteri bulunan kararlar olmakla birlikte niteliklerine uygun düştüğü ölçüde bu kararlar için basit yargılama usûlü hükümleri uygulanır (HMK m. 385/1). Ayrıca çekişmesiz yargıda verilen karar, bir çekişmeli yargı davasındaki gibi maddî hukuk uyuşmazlığının çözülmesi mahiyetinde olmadığından “esasa ilişkin nihaî karar” olarak ifade edilen hüküm ile aynı nitelikte değildir. Bu nedenle de çekişmesiz yargıda “hüküm” kavramı yerine “karar” ifadesi kullanılmasının daha doğru olduğu ifade edilmektedir.³⁹¹ Çekişmesiz yargı kararları her ne kadar bir hüküm olmasa da basit yargılama usûlü hakkında hüküm bulunmayan hâllerde yazılı yargılama usûlüne ilişkin genel hükümler uygulanacağından, nihaî kararlar için geçerli olan başvuru yolları çekişmesiz yargı kararları için de uygulama alanı bulur (HMK m. 322)³⁹² ve çekişmesiz yargı kararlarına karşı da hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilir.³⁹³

Çekişmesiz yargıda verilen kararlarda da yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarla karşılaşılabilir. Yargıtay’ın 18.01.2001 tarihli kararına göre;

“Davacı, 4.2.2000 tarihli Ticaret Mahkemesi Başkanı’nın havalesini taşıyan dilekçesinde işyerinde çıkan yangın sonucunda, bazı belgelerin yandığının belirterek TTK 68. maddesi uyarınca zayi belgesi verilmesi istemi ile birlikte olayın tespitini istemiştir. Mahkemece tespit yapılmasına rağmen davacının TTK 68. maddesi uyarınca talep ettiği belgenin verilmesi konusunda olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiştir.”³⁹⁴

Görüldüğü üzere bir çekişmesiz yargı işi olan zayi belgesi verilmesi istemli davada, belge istem nedeni tespit edilmesine rağmen zayi belgesinin verilmesi konusunda herhangi bir karar verilmeyerek karar boşluğunun oluşmasına neden olunmuştur. Karar boşluğu ile

³⁹⁰Kuru, 1961, **a.g.k.**, s. 39; B. Kuru (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü* (6. Baskı). Cilt I. İstanbul: Demir Yayıncılık, s. 26-29; Budak, 2005, **a.g.k.**, s. 128-129; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 750; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 172; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2107-2109; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 26 vd.; A. Aras (2017). *Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usûlü*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 27 vd.; S. Tanrıver (2010). *Türk Hukuku Bağlamında Çekişmesiz Yargı ve Noterlik. Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, s. 2016.

³⁹¹Kuru, 1961, **a.g.k.**, s. 177-198; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 173; Budak, 2005, **a.g.k.**, s. 174; Aras, 2017, **a.g.k.**, s. 179-180; Budak ve Karaaslan, 2021, **a.g.k.**, 386; Tanrıver, 2010, **a.g.k.**, s. 2016.

³⁹²Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 752; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2136; Aras, 2017, **a.g.k.**, s. 95.

³⁹³Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 36.; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 317; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 648-649.

³⁹⁴Yargıtay 11. HD., 18.01.2001 T., 2000/9427 E., 2001/209 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

karşılaşılan bu ve benzeri çekişmesiz yargı kararları³⁹⁵ için de taraflar hükmün tamamlanması talep edebilir.

İstanbul Anadolu 4. Asliye Ticaret Mahkemesi de 29.04.2021 tarihli kararında³⁹⁶;

“Mahkememizde görülmekte olan Kıymetli Evrak İptali (Hisse Senedi İptali) davasının yapılan açık yargılaması sonunda,... Somut olayda da mahkememizce dava dilekçesinin sunumu sonrası tahkikat icra edilen ...muvakkat hisse senedi hakkında sehven hüküm kurulmadığı gerekçeli kararın yazımı aşamasında anlaşılacak hüküm fıkrasındaki mevcut eksikliğin HMK 305/a gereğince tamamlanmasına karar verilerek hüküm tesis edilmiştir.”

şeklinde hüküm vermiştir. Bu kapsamda kıymetli evrak iptali (HMK m. 382/2-e-6) gibi çekişmesiz yargı kararlarına dair karar boşluklarının da hükmün tamamlanması başvurusuna konu yapılarak verilecek ek karar ile tamamlanabileceğinin uygulamada kabul edildiği söylenebilir.

Çekişmesiz yargı kararları bir kanun yolunun olmaması veya karara karşı öngörülen tüm başvuru yollarının tüketilmesi sonucu şekli anlamda kesinleşebilmektedir. Ancak aksine bir düzenleme olmadıkça çekişmesiz yargılama işleri sonucu verilen kararlar maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmemektedir (HMK m. 388). Bunun bir sonucu olarak çekişmesiz yargılama sonucu verilen ve kanun yolu başvurusundan bulunularak yahut bulunulmadan şekli anlamda kesinleşen bir karara rağmen, ilgililer kararın değiştirilmesini isteyebileceği gibi aynı konuda yeni bir talepte de bulunabilir. Kararın haksız içeriği ya da koşulların değişmesi nedenleri ile değiştirilmesi istemleri veya yeniden yapılan talep, çekişmeli yargı kararlarının aksine kesin hüküm varlığı ileri sürülerek reddedilemez.³⁹⁷ Taraf talebinin reddedilmeyerek çekişmesiz yargı kararının

³⁹⁵“...mahkemenin 15.10.2015 tarih 2015/954 Esas, 2015/1636 Karar sayılı ilamı ile davacı ... tarafından açılan küçük ...'a vasi tayin edilmesi istemine ilişkin olarak görülen davanın mahkemenin 2015/826 Esas sayılı dosyası ile irtibatlı olduğundan birleştirilmesine, yargılamanın temyize konu 2015/826 Esas sayılı dosya üzerinden yürütülmesine karar verildiği halde mahkemece birleşen dava yönünden olumlu veya olumsuz bir karar verilmesi gerektiğinin düşünülmemesi, doğru görülmüştür.”. Yargıtay 8. HD., 16.1.2018 T., 2017/7242 E., 2018/471 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 30.09.2021); “Dava, tapu kayıtlarında yazılan kimlik bilgilerinin düzeltilmesi isteğine ilişkindir. Davacı, 1202 ada 1 ve 4 nolu parsellerin miras bırakanı O. kızı A. 'ya ait olup, tapu kaydında A.Ü. yazıldığını ileri sürerek, tapu kaydının nüfus ve veraset ilamına uygun O. kızı A. olarak düzeltilmesi isteği ile eldeki davayı açmıştır. ...davacının, miras bırakan A. 'nın soyadının kaldırılmasını istediği, bu istek yönünden olumlu veya olumsuz bir karar verilmediği, oysa çoğun içinde az da vardır ilkesinden hareketle miras bırakan ile tapu malikinin aynı kişi olup olmadığının tespiti yönünde hüküm kurulması gerektiğinin göz ardı edilmiş olması isabetsizdir.” Yargıtay 1. HD., 18.07.2013 T., 2013/5892 E., 2013/9687 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 30.09.2021).

³⁹⁶İstanbul Anadolu 4. Asliye Ticaret Mahkemesi, 29.04.2021 T., 2020/489 E., 2021/342 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 17.10.2021).

³⁹⁷Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 174-175; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 753; Atalı, Pekcanıtez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2145; Aras, 2017, **a.g.k.**, s. 181-185; Tanrıver, 2010, **a.g.k.**, s. 2016.

değiştirilebilmesi veya çekişmesiz yargı işi hakkında yeni bir karar verilmesi ise karardaki eksikliklerin hükmün tamamlanması hukukî çaresine başvurularak giderilmesinin istenmesi önünde engel oluşturmamaktadır. Zira çekişmesiz yargı kararının haksız, hukuka ve gerçeğe aykırı içeriği nedeniyle yahut değişen koşulların gerektirmesi üzerine değiştirilmesi veya yeni bir karar verilmesi talepleri ile çekişmesiz yargı kararında ilgililerin talepleri veya mahkemenin re'sen karar vermesi gerekli hususlar hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyerek yaratılan karar boşluklarının hükmün tamamlanması yoluyla giderilmesi taleplerindeki hukukî yararlar hizmet ettikleri amaçlar noktasında birbirlerinden farklıdır ve yarışan veyahut birbiri ile çelişen bir konumda değildir. Hükmün tamamlanması ile çekişmesiz yargı kararındaki hatalı, haksız ve gerçeğe aykırı hususlar düzeltilemez; bu kurum ile amaçlanan karar boşluklarının giderilerek taraf haklarının tam olarak korunması ve eksiksiz bir karara ulaşılmasını sağlayarak adil yargılanma hakkına hizmet edilmesidir. Diğer bir anlatım ile hükmün tamamlanmasının amacı mahkemenin vermiş olduğu kararda dikkatsizlik veya unutkanlık gibi nedenlerle ihmal edilen hususlarda ek karar yoluyla bir karar verilmesini sağlamaktır; mahkemenin nihaî kararını değiştirmek, genişletmek veya sınırlandırmak amaçlanmamaktadır. Bu nedenle de çekişmesiz yargı kararlarının değiştirilebilirliği ile hükmün tamamlanmasına konu yapılabilirliği çelişmemektedir.

Ayrıca bir kararın değiştirilmesi hukukî istikrar ve güveni sarsabileceği için çekişmesiz yargı işlerinde verilen ve şekli anlamda kesinleşen kararların değiştirilmesinin, ancak kararı değiştirmeyi gerektiren yeni vakıa ve deliller sunulması ve kararın değiştirilmesinde talep sahibi ilgilinin güncel bir hukukî yararının bulunduğu ortaya konulması halinde mümkün olacağı göz önüne alındığında, çekişmesiz yargı kararını veren mahkemeye kararını değiştirmesi için talepte bulunmak yerine, kararın tebliğinden itibaren kanunda öngörülen bir aylık sürede hükmün tamamlanmasını talep etmekte da ilgililerin hukukî yararı bulunmaktadır.³⁹⁸ İlgilinin, çekişmesiz yargı kararının değiştirilmesi hususundaki hukukî yararını tam olarak ortaya koyamaması ihtimali düşünüldüğünde, karardaki eksikliğin tamamlama konusu yapılarak ek karar verilerek giderilmesi ilgilinin menfaatine olacaktır.

Çekişmesiz yargı kararlarına karşı kanun koyucu, kanun yolu başvurusunda bulunulabileceğini ve bazı çekişmesiz yargı işleri için ise karar mahkemesinde veya

³⁹⁸Atalı, Pekcanıtez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2146; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 753; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 36.

asliye hukuk mahkemesinde itiraz³⁹⁹ edilebileceğini düzenlemiştir. HMK m. 387'ye göre çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlara karşı hukukî yararı bulunan ilgililerin özel kanunî düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla istinaf yoluna başvurabilir.⁴⁰⁰ Çekişmesiz yargı kararlarına karşı kanun yolu açık olduğu için, bu kararlarda ilgililerin taleplerinin karara bağlanmaması hususu veya diğer karar eksiklikleri hakkında istinaf kanun yolu başvurusunda bulunulabilir. Ancak hükmün tamamlanması düzenlemesi getirilmesi sonrası, mevcut yargılama sisteminde ilgili eksiklerin neden olduğu karar boşlukları hükmün tamamlanması yolu ile daha hızlı bir şekilde doldurulabilecek iken sadece bu eksiklerin giderilmesi amacı ile bir çekişmesiz yargı kararının istinaf kanun yoluna konu yapılması yargılama sürecini gereksiz uzatacaktır ve hak arama hürriyetini sınırlandıracak mahiyettedir.⁴⁰¹ Çekişmesiz yargılamadaki ilgililerin çekişmesiz yargı işine dair karardaki taleplere veya re'sen karar verilmesi gereken diğer hususlara dair kısmen veya tamamen ihmal edilerek meydana getirilen eksikliklerin tamamlanması amacıyla istinaf kanun yolu ile hükmün tamamlanması yoluna başvuru noktasında bir seçim hakları olmakla birlikte, usûl ekonomisine daha uygun ve daha erken şekilde yargılamayı sonuçlandırarak karar alma imkânı varken çekişmesiz yargı kararının tamamlanması için istinaf kanun yoluna başvurmanın makul bir tercih olmayacağı aşikârdır.

4.9. Üst Mahkeme Kararları

Yargılamaya son vererek hâkimin davadan elini çekmesi sonucunu doğuran nihaî kararlar ilk derece mahkemelerinin yanı sıra üst derece mahkemelerince de verilebilir ve üst derece mahkemelerince verilen nihaî kararlar için de şartların varlığında hükmün tamamlanması talep edilebilir.⁴⁰²

Bölge adliye mahkemeleri hem ilk derece mahkemesi sıfatıyla hem de kanun yolu mahkemesi sıfatıyla istinaf incelemesi sonucunda kararlar vermektedir. İlk derece mahkemesince gerçeğe aykırı bilirkişi raporunun hükme esas alındığı hâllerde, bu mahkemenin yargı çevresi içinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi hukuk dairesinde

³⁹⁹İİK m. 288 (konkordato mühleti kararına itiraz), TMK m. 27 (adın değiştirilmesi kararına itiraz), m. 294 (sonradan evlenme yoluyla soybağı kurulmasına itiraz), m. 422 (vasi tayinine itiraz), m. 461 (vesayet makamı kararına itiraz)'deki düzenlemeler itiraz imkânına örnek gösterilebilir.

⁴⁰⁰Kuru, 1961, **a.g.k.**, s. 211-212; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 176; Budak, 2005, **a.g.k.**, s. 178-186; Atalı, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2141-2143; Akkaya, 2009, **a.g.k.**, s. 127; Aras, 2017, **a.g.k.**, s. 232.

⁴⁰¹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 36.

⁴⁰²Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1321-1322, ZPO § 423 Rn. 6; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 318.

devlet aleyhine açılacak olan tazminat davasında olduğu gibi bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakacağı davalarda vereceği hüküm, ilk derece mahkemelerince verilecek kararlara benzer olduğu için aynı yargılama usûlü kullanılır ve kanunda öngörülen ilk derece mahkemeleri nihaî kararlarının içeriğine ve bu kararlara karşı başvuru yollarına dair düzenlemeler bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlar için de uygulama alanı bulur.⁴⁰³ Bu doğrultuda ilk derece mahkemesince verilen eksik nihaî kararlara karşı hükmün tamamlanması talep edilebileceği gibi, bölge adliye mahkemesinin ilk derece sıfatıyla verdiği nihaî kararlarda da bir karar boşluğu olduğu takdirde hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilir.⁴⁰⁴

Bölge adliye mahkemesinin kanun yolu mahkemesi sıfatıyla istinaf incelemesi sonucu verdiği kararlarında da taraf taleplerinin yahut re'sen karar verilmesi gereken konuların kısmen veya tamamen karara bağlanmaması sonucu karar boşlukları ile karşılaşılabilir.⁴⁰⁵ Bu kararlar da birer nihaî karar oldukları için koşulların varlığında ve süresi içinde kararı veren bölge adliye mahkemesine yöneltilen bir talep ile hükmün tamamlanması kapsamında ilgili eksiklikleri tamamlayıcı ek karar verilebilir. Ayrıca bölge adliye mahkemesinin istinaf incelemesi sonucunda verdiği kararlar açısından HMK

⁴⁰³O. Atalay (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt II, § 15. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 1947-1948.

⁴⁰⁴Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 37.

⁴⁰⁵“Bölge Adliye Mahkemesince, davacılar vekilinin istinaf istemine dair olumlu veya olumsuz bir karar verilmediğinden, talep hakkında bir karar verilmek üzere dosyanın Bölge Adliye Mahkemesine iadesine karar vermek gerekmiştir.”; Yargıtay 2. HD., 15.4.2019 T., 2018/6264 E., 2019/4665 K.: “İlk derece mahkemesince tarafların davalarının kabulü ile tarafların boşanmalarına ve boşanmanın ferilerine karar verilmiş, bu karara karşı davacı-davalı erkek tarafından kusur belirlemesi ve boşanmanın ferilerine yönelik olarak, davalı-davacı kadın tarafından ise tazminatlar ve nafakaların miktarı yönünden istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine görevli Bursa Bölge Adliye Mahkemesince, davalı-davacı kadının yoksulluk nafakası ve iştirak nafakasına yönelik istinaf isteğinin esastan reddine, tazminatlara yönelik istinaf isteğinin ise kabulü ile ilk derece mahkemesinin hükmünün tazminatlar yönünden kaldırılmasına, kadın yararına 10.000,00 TL maddi ve 10.000,00 TL manevi tazminata karar verilmiş, davacı-davalı erkeğin istinaf talepleri hakkında ise her hangi bir karar verilmemiş, bölge adliye mahkemesi hükmü taraflarca temyiz edilmiştir. Davacı-davalı erkeğin 22.01.2018 tarihli dilekçesinde ileri sürdüğü istinaf taleplerinin bölge adliye mahkemesi kararında yer almaması (HMK m.359/1-d) ve bunun sonucu olarak istinaf talepleri bakımından olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi usûl ve kanuna aykırı olup, bölge adliye mahkemesi hükmünün münhasıran bu sebeple bozulması gerekmiştir.”. Yargıtay 8. HD., 13.1.2020 T., 2019/5937 E., 2020/19 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); “...ilk derece mahkemesince davacının fazla çalışma ücreti talebinin reddine karar verilmiş olup; davacı vekili tarafından yapılan istinaf başvurusu üzerine, ... Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesinin 2017/89 esas ve 2017/930 karar sayılı ilâmı ile davacının istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının ortadan kaldırılarak davanın kabulüne karar verildiği halde, dava konusu fazla çalışma ücreti alacağı hakkında olumlu veya olumsuz hüküm kurulmadığı anlaşılmaktadır. 6100 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'nun 297. maddesinin 2. fıkrası uyarınca dava konusu fazla çalışma ücreti talebi bakımından bir karar verilmesi gerekmektedir.”. Yargıtay 22. HD., 8.7.2020 T., 2017/40271 E., 2020/9002 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 12. HD., 23.9.2020 T., 2020/228 E., 2020/7486 K.; Yargıtay 12. HD., 18.1.2021 T., 2021/146 E., 2021/403 K.; Yargıtay 12. HD., 16.12.2020 T., 2020/3860 E., 2020/10862 K.; Yargıtay 12. HD., 6.5.2020 T., 2020/327 E., 2020/3061 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

m. 360'ta yapılan atıf sebebiyle ilk derece mahkemesindeki karar aşamasına dair düzenlemeler ve ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usûlü aksine bir hüküm bulunmadıkça bölge adliye mahkemesinde de uygulanacağından⁴⁰⁶, bölge adliye mahkemelerin istinaf kanun yolu incelemesi sonucu verdiği kararlar için de hükmün tamamlanması talep edilebilir.

İlk derece ve bölge adliye mahkemesi hâkimlerinin fiil ve kararlarından dolayı, Yargıtay ilgili hukuk dairesinde; Yargıtay Başkan ve üyeleri ile kanunen onlarla aynı konumda olanların fiil ve kararlarından dolayı Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesinde; bu dairenin Başkan ve üyelerinin fiil ve kararlarından dolayı ise Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesinde devlet aleyhine açılan tazminat davası gibi Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakacağı davalarda⁴⁰⁷ verilecek nihaî kararlar için de hükmün tamamlanması talep edilebilir.⁴⁰⁸

Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu vereceği nihaî kararlarda da taraf talepleri ya da mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken konularda kısmen veya tamamen karar verilmemesinden kaynaklı karar boşlukları⁴⁰⁹ bulunabilir. Hükmün tamamlanması kurumu ilk derece veya üst derece mahkemesi kararları arasında ayırım yapacak şekilde düzenlenmediğinden Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu vereceği nihaî kararlar için de tamamlama talep edilebilir. Temyiz incelemesi sonucu verilen kararlara karşı tamamlama talep edilemeyeceği düşüncesi kabul edildiği takdirde, Yargıtay kararlarına karşı bir kanun yolu öngörülmediği için bu karar boşlukları yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil etmedikçe tekrardan inceleme konusu yapılarak doldurulamayacaktır ve bu durum hak arama hürriyetini sınırlandıracığından uyuşmazlık taraflarının adil yargılanma hakkını da ihlal edecektir.

Anayasa Mahkemesi de bireysel başvuru üzerine verdiği 7.11.2019 tarihli kararında⁴¹⁰, karar boşluklarının Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil

⁴⁰⁶Özekes, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2264; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 622; Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 73.

⁴⁰⁷Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 130 vd.; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 289 vd.; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 644; M. Akkan (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt I, § 4. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 355 vd.

⁴⁰⁸Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 37.

⁴⁰⁹"Dairemizin 08.09.2014 gün ve 7101 E., 5388 K. sayılı ilâmı ile davacı...vekilinin temyiz talebinin feragat nedeniyle reddine, müdahil ... vekilinin temyiz talebinin ise davacı vekilinin temyiz isteminin feragat nedeniyle reddedilmesi üzerine katılma yolu ile mümkün olamayacağından reddine karar verilmiş, diğer müdahil... vekilinin temyiz talebi hakkında ise olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiştir.". Yargıtay 23. HD., 2.4.2015 T., 2014/10119 E., 2015/2205 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

⁴¹⁰Mahmut Çelebi, B. No: 2016/7824, 7/11/2019, § 27-32, Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, (Erişim Tarihi: 30.04.2021).

yargılanma hakkı kapsamında karar hakkının ihlali mahiyetinde olduğuna karar vermiştir. 7.11.2019 tarihli bireysel başvuru kararına konu yapılan somut olayda ilk derece mahkemesinin kararında başvurucunun açtığı dava kabul edilmiş ise de başvuru, lehine vekâlet ücreti hususunda olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir. Başvurucu lehine vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle olağan kanun yolu olarak temyiz isteminde bulunmuş, Yargıtay dairesi ise kararında sadece davalı idarenin temyiz itirazlarını değerlendirmek suretiyle ilk derece mahkemesince verilen hükmün onanmasına karar vermiştir. Ancak başvurucunun temyiz aşamasında dile getirdiği lehe vekâlet ücretine hükmedilmesi yönündeki talebini temyiz incelemesi kapsamında değerlendirme yapılmak suretiyle olumlu ya da olumsuz herhangi bir karar verilmemiş ve bu talep bir sonuca bağlanmamıştır. Bu açıdan Anayasa Mahkemesince, başvurucunun temyiz konusu ettiği uyuşmazlığın belirtilen kısmı yönünden karar hakkından yoksun bırakıldığı sonucuna ulaşılmış ve yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın daireye gönderilmesine karar verilmiştir. Vekâlet ücretine karar verilmemesi yarattığı karar boşluğu için temyiz kanun yoluna gidilmesine rağmen, temyiz incelemesi sonucunda da bu talep hakkında bir karar verilmeyerek Yargıtay kararında da tekrardan bir karar boşluğu yaratılmıştır. Bu karar boşluğunun giderilmesi amacıyla bireysel başvuru kararı sonucu yeniden yargılama yapılarak bir karar elde edilmeye çalışılmaktansa, Yargıtay'ın kararı vermiş olan ilgili dairesine yapılacak bir hükmün tamamlaması başvurusu ile karar eksikliği usûl ekonomisine hizmet edecek şekilde daha kısa sürede çözülebilir. Bu nedenle Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği kararlardaki karar boşlukları için de hükmün tamamlanması talep edilmesinde tarafların hukukî yararı bulunmaktadır. Yargıtay kararları için hükmün tamamlanması talebinde bulunulamayacağını söylemek taraf menfaatlerine, adil yargılanma hakkına ve usûl ekonomisi ilkesine aykırı olacaktır.

Ayrıca Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği kararların tanzih ve tashihi istenebilmesi noktasında kanun koyucu tarafından düzenlenmiş açık bir kanun hükmü olmamakla birlikte öğretide ve uygulamada, bu kararlara karşı da şartların varlığı halinde hükmün tanzih ve hükmün tashihi talebinde bulunulabileceği kabul edilmektedir.⁴¹¹ Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği kararlar tanzih ve tashihe konu

⁴¹¹ Atalı, Pekcanıtez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2003; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 722; T. Akkaya (2015). Hükmün Tashihi Yoluyla Onama veya Bozma Kararının Kaldırılması ve Değiştirilmesi. *Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi (MİHDER)*, 2015/3, 11 (32), s. 92-112. <https://ezproxy.etu.edu.tr:2416/Book/t2booZAPw0G2kdNPF49QxA/f8f7934788fe4f6c881626e2900410c6> (Erişim Tarihi: 15.04.2021); Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1039; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 267; bkz. Yargıtay HGK., 07.06.1944 T., 1942/40 E., 1944/22 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

yapılabildikleri gibi karar boşluklarının varlığında, kanunda öngörülen bir aylık süre içinde Yargıtay'ın ilgili hukuk dairesine yöneltilen talep üzerine verilmiş olan onama, bozma ve düzelterek onama kararları hakkında da hükmün tamamlanması hukukî çaresi işletilebilir ve eksikler hakkında ek karar elde edilebilir. Ayrıca Yargıtay'ın hukuk dairelerince yapılan temyiz incelemesi sonucu verilen kararları yanı sıra Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Büyük Genel Kurul ve Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nca verilen kararları için de tavzih ve tashih talebinde bulunulabileceği⁴¹² gibi hükmün tamamlanması talebinde de bulunulabilir. Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği kararlarda dikkatsizlik veya unutkanlık nedenleri ile ihmal edilen hususların hükmün tamamlanmasına konu yapılarak tamamlanması usûl ekonomisine de uygun olacaktır.⁴¹³

4.10. Tamamlayıcı Ek Kararlar

Taraflarca yapılan hükmün tamamlanması başvurusunun kabul edilmesi halinde, kararı veren mahkeme tarafından tespit edilen eksikliği gidermek adına ek karar verilir. Ek karar, mahkemece verilen diğer kararlarla aynı usûl kurallarına tâbi olan bağımsız bir karar niteliğindedir.⁴¹⁴

Hükmün tamamlanması prosedürü çerçevesinde verilen ek karar niteliği itibari ile verildiği hususta bir nihaî karardır. HMK kapsamında hükme ilişkin düzenlemeler niteliğine aykırı düşmedikçe hükmün tamamlanması amacı ile verilen ek kararın icra edilebilirliği, kararın içeriği ve karara karşı gidilebilecek hukukî çareler ile kanun yolları açısından da uygulanmalıdır.⁴¹⁵ Ek kararda da taraf taleplerinin karara bağlanmaması veya mahkemenin re'sen karar vermesinin gerekli olduğu yargılama giderleri gibi hususlarda karar verilmesinin unutulması ihtimali mevcuttur. Ek karar bir nihaî karar olduğundan bu kararda bulunan karar boşlukları için de hükmün tamamlanması talep edilebilir. Hükmün tamamlanmasına başvuru konusunda kanun koyucu bir sayı sınırlaması getirmemiştir ve ek kararı tamamlamak üzere verilen tamamlayıcı ek kararda da karar boşluğunun bulunması halinde, nihaî karar niteliğinde olan bu karar için de hükmün tamamlanması istenebilir.

⁴¹²İBK'nın başka bir İBK ile tavzihine örnek için bkz. Yargıtay HGK., 21.03.1960 T., 1958/19 E., 1960/6 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

⁴¹³Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 37-38.

⁴¹⁴Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 2a.

⁴¹⁵Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 2a.

5. Hükümün Tamamlanması Sebepleri

Taraflarca ileri sürülen bir iddianın, diğer bir ifade ile aktif hukuksal koruma talebinin, esası veya ikincil bir noktasının kısmen ya da tamamen karara bağlanmaması yahut yargılama giderlerine dair karar gibi mahkemenin kendiliğinden hüküm vermesi gerekli olmasına rağmen ilgili hususun kararda tamamen veya kısmen ihmal edilerek hükme geçirilmemesi durumunda HMK m. 305/A'ya göre ek karar verilebilir.

Mahkemenin uyuşmazlık taraflarının taleplerinin tamamı hakkında karar verdiğinden söz edebilmek için, yargılama sırasında usûlüne uygun olarak ileri sürülmüş tarafların talep ve iddialarından her birinin hükme bağlanıp bağlanmadığına ayrı ayrı bakılması gerekmektedir.⁴¹⁶ Taleplerin tümü hakkında karar verildiği durumlarda artık hükmün tamamlanması gündeme gelmez. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 18.03.2021 tarihli kararında⁴¹⁷ da;

“Davacı vekili istinafa başvurmadan önce HMK 305/A maddesi ile hükmün tamamlanması talebinde bulunmuş, bu talebi mahkemece ek kararla reddedilmiştir. İlk derece mahkemesince davanın konusuz kaldığından bahisle karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. HMK 305/A maddesinde "taraflardan her biri, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir." hükmü düzenlenmiş olup taraflarca talep edilen ve kendiliğinden hükme yazılması gereken tüm hususlarda mahkemece karar verildiğinden HMK'nın 305/A maddesinin uygulanmasına imkan bulunmadığından davacının mahkemece verilen ek karara karşı istinaf sebepleri yerinde değildir. Ek karar usûl ve yasaya uygun olduğundan buna ilişkin davacı istinaf başvurusunun esastan reddi gerekmektedir.”

şeklinde taraf talepleri ve re'sen karar verilmesi gereken tüm hususlarda ilk derece mahkemesince karar verildiğinden bahisle ek karar verilmesine gerek olmağı ve bu açıdan ilk derece mahkemesinin tamamlama istemenin reddi şeklindeki kararının yerinde olduğu ifade edilmiştir.

Yargılama kapsamındaki bir talep, kabul edilmemiş yahut ilgili talep mahkeme tarafından reddedilmiş ise hükmün tamamlanması yoluna başvurmak mümkün değildir. Hükümün tamamlanması başvurusunun kabul edilebilmesi için hatalı bir karar değil, dikkatsizlik sonucu karara bağlanması gereken bir talebe dair karar verilmeden hüküm

⁴¹⁶Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 274.

⁴¹⁷İstanbul BAM, 13. HD., 18.03.2021 T., 2021/378 E, 2021/352 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 13.06.2021).

kurulmuş olmalıdır. Eksik olarak verilmiş karar için tamamlama başvurusu yapılmaması, karara karşı kanun yolunun mümkün olmaması yahut başvuru süresinin kaçırılması sonucu kararın kesinleşmesi halinde, hak kaybına uğramamak için ilgili talebin yeni bir dava konusu yapılması gerekir.⁴¹⁸

5.1. Yargılamada İleri Sürülmesine Rağmen Hakkında Tamamen veya Kısmen Karar Verilmeyen Hususların Bulunması

Yargılama sürecinde taraflardan her birinin ileri sürdüğü ve kanundaki usûllere uygun şekilde mahkemeye sunulan iddiaların, diğer bir deyişle açılan davada taraflarca verilen dava ve cevap dilekçeleri içeriğindeki taleplerin karara bağlanması gerekmesine rağmen, tamamen veya kısmen istem dışı olarak ihmal edilerek mahkeme hükmüne dahil edilmemiş olmaları mümkündür. Ancak bu ihmalin giderilmesi için hükmün tamamlanması şeklinde bir ek karar, hükümde taleplere dair bir kararın olmamasının yanı sıra yargılama kapsamındaki bu taleplerin mahkemece kabul edildiğine veya reddedildiğine dair herhangi bir ibarenin de bulunmaması durumunda düşünülebilir. Öyle ki eksik karar ek karar ile tamamlanmadıysa yürürlükteki hükümlere göre taraflar yeni bir dava açmak zorunda kalacaktır.⁴¹⁹

Kanunda hükmün tamamlanması düzenlemesi kapsamında ek karar verilebilecek durumlar olarak, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlar belirtilmiş, ancak bu hususlarda karar verilmemesinin sebebine dair herhangi bir ibare ve açıklamaya yer verilmemiştir. Taleplerin hükümde yer almaması veya re'sen karar verilmesi gereken bir hususta karar verilmemiş olmasının sebebi olarak, genellikle mahkemelerin iş yoğunluğunun fazla oluşu, bakılmakta olan davaların kapsamlı olmaları, sinirlilik benzeri bir psikolojik durum etkisinde bulunma ve dikkatsizlik gibi nedenlerle ihmal edilmesi veya unutulması gösterilmektedir.⁴²⁰

Her şeyden önce, hükmün tamamlanması yoluna gidilebilmesi için kararın ihmali, mahkeme tarafından sehven, yanlışlıkla, istemeyerek yapılan bir hataya dayanmalıdır. İhtilaf konusu olan bir iddia veya bir taraf talebi, mahkeme tarafından bilerek ve kasıtlı olarak karara bağlanmamışsa, yargılamada ileri sürülen talebin hükme geçirilmesinin

⁴¹⁸Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 3.

⁴¹⁹Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 405, ZPO § 321 Rn. 832.

⁴²⁰Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 39; Tutumlu, 2012, **a.g.k.**, s. 343; Özkes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 280; Özbay ve Erdem, 2013, **a.g.k.**, s. 67; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 404.

ihmal edildiğinden söz edilemez.⁴²¹ Zira bilerek karara bağlamama durumunda mahkemenin ilgili talep hakkındaki kararı sürüncemede bıraktığı, hakkın yerine getirilmesinden kaçındığı sonucuna ulaşılabacaktır. Bu durum ise tarafın talebine yönelik verilmiş olan olumsuz bir karar olduğundan, mahkemenin yargılamada ileri sürülen talep hakkında herhangi bir karar vermediği söylenemez.

Hükmün tamamlanması başvurusuna konu taleplere dair karar eksikliklerinin, ilk nihaî kararın verildiği yargılamada, yargılama usûlüne uygun olarak ileri sürülmüş olması gerekmektedir. İlk yargılamada ileri sürülmemiş, taraflarca ileri sürülmesi unutulmuş veya ihmal edilmiş bir talep hakkında hükmün tamamlanması talep edilemez.⁴²² Eksik bırakıldığı iddia edilen bir taraf talebinin, hükmün tamamlanması kapsamında ek karar konusu yapılabilirliği açısından öncelikle dava dosyası kapsamında daha önce ileri sürülüp sürülmediğinin tespiti yapılmalıdır. Yargılama sürecinde taraflarca usûlüne uygun olarak verilen dilekçeler ve duruşma tutanaklarındaki beyan ve talepler ile ilk nihaî karar karşılaştırılarak, ilgili talebin ilk yargılamada ileri sürülmüş olduğunun ve nihaî kararda ise bu talebe dair bir karar boşluğunun tespit edilmesi halinde artık tamamlayıcı ek karar verilebilir.⁴²³

Tarafların taleplerinin bulunduğu dilekçenin mahkemeye ulaşmaması veya dosyanın eksik gönderilmesi nedenleri ile tarafın talepleri hakkında karar verilmemiş olması durumunda, istemler hakkında ek karar verilmesi hükmün tamamlanması ile istenemez.⁴²⁴ Zira mahkemeye ulaşmamış bir talebe dair hâkimlerin inceleme yaparak, değerlendirmelerde bulunması ve bir karar vermesi beklenemez. Ortada mahkeme önüne getirilmiş ve değerlendirilebilecek bir talep yokken, mahkemenin bu durumda talepler hakkında herhangi bir karar vermemiş olması hali, sehven unutulmuş karar verilmemesi olarak değerlendirilemez ve bu konuda hükmün tamamlanması anlamında bir karar

⁴²¹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 39; Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 280; Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 5; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 807; Eichele, Hirtz, Oberheim, 2006, **a.g.k.**, s. 105, ZPO § 321 Rn. 237; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 318.

⁴²²Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 319; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 636-637.

⁴²³Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 39; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 275; Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 7; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 405, ZPO § 321 Rn. 832.

⁴²⁴Rosenberg, Schwab, Gottwald, 2010, **a.g.k.**, s. 317, ZPO § 321 Rn. 28; "...dosyanın Yargıtay'a gönderilmesine ilişkin temyiz formunun 16.04.2012 tarihli olduğu, dosyanın 08.05.2012 tarihinde Yargıtay'a geldiği, hükmün davalı-davacı koca tarafından da süresi içerisinde harcı da yatırılarak kusur belirlenmesi, tazminatlar, nafakalar ve velayet yönlerinden temyiz edildiği ancak, temyiz dilekçesinin 08.05.2012 tarihinde mahalli mahkemesince dosyaya havale edildiği ancak, bu dilekçenin Yargıtay'a gönderilmemesi sebebiyle, ilk temyiz incelemesinde davalı-davacı kocanın temyiz itirazlarının incelenemediği anlaşılmıştır.". Yargıtay 2. HD., 06.05.2013 T., 2013/7844 E., 2013/12662 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

boşluğu olduğu da söylenemez. Tarafların taleplerini içeren dava evrakının sunulması, mahkemeye iletilmesi konusunda usûle ilişkin hataların yapılması durumunda taraf, bu durumu mümkünse istinaf veya temyiz kanun yolunda ileri sürebilir yahut yeni bir dava açabilir; ancak mahkemeye ulaşmamış bir talebin hükmün tamamlanmasına konu yapılması mümkün değildir.

Mahkemenin, bir tarafın istemini yanlış yorumlaması nedeniyle karar vermekten kaçınması durumunda da hükmün tamamlanması başvurusu kabul edilmez.⁴²⁵ Yanlış yorum halinde mahkeme ilgili talebi değerlendirmekte, ancak hatalı bir yargıya ulaşmaktadır. Bu durum hükmün tamamlanması konusu olabilecek nitelikte bir karar boşluğu olarak nitelendirilemez. Hükmün tamamlanması yanlış ve hukuken hatalı kararları düzeltmek amacı taşımadığından, yanlış yorum sonucu verilen hatalı karara karşı kanun yolu başvurusunda bulunulabilecek iken tamamlama talep edilemez. Örneğin; mahkeme alacaklının anapara ile birlikte faiz talebinin varlığına rağmen, anapara alacağının ödenmesi halini hatalı bir şekilde değerlendirerek davanın konusuz kalması nedeniyle esastan karar verilmesine yer olmadığı kararı verdiği durumda⁴²⁶ veyahut mahkemenin tarafın talebini yanlış yorumlayarak davanın geri alındığını varsaydığı için ilgili konuda karar vermekten kaçınması durumunda mahkeme tarafından bilinçli eylemler gerçekleştirildiğinden hükmün tamamlanmasına başvurulamaz ve bu durumlar mümkünse sadece kanun yolu itirazı olarak bir üst derece mahkemeye taşınabilir.⁴²⁷

Mahkemenin kasıtlı olarak karar almaktan kaçınması yasal bir hatadan kaynaklansa bile, HMK m. 305/A anlamında ihmal edilerek, eksik verilmiş bir karar olmaz. Örneğin; mahkeme, hatalı bir şekilde uyuşmazlığın hâlâ ilk derece mahkemesinde derdest olduğunu varsaydığı için bir karar vermeyi reddetmişse, burada bir ihmalden söz edilemez. Benzer şekilde daha önceden iptal edilen ve kesinleşen iptal kararın kapsamı gözden kaçırılarak, taraf talebinin bu iptal edilen kararın konusu kapsamında olduğu

⁴²⁵Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 5.

⁴²⁶“...her ne kadar, yargılama sırasında anapara alacağı davacıya ödenmesi sonucunda davanın konusunun kalmadığı kabul edilerek sonuca gidilmiş ise de; davacı, dava dilekçesinde faiz talebinde de bulunmuş olup, ödeme tarihine kadar doğacak faiz alacağı ile ilgili olumlu veya olumsuz bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmemiş olması usûl ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.”. Yargıtay 21. HD., 4.2.2016 T., 2016/498 E., 2016/1215 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021); Benzer karar için bkz. Yargıtay 21. HD., 17.9.2015 T., 2015/13889 E., 2015/16781 K. Lexpera) (Erişim Tarihi: 29.04.2021).

⁴²⁷Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 405, ZPO § 321 Rn. 832; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 40; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 807.

düşünüldüğü nihaî kararda ilgili talep hakkında bir karar verilmemesi nedeniyle hukuken yanlış, hatalı ve haksız yere verilmiş bir kararın varlığı halinde de talebin ihmal edilmesi durumu söz konusu olmaz ve hükmün tamamlanması gündeme gelmemelidir. Bu kararlara karşı şartların varlığında ancak kanun yolu başvurusu ile itiraz edilebilir.⁴²⁸

Mahkemenin kararına karşı hükmün tamamlanması talep edilebilecek olan, bir tarafın ileri sürdüğü iddianın tamamen veya kısmen ihmal edilerek karara bağlanmamış olması hali, hüküm fıkrasının yanı sıra kararın gerekçesinin de tarafların taleplerine dair herhangi bir cevap veya açıklama içermediği durumlar için geçerlidir.⁴²⁹ Taraflarca dava kapsamında ileri sürülen bir talep hakkında, her ne kadar hüküm fıkrasında bu talebe dair bir karara yanlışlıkla yer verilmese de gerekçede ilgili talep ele alınmışsa bir karar boşluğundan söz edilemeyeceğinden, bu kararlara karşı hükmün tamamlanması talebinin kabulü de mümkün değildir. Çünkü böyle bir durumda iddia veya talep göz ardı edilmemiştir ve bununla ilgili bir karar alınmıştır; sadece bu karar sehven hüküm fıkrası kısmına dahil edilmemiştir. Bu durum açık bir yazım hatası olarak değerlendirilmeli ve uyuşmazlık taraflarınca kararı veren mahkemeden hükmün tashihi talep edilmelidir.⁴³⁰

Tam tersi bir durumda, hüküm fıkrasında yer alan bir kararla ilgili kararın gerekçesinde herhangi bir açıklama olmaması halinde de hükmün tamamlanması kabul edilemez. Zira bu durumda bir karar verilmiş olduğundan karar boşluğu bulunmamaktadır; ancak mahkemelerin her türlü kararının gerekçeli olması gerektiğini emreden Anayasa m. 141/3 ve HMK m. 321/2 hükümlerine aykırı hareket edilmiştir. Mahkeme, bu şekilde gerekçesiz karar vererek tarafın hukukî dinlenilme hakkını ihlal etmiş olur⁴³¹ ve verilen bir kararın gerekçesinin bulunmaması hali şartların varlığında sadece istinaf veya temyiz kanun yoluna götürülebilir, bu karar hükmün tashihi veya hükmün tamamlanmasına konu yapılamaz.⁴³²

⁴²⁸Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 5; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 405, ZPO § 321 Rn. 832.

⁴²⁹Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 4; Eichele, Hirtz, Oberheim, 2006, **a.g.k.**, s. 104, ZPO § 321 Rn. 230; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1321, ZPO § 423 Rn. 5; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 320.

⁴³⁰Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 5; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1321, ZPO § 423 Rn. 5; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 40-41; Hükmün tashihi ile hükmün tamamlanmasının farkları ve ilişkisine dair açıklamalar için bkz. yuk. I. Bölüm, 3.2. “Tashihi ile Farkı ve İlişkisi”.

⁴³¹Özekes, 2003, **a.g.k.**, s. 211; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 320.

⁴³²Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 41; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 320; Kanun yolları ile hükmün tamamlanmasının farkları ve ilişkisine dair açıklamalar için bkz. yuk. I. Bölüm, 3.4. “İstinaf ve Temyiz Kanun Yolları ile Farkı ve İlişkisi”.

5.1.1. Davanın Esasına İlişkin Talepler Hakkında Karar Verilmemesi

Yargılama sırasında taraflarca ileri sürülmesine rağmen herhangi bir karar verilmeyen taleplere dair karar boşluklarına, istinaf ve temyiz incelemesine konu yapılan mahkeme kararlarında rastlanmaktadır. Karar boşluğu olan hususlar, dava türüne ve konusuna göre çeşitlilik göstermektedir;

“Davacının dava dilekçesinde belirttiği tüm talepleri, mahkemece hüküm fıkrasında ayrı ayrı sıra numarası altında gösterilmek suretiyle her biri hakkında karar verilmesi gerekirken, taleple bağılılık ilkesi de göz ardı edilerek, 25 parsel sayılı taşınmaz hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir.”⁴³³

“...kısa ve gerekçeli kararda “davanın kabulüne” denildiği halde dava konusu edilen 281 ve 282 parsel sayılı taşınmazlarla ilgili olarak da olumlu veya olumsuz hüküm kurulmamıştır.”⁴³⁴

“...lehine geçit hakkı talep edilen 103 ada 55 parsel sayılı taşınmaz yönünden mahkemece olumlu olumsuz bir karar verilmemiştir.”⁴³⁵

“Davacı, eldeki dava ile cebri icra tehdidi altında ödediği bedel ile takip konusu yapılan miktar yönünden borçlu olmadığının tespitini talep etmiş, mahkemece bu taleplerden yalnızca istirdata yönelik talep yönünden değerlendirme yapılarak davanın kabulüne karar verilmiş, menfi tespit istemi hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir. Her ne kadar mahkemece, yalnızca istirdat talebi yönünden bir karara hükmedilmiş ise de; dava tarihinde yürürlükte bulunan HMK’nın 297 ve devamı maddeleri gereğince bir davada istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenilen borç ve tanınan hakların, mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerekir.”⁴³⁶

“Mahkemece; boşanma kararı ile davacı lehine 350 TL tedbir nafakasına hükmedildiği, davacının yargılama aşamasında yoksulluk nafakası talebi olduğu halde boşanma kararıyla birlikte bu talebin değerlendirilmediği, olumlu veya olumsuz karar verilmediği...”⁴³⁷

“...kadın özel boşanma sebepleri ile birlikte genel boşanma sebebine dayanarak boşanma davası açmış olduğu halde, mahkemece kadının ileri sürdüğü özel boşanma

⁴³³Yargıtay HGK., 1.7.2020 T., 2017/1242 E., 2020/507 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 6. HD., 11.12.2006 T., 2006/570 E., 2006/765 K.; Yargıtay 16. HD., 21.9.2020 T., 2016/15640 E., 2020/3228 K.; Yargıtay 14. HD., 16.9.2020 T., 2016/17567 E., 2020/5006 K.; Yargıtay 1. HD., 6.7.2020 T., 2018/4199 E., 2020/3522 K.; Yargıtay 16. HD., 24.6.2020 T., 2020/483 E., 2020/2208 K.; Yargıtay 15. HD., 9.7.2019 T., 2019/1002 E., 2019/3253 K.; Yargıtay 7. HD., 01.02.2008 T., 2008/435 E., 2008/253 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴³⁴Yargıtay 1. HD., 19.10.2015 T., 2015/12983 E., 2015/12068 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴³⁵Yargıtay 14. HD., 9.6.2020 T., 2017/3331 E., 2020/3501 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴³⁶Yargıtay 13. HD., 7.11.2018 T., 2016/2279 E., 2018/10407 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴³⁷Yargıtay 3. HD., 18.12.2013 T., 2013/15597 E., 2013/18173 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer karar için bkz.: Yargıtay 3. HD., 05.12.2011 T., 2011/15136 E., 2011/19601 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

sebepleri ile birlikte genel sebebe dayalı boşanma talebine ilişkin hukukî değerlendirme ve nitelendirme yapılarak tüm dava sebepleri hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerekirken, sadece zinaya dayalı boşanma davası yönünden karar verilmesi, pek kötü veya onur kırıcı davranış sebebiyle boşanma talebinin reddi yönünden yazılı karar gerekçesi ile genel sebebe dayalı boşanma davası yönünden karar verilmemesinin usûl ve yasaya aykırı olması nedeniyle isabetli görülmemiş...’’⁴³⁸

“Mahkemece, davacı tarafından ödenen 1.308,00 TL’nin davalıya borcuna mahsuben yapıldığı kabul edilmiş olmakla birlikte, davacının iskan ruhsatı almak için yaptığını ileri sürdüğü diğer masraflar bakımından bir değerlendirme yapılmamış ve olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir.”⁴³⁹

“Somut olayda, davacıların senetlerin iptali talebi hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir.”⁴⁴⁰

“Mahkemece, rapor doğrultusunda vefat tazminatı talebinin reddine karar verilmiş ve birikmiş emekli maaşlarına ilişkin talep yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir.”⁴⁴¹

“Somut olayda; davacı iptal tescil isteğinin yanında, tapu kaydındaki şerhlerin terkinin isteğinde de bulunmuş, ne var ki mahkemece bu istek yönünden bir karar verilmemiştir. Hâl böyle olunca, tapu kaydındaki şerhlerin terkinin isteği bakımından 6100 Sayılı HMK’nın 297/2 maddesi gözetilerek bir karar verilmesi gerekirken bu konuda olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi isabetsizdir.”⁴⁴²

“Somut olayda; davalı tarafça cevap dilekçesinde, davanın reddi ile birlikte davacının icra takibinde itiraz edilmemiş kısmı da dahil edilerek dava açılmış olması dolayısıyla kötü niyet tazminatına hükmedilmesi istenilmiştir. Mahkemece, gerekçeli kararda bu hususa değinilmemiş, hüküm fıkrasında da bu hususta olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir.”⁴⁴³

“Mahkemece yapılan yargılama neticesinde davanın kabulüne karar verilmiş; ancak tarafların tüm talepleri hakkında bir karar verilmemiştir. Zira davacı taraf, icra inkar tazminatına hükmedilmesini istemiştir. Yukarıda açıklanan yasal düzenleme gözetilmeksizin davacının icra inkar tazminatı talebi ile ilgili olarak olumlu ya da olumsuz bir hüküm kurulmadan mahkemece sadece davanın kabulüne karar verilmesi usûl ve yasaya aykırı olup, hükmün bozulmasını gerektirmiştir.”⁴⁴⁴

⁴³⁸İstanbul BAM, 38. HD., 22.4.2020 T., 2018/319 E., 2020/499 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴³⁹Yargıtay 3. HD., 9.12.2020 T., 2020/6106 E., 2020/7511 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁴⁰Yargıtay 3. HD., 1.12.2020 T., 2020/8313 E., 2020/7229 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁴¹Yargıtay 17. HD., 19.10.2020 T., 2020/1897 E., 2020/5794 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁴²Yargıtay 1. HD., 8.7.2020 T., 2017/4844 E., 2020/3625 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁴³Yargıtay 3. HD., 24.9.2020 T., 2020/2893 E., 2020/4783 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 22. HD., 19.4.2018 T., 2017/12404 E., 2018/9053 K.; Yargıtay 19. HD., 10.10.2019 T., 2018/888 E., 2019/4731 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁴⁴Yargıtay 13. HD., 10.6.2020 T., 2018/3580 E., 2020/4478 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 3. HD., 28.3.2019 T., 2017/4781 E., 2019/2736 K.; Yargıtay 17. HD.,

“Mahkemece, davacının yaz okulu ücretinin iadesi istemine ilişkinde değerlendirme yapıp hüküm kurulmuş olup, davacının dönem içinde tekrar alttan aldığı dersler için ödenen bedelin iadesi istemi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiştir.”⁴⁴⁵

“Davacı tarafın maddi tazminat talebinin içinde cenaze ve defin giderinin de bulunduğu, mahkemenin bu taleple ilgili herhangi bir hüküm tesis etmediği görülmektedir.”⁴⁴⁶

“Kararda taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerekirken, davacının yıllık ücretli izin alacağı hakkında olumlu ya da olumsuz karar verilmemesi de hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir.”⁴⁴⁷

“...davacı tarafın sözleşmenin feshi hakkındaki talebine ilişkin de olumlu ya da olumsuz hüküm kurulmamış olması doğru görülmemiş hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir.”⁴⁴⁸

“Davacının talebi, işlemin tamamının iptaline yönelik olduğu halde protokolün 5.3.6 maddesinde öngörülen uyarı cezası yönünden bir değerlendirme yapılmadığı, olumlu ya da olumsuz bir karar verilmediği anlaşılmaktadır. O halde Bölge Adliye Mahkemesince, davacının talepleri ayrı ayrı belirlenerek tüm talepler hakkında olumlu ya da olumsuz karar verilmesi gerekirken, yasanın emredici hükmüne uyulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması hatalı olmuştur.”⁴⁴⁹

“...muris Osman adına kayıtlı olmayan diğer pay yönüyle muris Osman ya da mirasçılarının bu payı kayden devretme olanağı kalmadığına göre davacının devredilemeyen paya karşılık gelen taşınmaz bedeli, cezai şart, imar-ihya masraflarına dair talebi hakkında olumlu ya da olumsuz bir hüküm kurulması gerekirken bunun göz ardı edilmesi ve hükmün gerekçesinde de bu hususta bir açıklama yapılmamış olmasının da isabetsiz olduğu...”⁴⁵⁰

“...davacının cezai şart ve kira tazminatının da davalılardan tahsilini talep etmiş olmasına karşın davalı banka yönünden bu talepler bakımından hüküm fıkrasında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş olması usûl ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.”⁴⁵¹

“Mahkemece; talep edilen faiz yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerekirken, bir karar verilmemiş olması doğru görülmemiştir.”⁴⁵²

23.1.2019 T., 2016/4752 E., 2019/586 K.; Yargıtay 15. HD., 29.6.2020 T., 2019/3266 E., 2020/1907 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁴⁵Yargıtay 13. HD., 12.6.2020 T., 2017/2319 E., 2020/4665 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁴⁶Yargıtay 17. HD., 21.10.2019 T., 2017/861 E., 2019/9701 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁴⁷Yargıtay 9. HD., 28.4.2015 T., 2014/3779 E., 2015/15314 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁴⁸Yargıtay 23. HD., 11.9.2019 T., 2016/5592 E., 2019/3520 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁴⁹Yargıtay 3. HD., 16.12.2020 T., 2020/774 E., 2020/7860 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁵⁰Yargıtay 16. HD., 1.2.2019 T., 2018/4605 E., 2019/531 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁵¹Yargıtay 13. HD., 4.10.2018 T., 2016/952 E., 2018/8999 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁵²Yargıtay 3. HD., 07.05.2009 T., 2009/6605 E., 2009/8076 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

“...yapılan değerlendirmede ise mahkemenin istirdat talebi konusunda olumlu ya da olumsuz bir karar vermemesi usûle aykırı olup bu husus dairemizce yeniden verilen hükümde dikkate alınmıştır.”⁴⁵³

“...davacının talepleri arasında elatmanın önlenmesi talebi de bulunduğu ve dosya kapsamından davalıların davacının 702 parsel sayılı taşınmazının keşfen alınan fen raporunda açıklanarak krokisinde A harfi ile gösterilen 1.388,38 m²'lik kısmına vaki haksız elatmaları sabit olduğuna göre davacının elatmanın önlenmesi talebinin kabulü gerektiği halde bu konuda olumlu-olumsuz bir karar verilmemiş olması da doğru değildir.”⁴⁵⁴

“Asıl dava davacıları arsa sahiplerinin dava dilekçelerinde mahkemeden aynen ifaya izin verilmesini talep ettikleri anlaşılmış, ancak mahkeme tarafından bu konuda olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir.”⁴⁵⁵

“...mahkemece 6 adet her biri 20 gr 22 ayar bilezik, 1 adet 22 ayar beşibirlik, bir adet 14 ayar 10 gram beşibirlik zinciri, 1 adet yarım Atatürk altını, 2 adet Reşat Sarı lira, 2 adet yarım Atatürk Altını ve 4 adet çeyrek Atatürk Altınından oluşan ziynet eşyalarının aynen iadesine karar verilmişse de davacı kadın dava dilekçesinde ziynetlerin aynen iadesini, mümkün olmadığı takdirde bedelinin tahsilini talep etmiştir. Davacı kadının bedel iade talebi konusunda olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş olması doğru değildir.”⁴⁵⁶

“Mahkemece de gerekçeli karar başlığında asli müdahil olarak gösterilmiş ise de, asli müdahale talebi bakımından olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir. O halde, mahkemece; asli müdahale dilekçesinin harçlandırıldığı da dikkate alınarak taleple ilgili bir karar verilmesi gerekirken, asli müdahale talebine yönelik karar verilmemiş olması, bozmayı gerektirmiştir.”⁴⁵⁷

“Somut olayda; davacının davaya konu ettiği elektrik tesisat bedeli talebi yönünden olumlu ya da olumsuz bir değerlendirme yapılmamış olması da doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”⁴⁵⁸

Kanun koyucu, HMK m. 305/A'da yargılamada ileri sürülmesine rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlar ile tarafların uyuşmazlığın esasına ilişkin taleplerini kastetmektedir⁴⁵⁹ ve yukarıdaki mahkeme kararlarına konu olan uyuşmazlıklara dair yargılamalarda olduğu gibi taşınmaz parsellerinin bir kısmı veya tamamı hakkında, geçit hakkı talebi, menfi tespit talebi, yoksulluk nafakası talebi, iskan ruhsatı almak için yapılan masraflara yönelik talep, senetlerin iptali talebi, birikmiş

⁴⁵³İstanbul BAM, 16. HD., 5.11.2020 T., 2017/6170 E., 2020/1859 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁵⁴Yargıtay 8. HD., 26.11.2020 T., 2018/6697 E., 2020/7662 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁵⁵Yargıtay 15. HD., 25.10.2018 T., 2018/1293 E., 2018/4057 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁵⁶Yargıtay 2. HD., 20.10.2020 T., 2020/4533 E., 2020/4885 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁵⁷Yargıtay 3. HD., 6.2.2020 T., 2019/4004 E., 2020/934 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁵⁸Yargıtay 3. HD., 27.5.2019 T., 2017/8284 E., 2019/5038 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁵⁹Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi (2/2735) ve Adalet Komisyonu Raporu, s. 17. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss216.pdf> (Erişim Tarihi: 24.04.2020); Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 38-39.

emekli maaşlarına ilişkin talep, tapu kaydındaki şerhlerin terkini talebi, kötü niyet veya icra inkar tazminatına dair talepler, ödenen bedelin iadesi talebi, cenaze ve defin giderine dair talep, yıllık ücretli izin alacağı talebi, sözleşmenin feshi talebi, taşınmaz bedeli talebi, cezai şart talebi, faiz talebi, imar-ihya masraflarına dair talep, istirdat talebi, elatmanın önlenmesi talebi, aynen ifaya izin verilmesi talebi, bedel tahsili talebi, asli müdahale talebi, elektrik tesisat bedeli talebi vb. diğer esasa ilişkin taraf talepleri hakkında, mahkemenin olumlu veya olumsuz herhangi bir karar vermeyerek karar boşluğu oluşturduğu nihaî kararlar için hükmün tamamlanması talep edilebilir.

5.1.2. Usûle İlişkin Talepler Hakkında Karar Verilmemesi

Mahkemece tarafların usûle ilişkin talep ve itirazlarına dair karar verilmemesi durumunda hükmün tamamlanması istenemez. Yargıtay'ın;

“Somut uyuşmazlıkta, davalılardan F1 Elektrik Dağıtım A.Ş vekili, şirketin yerleşim yerinin Adana’da, diğer davalıların yerleşim yerlerinin ise Trabzon, Adana ve Diyarbakır illerinde olduğunu, Araban Mahkemelerinin HMK’nın 7. maddesinde belirlenen yetkili mahkemelerden biri olmadığını savunarak yetki itirazında bulunmuştur. Mahkemece davalının yetki itirazı hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi hatalıdır.”⁴⁶⁰

şeklindeki kararında olduğu gibi mahkemenin yetki itirazına dair herhangi bir karar vermemesi hali hükmün tamamlanması yolu ile giderilebilecek bir karar eksikliği değildir. Yetki itirazında olduğu gibi delil sözleşmesinin dikkate alınmaması⁴⁶¹, ihbar

⁴⁶⁰Yargıtay 22. HD., 4.2.2020 T., 2017/26953 E., 2020/1527 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 2. HD., 28.4.2010 T., 2009/6363 E., 2010/8437 K.; Yargıtay 2. HD., 6.10.2010 T., 2009/14139 E., 2010/16222 K.; Yargıtay 19. HD., 9.7.2013 T., 2013/8746 E., 2013/12603 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); “Davalı tarafça borca itiraz dilekçesinde ve sonrasında dava dilekçesinde gerek icra dairesinin yetkisine ve gerekse mahkemenin yetkisine usûlünce itirazda bulunulduğu halde mahkemece bu husus hiç değerlendirilmemiş bu yönde olumlu olumsuz bir hüküm kurulmamıştır. O halde, mahkemece davalının İcra Dairesi ile mahkemenin yetkisine ilişkin itirazı değerlendirilerek bu yönde olumlu veya olumsuz karar verilmek üzere kararın kaldırılarak dosyanın gereği için mahal mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmiştir.”. İstanbul BAM, 15. HD., 26.1.2021 T., 2018/1536 E., 2021/171 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Samsun BAM, 5. HD., 16.10.2020 T., 2020/1223 E., 2020/1697 K.; İzmir BAM, 2. HD., 30.6.2020 T., 2019/1909 E., 2020/703 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁶¹“Şartnamenin sözü edilen bu hükmü sözleşme tarihinde yürürlükte bulunan 1086 Sayılı HUMK’nın 287. maddesi uyarınca delil sözleşmesi niteliğinde olup, ...şartnamenin değinilen hükmü dikkate alınmaksızın düzenlenen bilirkişi raporu dayanak yapılarak davanın kabulü doğru olmamış, kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir.”. Yargıtay 15. HD., 16.12.2013 T., 2012/7863 E., 2013/6804 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

talebi⁴⁶², tanık dinletme isteği⁴⁶³ vb. usûle ilişkin diğer taraf talepleri hakkında karar verilmemesinden doğan boşluklar mahkemenin vermiş olduğu nihaî kararın hatalı ve hukuka aykırı olmasına neden olmaktadır. Geçerli bir yetki sözleşmesi veya kanun hükmü doğrultusunda yapılmış bir yetki itirazının dikkate alınmaması ve yargılamaya devam edilmesi sonucu yetkisiz mahkemece verilmiş bir karar söz konusu olur; re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalar hariç olmak üzere tarafların yapmış olduğu geçerli bir delil sözleşmesi kapsamında sundukları delillerin, tanık dinletme isteklerinin ve davanın ilgili üçüncü kişilere ihbarı taleplerinin dikkate alınmaması halinde ise uyuşmazlık taraflarının hukukî dinlenilme ve ispat hakkı ihlal edilerek hatalı ve hukuka aykırı bir karar verilmiş olur.⁴⁶⁴ Bu türden hatalı nihaî kararların düzeltilmesi ise hükmün tamamlanması ile yapılamaz, bu nihaî kararlara karşı duruma göre sadece istinaf veya temyiz başvurusunda bulunulabilir.⁴⁶⁵

5.1.3. Talep Edilenden Daha Fazlasına veya Uyuşmazlık Taraflarının Talep Etmedikleri Bir Şeye Karar Verilmesi

Mahkemenin dikkatsizlik sonucu, yanlışlıkla istemde talep edilenden daha fazlasına veya uyuşmazlık taraflarının talep etmedikleri bir şeye karar vermesi durumunda ise HMK m. 305/A kapsamında hükmün tamamlanması kurumunun uygulanması talebi kabul edilemez. Zira tamamlama talebinin ön koşulu olan karardaki eksiklik ile talepten fazlasına veya başka bir şeye karar verilmesi olguları arasında benzerlik bulunmamaktadır.⁴⁶⁶ Taraf taleplerinden fazlasına veya başka bir şeye karar verildiği durumlarda mahkeme, HMK m. 26'da düzenlenen taleple bağlılık ilkesine aykırı

⁴⁶²“Mahkemece davalının savunmaları da dikkate alınarak HMK'nın 61. maddesi kapsamındaki ihbar talebi uyarınca havale alıcılarına davanın ihbarı yoluna gidilmesi, davanın ihbarı sonrası deliller değerlendirilerek bir karar verilmesi gerekirken ihbar talebi hakkında olumlu veya olumsuz karar verilmemesi yerinde görülmemiştir.”. İzmir BAM, 11. HD., 28.1.2019 T., 2017/1044 E., 2019/101 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁶³“...uyuşmazlığın doğru tespiti, bilirkişi raporunun tartışılması, gerekirse yeni bilirkişi incelemesi yaptırılması tanık dinletme isteğinin olumlu veya olumsuz karara bağlanması ve oluşacak sonuca göre, sebepsiz zenginleşme hükümlerince uyuşmazlığın çözümü için davalı K7 hakkında verilen kararın bozulması gerekmiştir.”. Yargıtay 11. HD., 21.10.2004 T., 2003/13612 E., 2004/10145 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁶⁴Özekes, 2003, **a.g.k.**, s. 68-69.

⁴⁶⁵Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 39; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 410-411.

⁴⁶⁶Musiellak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 7; Musiellak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 5.

hareket etmiş olduğundan hukuka aykırı şekilde hatalı olarak verilmiş olan nihaî karara karşı sadece kanun yolu başvurusunda bulunulabilir.⁴⁶⁷

5.1.4. Davada İtiraz veya Def'i Olarak İleri Sürülen Hususlar Hakkında Karar Verilmemesi

Hükmün tamamlanması anlamında bir ek kararın konusu, yalnızca bir talep veya bu talebin bir kısmı olabilir; yani bir tarafça davaya getirilen, hükümde hakkında karar verilmesi gereken belirli bir başvuru altında ileri sürülen iddia olabilir. Öte yandan, konuyla ilgili bir başvuruyu kanıtlamak için veya savunma amacıyla sunulan olgusal veya kanuni açıklamalar, itirazlar, def'iler veya ikrarlar (iddia veya savunma araçları) mahkemece göz ardı edilir ise bunlara dair itirazlar sadece kanun yolu yargılamasında dikkate alınabilir. İddia ve savunma araçlarının dikkate alınmayarak neden olunan bu tarz hukuka aykırılıklara karşı, hukuka aykırılığın giderilmesi ve mahkeme kararının düzeltilmesi için duruma göre istinaf veya temyiz yoluna başvurulmalıdır. İddia ve savunma araçlarının ihmal edilmesi durumu, hükmün tamamlanması kapsamında ek kararın konusu yapılamaz.⁴⁶⁸ Çünkü bu araçlara dair bir ek karar verilmesi, bu araçlarla yapılan itiraz konusu talebe dair mahkeme tarafından verilmiş ilk nihaî kararın ek kararlar düzeltilmesi veya değiştirilmesi anlamına gelecektir ve hükmün tamamlanması ile amaçlanan ilk nihaî kararın değiştirilmesi değil, bir talebe dair karar verilmemesinin yarattığı boşluğun giderilmesidir. Bu nedenle, mahkeme tarafların iddia ve savunma araçları ile yaptıkları itirazları dikkate almazsa, HMK m. 305/A uyarınca hükmü tamamlayamaz. Örneğin; Yargıtay'ın 22.11.2007 tarihli kararına⁴⁶⁹ konu olan davada;

⁴⁶⁷ Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 39; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 245-246; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 320.

⁴⁶⁸ Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 5; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 4; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1321, ZPO § 423 Rn. 4; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 41; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 319.

⁴⁶⁹ Yargıtay 11. HD., 22.11.2007 T., 2006/11702 E., 2007/14709 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021).; “Mahkemece öncelikle yapılacak iş geçici iş göremezlik ödemesinin ödeme tarihlerinin Kurumdan sorulmak suretiyle kesin olarak belirlenerek, tedavi giderlerinin de sarf tarihleri saptanarak gözetilmesi suretiyle zamanaşımı def'i hakkında bir karar verilmesi gerekirken, bu hususta bir karar verilmemiş olması, usûl ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.”. Yargıtay 10. HD., 23.12.2020 T., 2020/8476 E., 2020/7567 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021); “Davacı ek dava niteliğindeki bu davada; ilk davada talep edilmeyen bakiye alacak ve kâr mahrumiyeti bedelinin tahsilini talep etmiş olup, davalılar süresinde verdiği cevap dilekçesinde zamanaşımı def'inde bulunmuş ancak mahkemece bu savunma hukukî anlamda değerlendirilip, zamanaşımı def'i konusunda olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir.”. Yargıtay 15. HD., 16.11.2020 T., 2020/1830 E., 2020/3008 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021); “İslah dilekçesine karşı süresinde verilen beyan dilekçesinde davalılar tarafından, ıslahla artırılan miktar yönünden zamanaşımı def'i ileri sürülmüştür. Ancak mahkemece bu hususta olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir. Davalılar tarafından ileri sürülen bu def'inin, yargılama sırasında ya da hükümde karşılanması ve karara bağlanması gerekmektedir.”. Yargıtay 4. HD., 11.11.2020 T., 2020/1064 E.,

davalı sigorta şirketi vekili, süresinde zamanaşımı def'inde bulunmuş olup, mahkemece bu konuda olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiştir. Davalı vekilinin bu savunması gözden kaçırılarak eksik inceleme sonucu verilen hükümdeki hukuka aykırılık, kanun yolu başvurusu konusu yapılarak giderilmesi istenebilir; ancak bu karar hükmün tamamlanmasına konu olabilecek bir karar boşluğu içermemektedir ve davalı taraf zamanaşımı def'i yönünden hükmün tamamlanması talebinde bulunamaz. Buna rağmen Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi 15.12.2020 tarihli kararında⁴⁷⁰;

“Davalı vekili ibraz ettiği cevap dilekçesinde, davanın zamanaşımı nedeniyle reddinin gerektiğini belirtmiş olup, kısa kararda zamanaşımı itirazı hakkında değerlendirme sehven yapılmamış ise de, 28/07/2020 tarihli ve 31199 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren değişiklik kapsamındaki HMK 305/A gereğince zamanaşımına ilişkin karar tesis edilmiştir.”

ve 23.03.2021 tarihli kararında⁴⁷¹;

“Davalı vekili ibraz ettiği cevap dilekçesinde, davanın zamanaşımı nedeniyle reddinin gerektiğini belirtmiş olup, kısa kararda zamanaşımı itirazı hakkında değerlendirme sehven yapılmamış ise de, 28/07/2020 tarihli ve 31199 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren değişiklik kapsamındaki HMK 305/A gereğince zamanaşımına ilişkin karar tesisi ile davacı tarafın ödeme yaptığı tarihin 17/10/2019 tarihi olması, davanın 30.12.2019 yılında açılması olması sebebi ile reddine karar verilmiştir.”

şeklinde yanlış bir uygulama ile kısa karardaki karar eksikliğini belirterek zamanaşımı def'ine dair tamamlayıcı ek karar vermiştir. Hem hükmün tamamlanmasının gerekçeli kararın tamamlanmasından sonra istenebileceği hem de ek karar ile ilk nihaî kararın değiştirilemeyeceği ilkeleri göz ardı edilerek, ilk derece mahkemesince kısa kararın tefhiminden sonra gerekçeli karar içinde, taraf savunması olan zamanaşımı def'ine dair karar verilmesi hatalı olmuştur. Zamanaşımı def'ine benzer şekilde temliken tescil

2020/3833 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 4. HD., 14.01.2009 T., 2008/5618 E., 2009/420 K.; Yargıtay 17. HD., 11.10.2012 T., 2012/6989 E., 2012/10928 K.; Yargıtay 13. HD., 29.09.2010 T., 2010/203 E., 2010/12325 K.; Yargıtay 17. HD., 29.9.2015 T., 2014/20989 E., 2015/9857 K.; Yargıtay 15. HD., 14.7.2020 T., 2019/3483 E., 2020/2262 K.; Yargıtay 13. HD., 25.6.2020 T., 2019/2985 E., 2020/5155 K.; Yargıtay 13. HD., 15.6.2020 T., 2017/9369 E., 2020/4744 K.; Yargıtay 17. HD., 24.6.2020 T., 2018/5265 E., 2020/3932 K.; Yargıtay 17. HD., 26.9.2019 T., 2016/17945 E., 2019/8568 K.; Yargıtay 17. HD., 4.4.2019 T., 2016/8601 E., 2019/4184 K.; Yargıtay 9. HD., 04.10.2018 T., 2016/18074 E., 2018/17499 K.; Yargıtay 3. HD., 10.11.2020 T., 2020/8421 E., 2020/6343 K.; Yargıtay 11. HD., 23.9.2020 T., 2018/5375 E., 2020/3541 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

⁴⁷⁰Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 15.12.2020 T., 2017/1011 E., 2020/876 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 13.06.2021).

⁴⁷¹Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 23.03.2021 T., 2020/202 E., 2021/308 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 13.06.2021).

istemi⁴⁷², takas def'i⁴⁷³ ve mahsup savunması⁴⁷⁴ hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi durumunda da hükmün tamamlanması istenemez. Zira takas veya mahsup gibi talepler, ileri sürüldüğü davada usûl açısından saf bir savunma aracı olduğundan, bu taleplerin incelenmemesi ve bunlar hakkında herhangi bir karar verilmemesi üzerine HMK m. 305/A'ya dayanılmaz.⁴⁷⁵

5.1.5. Karşı Davada Talep Edilen Hususlar Hakkında Karar Verilmemesi

Hükmün tamamlanmasına başvurulabilmesi için bir iddia, tamamen veya kısmen ihmal edilmiş olmalıdır ve ihmal edilen talep, asıl davada ileri sürülen esas talebin yanı sıra yardımcı bir talep olabileceği gibi karşı dava başvurusu da olabilir.⁴⁷⁶ Hak arama hürriyetine göre mahkemeler görev ve yetkileri içindeki bir davaya bakmaktan kaçınamazlar ve mahkemenin karşı dava hakkında herhangi bir karar vermemesi, mahkemenin önüne getirilen uyuşmazlığı vereceği hüküm ile sonuçlandırması gerekliliğine aykırılık oluşturur ve dolayısıyla uyuşmazlık taraflarının hak arama hürriyeti ihlal edilmiş olur. Yargıtay'ın 21.1.2019 tarihli kararına⁴⁷⁷ konu uyuşmazlıkta

⁴⁷²“Dava, çaplı taşınmaza elatmanın önlenmesi, yıkım ve savunma yolu ile ileri sürülen temlikten tescil isteğine ilişkindir. Somut olayda davalı, davaya cevap süresi içinde sunduğu cevap dilekçesiyle, savunma yoluyla temlikten tescil talebinde bulunmuştur. Bu nedenle öncelikle davalının savunma yoluyla talep ettiği temlikten tescil isteği hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi, oluşacak duruma göre diğer talep hakkında hüküm kurulması gerekirken, temlikten tescil isteği hakkında bir karar verilmemiş olması doğru olmamıştır.”. Yargıtay 8. HD., 26.11.2020 T., 2018/6909 E., 2020/7661 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021); Benzer karar için bkz.: Yargıtay 8. HD., 14.10.2020 T., 2018/5753 E., 2020/6198 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

⁴⁷³“Davalı taraf 13.6.2008 ve 29.5.2008 tarihli dilekçelerinde, davacının vekili sıfatı ile dava ve icra takiplerini yürüttüğünü, bu işlerden doğan vekâlet ücreti alacağı olduğunu bu alacaklarının davacı alacağından düşülmesi için takas def'inde bulunmuştur. Mahkemece davalı tarafça ileri sürülen takas def'i hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olması usûl ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.”. Yargıtay 13. HD., 07.01.2010 T., 2009/9700 E., 2010/3 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021); Benzer karar için bkz.: Yargıtay 8. HD., 23.09.2014 T., 2014/6858 E., 2014/16682 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

⁴⁷⁴“Davalı kiraya veren, davacının kira borcunu ödemediğini, davacı kiracı hakkında icra takibi başlatıldığını belirterek takas ve mahsup talebinde bulunmuştur. Bu durumda, icra takip dosyası getirilerek davalının takas-mahsup talebi hakkında bir karar verilmesi gerekirken, davalının, takas-mahsup talebi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olması da doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”. Yargıtay 3. HD., 19.2.2019 T., 2017/4331 E., 2019/1277 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 8. HD., 16.12.2014 T., 2014/19998 E., 2014/22342 K.; Yargıtay 8. HD., 21.11.2018 T., 2016/21758 E., 2018/19008 K.; Yargıtay 11. HD., 19.10.2010 T., 2009/147 E., 2010/10500 K.; Yargıtay 17. HD., 11.03.2008 T., 2007/4818 E., 2008/1158 K.; Yargıtay 12. HD., 17.11.2014 T., 2014/20770 E., 2014/27407 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

⁴⁷⁵Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 41; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 410; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 319; Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 13; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6.

⁴⁷⁶Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10; Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 276; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 38; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 409; Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 876; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 319-320.

⁴⁷⁷“Asıl dava ve karşı dava müdahalenin önlenmesi ve eski hale getirme istemine ilişkindir. Mahkemece karşı dava hakkında olumlu ya da olumsuz karar verilmemiş olması doğru görülmemiştir.”. Yargıtay 20. HD., 21.1.2019 T., 2017/5977 E., 2019/252 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer kararlar için

olduğu gibi karşı dava hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmeyerek yaratılan karar boşlukları ve hak ihlalleri, hükmün tamamlanmasına konu yapılarak ek karar verilmesi ile giderilebilir.⁴⁷⁸

5.1.6. Birleştirilen Davalarda Talep Edilen Hususlar Hakkında Karar Verilmemesi

Karşı davaya dair karar verilmemesine benzer şekilde, birleştirilen davalardan biri hakkında karar verilip, diğerinin talep sonucu hakkında karar verilmemesi⁴⁷⁹ durumunda da uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanması talep edebilir.⁴⁸⁰ Yargıtay'ın 21.02.2011 tarihli kararına konu uyuşmazlıkta;

“Davacı Kurum, 25/10/2007 tarihli trafik kazası sonucu yapılan sosyal sigorta yardımlarının, davalılardan talep etmiş, yargılama sırasında ek tedavi gideri için dava açmıştır. Her iki dava birleştirilmiş, ancak birleşen dava hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir. Birleşen davaların tahkikat aşaması ortak olmakla birlikte, birbirinden bağımsızdır. Davalar birleşmekle bağımsızlığını kaybetmez. Bu nedenle, Mahkemece, her dava ile ilgili ayrı karar verilmesi gerekirken, birleşen dava ile ilgili herhangi bir karar verilmemiş olması, usûl ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.”⁴⁸¹

denilmiştir. Birleşen davaların her biri hakkında ayrı ayrı olumlu veya olumsuz bir karar verilmesi gerekmesine rağmen, ek tedavi gideri için açılarak birleşen dava hakkında herhangi bir karar verilmeyerek karar boşluğu oluşturulan uyuşmazlığı sonuçlandıran bu türden bir nihaî karara karşı da uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanması talep edilebilir. İstanbul 7. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 17.12.2020 tarihli kararında⁴⁸² da;

bkz.: Yargıtay 9. HD., 15.9.2020 T., 2016/32879 E., 2020/7661 K.; Yargıtay 22. HD., 19.3.2013 T., 2012/17568 E., 2013/5874 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); “Davalı tarafın ihbar tazminatına ilişkin karşı davası hakkında olumlu veya olumsuz karar verilmemesi de hatalıdır.”. Gaziantep BAM, 8. HD., 11.5.2018 T., 2017/830 E., 2018/714 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁷⁸Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 635.

⁴⁷⁹“Birleştirilen Zonguldak 2. asliye hukuk mahkemesinin 2011/129 esas ve 2011/181 karar sayılı dava dosyası hakkında bir olumlu veya olumsuz karar verilmemiştir. Mahkemece, birleşen dosya hakkında karar verilmemiş olması usûl ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.”. Yargıtay 13. HD., 10.4.2014 T., 2013/31871 E., 2014/11162 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer kararlar için bkz.: Yargıtay 8. HD., 22.10.2020 T., 2018/6692 E., 2020/6551 K.; Yargıtay 4. HD., 28.9.2020 T., 2020/411 E., 2020/3026 K.; Yargıtay 3. HD., 16.6.2020 T., 2020/2252 E., 2020/2998 K.; Yargıtay 2. HD., 17.12.2020 T., 2020/5656 E., 2020/6579 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); “...mahkeme sonrası verilen kararda mahkemelerinin 2013/570 Esas sayılı birleşen dosyası bakımından olumlu ya da olumsuz bir hüküm kurulmamış...”. Samsun BAM, 6. HD., 2.3.2020 T., 2019/5258 E., 2020/727 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁸⁰Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 38; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 409; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 320.

⁴⁸¹Yargıtay 10. HD., 21.02.2011 T., 2009/13460 E., 2011/2015 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁸²İstanbul 7. Asliye Ticaret Mahkemesi, 17.12.2020 T., 2014/328 E., 2020/885 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 13.06.2021); “Mahkememiz dava dosyası asıl ve birleşen dava dosyasından oluştuğu, yapılan yargılama sonucu asıl dava dosyası yönünde hüküm kuruluğu halde birleşen dava dosyası yönünde hüküm

“Her ne kadar mahkememizce 17/12/2020 tarihli sözlü yargılama duruşmasının sonucunda kısa karar ve hüküm oluşturulurken ‘Açılmış olan davada zamanaşımı itirazlarının kabul ile zamanaşımı nedeniyle davanın reddine’ şeklinde yazılmış ise de birleşen.... Asliye Ticaret Mahkemesi'nin ...sayılı dosyası yönünden hüküm oluşturulmadığı her iki dava yönünden de aynı karar verilmesi gerekirken birleşen dava yönünden sehven karar verilmediği, davalı ...vekilinin 14.01.2020 tarihli dilekçesi ile hükmün tamamlanmasının talep edildiği, 6100 sayılı HMK m. 305/A gereğince yargılamada ileri sürülen veya kendiliğinden hükme geçirilmesinin gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda ek karar verilmesi mümkün olup birleşen dosya yönünden de hüküm oluşturmak gerekmiş yukarıda açıklanan gerekçeler doğrultusunda birleşen dava yönünden de zamanaşımı nedeniyle davanın reddine karar vermek gerekmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.”

şeklinde ifade edildiği üzere, birleşen davaların her biri hakkında ayrı ayrı karar verilmesi gerekirken karara bağlanmayan birleşen davalardan biri hakkında hükmün tamamlanması talep edilebilir ve mahkemece birleşen dava yönünden tamamlayıcı ek karar verilebilir.

5.1.7. Fer’î ve Asli Müdahale Hakkında Karar Verilmemesi

Derdest bir davaya üçüncü bir kişinin müdahalesi mümkündür ve dava sonucunda hak veya borcu etkilenecek olan üçüncü kişi taraflardan birinin yanında fer’î müdahil olarak yargılamaya katılabileceği gibi, dava konusu hak veya şey üzerinde kısmen veya tamamen hak iddia eden üçüncü kişi uyuşmazlık taraflarına karşı dava açarak asli müdahil de olabilir. Fer’î müdahale halinde mahkeme, müdahale talebi ve itirazları ön sorun olarak inceleyip talebin kabulü veya reddine karar vermelidir. Bu karar nitelik itibari ile bir nihaî karar olmayıp ara karar olduğundan⁴⁸³, mahkemenin usûlüne uygun yapılmış bir fer’î müdahale talebinin varlığına rağmen, bu talep hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermemesi halinde oluşacak karar eksikliği hükmün tamamlanmasına konu yapılamaz⁴⁸⁴, bu husus sadece nihaî kararla birlikte istinaf veya temyiz kanun yoluna götürülebilir. Asli müdahale talebi ise bir dava niteliğinde olduğundan mahkemenin bu talep hakkında

oluşturulmadığı, 6100 sayılı HMK’nın 305/A maddesi hükmün sonradan tamamlanması gerektiği kanaatine varılarak, ...birleşen dava dosyası yönünden davanın Harçlar Kanunu 30. HMK’nın 150. maddesi uyarınca açılmamış sayılmasına, hükmün tamamlanması suretiyle karar verilerek yazılı karar oluşturulmuştur.”. İzmir 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 06.10.2021 T., 2018/354 E., 2021/788 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 17.10.2021).

⁴⁸³H. Pekcanıtez ve N. Meriç (2020). *Medenî Usûl Hukukunda Fer’î Müdahale* (2. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 247 vd.; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 564-568; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 505-507.

⁴⁸⁴Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 410.

vereceği karar bir nihaî karardır.⁴⁸⁵ Bunun sonucu olarak, mahkemece asli müdahale talebine dair olumlu veya olumsuz herhangi bir karar verilmeyerek karar boşluğu yaratılması halinde hükmün tamamlanması talep edilebilir.⁴⁸⁶ Yargıtay’ın;

“Mahkemece gerekçeli karar başlığında asli müdahil olarak gösterilmiş ise de, asli müdahale talebi bakımından olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir. O halde, mahkemece; asli müdahale dilekçesinin harçlandırıldığı da dikkate alınarak taleple ilgili bir karar verilmesi gerekirken, asli müdahale talebine yönelik karar verilmemiş olması, bozmayı gerektirmiştir.”⁴⁸⁷

“Bu davada ise üst taşıyıcı konumunda bulunan müdahil davacı hasar bedelini emtia sahibine ödediğine ilişkin faturaya dayanarak davaya müdahil olmak istemiştir. Her ne kadar asli müdahale davasının ayrı bir dava olarak açılması gerekli ise de, asli müdahil davacının, harçlandırılmış olarak ve asıl davanın bütün taraflarını belirterek mahkemeye dilekçe ile başvurmuş bulunmasına göre, bağlantı nedeniyle davanın bu şekilde birlikte görülmesi mümkün olacaktır. Ancak, esas itibarıyla asli müdahale davası, asıl davadan ayrı bir dava olduğundan, bu dava için de ayrıca taraf teşkilinin usûlüne uygun olarak sağlanması ve ayrı bir dava gibi hüküm kurulması gerekmektedir. Somut olayda, mahkemece, hükmedilen tazminatın davalılardan tahsili ile davacıya verilmesine denilmek suretiyle, yukarıda yapılan açıklama doğrultusunda asli müdahil davacı hakkında bir karar verilmemesi ...doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.”⁴⁸⁸

şeklindeki kararlarına konu uyuşmazlıklara dair nihaî kararlarda olduğu gibi mahkeme, asli müdahale talebini kabul etmesine rağmen talep konusu veya asli müdahil hakkında olumlu veya olumsuz karar vermemesi yahut asli müdahale talebinin kabulü ya da reddine yönelik herhangi bir karar vermemesi sonucu meydana gelen karar boşlukları, taraflarca usûlüne uygun yapılacak hükmün tamamlanması başvurusu sonucu verilecek ek karar ile doldurulabilir.

5.1.8. Davaların Yığılması Halinde Talepler Hakkında Karar Verilmemesi

Davacının davalıya karşı olan birbirinden bağımsız birden fazla asli talebini aynı davada birleştirerek açması, diğer bir ifade ile birden fazla davasını aynı dava

⁴⁸⁵Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 564; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 510-513; Pekcanitez ve Meriç, 2020, **a.g.k.**, s. 65; M. Özkes (1995). *Medenî Usûl Hukukunda Asli Müdahale*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, s. 14.

⁴⁸⁶Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 409.

⁴⁸⁷Yargıtay 3. HD., 6.2.2020 T., 2019/4004 E., 2020/934 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer kararlar için bkz: Yargıtay 23. HD., 2.5.2019 T., 2015/4463 E., 2019/1637 K.; Yargıtay 23. HD., 20.03.2013 T., 2012/6525 E., 2013/1720 K.; Yargıtay 1. HD., 20.11.2018 T., 2015/15627 E., 2018/14675 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁸⁸Yargıtay 11. HD., 07.06.2011 T., 2009/13995 E., 2011/6912 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

dilekçesinde birleştirmesi sonucu, objektif dava birleşmesinin (HMK m. 110-davaların yığılması) meydana geldiği hallerde, karar verilmeyen asli talepler veya davalar için de hükmün tamamlanması isteminde bulunulabilir.⁴⁸⁹ Yargıtay’ın 14.03.2018 tarihli kararına konu uyuşmazlıkta;

“Davacı, dava dilekçesinde boşanma sebebi olarak evlilik birliğinin temelinden sarsılması (TMK m. 166/1) ve hayata kast (TMK m. 162) hukuksal nedenlerini göstererek dava açmış, mahkemece evlilik birliğinin sarsılması (TMK m. 166/1) sebebiyle açılan boşanma davasında davacının kusurlu olduğu gerekçesiyle ret kararı verilmiş, cana kast sebebine dayalı dava ile ilgili ise bir karar verilmemiştir.”⁴⁹⁰

Objektif dava birleşmesini varlığı halinde verilecek hükümde her bir dava için ayrı ayrı karar verilmesi gerekli olmasına rağmen, ilgili uyuşmazlıkta davacının hayata kast hukuksal nedenine dayalı açtığı boşanma davası hakkında olumlu ya da olumsuz karar verilmemesi bir karar boşluğu yaratmaktadır ve bu boşluğun doldurulması için uyuşmazlık tarafları karar mahkemesinden hükmün tamamlanması talep edebilirler.

5.1.9. Dava Arkadaşlığında Talepler Hakkında Karar Verilmemesi

Objektif dava birleşmesine benzer şekilde, aynı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu sübjektif dava birleşmesinin söz konusu olduğu davalarda bulunan karar boşlukları için de hükmün tamamlanması talep edilebilir. Sübjektif dava birleşmesinde zorunlu dava arkadaşlığının bulunduğu durumlarda, dava arkadaşları tek bir taraf gibi birlikte hareket edip, birlikte taleplerini sundukları, talep sonuçları hakkında tek bir karar verilip, verilen bu karar hepsi için hüküm ifade ettiği için dava arkadaşlarından biri hakkında karar verilmeme gibi bir durum söz konusu olmaz. Ancak birden çok kişinin aynı anda birlikte dava açtığı veya birden çok kişiye karşı aynı dava dilekçesi ile dava açıldığı ihtiyari dava arkadaşlığının geçerli olduğu davalarda, dava arkadaşı sayısı kadar bağımsız dava bulunduğu için her bir dava arkadaşı ayrı ayrı taleplerde bulunabilir ve her biri hakkında yargılama sonucunda ayrı ayrı karar verilmesi gerekmektedir.⁴⁹¹ Bu gerekliliğe rağmen ihtiyari dava arkadaşlarından bir kısmı hakkında karar verilirken, diğer kısmının talepleri hakkında karar verilmemesi durumunda meydana gelen karar boşlukları da hükmün tamamlanması talebine konu yapılabilir. Yargıtay’ın;

⁴⁸⁹Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 876; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 38; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 408; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 319; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 635.

⁴⁹⁰Yargıtay 2. HD., 14.03.2018 T., 2016/24974 E., 2018/3225 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁹¹Kuru, Cilt III, 2001, **a.g.k.**, s. 3069-3070; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 551-556; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 555-561.

“Dosyanın incelenmesinde; davacı vekilinin, dava dilekçesinde davalılardan ... İnşaat ve Tur. Tes. A.Ş.’ye karşı davasını yöneltmiş olmasına rağmen kısa karar ve gerekçeli kararda adı geçen davalı bakımından olumlu ya da olumsuz bir karar tesis edilmediği anlaşılmaktadır. Şu halde; mahkemece, yukarıdaki kanuni düzenleme dikkate alınmak suretiyle her bir davalı açısından davacının talebi de göz önüne alınarak karar verilmemiş olması doğru olmamış kararın bu sebeple bozulması gerekmiştir.”⁴⁹²

“Dosyanın incelenmesinde; dava dilekçesinde, davacılar ... ve ... yönünden de destekten yoksun kalma tazminatı talebinde bulunulmasına rağmen kısa karar ve gerekçeli kararda adı geçen davacılar bakımından olumlu ya da olumsuz bir hüküm tesis edilmediği anlaşılmaktadır.”⁴⁹³

şeklindeki kararlarına konu uyuşmazlıklarda, davacı veya davalı tarafta bulunan dava arkadaşlarından bir kısmı hakkında olumlu veya olumsuz herhangi bir karar verilmemesi durumunda da uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanması başvurusunda bulunabilirler. İstanbul 5. Asliye Ticaret Mahkemesi’nin 9.9.2020 tarihli kararında⁴⁹⁴ da;

“Her ne kadar diğer davalılar davalılar ..., ... Tic.A.Ş., ...Şti. ve ...hakkında kısa kararda sehven hüküm kurulmamış ise de bu husus HMK 305 ve 306 maddeleri gereğince tarafların talebi ile tamamlanabileceğinden hükme bu aşamada ekleme yapılamamıştır.”

şeklinde ifade edildiği üzere, davalılardan bir kısmı hakkında hüküm kurulmaması halinde uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanmasını talep edebilir.⁴⁹⁵

5.1.10. Terditli Davada Talepler Hakkında Karar Verilmemesi

Davacının aynı davalıya karşı aralarında hukukî veya ekonomik bağlantı bulunan birden fazla talebini, aralarında aslilik ferîlik ilişkisi kurarak aynı dava dilekçesinde ileri sürdüğü terditli davalar⁴⁹⁶ (HMK m. 111) sonucu verilen nihaî kararlarda da karar boşlukları bulunabilir. Bu davalarda asli talep reddedilmedikçe, fer’î talep incelenip

⁴⁹²Yargıtay 4. HD., 4.6.2020 T., 2020/120 E., 2020/1641 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁹³Yargıtay 4. HD., 23.11.2020 T., 2020/3212 E., 2020/4122 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁹⁴İstanbul 5. Asliye Ticaret Mahkemesi, 9.9.2020 T., 2017/572 E., 2020/348 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 11.05.2021).

⁴⁹⁵Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 408; “Her ne kadar kısa kararda ... Limited Şirketi hakkında açılan dava ile ilgili hüküm kurulmamış ise de; bilirkişiden alınan rapora göre bu davalının ödenenlerden sorumlu olmadığı anlaşıldığı, 7251 sayılı yasanın 27.maddesine göre 6100 sayılı Kanunun 305.maddesinden sonra gelmek üzere hükmün tamamlanması başlıklı madde 305/a'ya göre "taraflardan her biri nihaî kararın tebliğinden itibaren 1 ay içerisinde yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda ek karar verilmesini isteyebilir. Bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir." hükmüne göre kısa karara bu madde gereğince ... Posta Dağıtım Hizmetleri Temizlik Nakliyat Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi hakkında açılan davanın reddine ilişkin hüküm kısa karara yazılmadığından davacı vekilinin bu hususa ilişkin talebi ihtarlari davetiye ile bu davalıya tebliğ olunmuş, süresinde cevap verilmemiş olduğundan yapılan inceleme sonucunda asıl davaya ilişkin hükmün ikinci bendi olarak eklenmiştir.”. Ankara 10. Asliye Ticaret Mahkemesi, 24.02.2021 T., 2018/168 E., 2021/103 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

⁴⁹⁶Kuru, Cilt III, 2001, **a.g.k.**, s. 3071.

karara bağlanamaz ve asli talep hakkında ret dışında karar verilmesi durumunda fer'î talep hakkında karar verilmemesi bir karar boşluğu oluşturmayaacağından, fer'î talep hakkında ek karar verilmesi için hükmün tamamlanması istenemez.⁴⁹⁷ Ancak terditli davada asli talep reddedilmesine rağmen, fer'î talep incelenmeyerek olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi durumunda fer'î talep yönünden bu eksiklik bir karar boşluğu⁴⁹⁸ olarak nitelendirilir. Bu durumda artık fer'î talep hükmün tamamlanması başvurusuna konu yapılabilir.⁴⁹⁹ Yargıtay'ın 08.06.2015 tarihli kararına konu uyuşmazlıkta;

“Davacı boşanmanın gerçekleşmemesi halinde mevcut mal rejiminin mal ayrılığına dönüştürülmesini talep ettiğine, ilk talebi olan katılma alacağı boşanmanın gerçekleşmemesi nedeniyle reddedildiğine ve her iki talep arasında hukukî ve fiili bir bağlantı bulunduğuna göre; terditli mevcut mal rejimini mal ayrılığı dönüştürme talebinin, gösterilen deliller kapsamında değerlendirilip, olumlu ya da olumsuz karar verilmemiş olması (HMK. 26; 297/2) usûl ve yasaya aykırı olmuş, bozmayı gerektirmiştir.”⁵⁰⁰.

Bu davada boşanma talebi asli talep, mevcut mal rejiminin mal ayrılığına dönüştürülmesini fer'î talep olarak ileri sürülmüş ve boşanmaya karar verilmemesine rağmen, fer'î talep hakkında da herhangi bir karar verilmeyerek eksik bir nihaî karar yaratılmıştır. Bu tarz bir uyuşmazlıkta, fer'î talep olan mevcut mal rejiminin mal ayrılığına dönüştürülmesi talebine dair karar eksiklikleri gibi meydana getirilen karar boşlukları, taraflarca hükmün tamamlanmasına konu yapılarak karar mahkemesince verilecek ek karar üzerine giderilebilir.

5.1.11. Seçimlik Davada Talepler Hakkında Karar Verilmemesi

Seçimlik borçlarda seçim hakkı alacaklıda olduğu durumlarda, alacaklı seçimlik haklarından birini seçerek dava açabileceği gibi, bu seçimlik haklarını açacağı davada da ileri sürebilir. Öte yandan seçim hakkının borçluda veya üçüncü bir kişide olduğu durumlarda bu kişilerin seçim haklarını kullanmaktan kaçınmaları halinde ise alacaklının açacağı dava bir terditli dava olmayıp, seçimlik dava niteliğinde olur (HMK m. 112). Alacaklı davacı, açacağı seçimlik davada davalı borçlu veya üçüncü kişinin seçimlik borçlardan birisine alternatif olarak mahkum edilmesini ister. Seçimlik borcun varlığı,

⁴⁹⁷Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 408.

⁴⁹⁸“...davacının terditli talebi olan tazminat talebi hakkında mahkemece olumlu ya da olumsuz herhangi bir karar verilmemiş olması da doğru görülmemiştir.”. Yargıtay 14. HD., 7.9.2020 T., 2020/1660 E., 2020/4646 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁴⁹⁹Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 320.

⁵⁰⁰Yargıtay 8. HD., 08.06.2015 T., 2014/5935 E., 2015/12727 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

seçimlik davaya objektif dava birleşmesi niteliği kazandırmaz, borcun konusu seçimlik edim hakkında tek bir mahkûmiyet kararı verilir⁵⁰¹ ve tek bir mahkûmiyet halinde diğer edim hakkında karar verilmediğinden bahisle hükmün tamamlanması talep edilemez.⁵⁰² Bununla beraber bu mahkûmiyet seçimlik borçlara yönelik olmalı ve nihaî kararda bu borçların seçimlik oldukları özellikle belirtilmelidir. Seçimlik davada verilecek seçimlik mahkûmiyet hükmünün seçimlik borçlardan hiçbirini içermemesi veya mahkûmiyetin seçimlik olduğuna dair kararın hükümde yer almaması halinde de karar boşluklarından varlığı söz konusu olur. Bu tarz karar boşluklarının doldurulması amacıyla da hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilir.⁵⁰³ Mahkemenin seçimlik davada borçlunun seçim hakkını kullandığına dair yanlış bir yorumlama nedeniyle seçimlik mahkûmiyet yerine tek bir mahkûmiyet hükmü verdiği durumlarda ise mahkeme bilinçli hareket ettiğinden bir karar boşluğu değil, hatalı verilmiş bir karar söz konusu olur. Hükmün tamamlanması hatalı bir kararın düzeltilmesine hizmet etmediğinden bu karara karşı uyuşmazlık tarafları tamamlama talep edemezler, sadece duruma göre istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurulabilir.

5.1.12. İslah Yoluyla İleri Sürülen Talepler Hakkında Karar Verilmemesi

Uyuşmazlık tarafları, iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi kapsamına giren konularda yapmış oldukları usûl işlemlerini tahkikatın sona ermesine kadar kısmen veya tamamen ıslah edebilir. İslah ile dava konusunun veya sebebinin değiştirilmesi yahut davanın tamamen ıslah edilerek yeni bir dava dilekçesinin verilmesi mümkündür.⁵⁰⁴ İslahla yeni bir dava dilekçesi verildiğinde bu dilekçedeki taraf talepleri veya ıslah dilekçesi ile ileri sürülen yeni talepler hakkında da mahkemenin karar vermesi gerekmektedir. Taraflardan birinin bir ıslah talebinde bulunması ve ıslah dilekçesi vermesine rağmen, mahkeme bu dilekçe hakkında bir karar vermez ise usûlüne uygun şekilde sunulmuş taraf talebinin karara bağlanmaması söz konusu olacağından, bir karar boşluğu⁵⁰⁵ doğar. Bununla birlikte ıslah dilekçesi hakkında karar verilmeyerek yaratılan

⁵⁰¹H. Pekcanitez (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt II, § 9. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 1088-1091; Postacıoğlu ve Altay, 2020, **a.g.k.** s. 258.

⁵⁰²Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 320.

⁵⁰³Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 409.

⁵⁰⁴Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 532 vd.; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 742 vd.; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 629.

⁵⁰⁵“...bozma kararından sonraki yargılama sürecinde davacının vermiş olduğu ıslah dilekçesi yönünden; olumlu veya olumsuz herhangi bir karar verilmemiş olması usûl ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.”. Yargıtay 3. HD., 28.9.2020 T., 2020/3284 E., 2020/4838 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer

bu tarz karar boşlukları, her durumda hükmün tamamlanmasına konu yapılabilir nitelikte değildir. Örneğin; bir alacak davası kapsamında dilekçeler aşamasında unutilan faiz talebi ıslah dilekçesi ile usûlüne uygun şekilde mahkemeye sunulmasına rağmen, mahkemenin faiz talebi hakkında herhangi bir karar vermemesi durumunda bu karar eksikliğinin giderilmesi için hükmün tamamlanması talep edilebilir iken; dava konusu tazminat miktarının ıslah dilekçesi verilerek sonradan artırılması, fakat mahkemenin bu dilekçeyi dikkate almaması sonucu ıslah öncesi talep edilen tazminat miktarına hükmetmesi durumunda verilen nihaî karar, ıslah ile artırılan tazminat kısmı açısından eksik bir karar olsa da mahkemece dikkate alınmayan ıslah dilekçesi konusu tazminat miktarı için ilk verilen kararın değiştirilmesi gerektiğinden ve mahkûmiyet hükmünde miktar açısından değişiklik olacağından hükmün tamamlanması talep edilemez.

Bir malın verilmesi istemi olan dava konusunun ıslahla bedel talebine dönüştürüldüğü davalara benzer davalarda mahkeme tarafından ıslah dilekçesinin dikkate alınmayarak verilen nihaî kararlar için de hükmün tamamlanması yoluna başvurulamaz. Öyle ki ıslahla değiştirilen dava konusu hakkında değil de ıslah öncesi talebe göre bir karar verilen davalarda, mahkeme taraf talebine dair bir karar vererek uyuşmazlığı sonuçlandırmaktadır. Ancak bu davalar için ıslah dilekçesine göre karar verilmemesi durumu hükmün tamamlanmasına konu yapıldığında, verilecek ek karar mahkemenin ıslah öncesi talebe göre vermiş olduğu nihaî kararını değiştirmesi niteliğinde olacaktır. Bu ise hükmün tamamlanması kurumunun amacına aykırılık teşkil eder. Zira hükmün tamamlanması hukukî çaresi ile hedeflenen mahkemenin ilk nihaî kararının değiştirilmesi değil, nihaî karardaki eksikliklerin giderilmesidir.⁵⁰⁶ Kanuni açıklamalar, itirazlar, def'iler veya ikrarlar gibi iddia ve savunma araçları ile usûle ilişkin taleplere yönelik bir ıslah dilekçesinin dikkate alınmaması halinde ise bu hususlara dair eksiklikler tamamlama konusu yapılamayacak nitelikte olduklarından hükmün tamamlanması istenemez.

Özetle mahkeme tarafından dikkate alınması unutilan her bir ıslah dilekçesi hakkında genelleme yapılarak hükmün tamamlanması talep edilebilir denilemez. Duruma göre unutilan ıslah dilekçesinin içeriği ve bu ihmal sonucu meydana gelen karar boşluğunun niteliği dikkate alınarak nihaî karar hakkında tamamlama talep edilebilirlik

karar için bkz.: Yargıtay 4. HD., 07.04.2010 T., 2010/3691 E., 2010/4053 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵⁰⁶Bkz. aça. II. Bölüm, 7.4. "Ek Kararın Etkisi ve Hukuki Niteliği" başlığı altındaki açıklamalar.

değerlendirilmelidir. Talep sonucunun artırılması⁵⁰⁷ veya talep sonucunun değiştirilmesi⁵⁰⁸ gibi bir hususa dair mahkemeye sunulan ıslah dilekçesi konusu hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi halinde meydana gelen karar boşlukları ve benzeri durumlarda ıslah talepleri hakkında hükmün tamamlanması kurumuna başvurulamaz. Ancak ıslahla ileri sürülen ayrı bir talep veya birden fazla talepten biri hakkında karar verilmemişse⁵⁰⁹ bu durumda hükmün tamamlanması istenebilir. Zira bu durumlarda ayrı talep konusunda karar verildiğinde mahkemenin ilk kararında değişiklik yapılması gerekmez. Yargıtay’ın 20.9.2012 tarihli kararına⁵¹⁰ konu uyuşmazlıkta;

“Davada davacılar ...İcra Müdürlüğü’nün 2006/3595 esas sayılı dosyasıyla haklarında yapılan icra takibinden dolayı borçlu olmadıklarının tespitini talep etmişler, 15.07.2011 tarihli ıslah dilekçesi ile biçerdöverin davalı tarafa iade edildiğini bu durumda davalı tarafın biçerdöverin bedeli kadar haksız zenginleştiklerini, denkleştirici adalet ilkesi uyarınca alacaklarının davalı taraftan tahsilini talep etmişlerdir. Mahkemenin, hüküm fıkrasında asıl ve yardımcı taleplerin hepsi hakkında karar vermesi gerekir. Buna rağmen, mahkemenin asıl veya yardımcı taleplerden biri hakkında (unutma nedeniyle) olumlu veya olumsuz hiçbir karar vermemiş olması mümkündür. O halde yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, mahkemece; davacı vekilinin 15.07.2011 tarihli ıslah dilekçesi yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerekirken, bir karar verilmemiş olması doğru görülmemiştir.”

şeklinde ifade edildiği üzere, ıslah ile dava konusu genişletilmiş ve yeni taleplerde bulunulmuş ancak mahkeme tarafından ıslah dilekçesi hakkında herhangi bir karar verilmemiştir. Bu türden ve benzeri karar boşlukları tarafların talebi üzerine hükmün tamamlanması kapsamında ek karar verilerek giderilebilir. Benzer şekilde Yargıtay’ın 24.12.2012 tarihli kararında⁵¹¹;

⁵⁰⁷“Davacı, eldeki davada fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak 2.397,15 TL’nin tahsilini istemiş, 10.04.2014 tarihli ıslah dilekçesi ile talebini 525,00 TL artırarak 2.922,15 TL olarak ıslah etmiştir. Ne var ki, mahkemece, davacının ıslah talebi nazara alınmaksızın ve bu konuda olumlu veya olumsuz herhangi bir karar verilmeksizin sadece dava dilekçesi ile talep edilen miktar hakkında hüküm kurulmuştur.”. Yargıtay 13. HD., 21.10.2014 T., 2014/35940 E., 2014/32322 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.09.2021).

⁵⁰⁸“...davacı vekilinin verdiği 21/02/2013 tarihli ıslah ve dava dilekçesi ile davanın tamamen ıslah edilerek davacının kesinti yapılan yaşlılık aylığının iadesi davası olarak ıslah edildiği, mahkemece ıslah talebine ilişkin olumlu veya olumsuz bir karar verilmediği anlaşılmaktadır. ...tamamen ıslah yoluyla açılan yeni dava hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması usûl ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.”. Yargıtay 21. HD., 16.3.2015 T., 2015/532 E., 2015/5249 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.09.2021).

⁵⁰⁹“Dava dilekçesinde sadece ağaç kesme zararı, ıslah dilekçesinde ise açma ve işgal yapılması zararı istenmiştir. Mahkemece, kesilen ağaç zararına hükmolunmuş, ıslah dilekçesindeki istem hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiştir.”. Yargıtay 3. HD., 13.04.2009 T., 2009/3747 E., 2009/6509 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.09.2021).

⁵¹⁰Yargıtay 3. HD., 20.9.2012 T., 2012/13424 E., 2012/19453 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵¹¹Yargıtay 1. HD., 24.12.2012 T., 2012/15537 E., 2012/15743 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

“...davacı 19.10.2009 havale tarihli ıslah dilekçesinde el atmanın önlenmesi ile beton duvar ve tel örgünün yıkımına karar verilmesini istemiş, oysa Mahkemece, beton duvar ile ilgili talep yönünden olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiştir.”

şeklinde belirtildiği üzere ıslah dilekçesi ile ileri sürülen el atmanın önlenmesi ve beton duvar ve tel örgünün yıkımı talepleri hakkında mahkeme tarafından karar verilmesi gerekmesine rağmen, beton duvar ve tel örgünün yıkımı talebi yönünden herhangi bir karar verilmeyerek karar boşluğu yaratılmıştır. Tarafların ıslah dilekçesinde ileri sürdüğü yeni taleplerden bir kısmı hakkında karar verilmemesi durumu ve benzeri hallerde meydana gelen karar eksikleri için de hükmün tamamlanması talep edilebilir.

5.1.13. Bozmaya Uyuma Kararı Sonrasında Davanın Esası Hakkında Karar Verilmemesi

Mahkemelerce yapılan yargılamanın açık bir şekilde yapılması ve tesis edilen hükmün açık, anlaşılır ve tam bir şekilde kurulması gerekir.⁵¹² Bu ilke, bozmaya uyma sonrası verilecek mahkeme kararları açısından da geçerlidir. Kanun yolu incelemesi sonucu üst derece mahkemesince verilecek bir bozma kararı üzerine, dava kendisine tekrar gelen mahkeme bozma kararına uyma kararı verdiği takdirde, bu uyma kararı kapsamında uyuşmazlığın esası hakkında kararını vermesi gerekmektedir. Bozma sonucu gelen dava dosyası hakkında, mahkemenin sadece bozmaya uyma kararı vererek davanın esasına dair bir karar vermemesi durumunda da karar boşluğu meydana gelmektedir. Bu karar boşlukları için de hükmün tamamlanması talep edilebilmelidir. Yargıtay’ın 3.3.2020 tarihli kararına konu uyuşmazlıkta;

“Dava, davalı şirket tarafından gerçekleştirilen yurt dışı taşıması nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemine ilişkin olup mahkemece, bozma ilâmına uyulmasına karar verilmiştir. Gerek mülga 1086 sayılı HUMK 382 ve devamı maddelerinde gerekse yürürlükte bulunan 6100 sayılı HMK’nın 294 vd. maddelerinde hükmün nasıl tesis edileceği ve sonrasında kararın nasıl yazılacağı etraflıca hükme bağlanmıştır. Yargılamanın açık bir şekilde yapılması ve tesis edilen hükmün açıkça belirtilmesi ilke olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle hükmün açık, anlaşılır ve şüpheyi yer vermeyecek şekilde infazı kabil olarak kurulması gerekir. Aksi halde, yargılamanın açıklığı ilkesi, dolayısıyla kamu vicdanı zedelenmiş olacaktır. Kararların bu hususlara aykırı oluşturulması mahkeme kararlarına duyulan güveni sarsacağı gibi, verilen kararların hukukî denetiminin yapılmasını da olanaksız kılmaktadır. Bu nedenle, mahkemenin dava konusu talep ile ilgili olumlu ya da

⁵¹²Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 438.

olumsuz karar vermeksizin, bozma ilâmına uyulduğunu belirtmekle yetinmesi doğru olmayıp kararın anılan nedenle bozulması gerekmiştir.”⁵¹³

şeklinde belirtildiği üzere, mahkeme tarafından sadece bozma ilâmına uyulduğu belirtilmiş ve uyuşmazlığın esası hakkında bir hüküm verilmemiştir. Bu şekilde eksik verilen bir nihaî kararın hükmün tamamlanmasına konu yapılarak ek karar ile tamamlanmasında uyuşmazlık taraflarının da hukukî yararı bulunmaktadır. Zira sadece bozmaya uyma şeklinde verilen bir karar ile uyuşmazlığın esası hakkında bir karar vermeyerek mahkeme belirsizliğe neden olmaktadır ve bu tarz eksik bir hükmün icraya koyulması da mümkün değildir. Bu nedenle sadece bozma ilâmına uyma şeklinde verilen bir kararın ya hükmün tamamlanmasına konu yapılarak ya da kanun yoluna götürülerek eksikliğin giderilmesine ihtiyaç vardır.

5.1.14. Talebin Bir Kısmı Hakkında Karar Verilmemesi

Mahkemenin yargılama sırasında ileri sürülen taraf talebinin bir kısmını kabul etmesi durumunda, talebin diğer kısmına dair kararının olmaması doğrudan bir karar boşluğu olarak değerlendirilemez. Kararda kabul edilerek çözüme kavuşturulan bölümden, diğer talep kısmının da belli bir doğrultuda çözüme kavuşturulmak istenip istenmediğinin araştırılarak, uyuşmazlık taraflarının taleplerinin tamamı hakkında karar verilip verilmediği tespit edilmelidir. Mahkemenin kısmen kabul kararını, taraf talebini tamamen inceledikten sonra talep sonucunun diğer kısmını reddederek verdiği, hükmün gerekçesinden veya yargılama tutanaklarındaki hâkimin diğer açıklamalarından anlaşılıyorsa kabul edilmeyen kısım hakkında hükmün tamamlanması talep edilemez. Zira mahkemenin taraf taleplerinin tamamı hakkında karar vermemesi ile taleplerin bir kısmını kabul etmesi hukuken farklı durumlardır. Mahkemenin kısmen kabul kararında gösterdiği kabul gerekçesi kabul edilmeyen kısmın da gerekçesi olarak ele alınabilecek hallerde, kabul edilemeyen diğer talep kısmı için de hüküm tesis edilmiş olur. Bu durumda, kısmen kabul dışında kalan talep kısmına dair mahkemenin ret yönünde olumsuz bir karar verdiği sonucuna ulaşılır ve mahkemenin talep sonucunun tamamı hakkında bir karar verilmediğinden söz edilemez. Örneğin; mahkemenin davacının dava konusu yaptığı alacağı hakkındaki reeskont faizi talebine dair herhangi bir karar vermeyerek, alacak hakkında kanuni faiz oranına hükmetmesi durumunda; mahkemenin

⁵¹³Yargıtay 11. HD., 3.3.2020 T., 2019/4257 E., 2020/2291 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

reeskont faizine yönelik talebi reddettiği sonucuna ulaşılacağından, reeskont faizi hakkında bir karar verilmesi hükmün tamamlanması yolu ile istenemez.⁵¹⁴

Mahkemenin taraf talebini kısmen kabul ettiğine dair kararından, diğer talep sonucu kısmına dair olumlu veya olumsuz herhangi bir karar vermiş olduğu çıkarılamıyorsa, bu durumlarda artık bir karar boşluğunun varlığından söz edilebilir. Mahkemenin kabule dair gerekçesinden, kabul edilmeyen kısmın kabul edilmeme nedeninin açıkça anlaşılamadığı nihaî kararlar için kabul edilmeyen kısma dair ek karar verilmesi amacıyla uyumsuzluk tarafları hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilir. Bu duruma örnek olarak; Yargıtay'ın 27.10.2015 tarihli kararında;

“Mahkemece, hükmün birinci fıkrasında tek tek sayılan ağaçlar hakkında davacıya aidiyetine karar verildiği halde, bilirkişi raporlarında da gösterilen davacı vekilinin diğer talepleri hakkında herhangi bir karar verilmemiştir. Başka bir anlatımla, hüküm fıkrasında davanın kısmen kabulüne denildiği halde kabul edilen bölüm dışındaki talepler hakkında olumlu olumsuz bir karar verilmemiştir. 6100 sayılı HMK'nın 303/1. maddesi uyarınca kararın kesin hüküm oluşturacak ve infaz edilecek bölümü hüküm fıkrasıdır. Mahkemece davacı yanın diğer talepleri hakkında karar verilmemiş olması bozmayı gerektiren usûlü eksikliktir.”⁵¹⁵

denilmiştir. Bu kararda mahkeme taraf talebinin kabul ettiği kısmı dışında kalan kısma dair herhangi bir karar vermeyerek karar boşluğu yaratmıştır ve bu karar verilmeyen talep kısmı için hükmün tamamlanması isteminde bulunulabilir.

5.1.15. İkincil veya Yardımcı Talepler Hakkında Karar Verilmemesi

İkincil veya yardımcı talepler de hükmün tamamlanması konusu yapılabilir.⁵¹⁶ Tamamlanma konusu olabilecek ikincil talepler, asıl talep konusu olan hakka bağlı cezai şart, faiz, kefalet, rehin, hapis hakkı gibi fer'î haklar, dava konusunun semereleri, dava konusuna dair faydalanmalar ve dava konusunun muhafazası gibi konularda yapılan masraflardır. Bu taleplere dair karar boşluklarına mahkeme kararlarında sık sık rastlanmaktadır.

“...davacı, ödediği bedel yanında sözleşmede kararlaştırılan cezai şart ve taşınmaza yaptığı faydalı masraf isteminde de bulunmuştur. Mahkemece, davacının bu talepleri hakkında olumlu ve olumsuz herhangi bir karar verilmemesi doğru değildir.”⁵¹⁷

⁵¹⁴Selçuk, 2018, **a.g.k.**, s. 275-276; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 40.

⁵¹⁵Yargıtay 8. HD., 27.10.2015 T., 2014/13700 E., 2015/19354 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵¹⁶Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 876; Eichele, Hirtz, Oberheim, 2006, **a.g.k.**, s. 104, ZPO § 321 Rn. 231; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 40; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 409; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 636.

⁵¹⁷Yargıtay 8. HD., 18.06.2013 T., 2013/8618 E., 2013/9388 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

“Somut uyuşmazlıkta davacı işveren eğitim gideri yanında ayrıca taahhütnamede öngörülen cezai şart tazminatını talep etmiş, Mahkemece taahhütnamede kararlaştırılan eğitim-konaklama bedeli yönünden davanın reddine karar verilmiş, ancak cezai şart yönünden bir inceleme yapılmadığı gibi herhangi bir karar da verilmemiştir.”⁵¹⁸

“Somut olayda; davacı tarafından açılarak kesinleşen önceki davada yüzde beş fazla ödeme alacaklarına yönelik faiz istemi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiştir.”⁵¹⁹

“Somut olayda; davacı tarafından kıdem tazminatı dahil bir kısım işçilik alacaklarının tahsili için açılan..., davacının talebi bulunmasına rağmen kıdem tazminatına yürütülecek faiz istemi hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş olup; bahse konu karar davalıların temyiz talebi üzerine ...bozulmuş, bozma sonrası yapılan yargılamada ... kıdem tazminatına yürütülecek faiz istemi hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş...”⁵²⁰

“Somut olayda, davacı dava dilekçesinde, davacı kurumun yaptığı hesap cetveline bağlı kalarak 5.743,05 TL asıl alacak ve 2.598,65 TL gecikme faiz alacağı olmak üzere toplam 8.341,70 TL'nin davalıdan tahsilini talebinde bulunulmasına rağmen, mahkemece HMK 297/2. maddesine aykırı olarak gecikme faize ilişkin talep hakkında olumlu-olumsuz karar verilmemiş olması isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir.”⁵²¹

“Mahkemece yoksulluk nafakasının bir miktar artırılmasına karar verildiği halde nafakanın her yıl enflasyon oranında artırılması talebi hakkında ise olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir. Mahkemenin, hüküm fıkrasında asıl ve yardımcı taleplerin hepsi hakkında açık ve tereddüde yol açmayacak şekilde karar vermesi gerekir (HMK 297). Buna rağmen, mahkemenin asıl veya yardımcı taleplerden biri hakkında, karar vermemiş olması mümkündür. Bu halde hakkında karar verilmemiş olan talep zımnen reddedilmiş sayılmaz. Çünkü, bu talep hakkında verilmiş bir karar yoktur. O halde yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, mahkemece; nafakanın her yıl enflasyon oranında artırılması talebi hakkında, bir karar verilmemiş olması doğru görülmüştür.”⁵²²

“...mahkemece; talep edilen faiz yönünden olumlu ya da olumsuz bir karar verilmesi gerekirken, bir karar verilmemiş olması doğru görülmüştür.”⁵²³

⁵¹⁸İstanbul BAM, 26. HD., 11.6.2020 T., 2018/779 E., 2020/904 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵¹⁹Yargıtay HGK., 06.02.2008 T., 2008/20 E., 2008/105 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵²⁰Yargıtay 22. HD., 18.9.2019 T., 2016/18501 E., 2019/16567 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵²¹Yargıtay 13. HD., 11.6.2020 T., 2018/1566 E., 2020/4540 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵²²Yargıtay 3. HD., 14.02.2013 T., 2012/23649 E., 2013/2329 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵²³Yargıtay 3. HD., 07.05.2009 T., 2009/6605 E., 2009/8076 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer kararlar için bkz: Yargıtay 3. HD., 12.03.2009 T., 2008/21380 E., 2009/3893 K.; Yargıtay 3. HD., 15.3.2012 T., 2012/1486 E., 2012/6986 K.; Yargıtay 3. HD., 26.01.2012 T., 2011/18495 E., 2012/1863 K.; Yargıtay 3. HD., 07.03.2013 T., 2013/1809 E., 2013/3865 K.; Yargıtay 3. HD., 16.04.2015 T., 2014/12630 E., 2015/6403 K.; Yargıtay 3. HD., 14.12.2020 T., 2020/9576 E., 2020/7758 K.; Yargıtay 17. HD., 9.7.2020 T., 2020/191 E., 2020/4666 K.; Yargıtay 17. HD., 18.6.2020 T., 2019/3584 E., 2020/3710 K.; Yargıtay 3. HD., 17.01.2013 T., 2012/23061 E., 2013/548 K.; Yargıtay 11. HD., 7.10.2020 T., 2020/168 E., 2020/3888 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

“Mahkemece; davanın kısmen kabulüne karar verildiği halde, davacı vekilinin faiz talebi hakkında ise olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir. Her ne kadar, mahkeme hükmünde fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmiş ise de hüküm fıkrasındaki fazlaya ilişkin istemin reddine karar verilmiş olması, fer’î hak niteliğinde olan faiz talebinin reddi anlamında yorumlanamaz. Mahkemenin, hüküm fıkrasında asıl ve yardımcı taleplerin hepsi hakkında açık ve tereddüte yol açmayacak şekilde karar vermesi gerekir (HMK 297).”⁵²⁴

“...itirazın iptali davasında davalılardan ...'nın kefil olduğu ve kefaleti nedeniyle borçtan sorumlu olduğu iddia edildiğine göre, bu talep hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olması da kabul şekliyle isabetsizdir.”⁵²⁵

“...mahkemece bu belge değerlendirilmek suretiyle harici satış bedelinden kaynaklanan kişisel hak nedeniyle davalıya hapis hakkı tanınıp tanınmayacağı yönü üzerinde durulmamış, bu konuda bir karar verilmemiştir.”⁵²⁶

Yukarıdaki kararlarda olduğu gibi yardımcı talepler hakkında olumlu veya olumsuz herhangi bir karar verilmeme hallerinde uyuşmazlık taraflarınca hükmün tamamlanması istenebilir.⁵²⁷

Yardımcı talepler ayrı birer dava konusu yapılabilecekleri gibi asıl talebe bağlı olarak da bir dava kapsamında ileri sürülebilirler. Mahkemenin tarafların tüm talepleri hakkında hüküm vermesi gerekliliği doğrultusunda asıl taleplerle birlikte yardımcı talepler de eksiksiz şekilde karara bağlanmalıdır.⁵²⁸ Asıl talebe bağlı olarak bir uyuşmazlık kapsamında talep edilmeleri halinde ve mahkemece esas talebe bağlı olarak ileri sürülen bu yardımcı taleplerle ilgili bir karar verilmediği durumlarda, hükmün

⁵²⁴Yargıtay 3. HD., 29.1.2014 T., 2013/16605 E., 2014/1177 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵²⁵Yargıtay 19. HD., 11.2.2016 T., 2015/9545 E., 2016/2172 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵²⁶Yargıtay 1. HD., 19.11.2007 T., 2007/9651 E., 2007/11021 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵²⁷“Gerekçeli karar yazım aşamasında sehven işleyecek faiz talebinin karara bağlanmasının unutulduğu anlaşılmakla HMK'nın 305/A maddesi gereğince ek kararla hükmün düzeltilerek tamamlanması suretiyle faizin eklenmesi gerekmiştir.” İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, 11.11.2020 T. 2019/538 E., 2020/725 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 17.06.2021); “12.02.2018 tarihinde meydana trafik kazasında davalının %50 kusur oranındaki sorumluluk durumuna göre davacı ...'in Aktüeryal yönteme (TRH 2010 yaşam+1,8 teknik faiz) göre, geçici iş göremezlik dönemine ait maddi zararının 7.082,13 TL ve sürekli iş göremezlik dönemine ait %4 maluliyet oranı ile ilgili maddi zararının 6.641,31 TL olduğu hükmüne elverişli aktüer raporundan anlaşılmakla ve davacı tarafça talep edilmesine rağmen kısa kararda faiz hakkında hüküm kurulmadığından HMK. m. 305/A maddesi kapsamında Karayolları Trafik Kanunun 99. maddesi gereğince davacı tarafından davalı ... şirketine 08.03.2018 tarihinde başvuruda bulunulduğundan temerrüdün 21.03.2018 tarihinde gerçekleşmesi ve sigortalı aracın kullanım amacı ruhsatında hususi olması gerekçeleriyle davacı yararına yasal faize hükmedilmesi gerektiğinden bu yönüyle hüküm tamamlanarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.” İstanbul 5. Asliye Ticaret Mahkemesi, 30.12.2020 T., 2018/725 E., 2020/887 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 17.06.2021); “İcra takibinde yer alan 16.96442-TL asıl alacak bedeli yönünden hükmün 1 numaralı fıkrasının a ve b bentlerinde yer alması gereken ancak sehven yer verilmeyen icra takibinin devam edeceği faiz oranının "16.964,42-TL'sine yıllık %28,08 oranından" ibaresinin eklenmesine karar vermek gerekmiş ve gerekçeli kararın hükmü kısmına bahsi geçen husus eklenmiştir.” İzmir 7. Asliye Ticaret Mahkemesi, 15.06.2021 T., 2019/817 E., 2021/434 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 19.10.2021).

⁵²⁸Kuru, Cilt III, 2001, **a.g.k.**, s. 3076-3080.

tamamlanması kapsamında ek karar talep edilebilmesi asıl talebin asılsız olarak reddedilip reddedilmediğine bağlıdır. Çünkü ancak asıl talep esastan reddedilmediği zaman, mahkemenin bu talebe bağlı yardımcı talep hakkında da bir karar vermesi gerekmektedir ve bu gerekliliğe rağmen bir karar verilmediği hallerde hükmün tamamlanması istenebilir bir karar boşluğunun varlığından söz edilebilir.⁵²⁹ Örneğin; mahkemede davacı tarafından ileri sürülen hapis hakkına dair bir karar verilmemiş olması durumunda, hapis hakkının konusu olan asıl hukukî ilişkiye dair esastan ret kararı verilmemiş olmalıdır. Taraflar arasındaki asıl hukukî ilişkinin varlığının kabulüne karar verilmeyle birlikte hapis hakkına dair herhangi bir karar verilmediğinde, bu yardımcı taleple ilgili ek karar verilerek hükmün tamamlanması istenebilir.

5.2. Kendiliğinden Hükme Geçirilmesi Gerekli Olmasına Rağmen Hakkında Karar Verilmeyen Hususların Bulunması

Medenî usûl hukukunda esas olarak tasarruf ilkesi geçerli olmakla birlikte, kamu yararı düşüncesi veya benzeri diğer sebeplerle ve kanun gereği bazı hallerde tarafların herhangi bir talebi olmasa da mahkemenin kendiliğinden harekete geçerek bir hususu ele alıp karara bağlaması gerekmektedir. Mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken hususlar duruma göre usûl hukukundan veya maddî hukuktan kaynaklı olabilmektedir. Kanun koyucu HMK m. 305/A kapsamında ek karar talep edilebilecek hususlar arasına, yargılamada ileri sürülmesine rağmen karar verilmeyen taraf talepleri yanı sıra mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gerekli hususlar da dahil etmiştir.⁵³⁰ Ancak kanundaki düzenlemede mahkemenin kendiliğinden karar vereceği hususlara dair detaylı bir açıklama, bir örnekleme veya herhangi bir sınırlamaya yer verilmemiştir.⁵³¹

5.2.1. Usûle İlişkin Mahkemenin Re'sen Karar Vermesi Gereken Haller

5.2.1.1. Genel Olarak Yargılama Giderleri Kararları

Mevzuatta hâkimin kendiliğinden karar vermesi gereken hususlara dair düzenlemeler araştırıldığında öncelikle usûl hukuku bakımından mahkemenin her bir

⁵²⁹Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 5; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 4; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 5; Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10; Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 877.

⁵³⁰Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 5; Eichele, Hirtz, Oberheim, 2006, **a.g.k.**, s. 104, ZPO § 321 Rn. 232; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1322, ZPO § 423 Rn. 7; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 318-320; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 636.

⁵³¹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 42; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 409; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 321.

dava sonucunda yapılan yargılama giderlerine re'sen karar vermesi gerekliliği karşımıza çıkmaktadır. Yargılama giderleri, genel olarak yargısal faaliyetin yürütülmesi için ödenmesi gereken veya yargısal koruma faaliyetleri sebebi ile ortaya çıkan harçlar, masraflar ve vekâlet ücreti gibi giderlerdir ve HMK m. 332/1'e göre (dZPO § 308 Abs. 2'ye benzer şekilde) mahkeme, herhangi bir talepte bulunulmamış olsa bile yargılama giderleri hakkında re'sen karar vermekle yükümlüdür.⁵³² Bu zorunluluğa rağmen mahkeme, dikkatsizlik veya unutkanlık gibi nedenler sonucu sehven bu hususta karar vermeyi ihmal etmiş olabilir. Yargıtay'ın kararlarına konu yargılamalarda;

“...bozma öncesi yapılan yargılama giderleri hakkında karar verilmemiş olması doğru görülmemiştir.”⁵³³

“Mahkemece şikâyetin kabulüne karar verildiğinden, şikâyetçi taraf lehine ücreti vekâlete hükmedilmesi ve yaptığı diğer yargılama giderlerinin HMK'nın 332. maddesi uyarınca şikâyet olunan taraftan alınmasına karar verilmesi gerekirken, bu hususta olumlu ya da olumsuz karar verilmemesi doğru görülmemiştir.”⁵³⁴

“Davanın reddedilen bölümü üzerinden kendisini vekille temsil ettiren davalı yararına vekâlet ücretine hükmedilmemesi ve davalının yaptığı yargılama giderleri yönünden de ret ve kabul oranına göre olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi doğru görülmemiştir.”⁵³⁵

“Kadın eş tarafından yapılan temyiz giderleri hakkında olumlu veya olumsuz karar verilmemesi doğru olmayıp hükmün bu sebeple bozulmasına karar vermek gerekmiştir.”⁵³⁶

“Mahkemece davanın reddine karar verildiği halde davalı Bakanlığın yaptığı ...,00 TL yargılama giderinin davacıdan alınarak davalıya verilmesine karar verilmesi gerekirken bu konuda olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olması usûl ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”⁵³⁷

“...yargılama sırasında davalı tarafından bilirkişi ücreti ve dosya göndermek için yapılan yargılama giderleri hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi usûl ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.”⁵³⁸

⁵³²Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 877; Eichele, Hirtz, Oberheim, 2006, **a.g.k.**, s. 104, ZPO § 321 Rn. 233; O. Atalay (2017). *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt III, § 20. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 2385; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 733-734; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1094; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 578; Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 242; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 468-469; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 774; Pekcanıtez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 564; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 629.

⁵³³Yargıtay 11. HD., 26.10.2020 T., 2020/3335 E., 2020/4423 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵³⁴Yargıtay 23. HD., 06.07.2015 T., 2015/610 E., 2015/5271 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵³⁵Yargıtay 2. HD., 19.3.2012 T., 2011/256 E., 2012/6160 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵³⁶Yargıtay 2. HD., 16.11.2015 T., 2015/23540 E., 2015/21381 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵³⁷Yargıtay 7. HD., 19.3.2014 T., 2014/2157 E., 2014/6283 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵³⁸Yargıtay 13. HD., 29.1.2014 T., 2013/16682 E., 2014/2314 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

olduğu gibi yargılama giderleri hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmeyerek, mahkeme nihaî kararda, yargılama giderlerini karara bağlamayı tamamen veya kısmen ihmal ederse, uyuşmazlık taraflarının istemi üzerine HMK m. 305/A'ya göre tamamlayıcı bir ek karar verilmesi mümkündür. Ayrıca yargılama giderlerine dair karar eksikliği nihaî karara karşı kanun yolu başvurusu mümkün ise istinaf veya temyiz kanun yolunda da bir başvuru sebebi olarak ileri sürülebilir, ancak yargılama giderleri ayrı bir davanın konusu yapılamaz.⁵³⁹ Bu nedenle yargılama giderlerine dair karar boşluğunu tespit eden taraflar kanun yolu başvurusu veya hükmün tamamlanması hukukî çaresi talebi arasında bir tercih yaparak bu eksikliğin giderilmesini talep etmelidir.⁵⁴⁰ Yargılama giderlerine dair eksiklikler hakkında, üst derece mahkemesince bir geri gönderme sebebi yapılmayarak nihaî kararı düzelterek onama şeklinde kanun yolu incelemesini sonuçlandıran kararlar verilebiliyor olsa da, bu eksikliklerin kararı veren mahkemeye yapılacak hükmün tamamlanması talebi sonucu giderilmesi daha hızlı yapılacağından, uyuşmazlığın daha erken sona erdirilmesi adına hükmün tamamlanması talebinde bulunmak usûl ekonomisine ve taraf menfaatlerine daha uygun olacaktır.

Yargılama giderlerine dair karar boşluğundan bahsedebilmek için mahkemece herhangi bir karar alınmamış ve hüküm fıkrası ile gerekçelerde bu hususa değinilmemiş olması gerekmektedir. Mahkeme yargılama giderleri ile ilgili bir karar aldıysa, bu kararın gerekçesinden anlaşılıyorsa ve sadece yanlışlıkla hükme dahil edilmediyse, nihaî kararın HMK m. 304'e göre düzeltilmesi gerekir, bu durumda hükmün tamamlanması söz konusu olmaz.⁵⁴¹ Zira burada bir karar boşluğu yoktur, sadece hatalı bir karar verilmiştir ve hükmün tamamlanması nihaî kararın düzeltilmesi ve değiştirilmesini amaçlamadığından, böyle bir durumda uyuşmazlık taraflarınca tamamlayıcı ek karar verilmesi talep edilemez.

Yargılama giderlerinin bir kısmının ihmal edilmemiş, bunlara ilişkin yanlış bir karar verilmiş olması halinde de tamamlayıcı ek karar istemi gündeme gelmeyecektir; çünkü hükmün tamamlanması yanlış ve hukuka aykırı bir nihaî kararı düzeltmeye hizmet etmemektedir.⁵⁴² Bu tarz nihaî kararlara karşı kanun yolunun açık olması halinde, bu

⁵³⁹Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, Z.PO § 321 Rn. 8; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 7; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 733; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 578; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 774; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 564; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 629.

⁵⁴⁰Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 632.

⁵⁴¹Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, Z.PO § 321 Rn. 8; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 7; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1322, ZPO § 423 Rn. 9.

⁵⁴²Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn 6.

durum sadece istinaf veya temyiz kanun yolunda ileri sürülebilir.⁵⁴³ Zira başvurunun kabul edilmesi halinde mahkemenin yargılama giderlerine dair ilk kararında değişiklik yapılması gerekir. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 17.06.2021 tarihli kararında⁵⁴⁴ da;

“...davalı tarafından verilen 12/08/2020 tarihli dilekçesi ile yaptığı maktu vekâlet ücreti verilmesinin basit hesap hatası olduğu ve davalı lehine tarife hükümlerine göre nispi vekâlet ücretinin verilmesi şeklindeki isteği, 6100 Sayılı HMK un 304 ve 305/A maddelerine göre tashih veya tavzih ile düzeltilebilecek basit yazım veya hesap hatası olmadığı gibi, davadaki bir talep hakkında karar verilmemiş olması niteliğinde olmayıp mahkemenin hukukî taktir hatası sayılabilecek ve davacıya yüklenecek borcu artıracığından anılan yasa hükümlerine uygun olmayan talebin reddine karar verilmiş olması yerindedir. Ancak, yasal istinaf süresi içinde verilen dilekçedeki eksik vekâlet ücreti verildiğine ilişkin isteğin aynı zamanda usûlî açıdan istinaf isteği niteliğinde olduğunun kabulü ile 04/12/2020 tarihinde yatırılan harçlarında istinaf harçlarına mahsubu suretiyle istinaf incelemesi yapılması gerekmiştir.”

şeklinde ifade ettiği üzere, ilk derece mahkemesinin nispi vekâlet ücreti yerine yanlışlıkla maktu vekâlet ücretine hükmetmesi bir karar boşluğu niteliğinde olmadığından hükmün tamamlanmasına konu yapılamaz ve bu husus sadece bir istinaf sebebi olarak değerlendirilebilir.

Ek karar verilebilmesinin önkoşulu, mahkemenin yargılama giderlerini istemeyerek, dikkatsizlik nedeniyle hükme bağlamaması ve ihmal etmesidir. İstemeyerek karar boşluğu yaratılması durumu kararın gerekçesinin incelenmesi ile tespit edilebilir. Mahkemenin bilinçli olarak yargılama masrafları konusunda bir karar vermemesi durumunda ise hükmün tamamlanması başvurusu kabul edilemez; yalnızca bir üst derece mahkemesi tarafından yapılmış olan bir kanun yolu(temyiz-istinaf) başvurusu temelinde verilen yargılama giderlerine dair karar dikkate alınır. Mahkemenin bir yargılama gideri hakkında bilinçli olarak karar vermemesi, bu giderin diğer yargılama giderleri kalemlerine dair kararlar zaten kararlaştırdığı görüşünden kaynaklanmaktadır. Yargılama giderleri kalemleri arasındaki bir hususa dair bilinçli karar vermeme şeklinde karşımıza çıkan mahkemenin iradesinin yanlışlığı, oluşumu itibarıyla HMK m. 304 anlamında düzeltilebilecek bir nihaî karar hatası da değildir ve bu nedenle eksik nihaî karardaki bu

⁵⁴³Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 43.

⁵⁴⁴İzmir BAM, 4. HD., 17.06.2021 T., 2021/659 E., 2021/1253 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 18.06.2021).

husus ne hükmün tashihi ne de hükmün tamamlanmasına konu yapılabilir, sadece duruma göre istinaf veya temyiz kanun yolunda ileri sürülebilir.⁵⁴⁵

Yargılama giderlerine dair sorumluluk ancak davanın sonunda belli olabileceği için mahkeme, kural olarak esasa ilişkin nihaî kararlarla birlikte yargılama giderleri hakkında da bir karar verir. Ancak istisnaen usûle ilişkin nihaî kararlarda da yargılama giderlerine hükmedilmesi mümkündür ve yargılama giderlerine hükmetme durumuna dair ikili bir ayırım yapılabilir. Usûle ilişkin bir nihaî kararla dava sona eriyor ve başka bir mahkemeye gönderilmiyor ise mahkemenin yargılama giderlerine dair bir karar vermesi gerekir. Örneğin, davanın konusuz kalması sonucu karar verilmesine yer olmadığına dair karar söz konusu ise mahkeme davanın açıldığı tarihteki tarafların haklılık durumlarına göre yargılama giderlerine karar verir (HMK m. 331/1). Davanın açılmamış sayılması halinde ise mahkeme yargılama giderlerini davacıya yükler (HMK m. 331/3).⁵⁴⁶ Bu kararlar kapsamında mahkemenin re'sen yargılama giderlerine hükmetmesi gerekli olmasına rağmen, herhangi bir karar vermemesi halinde de uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanması talep edebilirler.

Buna karşılık usûle ilişkin verilen nihaî kararla dava sona ermeyerek devam ediyorsa yargılama giderlerine dair bir karar verilmez. Görevsizlik ve yetkisizlik kararları sonrasında devam edilen dava yeni bir dava olmayıp, öncekinin devamı olduğundan yargılama giderlerine dair kararı yargılamaya devam eden görevli ve yetkili mahkeme verir. Ancak görevsizlik veya yetkisizlik kararı sonrası görevli ve yetkili mahkemede davaya devam edilmemiş ise talep üzerine davanın açıldığı mahkemeye davacı yargılama giderlerini ödemeye mahkum edilir (HMK m. 331/2).⁵⁴⁷ Görevsizlik ve yetkisizlik kararı sonrası yargılamamanın görevli ve yetkili mahkemede devam edeceğinden hareketle yargılama giderleri hakkında bir karar verilmemesi hali tamamlama konusu yapılabilecek bir karar boşluğu oluşturmamaktadır ve bu durumlarda hükmün tamamlanması talep edilemez. Ancak görevli ve yetkili mahkemede yargılamaya devam edilmeme nedeniyle görevsiz ve yetkisiz mahkemenin yargılama giderlerine karar vermesi istenmesine rağmen, davanın açıldığı bu mahkemeye herhangi bir karar alınmadığı durumda mahkeme hükmü, hükmün tamamlanmasına konu yapılabilir.⁵⁴⁸

⁵⁴⁵Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 405, ZPO § 321 Rn. 832; Eichele, Hirtz, Oberheim, 2006, **a.g.k.**, s. 105, ZPO § 321 Rn. 237.

⁵⁴⁶Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 734; Atalay, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2408, 2409; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1094-1098.

⁵⁴⁷Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 734; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1097.

⁵⁴⁸Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 7.

Hükmün tamamlanması, yalnızca yargılama giderleriyle ilgili zorunlu bir kararın yanlışlıkla ihmal edilmesi durumunda düşünülebilir; yargılama giderlerinin paylaştırılmasının mahkemenin takdir yetkisine bırakıldığı durumlarda hükmün tamamlanması talep edilemez.⁵⁴⁹ HMK m. 326/2'ye göre tarafın kısmen haklı çıkması durumunda yargılama giderlerinin tarafların haklılık oranına göre paylaştırılması; m. 326/3'e göre aleyhine hüküm verilenlerin birden fazla olması halinde mahkemenin yargılama giderlerine bunlar arasında paylaşması; m. 327/1'e göre gereksiz yere davanın uzamasına veya gider yapılmasına sebebiyet vererek dürüstlük kuralına aykırı davranan tarafın, dava lehine karar verilmiş olsa dahi yargılama giderlerinden ödemeye mahkum edileceği kısmın takdir edilmesi; m. 331/1'e göre davanın konusuz kalması halinde davanın açıldığı tarihteki haklılık durumuna göre yargılama giderlerinin paylaştırılması mahkemenin takdir yetkisine bırakılan durumlardır. Bu durumlarda mahkeme tarafların haklılık oranlarını takdir ederek bir paylaşım yapmaktadır ve bu hallerde yargılama giderlerine dair bir karar boşluğu bulunmamaktadır. Öte yandan mahkemenin sahip olduğu takdir hakkını hiç kullanmaması ve herhangi bir karar vermemesi durumunda da karar boşluğu meydana geleceğinden hükmün tamamlanması talep edilebilir.⁵⁵⁰

5.2.1.2. Yargılama Giderleri Kalemlerine Dair Kararlar

Vekil ile takip edilen davalarda vekâlet ücreti de yargılama giderleri arasında yer almaktadır. Bu yargılamalarda, davayı kazanan taraf lehine yargılama giderleri ile birlikte vekâlet ücretinin de ödenmesine hükmedilir. Vekil ile takip edilmeyen dava ve işlerde ise davada haklı çıkan taraf lehine vekâlet ücretine hükmedilemez. Mahkemenin, davayı kaybeden tarafı yargılama giderlerine mahkum etmesi için mutlaka yargılamanın karşı tarafınca bir talepte bulunulması gerekmediğinden, vekâlet ücretinin haksız çıkan tarafa yükletilmesine dair kararı da mahkeme kendiliğinden verir. Yargılama sonunda mahkeme tarafından kanuna göre takdir olunacak vekâlet ücreti, davada haklı çıkan taraf lehine hükmedilir ve haksız çıkan taraf bu giderden sorumlu tutulur (HMK m. 330).⁵⁵¹ Yargılama sonucunda vekâlet ücretinin haksız çıkan tarafa yükletilmesi gerekmesine

⁵⁴⁹Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn.7; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 7; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 42; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 321.

⁵⁵⁰Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 321.

⁵⁵¹Atalay, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2395-2403; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 737-738; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1091-1092; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 581.

rağmen ihmal nedeniyle mahkemece bu konuda herhangi bir karar verilmemesi söz konusu olabilir. Yargıtay'ın kararlarına konu uyuşmazlıklarda;

“Kanunda yazılı haller dışında yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verilir (HMK m. 326). Vekâlet ücreti de yargılama giderlerindendir (HMK m. 323). Davacı kadın tarafından açılan boşanma davası kabul edildiğine göre davacı kadın yararına vekâlet ücreti verilmesi gerekirken, bu konuda karar verilmemiş olması doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir.”⁵⁵²

“Davanın kısmen kabulüne karar verildiğine göre karar tarihinde yürürlükte bulunan AAÜT uyarınca davalı yararına vekâlet ücreti takdiri gerekirken bu yönde olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş olması isabetsizdir.”⁵⁵³

“Mahkemece dava reddedildiği halde, reddedilen miktar üzerinden kendisini vekille temsil ettiren davalı taraf lehine vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekirken, bu hususta olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş olması doğru görülmediğinden hükmün bozulması gerekmiştir.”⁵⁵⁴

“Yapılan yargılamada, bölge adliye mahkemesince 18.12.2019 tarihinde duruşma açılarak taraflara bozma ilâmı hususunda diyecekleri sorularak karar verildiğine göre bölge adliye mahkemesince haklılık durumuna göre vekâlet ücretine karar verilmesi gerekirken, bu konuda karar verilmemiş olması doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.”⁵⁵⁵

şeklinde verilen kararlarda da görüldüğü üzere, uygulamada vekâlet ücretlerine dair karar verilmemesi nedeniyle karar boşluklarına rastlanabilmektedir. Mahkemenin kendiliğinden karar vermesinin gerekli olmasına rağmen kısmen veya tamamen karar verilmeyerek yaratılan bu karar boşlukları için uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanması talep edebilirler. Bursa Bölge Adliye Mahkemesi'nin 5.10.2020 tarihli kararına konu yargılamada;

“Öte yandan davalı vekili istinaf dilekçesinde dava reddedildiği halde kendileri lehine vekâlet ücreti verilmemesini istinaf ile dairemiz önüne getirmiştir. Ancak üstte açıklandığı üzere miktar itibarıyla kesin olan karara karşı istinaf yasa yolu kapalı ise de 22/7/2020 tarihinde 7251 Sayılı Kanun'un 27. maddesi ile HMK'ya eklenen 305/a maddesi

⁵⁵²Yargıtay 2. HD., 3.11.2020 T., 2020/3596 E., 2020/5283 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021); Benzer kararlar için bkz: Yargıtay 19. HD., 8.7.2020 T., 2018/3204 E., 2020/1371 K.; Yargıtay 16. HD., 6.7.2020 T., 2017/2076 E., 2020/2710 K.; Yargıtay 16. HD., 6.7.2020 T., 2017/2762 E., 2020/2709 K.; Yargıtay 13. HD., 1.7.2020 T., 2017/5597 E., 2020/5625 K.; Yargıtay 8. HD., 23.6.2020 T., 2018/4953 E., 2020/3862 K.; Yargıtay 13. HD., 9.3.2020 T., 2017/859 E., 2020/3024 K.; Yargıtay 15. HD., 11.6.2020 T., 2019/3102 E., 2020/1487 K.; Yargıtay 19. HD., 10.12.2018 T., 2017/575 E., 2018/6449 K.; Yargıtay 19. HD., 8.7.2020 T., 2018/3204 E., 2020/1371 K.; Yargıtay 1. HD., 15.12.2020 T., 2019/3350 E., 2020/6739 K.; Yargıtay 1. HD., 26.2.2014 T., 2014/685 E., 2014/4382 K.; Yargıtay 12. HD., 30.3.2017 T., 2016/12931 E., 2017/5127 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵⁵³Yargıtay 1. HD., 19.2.2014 T., 2013/17786 E., 2014/3534 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵⁵⁴Yargıtay 8. HD., 14.10.2020 T., 2018/7624 E., 2020/6177 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵⁵⁵Yargıtay 2. HD., 15.6.2020 T., 2020/632 E., 2020/2994 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

hükümde vekâlet ücreti konusunda bir karar verilmemiş olması halinde ek karar ile hükmün tamamlanmasına imkân sağlamaktadır.”⁵⁵⁶;

İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi’nin 11.01.2021 tarihli kararında;

“11/01/2021 tarihli ek karar ile ise, davalılar ... ve ... yönünden reddedilen gayri nakit alacaklarla ilgili HMK m.305/A gereğince maktu vekâlet ücretine hükmedilmiştir.”⁵⁵⁷

şeklinde verilen hükümlerde de, vekâlet ücretine karar verilmeyerek meydana gelen karar boşluğunun hükmün tamamlanması kurumu kapsamında verilecek ek karar ile doldurulabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca kanunen hükmedilmesi gereken vekâlet ücretleri ayrı bir dava konusu yapılamayacağı⁵⁵⁸ gibi ayrı bir takibe de konu edilemeyecekleri için, vekâlet ücretine dair bir karar verilememesi durumunda karar eksikliği ya hükmün tamamlanması talebinde bulunularak ya da koşulları sağlıyor ise kanun yolu başvurusu kapsamında giderilebilir.

Birden çok kişinin aynı anda birlikte dava açtığı veya birden çok kişiye karşı aynı dava dilekçesi ile dava açıldığı ihtiyari dava arkadaşlığının geçerli olduğu davalarda, dava arkadaşı sayısı kadar bağımsız dava bulunduğu için her bir dava arkadaşı hakkında yargılama sonucunda ayrı ayrı karar verilmesi gerekmektedir.⁵⁵⁹ Ayrı ayrı karar verilmesi gerekliliği yargılama giderleri ve vekâlet ücretine dair kararlar için de geçerlidir. Yargıtay’ın 25.6.2020 tarihli kararına konu uyuşmazlıkta;

“...ihtiyari dava arkadaşı olan her bir davacı lehine hükmedilen tazminat miktarı yönünden ayrı ayrı vekâlet ücretine karar verilmesi gerekirken toplam tazminat miktarı üzerinden tek vekâlet ücretine karar verilmesi de doğru görülmemiştir.”⁵⁶⁰

her bir dava arkadaşı hakkında ayrı ayrı vekâlet ücreti hükmedilmeyerek karar boşlukları yaratılmıştır. Davacı veya davalı tarafta bulunan dava arkadaşlarının haksız çıkmaları durumunda, bunların her biri hakkında ayrı ayrı vekâlet ücreti ödemeye mahkûmiyet

⁵⁵⁶Bursa BAM, 4. HD., 5.10.2020 T., 2020/23 E., 2020/1053 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021); Benzer kararlar için bkz. Ankara BAM, 20. HD., 18.03.2021 T., 2021/1052 E., 2021/1048 K.; İzmir BAM, 14. HD., 13.07.2021 T., 2021/873 E., 2021/932 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 17.10.2021).

⁵⁵⁷İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, 11.01.2021 T., 2018/918 E., 2020/598 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 17.10.2021).

⁵⁵⁸“Muhakeme masrafları ve bu meyanda hasma tahmili gereken vekâlet ücreti, müstakil bir varlığı olmayacak derecede ait olduğu davanın konusunu teşkil eden hak ve alacağa sıkı bir surette bağlı olan fer’î haklardandır. Fer’î hakların akıbeti asıl hakkın akıbetine tâbidir. Tâbi olan şeye ayrıca hüküm verilemez. ...Çünkü bir davada muhakeme masrafları cümlesinden olan ve hasma tahmili gereken vekâlet ücretine hükmedilmemesine rağmen bu hükmü temyiz etmeyen tarafa vekâlet ücreti hakkında yeniden ve müstakil bir dava hakkı tanımak işlerin ve davaların lüzumsuz ve füzuli olarak çoğalmasına ve bir nizadan diğer yeni bir ihtilafın doğmasına sebep olur...”. Yargıtay HGK., 29.05.1957 T., 1957/4 E., 1957/16 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021); Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 738.

⁵⁵⁹Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 551; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 561.

⁵⁶⁰Yargıtay 17. HD., 25.6.2020 T., 2019/1266 E., 2020/4000 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

kararı verilmezse meydana gelen bu karar eksiklikleri, karar mahkemesine başvurularak hükmün tamamlanması doğrultusunda verilecek ek karar ile doldurulabilir.

İhtiyari dava arkadaşlığına benzer şekilde birleşen davaların varlığı halinde de her bir dava için ayrı ayrı yargılama giderlerine ve vekâlet ücretine dair karar verilmesi gerekmektedir. Yargıtay'ın 26.6.2014 tarihli kararına konu yargılamada;

“...davaların birleştirilmesi durumunda da, asıl ve birleşen davaların birbirinden bağımsız, müstakil davalar olması nedeniyle, asıl ve birleştirilen dava dosyasının tarafları, iddia, savunma özeti delilleri kararda belirtilip, değerlendirilip, asıl ve birleşen dava için kararda ayrı ayrı hüküm kurulması, her bir dava yönünden kurulan hükümde de o dava ile ilgili yargılama gideri ve vekâlet ücretinin ayrı ayrı hüküm kısmında gösterilmesi gerekir. Somut olayda asıl ve birleşen davalar hakkında ayrı ayrı hüküm kurulmadığı gibi asıl dava ve birleşen beş adet davanın yapılan yargılaması sonucunda verilen hükümde sadece asıl davanın yargılama giderleri yönünden hüküm kurulmuş olup davacı lehine de maktu vekâlet ücretine hükmedilmiştir.”⁵⁶¹

olduğu gibi asıl ve birleşen davalar hakkında tek bir yargılama giderleri dair karar ve vekâlet ücreti kararı verilmesi durumunda diğer davalar hakkında herhangi bir karar verilmediğinden karar boşlukları oluşmuştur ve bu türden karar boşlukları için de uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanması talebinde bulunabilirler.

Mahkeme tarafından vekâlet ücreti hesabında kural olarak davada lehine hüküm verilen tarafın avukatı ile aralarındaki vekâlet ücreti sözleşmesinde kararlaştırılan vekâlet ücreti miktarı değil, Avukatlık Asgari Ücret Tarifeleri esas alınır (AvK m. 169/1). Ancak istisnai olarak, yargılamada kötüniyetli davalı veya hiçbir hakkı olmadığı hâlde dava açan davacı tarafın bulunması halinde HMK m. 329/I'deki düzenlemeye göre mahkeme tarafından, diğer yargılama giderlerinin yanı sıra karşı tarafın vekiliyle aralarında kararlaştırdıkları vekâlet ücretinin tamamının veya bir kısmının ödemesine dair mahkûmiyet kararı verilebilir. Vekâlet ücretinin miktarı hakkında uyuşmazlık çıkması veya mahkemece miktarının fahiş bulunması hâlinde ise vekâlet ücreti miktarı doğrudan mahkeme tarafından takdir olunur.⁵⁶² Bu düzenlemeler kapsamında yargılama giderinden olan vekâlet ücreti kaleminin tamamının veya bir kısmının ödenmesi yahut uyuşmazlık veya fahiş bulunma durumunda doğrudan mahkemece belirlenmesi şeklinde mahkemenin takdir yetkisine bırakılan durumlarda, mahkemenin vekâlet ücretini takdir ederek karar vermesi halinde yahut takdir yetkisi olmasına rağmen bu hususta herhangi bir karar

⁵⁶¹Yargıtay 6. HD., 26.6.2014 T., 2014/5841 E., 2014/8561 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵⁶²Atalay, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2395-2403; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1091-1094; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 733.

vermemesi durumlarında da bir karar boşluğu bulunmamaktadır ve bu durumlarda hükmün tamamlanması talep edilemez.⁵⁶³ Benzer şekilde, mahkemenin sözleşmedeki vekâlet ücretinin bir kısmına takdir ederek karar vermesi yargılama giderlerinden olan vekâlet ücreti kaleminin eksik karara bağlandığı ve bir karar boşluğu yaratıldığı anlamına gelmeyeceğinden, mahkemenin bu kararı da hükmün tamamlanmasına konu yapılamaz; ancak mahkemece takdir edilerek belirlenen bu vekâlet ücreti miktarı kanun yolu başvurusu kapsamında bir itiraz konusu olarak ileri sürülebilir.

Kötü niyetle veya haksız dava açılması durumunda, mahkemenin kendiliğinden haksız çıkan tarafı diğer tarafın vekiliyle aralarında kararlaştırılan vekâlet ücretini de ödemeye mahkûmiyet kararı verebileceği durumlarla birlikte, uyuşmazlık tarafları da mahkemeden vekillerine ödeyecekleri vekâlet ücretinin karşı taraftan tahsilini talep etmiş olabilirler.⁵⁶⁴ Böyle bir talep alan mahkeme Yargıtay'ın 19.11.2020 tarihli kararına konu uyuşmazlıkta;

“Davacılar, dava dilekçesiyle avukatlarına ödeyecekleri 5.000 TL vekâlet ücretinin de davalılardan tahsilini talep etmiş olmalarına rağmen, Tüketici Mahkemesince bu konuda olumlu olumsuz bir karar verilmemiş olması HMK'nın emredici m. 297/2 hükmüne aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.”⁵⁶⁵

olduğu gibi olumlu veya olumsuz bir karar vermez ise karar boşluğu meydana gelir. Bu konudaki karar boşluğu HMK m. 305/A'da mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken hususlardan sayılamasa da yargılamada ileri sürülmesine rağmen kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususlar arasında değerlendirilir ve tarafların talebi üzerine tamamlayıcı ek karar verilerek bu boşluk doldurulabilir.

İş kazası veya meslek hastalığından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat ile bunlarla ilgili tespit, itiraz ve rücu davaları hariç olmak üzere, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan iş hukuku davalarında (İşMK. m. 3/1-3) ve konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkındaki ticari davalarda (TTK m. 5/A) dava şartı olarak öngörülen arabulucuya başvurma zorunluluğu kapsamında, uyuşmazlık taraflarından biri geçerli mazeret göstermeksizin ilk toplantıya katılmazsa bu taraf davada kısmen veya tamamen haklı çıksa bile yargılama giderinin tamamından sorumlu tutulur. Her iki

⁵⁶³Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 43.

⁵⁶⁴Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 732-733; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1094.

⁵⁶⁵Yargıtay 3. HD., 19.11.2020 T., 2020/3838 E., 2020/6818 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

uyuşmazlık tarafının da ilk toplantıya katılmaması halinde, sona eren arabuluculuk faaliyeti sonrası açılacak davada taraflar yargılama boyunca yaptıkları giderlerden kendileri sorumlu olur (İşMK m. 3/12, HUAK m. 18/A/11).⁵⁶⁶ Bu durumlarda yargılama giderlerine herhangi bir karar verilmemesi halinde de hükmün tamamlanması talep edilebilir. Ancak mevzuattaki bu sorumluluk düzenlemelerine rağmen, mahkeme ilk toplantıya katılmayan tarafı haklı çıktığından bahisle yargılama giderlerinden sorumlu tutmaz veya her iki tarafın da ilk toplantıya katılmaması halinde tarafları kendi giderlerinden sorumlu tutması gerekmesine rağmen bu hükme aykırı olarak haksız çıkan tarafı sorumlu tutup, diğerk taraf hakkında yargılama giderlerinden sorumluluğa hükmetmez ise, bu karar vermeme durumları hükmün tamamlanmasına konu olabilecek birer karar boşluğu değildir; bu durumlarda mahkeme kanun hükmüne aykırı hareket etmiştir ve bu hatalı kararlar sadece kanun yolu başvurusuna konu yapılabilir.

Zorunlu arabuluculuk görüşmeleri sonucu arabuluculuk sürecinin uyuşmazlık taraflarının anlaşması dışında bir sebeple sona ermesi halinde, arabuluculuk süreci boyunca yapılan masraf ve giderlere, açılacak dava sonucu nihaî kararla hükmedilecek yargılama giderleri kapsamında karar verilir.⁵⁶⁷ Buna rağmen mahkemenin, yargılama giderlerine hükmederken arabuluculuk görüşmeleri giderlerine dair yargılama gideri kalemini hüküm altına almayı dikkatsizlik sonucu ihmal ederek bir karar boşluğuna sebep olması ihtimali de vardır. Arabuluculuk görüşme giderleri kalemine hükmedilmemesi durumunda meydana gelen bu boşluk, uyuşmazlık taraflarınca hükmün tamamlanması hukukî çaresine konu yapılarak doldurulabilir.

Arabuluculuk giderlerinin nihaî kararla hüküm altına alınması kuralı, tüketici hukuku uyuşmazlıkları bağlamında 7251 sayılı Kanun'un 59. maddesi ile getirilen dava şartı arabuluculukta ise uygulanmamaktadır (TKHK m. 73/A/2).⁵⁶⁸ Tüketici uyuşmazlıkları kapsamında arabuluculuk faaliyeti sonunda taraflara ulaşılamaması, taraflar katılmadığı için görüşme yapılamaması veya tarafların anlaşmaları ya da anlaşamamaları hâlinde tüketicinin ödemesi gereken arabuluculuk ücreti, Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanır. Bu belirtilen hâllerde, Arabuluculuk Asgari Ücret Tarifesinin eki Arabuluculuk Ücret Tarifesinin Birinci Kısımına göre iki saatlik ücret tutarını geçmeyecek şekilde hesaplanacak arabuluculuk ücreti, tüketici mahkemesince

⁵⁶⁶Tanriver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1096; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 798-799; Tanriver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 295-297, 319.

⁵⁶⁷Tanriver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 318-319.

⁵⁶⁸Tanriver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1096; Tanriver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 296-297.

verilecek kararda belirtilerek hüküm altına alınır (TKHK m. 73/A/3). Arabuluculuk faaliyeti sonunda açılan davanın tüketici lehine sonuçlanması hâlinde ise arabuluculuk ücreti, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usûlü Hakkında Kanun hükümlerine göre davalıdan tahsil olunarak bütçeye gelir kaydedilir (TKHK m. 73/A/4).⁵⁶⁹ Mahkemenin bu hükümlere uygun şekilde yargılama sonucu haksız çıkan tarafı mahkum ettiği yargılama giderleri kapsamına arabuluculuk giderleri kalemini dahil etmemesi, bir karar boşluğu olarak nitelendirilemeyeceğinden hükmün tamamlanması talep edilemez. Ancak mahkeme tarafından re'sen, Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanacak arabuluculuk ücretinin hesaplanıp nihaî kararda belirtilmesi gerekmektedir. Tüketicinin yargılama sonunda haksız çıkması durumunda davalıdan tahsil edilecek olan bu ücretin mahkemece kararda belirtilmemesi de bir karar boşluğu yaratır ve bu durumda da hükmün tamamlanması talep edilebileceği söylenebilir.

Fer'î müdahale giderleri de bir yargılama gideri kalemidir. Dava konusu uyuşmazlığın yargılama giderleri hakkındaki kararı, fer'î müdahalenin yargılama giderlerini otomatik olarak kapsamaz. Bu nedenle fer'î müdahale giderleri kalemi kararda ayrıca gösterilmeli ve bu giderler hakkında açıkça bir karar verilmelidir.⁵⁷⁰ Fer'î müdahaleye dair giderler de kanunen yargılama giderleri kapsamında olduğundan re'sen hükme bağlanması gereken masraf kalemlerindendir. Bu kapsamda mahkemenin, davaya müdahale masrafları konusunda kendiliğinden bir karar vermesinin gerekli olmasına rağmen herhangi bir karar vermemiş olması halinde de hükmün tamamlanması yoluna başvurulması mümkündür.⁵⁷¹

Fer'î müdahale giderlerinden sorumluluk, fer'î müdahil olarak davada yer alan kimsenin yanında katıldığı tarafın haklı çıkıp çıkmamasına göre farklılık göstermektedir. HMK m. 328 uyarınca fer'î müdahil olarak davada yer alan kimse, yanında katıldığı taraf haksız çıktığı takdirde yalnızca fer'î müdahale giderinden sorumlu tutulur.⁵⁷² Fer'î müdahilin yanında davaya katıldığı tarafın haksız çıkmasına rağmen, fer'î müdahale giderlerine dair mahkeme tarafından herhangi bir karar verilmemiş olması halinde bir karar boşluğunun varlığından söz edilebileceğinden, bu durumda uyuşmazlık taraflarının hükmün tamamlanması başvurusunda bulunması mümkündür. Ancak yargılama

⁵⁶⁹Tanrıver, Cilt II, 2021, **a.g.k.**, s. 319-320.

⁵⁷⁰Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 7; Pekcanitez ve Meriç, 2020, **a.g.k.**, s. 334.

⁵⁷¹Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 321.

⁵⁷²Pekcanitez ve Meriç, 2020, **a.g.k.**, s. 339-340; Atalay, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2406; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 733; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1095.

sonucunda fer'î müdahaleye dair yargılama giderleri, fer'î müdahale değil de diğer yargılama giderleri ile birlikte haksız çıkan tarafa yükletilir ise bir karar boşluğu olmaz ve bu hatalı nihaî karar hükmün tamamlanmasına konu yapılamaz. Böyle bir durumda mahkemece, HMK m. 328'in ilk cümlesindeki yargılama giderlerinden fer'î müdahilin sorumlu tutulmasına dair hükme aykırı bir karar verilmiştir ve bu karara karşı sadece kanun yolu başvurusunda bulunulabilir.

Fer'î müdahilin bulunduğu bir yargılamada, fer'î müdahilin yanında katıldığı tarafın haklı çıkması durumunda yargılama giderlerinden sorumluluk haksız çıkan karşı tarafa aittir. Burada fer'î müdahale giderlerine dair bir karar boşluğunun olup olmadığını tespit etmek için öncelikle karşı tarafa yükletilen yargılama giderlerine dair kararın kapsamı incelenmeli, fer'î müdahale giderlerine dair yargılama gideri kaleminin açıkça yazılıp yazılmadığı araştırılmalıdır. Yargılama giderlerine dair kararda fer'î müdahale kaleminin olmadığı tespiti halinde, yargılama giderlerine dair karar boşluğunun olduğu belirlenmiş olur ve mahkemenin bu ihmali hükmün tamamlanması başvurusuna konu yapılabilir. Fer'î müdahale giderlerinin yargılama giderlerine dahil edilerek karara bağlanmış olduğunun tespiti halinde ise bir karar boşluğundan söz edilemeyeceğinden söz konusu karara karşı ancak kanun yolu başvurusu ile itirazda bulunulabilir.

Fer'î müdahilin bulunduğu davada mahkeme tarafından verilen karar fer'î müdahilin yanında katıldığı tarafın lehine olsa bile, lehine hüküm verilmiş olan bu tarafın hâl ve davranışları üçüncü kişinin davaya katılmasını gerektirmiş ise müdahale giderlerinin tamamı veya bir kısmı, fer'î müdahilin yanında katıldığı ve lehine hüküm verilmiş olan tarafa yükletilebilir (HMK m. 328).⁵⁷³ Fer'î müdahale giderlerinin tamamının lehine hüküm verilen tarafa yükletilmesinin mahkemece takdir edilmesi durumunda, aleyhine karar verilen davanın karşı tarafına yükletilen yargılama giderleri kapsamında, fer'î müdahale gideri kaleminin olmaması bir karar boşluğu olarak adlandırılmayacağından hükmün tamamlanması başvurusuna bu durum konu yapılamaz. Yine benzer şekilde fer'î müdahale giderlerinin bir kısmının lehine karar verilen tarafa yükletilmesi halinde de davanın karşı tarafının sorumlu olduğu yargılama giderleri kapsamındaki fer'î müdahale giderlerinin eksik olarak karara bağlandığı yorumu yapılamayacağından ve mahkemenin takdir yetkisini bu yönde kullanmasının bir ihmal

⁵⁷³Pekcanitez ve Meriç, 2020, **a.g.k.**, s. 340; Atalay, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 2406; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 733; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1095.

olarak nitelendirilmesi mümkün olmadığından, söz konusu karar için de hükmün tamamlanması başvurusunda bulunulamaz.

Yargılama giderlerine dair kararlar gibi mahkemenin yargılama sürecinde keşif işlemleri, bilirkişi incelemesi gibi yargılama konusu vakıalara yönelik delil tespit işlemleri ve yargılamadaki diğer işlemler için uyuşmazlık taraflarından alınan yargılama harçlarından kullanılmamış olan kısımların iadesine de mahkemece re'sen karar verilmesi gereklidir. Yargıtay'ın 17.3.2020 tarihli kararında⁵⁷⁴;

“...Ne var ki, asıl dava, 10.000,00 TL (170,78 peşin harç) değer göstermek suretiyle açılmış, keşfen belirlenen değer üzerinden 10.735,80 TL tamamlama harcı yatırılmış olup, mahkemece asıl davanın reddine karar verilerek maktu karar ve ilâm harcı alınmış, ancak mahsup edilirken fazla yatırılan tamamlama harcının iadesine karar verilmemiştir.”

şeklinde ifade edildiği üzere, tamamlama harcının kullanılmayan kısmının iadesine mahkemece re'sen karar verilmeyerek karar boşluğuna sebep olunmuştur. Bu tarz karar boşlukları da HMK m. 305/A düzenlemesinde mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gerekli olmasına rağmen karar verilmeyen hususlar arasında değerlendirilerek hükmün tamamlanmasına konu edilebilirler.

5.2.2. Esasa İlişkin Mahkemenin Re'sen Karar Vermesi Gereken Haller

Hâkimin kendiliğinden karar vermesi gereken maddi hukuktan kaynaklı hususlar da bulunmaktadır. Bunlara dair mevzuattaki düzenlemelere bakıldığında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 7'ye göre çocuklar hakkında mahkemece yürütülen bir yargılama sırasında gerekli olduğuna kanaat getirilen koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması kararları; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya mahkeme tarafından re'sen verilmesi gereken kararlardandır. Yargıtay'ın 9.11.2016 tarihli kararında⁵⁷⁵;

“Davacı kurum küçük hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun 5/1-d maddesi uyarınca sağlık tedbirine de karar verilmesini talep etmiş, mahkemece bu talep hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiştir.”

⁵⁷⁴Yargıtay 1. HD., 17.3.2020 T., 2016/16709 E., 2020/1927 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021); Benzer karar için bkz: Yargıtay 1. HD., 10.9.2020 T., 2020/1624 E., 2020/3968 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

⁵⁷⁵Yargıtay 2. HD., 9.11.2016 T., 2016/19037 E., 2016/14601 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021); Benzer karar için bkz.: Yargıtay 2. HD., 30.9.2013 T., 2013/3664 E., 2013/22316 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

şeklinde ifade edildiği üzere sağlık tedbirlerine dair bir karar verilmeyerek karar boşluğu meydana getirilmiştir. Mahkemenin ilgilerin talebi olmasa dahi re'sen karar vermesi gereken çocuğu koruyucu ve destekleyici tedbirlere dair, ilgilerin talebine rağmen herhangi bir karar vermemesi durumunda taraflar hükmün tamamlanması talep edebilirler. Bu somut olayda taraflar HMK m. 305/A düzenlemesinde hükmün tamamlanması sebeplerinden yargılamada ileri sürülmesine rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususların bulunması ya da kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında karar verilmeyen hususların bulunması sebeplerinden istediklerine dayanarak eksik hükmün tamamlanmasını talep edebilirler.

TMK m. 336/2 boşanma yargılamalarında ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hâli gerçekleşmişse çocuğun velayetinin ana ve babadan hangisine verileceğine dair karar da hâkimin re'sen karar vermesi gereken hallerdendir. Yargıtay'ın 22.2.2016 tarihli kararında⁵⁷⁶;

“Velayet kamu düzenine ilişkindir. Yargılamanın her aşamasında re'sen göz önünde bulundurulur. Davacı anne dava dilekçesinde müşterek çocuklar ve kendisi için nafaka isteği ile birlikte çocukların geçici velayetlerinin de kendisine verilmesini talep etmiştir. Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse hâkim velayeti eşlerden birine verebilir (TMK m. 336/2). Toplanan delillerden; tarafların ayrı yaşamaya başladığı ve müşterek çocuklar 2001 doğumlu ... ve 2006 doğumlu ...'in anne yanında kaldığı anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında; Türk Medenî Kanununun 197/son maddesi kapsamında bir önlem olarak, geçici velayet düzenlemesi yapılması gerekirken, bu talep hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi usûl ve yasaya aykırı olmuştur.”

şeklinde belirtildiği üzere geçici velayete dair herhangi bir karar verilmemiştir. Bu somut olayda ilk bakışta mahkemenin re'sen karar vermesinin gerekli olmasına rağmen geçici velayet hakkında herhangi bir karar vermemesi nedeni ile bir karar boşluğunun meydana geldiği düşünülse de geçici koruma kararları nitelikleri itibari ile her zaman kaldırılabilir, değiştirilebilir ve yerlerine yeni bir karar verilebilir nitelikte olduklarından bu kararlar için hükmün tamamlanmasına gerek duyulmamaktadır. Taraflar bu türden geçici koruma kararları hakkında mahkemeye itiraz ederek değişiklik talep edebilecekleri gibi eksiklik halinde yeni bir talepte de bulunabileceklerinden bu kararlar kural olarak hükmün tamamlanmasına konu yapılamaz.

⁵⁷⁶Yargıtay 2. HD., 22.2.2016 T., 2015/16299 E., 2016/3071 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021); Benzer karar için bkz.: Yargıtay 2. HD., 27.11.2017 T., 2016/23817 E., 2017/13394 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

Benzer şekilde TMK m. 169'a göre boşanma veya ayrılık davası açılınca, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlem kararları, TMK m. 183'e göre ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkimin çocuklar hakkında vereceği önlem kararları, TMK m. 199/2'ye göre ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî bir yükümlülüğün yerine getirilmesi gerektirdiği ölçüde, belirlenen malvarlığı değerleriyle ilgili tasarrufların ancak diğer eşin rızasıyla yapılabileceği kararı doğrultusunda gerekli önlemlere dair kararlar ve TMK m. 589/1'e göre tereke mallarının korunması ve hak sahiplerine geçmesini sağlamak üzere gerekli olan önlemlere dair kararlar⁵⁷⁷ da mahkemenin resen karar vermesi gereken hususlardandır. Ancak bunlar da nitelikleri itibarı ile birer geçici hukuki koruma kararları olduklarından bu kararlardaki eksiklikler mahkemeye yöneltilecek bir itiraz üzerine yeni karar verilmesi yoluyla giderilebilir. Bu nedenle de bu kararlar için hükmün tamamlanması başvurusu yapılamaz. Yargıtay'ın 3.4.2014 tarihli kararında⁵⁷⁸;

“Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince, gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına (TMK m. 186/1), geçimine (TMK m. 185/3), malların yönetimine (TMK m. 223, 242, 244, 262, 263, 264, 267, 215) ve çocukların bakım ve korunmasına (TMK m. 185/2) ilişkin geçici önlemleri kendiliğinden (re'sen) almak zorundadır (TMK m. 169). O halde; Türk Medenî Kanununun 185/3. ve 186/3. maddeleri uyarınca, tarafların ekonomik ve sosyal durumları da gözetilerek dava tarihinden geçerli olmak üzere davacı kadın yararına uygun miktarda tedbir nafakasına hükmedilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi usûl ve yasaya aykırı bulunmuştur.”

ifade edilen tedbir nafakasına dair karar verilmemesi durumu da yukarıdaki açıklamalar kapsamında hükmün tamamlanmasına konu olabilecek nitelikte bir karar boşluğu oluşturmamaktadır. Geçici hukukî koruma olma niteliği çerçevesinde bu eksiklik ilgili mahkemeye itiraz ile ileri sürülebilir ve ayrı talebe konu yapılabilir bir husus mahiyetindedir, ancak bu karar için hükmün tamamlanması talep edilemez.

⁵⁷⁷“(TMK m. 589/2) Terekenin tedbiren tespiti talebi bir süreye tâbi olmadan her zaman istenebilir. Davacının talebi, terekenin resmi defterinin tutulması talebi (TMK m. 590) olmayıp; Türk Medeni Kanunu'nun 589. maddesi gereğince terekenin tedbir mahiyetindeki tespiti istemidir. Gerçekleşen bu durum karşısında Türk Medeni Kanunu'nun 589. madde çerçevesinde tespit ve gerektiği takdirde koruma önlemlerinin alınması gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru değildir.” Yargıtay 8. HD., 29.09.2014 T., 2013/22642 E., 2014/17374 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵⁷⁸Yargıtay 2. HD., 3.4.2014 T., 2013/24270 E., 2014/7841 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021); Benzer kararlar için bkz: Yargıtay 2. HD., 25.11.2010 T., 2009/18304 E., 2010/19658 K.; Yargıtay 2. HD., 16.9.2009 T., 2008/12724 E., 2009/15752 K.; Yargıtay 2. HD., 18.3.2014 T., 2014/4281 E., 2014/6130 K.; Yargıtay 2. HD., 11.02.2013 T., 2012/16726 E., 2013/3125 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

Mahkemelerin TMK m. 182'ye göre boşanma veya aykırılığa karar verilirken çocukla kişisel ilişkinin nasıl tesis edileceğine, iştirak nafakasına, çocuğun velayetinin kimin üzerinde kalacağına ilişkin kararları re'sen vermeleri gerekir. Bu kararlara dair eksiklikler hükmün tamamlanmasına konu yapılabilir.⁵⁷⁹ Yargıtay'ın 5.2.2019 tarihli kararında⁵⁸⁰;

“Boşanmaya veya ayrılık vukuunda çocuk kendisine tevdi edilmemiş taraf gücüne göre onun bakım ve eğitim giderlerine katılmakla yükümlüdür. (TMK m. 182). Bu hususu hâkim görevi gereği kendiliğinden dikkate alması gerekmektedir. O halde, velayeti anneye tevdi edilen ortak çocuk Gamze için iştirak nafakasına hükmedilmemesi usûl ve kanuna aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.”

şeklinde belirtildiği üzere mahkemenin re'sen iştirak nafakasına karar vermesi gerekmektedir. Ancak bu hususta olumlu veya olumsuz bir karar verilmeyerek karar boşluğu yaratılmıştır. Taraflar iştirak nafakasına dair bu karar boşluğunun doldurulmasını hükmün tamamlanması başvurusu yaparak isteyebilir.

TMK m. 199/3'e göre eşlerden birinin taşınmaz üzerinde tasarruf yetkisinin kaldırılması halinde durumun tapu kütüğüne şerh edilmesi kararını ve benzeri kararları⁵⁸¹ da hâkim kendiliğinden alır. Mahkeme bu türden bir kararı almayı ihmal eder ve karar boşluğu meydana gelir ise uyuşmazlık tarafları ilgili hususa dair ek karar verilmesi için hükmün tamamlanması talebinde bulunabilirler.⁵⁸²

Maddî hukuk açısından itiraz sayılan vakıalar uyuşmazlık taraflarınca ileri sürülmemiş olsalar da dava dosyasından anlaşılmaları halinde, bunlar hâkim tarafından kendiliğinden göz önünde bulundurularak karar verilir. Ancak bir itiraz niteliğinde hususun varlığına rağmen mahkemece bu konu hakkında karar verilmemiş olması hali hükmün tamamlanmasına konu olabilecek nitelikte bir karar boşluğu oluşturmamaktadır.

⁵⁷⁹Hendem, 2021, a.g.k., s. 636.

⁵⁸⁰Yargıtay 2. HD., 5.2.2019 T., 2018/8239 E., 2019/592 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021); Benzer kararlar için bkz: Yargıtay 2. HD., 20.3.2014 T., 2013/22653 E., 2014/6311 K.; Yargıtay 2. HD., 9.9.2013 T., 2012/19732 E., 2013/20121 K.; Yargıtay 2. HD., 31.5.2012 T., 2011/17400 E., 2012/14577 K.; Yargıtay 2. HD., 14.5.2008 T., 2008/4864 E., 2008/7037 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021).

⁵⁸¹“Mahallinde yapılan keşifte alınan beyanlara göre, çekişmeli 149 ada 1 parsel sayılı taşınmaz üzerinde bulunan tek katlı binanın ... tarafından, 149 ada 2 parsel sayılı taşınmaz üzerinde bulunan tek katlı binanın ise ... tarafından kadastro tespitinden önce yapıldığının belirlenmesi karşısında, 3402 sayılı Kadaastro Kanunu'nun 19/2. maddesi gereğince sözü edilen muhdesatların tapu kütüğünün beyanlar hanesinde gösterilmesine karar verilmesi gerekirken, bu hususta olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemiş olması isabetsiz olup, temyiz itirazları açıklanan nedenle yerinde görüldüğünden kabulü ile hükmün bozulmasına, karar verildi.”. Yargıtay 16. HD., 5.11.2020 T., 2020/8859 E., 2020/5168 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 26.04.2021). Mahkemenin kadastro yargılaması kapsamında ilgili bölümlerin tapu kütüğünün beyanlar hanesinde gösterilmesine kendiliğinden karar vermesi gerekmesine rağmen bu hususun ihmal edilerek karar verilmemesi bir karar boşluğudur ve hükmün tamamlanmasına konu yapılabilir.

⁵⁸²Tutumlu, 2020, a.g.k., s. 410; Akkaya, 2021, a.g.k., s. 43.

İtirazlar da ister taraflarca ileri sürülmüş olsun ister hâkim tarafından re'sen tespit edilsin nitelik olarak birer iddia ve savunma araçlarıdır. Bu nedenle itirazların dikkate alınmayarak karar verilmesi halinde bir karar boşluğundan ziyade, hukuka aykırı ve hatalı verilmiş nihaî kararlar ortaya çıkar. Bu hatalı kararların düzeltilmesi ise sadece kanun yoluna götürülebilir ve duruma göre istinaf veya temyiz sebebi olarak dikkate alınabilir. Ancak itirazlar ve benzeri diğer iddia ve savunma araçlarının ihmal edilmesi durumu, hükmün tamamlanması kapsamında ek kararın konusu yapılamaz.⁵⁸³

6. Hükmün Tamamlanması Başvurusu

6.1. Hükmün Tamamlanması Talebi

Hükmün tamamlanması prosedürünün uygulanabilmesi için taraflardan birinin yazılı talebi gereklidir. Kanun koyucu HMK m. 305/A'ya göre mahkemenin re'sen hükmü tamamlanması yoluna göre ek karar vermesine izin vermemektedir.⁵⁸⁴ Mahkemenin kendiliğinden karara bağlaması gereken bir husus hakkında, kısmen veya tamamen karar verilmeyerek meydana getirilmiş bir karar eksikliği olduğunda ve bu eksiklik mahkemece sonradan fark edildiğinde dahi, mahkeme nihaî karar vererek dosyadan el çektiği için bu boşlukları kendiliğinden tamamlayıcı ek karar veremez.⁵⁸⁵ İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi 11.11.2020 tarihli kararında⁵⁸⁶;

“Gerekçeli karar yazım aşamasında sehven işleyecek faiz talebinin karara bağlanmasının unutulduğu anlaşılmakla HMK'nın 305/A maddesi gereğince ek kararla hükmün düzeltilerek tamamlanması suretiyle faizin eklenmesi gerekmiştir.”;

Bursa 3. Asliye Ticaret Mahkemesi 07.01.2021 tarihli kararında⁵⁸⁷;

“Her ne kadar duruşma zaptında davalının kötü niyeti şeklinde yazılmış ise de, hükmün tamamlanması düzenlemesi uyarınca maddi hatanın düzeltilmesi suretiyle yapılan maddi hata gerekçeli kararda düzeltilmiştir.”

⁵⁸³Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 5; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 4; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 6; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 41.

⁵⁸⁴Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1042; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 807; s. 321.Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 24; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 9; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 405, ZPO § 321 Rn. 832; Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 877; Eichele, Hirtz, Oberheim, 2006, **a.g.k.**, s. 104, ZPO § 321 Rn. 240; Rosenberg, Schwab, Gottwald, 2010, **a.g.k.**, s. 316, ZPO § 321 Rn. 23.

⁵⁸⁵Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 43; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 411.

⁵⁸⁶İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, 11.11.2020 T., 2019/538 E., 2020/725 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 13.06.2021).

⁵⁸⁷Bursa 3. Asliye Ticaret Mahkemesi, 07.01.2021 T. 2020/8 E., 2021/12 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 17.10.2021).

İzmir 2. Asliye Ticaret Mahkemesi 16.03.2021 tarihli kararında⁵⁸⁸;

“Mahkememizce hüküm kurulurken sehven alacağa faiz uygulanıp uygulanmayacağı ve faizin türü hakkında hüküm kurulmadığı gerekçeli kararın yazımı aşamasında fark edilmiş, bu hususta hükmün tamamlanması ek kararı yoluyla hükmün 1. fıkrasına ekleme yapılarak eksikliğin giderilebileceği değerlendirilmiştir.”

şeklinde kanun hükmüne aykırı hareket ederek re’sen tamamlayıcı ek karar vermişlerdir. İstanbul Anadolu 4. Asliye Ticaret Mahkemesi ise karar boşluğunun varlığını tespit etmesine rağmen 8.9.2020 tarihli kararında⁵⁸⁹;

“Borçluyu menfi tespit davası açmaya zorlayan takibin haksız ve kötü niyetli olduğu anlaşılırsa, talebi üzerine, borçlunun dava sebebi ile uğradığı zararın da alacaklıdan tahsiline karar verilir. ...Ancak bu hususa dair kısa kararda sehven hüküm kurulamamıştır. Fakat 22/7/2020 tarihli ve 7251 sayılı Kanunun 26'ncı maddesiyle 305/A maddesi eklenerek Taraflardan her birinin, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. Bu düzenleme ile Hükümün Tamamlanması müessesesi getirilmiş olup, karar duruşmasında hakkında hüküm verilmeyen taleplere ilişkin ek karar verme imkânı getirilmiştir. Ancak taleple bağlı olarak ek karar verileceğinden re’sen kötüniyet tazminatına dair hüküm kurulamamış ve davanın reddine dair aşağıdaki şekilde hüküm kurmak gerekmiştir.”

İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi de 07.04.2021 tarihli kararında⁵⁹⁰;

“...mahkememizce kısa kararda sehven tedavi giderleri yönünden dava konusu olarak 2.550,00-TL olarak ayrı bir alacak kalemi talep edildiği halde hüküm altına alınmasının unutulduğu anlaşılmakla HMK'nın 305/A maddesi gereğince taraflarca talep edilmesi halinde ek karar ile hükmün tamamlanması prosedürü işletilebilecektir.”

İstanbul Anadolu 5. Asliye Ticaret Mahkemesi de 17.11.2020 tarihli kararında⁵⁹¹;

“Davacının manevi tazminat istemine ilişkin olarak dava dilekçesinde söz konusu zararın tüm davalılardan tazmini talep edilmiş olup, kısa karar açıklanırken iş bu talep yönünden sorumluluğun sadece davalı işleten ve sürücüye ait olduğu değerlendirilerek hükmün okunduğu ancak davalı sigorta şirketi tarafından düzenlenen ..ihtiyari mesuliyet teminatı kapsamında manevi tazminat klotunun bedeni zararlar limitleri dahilinde teminat kapsamına alındığı hususu gerekçe yazımı aşamasında fark edilmiş kısa karar ile hüküm

⁵⁸⁸İzmir 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 16.03.2021 T., 2019/403 E. 2021/257 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 17.10.2021).

⁵⁸⁹İstanbul Anadolu 4. Asliye Ticaret Mahkemesi, 8.9.2020 T., 2018/1078 E., 2020/369 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 11.05.2021).

⁵⁹⁰İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, 07.04.2021 T., 2015/1017 E., 2021/307 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 13.06.2021); Benzer karar için bkz.: Antalya 3. Asliye Ticaret Mahkemesi, 14.09.2021 T., 2021/502 E., 2021/656 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 19.10.2021).

⁵⁹¹İstanbul Anadolu 5. Asliye Ticaret Mahkemesi, 17.11.2020 T., 2014/2612 E., 2020/760 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 17.06.2021).

farklı olamayacağından ve HMK 305/A maddesi gereğince hükme geçirilmesi gereken bu hususta karar verilmesinin unutulması halinde re'sen hüküm kurulamayacağı; bu hususun ancak taraflardan biri tarafından talep edilmesi halinde ek karara konu edilebileceğinden bu husus gerekçede açıklanmakla yetinilmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.”

şeklinde hüküm vererek, nihaî karardaki boşluğu tamamlayıcı ek kararın taraf talebi olmaksızın re'sen verilemeyeceğini belirtmişlerdir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 26. Hukuk Dairesi de 24.06.2021 tarihli kararında⁵⁹²;

“Somut olayda mahkemece, 10/01/2020 tarihinde davanın esası hakkında karar verilmiş kararın taraflara 21.01.2020 tarihinde tebliğinden bir aylık süre geçtikten sonra ve taraflarca bir talepte bulunulmadığı halde 14/01/2021 tarihinde dosya re'sen ele alınarak, gerekçeli kararda unutilan arabuluculuk ücreti konusunda karar verilmiştir. İlgili karar ile davacının yükümlülükleri genişletilmiş olup verilen karar HMK'nın 305. maddesine uygun olmadığı, gerekçeli karar tarihi itibarıyla 305/A maddesinin davada uygulanma ihtimali de bulunmamaktadır. Kaldı ki HMK'nın 305/A maddesine uygun verilen bir kararda söz konusu değildir. Bu durumda mahkemece, HMK'nın 304, 305, 305/A ve 306. maddelerine aykırı şekilde re'sen verdiği ek karar yok hükmünde olduğundan, davacı vekilinin Ankara 9. Asliye Ticaret Mahkemesinin Karar sayılı dosyasında verilen 14/01/2021 tarihli ek karara ilişkin istinaf talebinin kabulü ile İlk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına, mahkemece verilen ek kararın yok hükmünde sayılmasına, karar vermek gerekmiş aşağıdaki hüküm tesis edilmiştir.”

şeklinde mahkemenin kendiliğinden hükmün tamamlanması kararı vermeyeceğini belirtmiş ve re'sen verilen tamamlayıcı ek kararların yok hükmünde olacağını ifade etmiştir. Mahkemenin taraf talebi olmaksızın re'sen karar boşluklarını doldurması yasal bir dayanaktan yoksundur ve nihaî karar ile davadan el çekmesi kuralı ile tasarruf ilkesine aykırılık teşkil eder.

Kanun koyucu nihaî karardaki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hataların düzeltilmesine dair hükmün tashihiinin mahkemece re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine uygulanabileceğini öngörmesine rağmen, hükmün tamamlaması açısından bu yöntemden ayrılarak tamamlamanın sadece uyuşmazlık taraflarının talebi üzerine yapılabileceğini düzenlemiştir.⁵⁹³ Hükmün tashihiine oranla, hükmün tamamlanması kurumunun hizmet ettiği konu kapsamı, tarafların tasarruf ilkesinin sınırları ile daha fazla çakıştığından bu tarz bir usûl tercih edildiği söylenebilir.

⁵⁹² Ankara BAM, 26. HD., 24.06.2021 T., 2021/820 E., 2021/1251 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 19.10.2021).

⁵⁹³ Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 43; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 411; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 321.

Alman hukukunda bir görüşe göre hükmün tamamlanması kurumu hataların giderilmesi ile ilgili değil, yasal koruma talebinin tam olarak yerine getirilmesi için kapatılması gereken bir karar boşluğuyla ilgili olduğundan, nihaî karara başka bir kararın eklenmesini belirli bir başvuruya bağlı kılmak yerine, mahkemece hükmün tamamlanmasına re'sen karar verilmesi çok daha uygun olacaktır. Ancak, kanun koyucunun pozitif hukuktaki hükmün tamamlanmasının başvuru üzerine yapılabileceğine dair açık düzenlemesi nedeniyle bu tarz bir yorumda bulunmak mümkün değildir.⁵⁹⁴

Kanun koyucu tasarruf ilkesi (HMK m. 24) ve taleple bağıllık ilkesine (HMK m. 26) aykırı bir düzenleme yapmaktan kaçınarak, bu ilkelerin yargılama sistemine dair bir yansımaları şeklinde hükmün tamamlanması kurumunu düzenlemeye çalışmıştır. Tasarruf ilkesi gereği, hâkim tarafların talebi olmaksızın kendiliğinden bir uyuşmazlığı inceleyip karara bağlayamayacağı gibi; talep olmaksın nihaî karar vererek el çektiği bir uyuşmazlık kapsamındaki karar eksikliklerini tamamlayıcı ek karar da veremez. Taleple bağıllık ilkesi gereği de hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlı olup taleplerden fazlasına veya başka bir şeye karar veremeyeceği gibi; uyuşmazlık taraflarınca tamamlama konusu yapılmamış bir karar boşluğunu, varlığını kendiliğinden tespit etse dahi tamamlamak adına ek karar veremez. Özetle, usûl hukukuna hâkim olan ilkelerin sonucu olarak hükmün tamamlanması, ancak uyuşmazlık taraflarının talebi üzerine uygulanabilir ve tamamlama konusu yapılan hususlarla sınırlı olarak ek karar verilebilir.

Mahkeme vereceği nihaî karar ile uyuşmazlık dosyasından el çektiği için, eksik verilen ilk nihaî kararda hükme bağlanmış olan taleplerin de derdestliği son bulmaktadır. Bu taleplere dair kanun yolu başvurusunda itirazda bulunulmadıkça veya bu talepler yeniden yargılama konusu yapılmadıkça tekrardan derdest hale gelmezler. Nihaî karardaki karar eksikliği hakkında hükmün tamamlanması talep edilse ve tamamlama yargılaması yapılsa dahi, hüküm verilmiş bu taleplerin derdestliği ilk nihaî karar ile sona erdiğinden tamamlama ile canlanmayacaktır. Diğer bir ifade ile nihaî karar ile el çekilen davanın derdestliğinden bahsedilemeyeceğinden, bu davada hükme bağlanmış taleplerin hükmün tamamlanması yargılamasında da geçerli olduğu ve tekrar incelenecekleri söylenemez⁵⁹⁵; tamamlama yargılaması sadece tarafların ek karar verilmesini talep ettikleri karar boşlukları ile sınırlı şekilde yapılabilir.

⁵⁹⁴Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 1.

⁵⁹⁵Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 44.

Hükmün tamamlanması talep edilebilecek karar boşlukları nitelikleri de mümkün kılmakta ise ayrı bir dava konusu da yapılabilirler.⁵⁹⁶ Hükmün tamamlanması için öngörülen bir aylık süre boyunca, ihmal edilen talepler hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmeme hususunun karar mahkemesince düzeltilme ihtimali mevcut olmakla birlikte, ihmal edilen taleplerin yeni bir dava konusu yapılarak derdestliğini sürdürme olasılığı da bulunmaktadır. Örneğin; uyuşmazlık bulunan alacaklar beraber dava konusu yapılmış, bunlardan biri hakkında nihaî kararda mahkemece karar verilmiştir. Bir talep hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmediğinde, ileri sürüldüğü yargılama sonucu verilen nihaî karar bu talep açısından kesin hüküm teşkil etmeyeceğinden, verilen kararın kesinleşmesi de beklenmeksizin ve hükmün tamamlanması için öngörülen bir aylık süre dolmadan talep sahibince yeni bir dava açılmıştır. Diğer taraftan da hükmün tamamlanmasını taraflardan her biri isteyebileceğinden, bir aylık süre içinde talepte bulunmamış olan uyuşmazlığın karşı tarafı, ihmal edilmiş olan alacak talebi hakkında ek karar verilmesini karar mahkemesinden istemiştir. Böyle bir durumda alacak talebi hem hükmün tamamlanmasına konu yapılarak nihaî kararı veren mahkemede inceleniyor olur hem de talep sahibince yeni dava açılması sonucu derdest olur. Lakin kural olarak, bir uyuşmazlık konusu aynı anda iki farklı dava dosyası kapsamında derdest olamaz; bu durum dava şartlarına aykırılık teşkil eder. Gel gelelim yeni bir dava açılmış olması hâlinde hükmün tamamlanmasının talep edilemeyeceğini söylemek de mümkün değildir. Zira derdestlik ancak iki dava arasında söz konusu olabilir, fakat burada hükmün tamamlanması bir dava değil hukukî çaredir. Bu nedenle hem tamamlama başvurusu yapıldığı hem de talep hakkında yeni bir dava açıldığı durumlarda derdestlik nedeniyle dava şartı yokluğundan ret kararı verilmemelidir. Taraflardan birinin hükmün tamamlanmasını önce talep etmiş, sonrasında talebe dair dava açılmışsa hükmün tamamlanması mahkemece bekletici sorun yapılabilir.

Karar verilmesi unutilan talep hakkında açılacak davada, özellikli veya istisnai bir durum (kesin yetkinin geçerli olmadığı davalar gibi) söz konusu olmadıkça, ilk nihaî kararı veren mahkeme görevli ve yetkilidir. Hükmün tamamlanması talebi de ilk nihaî kararı veren mahkeme tarafından incelenip karara bağlanacağına göre, karara bağlanması unutilan talebin derdest olacağı dava ile hükmün tamamlanması incelemesi aynı mahkemede görülen yargılamalar olacaktır. Hükmün tamamlanması açısından kanun

⁵⁹⁶Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 631.

koyucunun aynı hususun aynı mahkemede biri dava biri hukukî çare olmak üzere iki ayrı hukukî yol altında incelenmesine sebebiyet verecek bir kurum düzenlemek istemeyeceği ve kanunda tamamlama talep edildiği takdirde yeni bir dava açılmayacağı yahut yeni bir dava açıldığında hükmün tamamlanması talep edilemeyeceğine dair kısıtlayıcı bir düzenlemenin de mevcut olmadığı göz önüne alındığında tamamlama başvurusunun bekletici mesele olarak değerlendirilmesi yerinde bir uygulama olacaktır.

Kanundaki açık düzenleme nedeniyle hükmün tamamlanmasının re'sen yapılamayacağı ifade edilmekle birlikte her bir karar eksikliğini taraf talebine tâbi kılmak, bazı boşluk bırakılan hususlar açısından tamamlama kurumu düzenlemesinden beklenen faydayı sağlayamayabilir. Örneğin; taraflardan biri yargılama sürecinde adli yardımdan yararlanmış ve adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile Devlet tarafından ödenen avanslar dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil olunmasına dair karar verilmesinin (HMK m. 339/1) gerekli⁵⁹⁷ olmasına rağmen, mahkeme tarafından bu konu dikkatsizlik sonucu ihmal edilerek herhangi bir karar verilmemiş olabilir. Böyle bir karar boşluğu⁵⁹⁸ da hükmün tamamlanması kapsamında ek karar ile tamamlanabilir nitelikte olmakla birlikte, dava sonucu haksız çıkan taraf adli yardım giderlerini ödeme konusunda bir istekliliğe sahip olmayacağından bu eksikliğin tamamlanmasını istemeyeceği gibi, diğer taraf da bu konuda tamamlayıcı bir karar verilmesini talep etmeyebilir. Bu eksikliklerin giderilmesi, hükmün tamamlanması hukukî çaresi sayesinde hukuk sisteminde mümkün görünmekle beraber talep şartı nedeniyle uyuşmazlık taraflarının herhangi bir talepte bulunmamaları halinde, hükmün tamamlanması kurumu hizmet ettiği amacı gerçekleştiremez.

Benzer durum yargılama giderleri kalemleri için de söz konusu olabilir. Örneğin; mahkemenin nihaî kararında keşif giderlerine dair bir karar vermeyi unutmaması halinde, bu karar eksikliği de hükmün tamamlanmasına konu yapılabilir; ancak uyuşmazlık tarafları bu giderleri ödeme konusunda bir istekliliğe veya teşvik unsuruna sahip olmadıklarından

⁵⁹⁷Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1106; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 745; Atalay, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, 2433; Kuru ve Aydın, 2021, **a.g.k.**, s. 586-587.

⁵⁹⁸“Davacı-davalı kadın dava dilekçesi ile adli yardım talebinde bulunmuş, talebi mahkemece kabul edilmiştir. Adli yardım yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet sağlar. (HMK m. 335/1) Adli yardım hükmün kesinleşmesine kadar devam eder. (HMK m. 335/3) Adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile Devletçe ödenen avanslar dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil olunur (HMK m. 339). Buna göre yapılan yargılama giderlerinin davalı-davacı erkekten tahsiline karar verilmesi gerekirken olumlu ya da olumsuz hüküm kurulmaması doğru görülmüştür.”. Yargıtay 2. HD., 31.3.2016 T., 2015/12231 E., 2016/6546 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 27.04.2021); Benzer karar için bkz.: Yargıtay 2. HD., 11.10.2017 T., 2016/4803 E., 2017/10943 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 27.04.2021).

tamamlama talebinde bulunmayabilirler. Yargılama giderleri taraflarca yeni bir dava konusu yapılamayacağı için keşif giderleri hakkında dava açılmayacağı gibi, tamamlama istemeyen taraflar bu hususu kanun yolu başvurusuna da konu yapmayacakları düşünüldüğünde, karar boşluklarını gidermek adına hareketsiz kalınmasının sonucu yargılama sisteminde bu tarz karar boşluklarının yarattığı tıkanıklıklar meydana gelecektir. Kanun koyucunun, hükmün tamamlanması düzenlemesi gayesi olan karar boşluklarını giderme amacı kapsamında bu tarz tıkanıklıklardan kurtulmak da bulunmaktadır. Talep şartının bu amacı gerçekleştirmekte yetersiz kaldığı adli yardım giderlerine dair karar boşlukları gibi durumlarda kanımızca mahkemenin kendiliğinden de eksik hükmü tamamlayabilmesi kabul edilmelidir.⁵⁹⁹ Hükmün tamamlanmasına dair düzenlemenin amaçsal yorumdan bu sonuca ulaşılmaktadır.

Mahkeme tarafından re'sen hükmün tamamlanması kararları verilmesi için bir süre sınırlaması da olmalıdır. Mahkemenin kendiliğinden verebileceği tamamlama kararlarının da hükmün tamamlanması başvurusu için öngörülen bir aylık süre içinde gerçekleştirilmesi yerinde bir yaklaşım olacaktır. Zira herhangi bir süre sınırının olmaması veya bir aylık süreden daha uzun bir sürenin belirlenmesi, hükmün tamamlanması hukukî çaresi açısından taraf talepleri ve mahkemenin uygulaması noktasında ayrıksı durumlar meydana getirebilir ve uyuşmazlıkların tüm sonuçları ile makul sürede sonuçlandırılması gerekliliğine aykırılık oluşturabilir. Bu doğrultuda kanaatimizce kanun koyucu tarafından HMK m. 305/A düzenlemesinde yapılacak değişiklik ile hükmün tamamlanması için öngörülen bir aylık süre içinde, mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gerekmesine rağmen ihmal ettiği hususlara dair karar boşlukları ile sınırlı olacak şekilde mahkeme tarafından re'sen tamamlayıcı ek kararlar verilebileceği düzenlenmelidir.

Hükmün tamamlanması düzenlemesi kısa sürede eksikliği giderici karar verilmesi suretiyle adaletin bir an önce tecelli ettirilerek, uyuşmazlık taraflarının talep sonuçlarına kavuşmalarını sağlamayı amaçladığından ve nihaî kararın eksik verilerek karar boşluklarına neden olunmasında uyuşmazlık taraflarının herhangi bir kusuru bulunmadığından, hükmün tamamlanması başvurusunda bulunan taraftan başvuru harcı alınmaz. Ayrıca hükmün tavzihi ve tashihi taleplerinde benzer şekilde, hükmün tamamlanması talebi açısından da başvuru harcı alınacağına dair mevzuatta açık bir

⁵⁹⁹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 44.

düzenleme de bulunmadığından, verginin yasallığı ilkesi gereği hükmün tamamlanması başvurusunda bulunulduğunda başvuru harcı alınamaz.⁶⁰⁰ Öte yandan tamamlayıcı ek karar nitelik itibari ile bağımsız bir nihaî karardır; karar boşluğunun niteliğine göre maktu karar ve ilâm harcı veya konusu belli bir değerle ilgili bulunan taleple ilgili boşluğa dair ek karar verilmesi halinde, hüküm altına alınan anlaşmazlık konusu değer üzerinden nispi karar ve ilâm harcı alınması gündeme gelir. Ayrıca tamamlama yargılaması kapsamında yapılacak işlemlere dair giderler ve masraflar da ek kararın sonunda hükme bağlanır.

6.2. Hükümün Tamamlanmasını Talep Edebilecek Kişiler

Hükümün tamamlanması başvurusu usûle ilişkin bir işlemdir. Bu nedenle hükmün tamamlanması sürecinin işletilebilmesi için mevcut olması gereken önkoşullardan biri başvuru sahibinin tamamlama talep edebilme yeteneğinin varlığıdır.⁶⁰¹ Bir kişinin tamamlama talep edebilme yeteneğine sahip olduğunu söyleyebilmek için öncelikle medenî hakları kullanma ehliyeti olan fiil ehliyetine sahip olması gerekmektedir. Fiil ehliyetine sahip olan bir kişinin dava ehliyetinin de bulunduğu söyleneceğinden, eksik nihaî kararın verildiği yargılamada dava ehliyeti olan bu kişiler talepte bulunabilirler. Hükümün tamamlanması talebini de yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen, hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyerek eksik nihaî karar ile sonuçlandırılan yargılamada taraf sıfatı bulunan uyuşmazlık taraflarının isteyebileceği HMK m. 305/A'da düzenlenmiştir.⁶⁰²

Medenî yargılama hukuku kapsamında taraf, mahkemeden hukukî korunma talep eden veya kendisine karşı hukukî korunma talep edilen kişidir ve yargılama sonucu mahkemenin vereceği hüküm yalnızca o davanın taraf olan kişiler hakkında kesin hüküm teşkil eder.⁶⁰³ Kanun koyucu hükmün tamamlanmasını uyuşmazlık taraflarından her birinin isteyebileceğini düzenlemiş, eksik bırakılan hususu yargılamada ileri sürmüş olan taraf veya diğer taraf⁶⁰⁴ ile verilmiş olan eksik nihaî kararın lehine veya aleyhine olmasına göre taraflar arasından herhangi bir ayırım gözetmemiştir. Ayrıca kanunda, eksiklik bulunan talebin veya hususun da tarafın lehine veya aleyhine olması noktasında bir

⁶⁰⁰Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 412.

⁶⁰¹Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 26.

⁶⁰²Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1042; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 411; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 637.

⁶⁰³Bilge ve Önen, 1978, **a.g.k.**, s. 223-224; H. Pekcanıtez ve H. Taş Korkmaz (2017). *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt I, § 6. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 548 vd.

⁶⁰⁴Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 321.

ayırma yer verilmemiştir. Öyle ki dava konusu yapılan uyuşmazlıkta ileri sürülen talepler ve re'sen karar verilmesi gereken hususlar hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmesinde tarafların hukukî yararı bulunmaktadır. Bu kapsamda hem maddenin aksi ile yorumundan hem de düzenlemenin amaçsal yorumundan nihaî kararın ve eksiklik bulunan hususun, hükmün tamamlanması talep edecek tarafın lehine veya aleyhine olmasının bir önemi bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.⁶⁰⁵

Bir yargılamada hak ehliyeti bulunmasına rağmen, dava ehliyeti bulunmayan kişiler ile de karşılaşılabilir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerden olan küçükler ve kısıtlılar istisnalar (kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara ilişkin davalar) dışında dava ehliyetine de sahip olmadıkları için, bu kişiler taraf oldukları davalarda yasal temsilcileri tarafından temsil edilirler. Dava ehliyeti olmayan bu kişiler adına davayı da yasal temsilciler açar.⁶⁰⁶ Buna paralel olarak, ayırt etme gücü olmayan küçük ve kısıtlıların taraf olduğu davada verilen nihaî karardaki karar eksikliklerinin tamamlaması da yasal temsilciler tarafından talep edilir.

Dava ehliyetine sahip olan bir taraf, uyuşmazlık konusuna dair davasını kendisi bizzat açabileceği gibi, tayin edeceği bir vekille de dava açabilir ve kendisine karşı açılan davayı da bizzat takip edebileceği gibi bir vekil aracılığı ile de takip edebilir.⁶⁰⁷ Vekil aracılığı ile takip edilen davalar açısından hükmün tamamlanması başvurusu, davaya vekâletin yasal içeriğinde olan ve özel yetki verilmesine gerek olmayan işlemlerdendir. Bu doğrultuda eksik verilen nihaî kararlar sonuçlandırılan davadaki yetkili vekil, hükmün kendisine tebliğinden itibaren bir aylık süre içinde hükmün tamamlanması başvurusunda bulunabilir.⁶⁰⁸

Mecburi dava arkadaşlığının bulunduğu bir yargılamada verilmiş nihaî kararda karar boşluğunun bulunduğu tespit edilirse, mecburi dava arkadaşları hep birlikte hükmün tamamlanması talebinde bulunabilirler. Mecburi dava arkadaşlarının birlikte hareket etmeleri zorunlu olduğu için (HMK m. 60), tamamlayıcı ek karar için de birlikte başvuruda bulunmaları gerekir ve verilecek tamamlayıcı ek karar hepsi için hüküm ifade

⁶⁰⁵ Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 44.

⁶⁰⁶ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 263.

⁶⁰⁷ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 272 vd.

⁶⁰⁸ Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8; “davalı ... vekilinin 14.01.2020 tarihli dilekçesi ile hükmün tamamlanmasının talep edildiği, 6100 sayılı HMK'nın 305/A m. gereğince yargılamada ileri sürülen veya kendiliğinden hükme geçirilmesinin gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda ek karar verilmesi mümkün olup ... aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.”. İstanbul 7. Asliye Ticaret Mahkemesi, 17.12.2020 T., 2014/328 E., 2020/885 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 13.06.2021).

eder. Hüküm verildikten sonra davanın tarafı olan davacı ya da davalının vefat etmesi halinde, mirasçılara geçebilen haklara ilişkin olan ve mirasçılarının malvarlığı haklarını etkileyen davalarda verilmiş olan nihaî kararın halefiyet kuralı gereği ölen tarafın mirasçılarına tebliği gerekmektedir. Bu durumda da zorunlu dava arkadaşı olan mirasçılar halefiyet kuralının sonucu olarak nihaî karardaki karar boşluklarının giderilmesi için hükmün tamamlanması talebinde bulunabilirler.⁶⁰⁹

İhtiyari dava arkadaşlığının varlığı halinde ise nihaî karardaki eksikliği veya unutulan hususu tespit eden her bir dava arkadaşı, tek başına hükmün tamamlanması talebinde bulunabilir.⁶¹⁰ İhtiyari dava arkadaşlığında, davalar birbirinden bağımsız olduğundan her bir dava için ayrı ayrı nihaî karar verilir (HMK m. 58). Verilecek bu nihaî kararlardaki karar boşlukları da ilgili bağımsız davanın taraflarınca tamamlama talebinin konusu yapılabilir. Dava arkadaşlarından birinin talepte bulunması halinde verilecek ek karar tüm dava arkadaşları için değil, sadece talep sahibi kişinin tarafı olduğu uyumsuzluk açısından bir nihaî karar niteliği arz eder.

Cumhuriyet savcılarının, bazı hukuk davalarını açma veya açılmış bazı hukuk davalarında taraf olarak yer alma imkânı bulunmaktadır (HMK m. 70/1). Cumhuriyet savcısının taraf olarak katıldığı bir hukuk davası yargılaması sonucunda mahkeme tarafından verilen nihaî kararın eksik olması ve karar boşluğu barındırması durumunda, yargılamanın karşı tarafı hükmün tamamlanması talebinde bulunabileceği gibi Cumhuriyet savcısı da hükmün tamamlanması isteminde bulunabilir. Ayrıca Cumhuriyet savcısı taraf olarak yer aldığı davalar sonucunda verilen nihaî kararlara karşı kanun yoluna başvurabileceği gibi, hükmün tamamlanması sonucu verilen ek karara karşı da kanun yolu başvurusunda bulunabilir.

Asli müdahale talebinde bulunan kişi, asli müdahale davasında uyumsuzluğun bir tarafı konumunda olduğundan⁶¹¹, bu bağlamda mahkeme tarafından verilmiş olan hükme karşı taraf sıfatı ile hükmün tamamlanması talebinde bulunabilir (HMK m. 65).⁶¹² Benzer şekilde karşı dava ile birleşen davalardaki davacı ve davalılar da eksik hükmün tamamlanmasını talep edebilirler.⁶¹³ Fer'î müdahale talebinin kabul edilerek fer'î müdahil olarak yargılamada yer olan kişi ise taraf yardımcısı konumunda bulunması nedeniyle

⁶⁰⁹Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 412; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 639.

⁶¹⁰Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 639.

⁶¹¹Özekes, 1995, **a.g.k.**, s. 82.

⁶¹²Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 411; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 637-638.

⁶¹³Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 411.

mahkeme tarafından verilen nihaî karar fer'î müdahil hakkında değil, yanında müdahil olarak yer aldığı taraf hakkında verilmektedir (HMK m. 69).⁶¹⁴ Bu nedenle fer'î müdahil yer aldığı bir yargılamada verilen nihaî karara karşı tek başına kanun yoluna başvuramayacağı gibi, taraf olmadığı için hükmün tamamlanması talebinde de bulunamaz.⁶¹⁵ Ancak fer'î müdahil olarak davada yer alan kimsenin yanında katıldığı tarafın haklı çıkması halinde yargılama giderlerinden olan fer'î müdahale giderinden diğer tarafın sorumlu tutulması gerekmesine rağmen, fer'î müdahale giderlerine dair kararın tamamen veya kısmen eksik olması durumunda, fer'î müdahilin de bu eksikliğin yarattığı karar boşluğunun doldurulması için tamamlama talebinde bulunmasında hukukî yararı olduğu söylenebilir. Her ne kadar kanunda hükmün tamamlanması başvurusunu taraflardan birinin yapabileceği öngörülmüş olsa da, bu durumda olduğu gibi mahkeme tarafından fer'î müdahil lehine karar verilmesi gereken hususlarda herhangi bir karar verilmediği durumlarda, fer'î müdahilin hukukî yararı bulunduğu için hükmün tamamlanması talep edebileceği, tamamlama başvurusunda bulunma hakkına sahip olduğu kabul edilmelidir.⁶¹⁶

Çekişmesiz yargılamalar kapsamında bir çekişme, bir uyuşmazlık olmadığı için çekişmeli yargıdakine benzer taraflar bulunmamaktadır; sadece ilgililer vardır. Çekişmesiz yargı sonucunda verilen kararlarda da karar boşluklarının bulunması mümkündür. Bu nedenlerle çekişmesiz yargılama sonucu verilen mahkeme kararlarında unutulmuş, ihmal edilen hususların tamamlanmasını, taraf sıfatına sahip olamamakla birlikte ilgililer talep edebilir. Çekişmesiz yargı işinin karara bağlanması için mahkemeden talepte bulunmamış olmasına rağmen, çekişmesiz yargılama sonucunda verilen kararlardan hukukî durumu etkilenenler de maddî anlamda da ilgili konumunda oldukları için tamamlama talep edebilecekleri, bu durumda hukukî yararlarının olduğu söylenebilir.

6.3. Başvuru Süresi

Talep sahibi, bir aylık bir süre içinde bir dilekçe ile ek karar için nihaî kararı vermiş olan mahkemeye başvurmalıdır. Süre kural olarak verilen nihaî kararın taraflara tebliği

⁶¹⁴Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 510-513; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 564-569; Pekcanitez ve Meriç, 2020, **a.g.k.**, s. 38, 343 vd.

⁶¹⁵Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 412; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 638.

⁶¹⁶Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 25; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 44-45; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 638.

ile başlar (HMK m. 305/A).⁶¹⁷ Usûlüne uygun yapılmış bir tebliğ yoksa, tebliğden itibaren sürelerin başlaması gibi tebliğe bağlanan sonuçlar ortaya çıkmayacağından, hükmün tamamlanması talep süresi de başlamaz.⁶¹⁸

Mahkeme bir yargılama sonucunda nihaî kararını tefhim de edebilir ve kural olarak kararın tefhimi⁶¹⁹, taraflara kararın söz ile bildirilmesi ve mahkeme tarafından verilen hükmün gerekçesi ile birlikte açıklanması şeklinde gerçekleşir. Tefhim edilen kararın, nihaî kararda bulunması gerekli olduğu ifade edilen unsurları taşıması da gerekmektedir; aksi takdirde unsurlarda eksikliklerin varlığı halinde tefhim edilen karar bir hüküm niteliği kazanamaz, sadece bir karar taslağı olarak varlık kazanır.⁶²⁰ Bununla beraber zorunlu hallerde sebebi de belirtilerek, hâkim tarafından sadece hüküm sonucunu tefhim ederek, kısa karar vermesi de kanunda mümkün kılınmıştır. Bu durumda gerekçeli kararın en geç bir ay içinde yazılarak tebliğe çıkarılması gerekmektedir (HMK m. 294).⁶²¹ Kararın gerekçesi henüz yazılmadan hüküm sonucunun bildirildiği durumda hükmün tamamlanmasının gerekli olup olmadığı açıkça ortaya konamayabilir. Bu nedenle eksikliğin varlığına dair tespit ancak gerekçeli kararın bildirilmesi ile netlik kazanacağından, hükmün tamamlanması yoluna başvuru süresi de gerekçeli kararın tebliği ile başlayacağı düzenlenmiştir.⁶²² Alman hukukunda gerekçesi sonradan yazılmak üzere verilen kısa kararın, bu şekilde de tamamlanma ihtiyacı göstermesi halinde hükmün tamamlanması başvurusu süresinin kısa kararın bildirilmesi, tefhimi ile başlayacağı ifade edilmektedir.⁶²³ Ancak Türk hukukunda kanun koyucu tarafından tamamlama başvurusu süresinin nihaî kararın tebliğinden itibaren başlayacağı açıkça belirtildiği için, kısa

⁶¹⁷Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1042; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 412; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 443; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 322; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 683; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 512; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 639; Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 29; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 9; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10; Rosenberg, Schwab, Gottwald, 2010, **a.g.k.**, s. 317, ZPO § 321 Rn. 25.

⁶¹⁸D. B. Güneş (2016). Tebliğ Yokluğu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 74 (1) , s. 226. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/28570/304821> (Erişim Tarihi: 27.04.2021).

⁶¹⁹Tefhim kavramı “verilmiş olan kararın veya hükmün taraflara yargıç veya mahkeme başkanı tarafından söz ile bildirilmesi” şeklinde tanımlanmıştır (Türk Hukuk Lûgatı, s. 329).

⁶²⁰Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 255; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 811-812.

⁶²¹Boran Güneysu, 2014, **a.g.k.**, s. 257; Kuru, Cilt III, 2001, **a.g.k.**, s. 2953; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1042; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 475; Alangoya, Yıldırım ve Deren Yıldırım, 2009, **a.g.k.**, s. 436; Üstündağ, 2000, **a.g.k.**, s. 794; Yılmaz, 2013, **a.g.k.**, s. 1316; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 440-441.

⁶²²Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 29; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 45.

⁶²³Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 9; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10; Rosenberg, Schwab, Gottwald, 2010, **a.g.k.**, s. 317, ZPO § 321 Rn. 25.

kararda tespit edilen karar boşlukları hakkında hükmün tamamlanması talep süresi başlamaz.⁶²⁴

Hükmün taraflara tebliğ edilmesi tamamlama başvurusu için öngörülen sürenin işlemeye başlaması açısından önemlidir. Kanun koyucu hükmün tamamlanmasının kararın tebliğinden sonra talep edileceğini düzenlemesine rağmen, eğer tebliğden önce taraflardan biri hükmün tamamlanmasını talep ederse, süre işlemeye başlamamış olsa bile mahkemenin bu başvuruyu da kanundaki usûle uygun olarak inceleyebileceği kanısındayız. İstanbul 7. Asliye Ticaret Mahkemesi 17.12.2020 tarihli kararında⁶²⁵;

“Her ne kadar mahkememizce 17/12/2020 tarihli sözlü yargılama duruşmasının sonucunda kısa karar ve hüküm oluşturulurken ‘Açılmış olan davada zamanaşımı itirazlarının kabul ile zamanaşımı nedeniyle davanın reddine’ şeklinde yazılmış ise de birleşen... Asliye Ticaret Mahkemesi'nin ... E-K sayılı dosyası yönünden hüküm oluşturulmadığı her iki dava yönünden de aynı karar verilmesi gerekirken birleşen dava yönünden sehven karar verilmediği, davalı ... vekilinin 14.01.2021 tarihli dilekçesi ile hükmün tamamlanmasının talep edildiği, 6100 sayılı HMK m. 305/A gereğince yargılamada ileri sürülen veya kendiliğinden hükme geçirilmesinin gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda ek karar verilmesi mümkün olup birleşen dosya yönünden de hüküm oluşturmak gerekmiş yukarıda açıklanan gerekçeler doğrultusunda birleşen dava yönünden de zamanaşımı nedeniyle davanın reddine karar vermek gerekmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.”;

İstanbul 1. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi ise 10.12.2020 tarihli kararında⁶²⁶;

“TPMK kayıtlarında: Davalı adına tescilli... numaralı "... +şekil" ibareli markanın 35.sınıftaki hizmetleri içinde "iş konularında değerlendirme hizmetleri (iş ve zaman etüdü)" ve "Sekreterlik hizmetleri, stenografi hizmetleri, fotokopi çekim hizmetleri"nin de yer aldığı, bilirkişi raporunun 4.sayfasında bu hizmetler yazıldığı halde raporun SONUÇ - 6. sayfasında sehven bu hizmetlerin yazılmadığı, bu nedenle kısa kararda da bu hizmetlerin yazılmadığı anlaşılmıştır. 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 27. maddesi, HMK 305/A maddesi ve usûl hükümleri dikkate alınarak bilirkişi kurulu raporunda sehven ...eksik yazılan hizmetler yönünden hükümde gerekli düzeltmeler yapılarak aşağıdaki şekilde karar vermek gerekmiştir.”

şeklinde ifade ettikleri üzere, kısa kararın tefhiminden sonra henüz gerekçeli karar tebliğ edilmeden önce hükmün tamamlanması istemlerinde bulunulması üzerine, gerekçeli kararlarında tamamlayıcı ek kararlarını belirterek hüküm kurmuşlardır.

⁶²⁴Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 322.

⁶²⁵İstanbul 7. Asliye Ticaret Mahkemesi, 17.12.2020 T., 2014/328 E., 2020/885 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 13.06.2021).

⁶²⁶İstanbul 1. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, 10.12.2020 T., 2018/211 E., 2020/388 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 13.06.2021).

Hükmün tamamlanması için öngörülen bir aylık süre mahkeme tarafından verilen bir süre olmayıp kanunen belirlenen bir kesin süre olduğundan, bu sürenin uzatılması veya yeniden süre verilmesi mümkün değildir.⁶²⁷ Bu bir aylık süre hak düşürücü süre niteliğindedir ve sürenin hareketsiz geçirilerek sona ermesi halinde hükmün tamamlanması talep hakkı düşer.⁶²⁸ Nihai karar kapsamında davanın halihazırda çözüme kavuşturulmuş kısmı ise karar boşluğuna dair ek karar elde etmek için öngörülen tamamlama süresinin kaçırılmasından etkilenmez.⁶²⁹

Tamamlama talebi için öngörülen bir aylık süre tarafların ellerinde olmayan bir nedenle kusur olmaksızın geçirildiğinde, eski hale getirme başvurusunda bulunulup bulunulamayacağı açıkça düzenlenmemiştir. Kanunda belirtilen süreler veya hâkimin kesin olarak belirlediği süre içinde, bir işlemi elde olmayan sebeplerle yapamayan kimsenin eski hâle getirme talebinde bulunabileceği HMK m. 95/1’de düzenlenmiştir. Eski hale getirme istemi ilk derece ve istinaf yargılamalarında, en geç nihaî karar verilinceye kadar mahkemeye yöneltilebileceğinden (HMK m. 96/2) nihaî karar verildikten sonra bu talepte bulunulamaz. Her ne kadar hükmün tamamlanması talebi için öngörülen bir aylık süre kanuni bir süre olsa da tamamlama başvurusu nihaî karar verildikten sonraki aşamada yapılabileceğinden, kanunun lafzına göre hükmün tamamlanması için öngörülen bir aylık sürenin geçirilmesi halinde eski hale getirme isteminde bulunulamaz. Alman öğretisine göre de hükmün tamamlanması için öngörülen bu kanuni sürenin geçirilmesi halinde eski hale getirme başvurusunda bulunulamayacağı ifade edilmektedir.⁶³⁰

Öte yandan eski hale getirmeye dair HMK m. 95/2’de süresinde yapılamayan işlemle ulaşılmak istenen aynı sonuca, eski hâle getirme dışında, başka bir hukukî yoldan ulaşılabiliyorsa, eski hâle getirme talebinde bulunulamayacağı düzenlenmiştir. Bu hükme göre hükmün tamamlanması başvuru süresini elde olmayan bir sebeple kaçıran tarafın talebini ayrı bir davaya konu yapabileceği dikkate alındığında hükmün tamamlanması açısından eski hale getirme isteminde bulunamayacağı düşünülebilir. Ancak mahkemenin re’sen karar vermesi gereken yargılama giderleri hakkındaki kararlar gibi yeni bir dava

⁶²⁷Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 29; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 9; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10.

⁶²⁸Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 45; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 412; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 405, ZPO § 321 Rn. 832; Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 878.

⁶²⁹Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 878; Feil, Kroisenbrunner, 2003, **a.g.k.**, s. 856.

⁶³⁰Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 9; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10.

konusu yapılamayacak hususlara dair karar boşluklarının da bulunabileceği dikkate alındığında, HMK m. 95/2 düzenlemesinin hükmün tamamlanması kurumu açısından her durumda geçerli olduğu söylenemez. Zira bir nihaî karardaki sadece yargılama giderlerine dair karar eksikliği çoğu durumda parasal sınırın altında olduğundan kanun yoluna götürülememekte, ayrı bir dava konusu da yapılamayan bu eksiklikler için hükmün tamamlanması hukukî çaresinden başka hukukî yol bulunmamaktadır. Ayrı dava konusu yapılabilen taraf talepleri açısından ise HMK m. 95/2'deki düzenlemenin uygulanması gündeme gelse dahi, hükmün tamamlanması hukukî çaresi sayesinde daha kısa yoldan ulaşılabilecek talep sonucuna tarafı yeni dava açarak ulaşmak zorunda bırakmak yerine eski hale getirme isteminin kabulü ile hükmün tamamlanması talep edebilmesi mümkün olmalıdır. Tarafların tamamlama talep etmek ile yeni bir dava açmak noktasındaki tasarruf yetkileri kısıtlanmamalıdır.

Diğer taraftan nihaî karar verildikten sonra istinaf yoluna başvuru hakkının düşmesi hâlinde, bölge adliye mahkemesinden; temyiz yoluna başvuru hakkının düşmesi hâlinde ise Yargıtay'dan eski hale getirme talebinde bulunulabileceği de kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir (HMK m. 98/2). Hükmün tamamlanması bir kanun yolu başvurusu olmayıp bir hukukî çare olsa da nihaî karar verildikten sonra da eski hale getirme talebinde bulunulabileceğine dair bu istisnai düzenleme kıyas yoluyla elde olmayan sebeplerle taraflarca başvuru süresinin geçirilmesi halinde hükmün tamamlanması için de uygulanabilmelidir.⁶³¹

Eksik verilen nihaî karara karşı kanun yolu açık olduğu durumlarda, kanun yolu başvurusu ile eksikliğin giderilmesi talep edilebileceğinden, tamamlama süresi hareketsiz geçirilmiş olsa da kanun yoluna başvurulmuş ise hükmün tamamlanması açısından eski hale getirme talebine ihtiyaç duyulmayacaktır. Öyle ki işlemle ulaşılmak istenen aynı sonuca, eski hâle getirme dışında başka bir hukukî yoldan ulaşılabiliyorsa, eski hâle getirme talebinde bulunulamaz (HMK m. 95/2). Elde olmayan sebeple hem kanun yolu başvurusu hem de hükmün tamamlanması yoluna başvurulamaması halinde ise taraf, eski hale getirme talebi ile ister kanun yolu başvurusu isterse hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilmelidir, açık bir düzenleme olmadığından bahisle tarafların bu konudaki başvuru imkânları ve hukukî yollar arasında seçim hakları kısıtlanmamalıdır. Bununla birlikte bu durumda da eski hale getirme talebinde bulunulmaması halinde, eksik kararın

⁶³¹Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1323, ZPO § 423 Rn. 12; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 45.

konusu olan husus hakkında hem nihaî kararda hem de tamamlama yoluyla ek karar ile olumlu veya olumsuz bir karar verilmediğinden ne zımni bir ret ne de kesin hükümden bahsedilemez ve eksik husus hakkında yargılama süreci de kanun yolu veya tamamlama ile devam ettirilmediğinden artık derdestlik olmayacağı⁶³² için karar boşluğu konusu hakkında niteliğine uygun düştüğü takdirde (yargılama giderleri vb. hariç) yeni bir dava açılabilir.⁶³³

Yasal temsilci tarafından yapılıp ayırt etme gücü olmayan küçük ve kısıtlılar hakkında hüküm ifade eden usûl işlemlerine dair tebligatlar yasal temsilciye yapılır (Teb. K. m. 11/3).⁶³⁴ Ayırt etme gücü olmayan küçük ve kısıtlıların taraf olduğu davada verilen eksik nihaî karara karşı hükmün tamamlanması talep süresi, nihaî kararın yasal temsilciye tebliğinden itibaren başlar. Benzer şekilde vekil ile takip edilen dava ve işlerde tebligat da vekile yapılır⁶³⁵ (Teb. K. m. 11/2) ve bu davalarda karar boşluğu bulunan nihaî karara karşı hükmün tamamlanması başvurusunu, davadaki yetkili vekil hükmün kendisine tebliğinden itibaren bir aylık süre içinde yapmalıdır.⁶³⁶ Tebliğ yokluğunda, tebliğden itibaren sürelerin başlaması gibi tebliğe bağlanan sonuçlar ortaya çıkmayacağından, vekille takip edilen bir yargılamada mahkeme ilâmı vekil yerine müvekkile tebliğ edilmişse, kanun yolu başvurusu süresi işlemeye başlamayacağı⁶³⁷ gibi hükmün tamamlanması başvuru süresi de işlemeye başlamaz.

İhtiyari dava arkadaşlığında yargılama sonucunda her biri hakkında ayrı ayrı nihaî karar verileceğinden (HMK m. 58), mahkemenin verdiği karar da (ortak vekilleri bulunmadıkça Teb. K. m. 11/2) her bir dava arkadaşına ayrı ayrı tebliğe çıkartılır.⁶³⁸ Bunun sonucu olarak da her bir dava arkadaşı için hükmün tamamlanması başvuru süresi ayrı ayrı işler.

Fer'î müdahale giderleri hakkında da karar verilmemesinden kaynaklı bir karar boşluğu bulunduğu durumlarda hükmün tamamlanması talep edilebilir. Ancak müdahale kapsamında masraflara dair kararın verilmemiş olduğunun tespiti halinde hükmün

⁶³²Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 9; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11.

⁶³³Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 45-46; Muşul, 2012, **a.g.k.**, s. 485-486; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 322; Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 31; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11; Eichele, Hirtz, Oberheim, 2006, **a.g.k.**, s. 103, ZPO § 321 Rn. 229; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1323, ZPO § 423 Rn. 12.

⁶³⁴Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 264.

⁶³⁵T. Muşul (2016). *Tebligat Hukuku* (6. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 219 vd.

⁶³⁶Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8.

⁶³⁷Güneş, 2016, **a.g.k.**, s. 226-227.

⁶³⁸Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 551.

tamamlanması başvurusu süresinin ne zaman başlayacağı kanunda net değildir. HMK m. 305/A'da taraflardan her birinin nihaî kararın kendisine tebliğinden itibaren bir aylık sürede başvuru yapılabileceği düzenlenmekle birlikte, fer'î müdahilin hükmün tamamlanması talep edip edemeyeceği veya edebilecek ise talep süresinin kendisine hükmün tebliğinden itibaren mi başlayacağı açık değildir.

Kural olarak hüküm taraflar için verildiğinden kanun yolu başvurusu hakkının uyuşmazlığın taraflarına ait olmasında olduğu gibi hükmün tamamlanması başvurusu hakkının da taraflarda olduğu düşünülebilir. Ancak mahkemenin fer'î müdahile yönelik bir hüküm tesis etmiş olması ihtimali göz önüne alındığında, fer'î müdahilin de kanun yoluna başvuru hakkının olduğunun⁶³⁹ kabulü Yargıtay⁶⁴⁰ tarafından ve öğretide savunulmaktadır. Bu kapsamda fer'î müdahilin sahip olduğu kanun yolu başvuru hakkını, yanında katıldığı tarafla birlikte kullanabileceği gibi bağımsız olarak da kullanabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca kanun yolu başvurusunda bulunma hakkı bakımından mahkeme tarafından verilen hükmün müdahile de tebliğ edilmesi gerekmektedir⁶⁴¹ (HMK m. 68/2).⁶⁴² Bu doğrultuda fer'î müdahile de tebliğ edilen hükümde, fer'î müdahale masraflarına dair bir kararın verilmemiş olduğu tespit edildiğinde taraflarca

⁶³⁹“...Hüküm, lehine müdahale edilen taraf hakkında verilir. Müdahil hakkında karar verilemez. Müdahil hükmü ancak lehine katıldığı tarafla birlikte istinaf edebilir. Lehine müdahale edilen taraf istinaf yoluna başvuramazsa yanında katıldığı tarafla birlikte hareket etmek zorunda olan fer'î müdahil, yalnız başına kararı istinaf edemez. Müdahile husumet tevcih edilmediği gibi müdahil aleyhine bir karar da verilmemiş bulunan hallerde müdahilin tek başına istinaf isteğinde bulunmaya hakkı yoktur. Bir davada hüküm ancak davada taraf olan hakkında verilebileceğinden, bu hükme yönelik istinaf yoluna başvuru yetkisi de sadece davanın taraflarına aittir. Asıl tarafın kararı istinaf etmesi halinde taraf yanında yer alan yani müdahil olan da istinaf edebilir ve bu halde istinaf eden fer'î müdahilin istinaf eden asıldan ayrı olarak gerekli harç ve istinaf giderini yatırması halinde kararı istinaf etme hakkı doğar. Bunun bir tek istisnası ihbar olunan hakkında hüküm kurulmasıdır. İhbar olunan hakkında hüküm kurulmuş ise bu halde ihbar olunan taraf müdahil olmasa ve taraflar istinaf etmese de hükmü tek başına istinaf etme hakkı elde eder.” İzmir BAM, 14. HD., 15.10.2020 T., 2018/1372 E., 2020/1187 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021); Benzer kararlar için bkz: Samsun BAM, 7. HD., 9.7.2020 T., 2019/466 E., 2020/1074 K.; Gaziantep BAM, 1. HD., 9.6.2020 T., 2019/162 E., 2020/501 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

⁶⁴⁰“Lehine müdahale edilen taraf hükme karşı temyiz yoluna başvuramazsa, lehine katıldığı tarafla birlikte hareket edebilecek olan fer'î müdahilin, yalnız başına hükmü temyiz etme yetkisi yoktur. 6100 sayılı HMK'nın 69. maddesi hükmüne aykırı olarak, müdahil hakkında da hüküm verilmişse (mesela, müdahil dava edilen parayı ödemeye mahkum edilmişse) fer'î müdahil, sadece kendisi bakımından hükmü (hükmün kendisine ilişkin bölümünü) temyiz edebilir.” Yargıtay 8. HD., 8.10.2020 T., 2018/5843 E., 2020/6005 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021); Benzer kararlar için bkz: Yargıtay 23. HD., 16.1.2014 T., 2013/5751 E., 2014/169 K.; Yargıtay 20. HD., 23.10.2018 T., 2018/3613 E., 2018/6730 K.; Yargıtay 22. HD., 4.6.2018 T., 2017/13377 E., 2018/14182 K.; Yargıtay 17. HD., 14.11.2017 T., 2015/4033 E., 2017/10496 K.; Yargıtay 23. HD., 30.11.2015 T., 2015/1860 E., 2015/7806 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

⁶⁴¹“...Fer'î müdahale talebi geçerli olup, fer'î müdahil yanında katıldığı taraf ile birlikte kararı istinaf etme hakkına sahiptir. Bu durumda mahkemece fer'î müdahilin karar başlığında gösterilmemesi ve kararın kendisine tebliğ edilmemiş olması hatalıdır.” Bursa BAM, 4. HD., 9.7.2020 T., 2019/1734 E., 2020/778 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 01.05.2021).

⁶⁴²Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 507-508; Pekcanıtez ve Meriç, 2020, **a.g.k.**, s. 308 vd.

hükmün tamamlanması başvurusu yapılabileceği gibi, müdahilin hükmün kendisine tebliğinden itibaren bir ay içinde yapacağı hükmün tamamlanması başvurusu ile eksikliğin giderilmesini sağlayabilmesinin mümkün olduğu kabul edilmelidir. Tarafların bu eksikliğe dair süresinde tamamlama başvurusu yapmaması ve taraflar açısından hükmün kesinleşmesine rağmen, fer'î müdahile yapılan tebliğ kapsamında bir aylık sürenin henüz dolmamış olması durumunda, fer'î müdahilin yapacağı hükmün tamamlanması başvurusunun kabulünün mümkün olup olmadığı da kanundan açıkça anlaşılamamaktadır. Alman öğretisine göre taraflar kanunda düzenlenen sürede tamamlama talebinde bulunmasalar ve kanun yoluna da süresinde başvurulmayarak karar kesinleşse bile, müdahil için süre kendisine tebliğle başlayacaktır.⁶⁴³ Fer'î müdahilin de hükmün tamamlanması talebinde bulunabileceğinin kabul edildiği durumlarda, fer'î müdahil ve tarafların hükmün tamamlanması talep sürelerinin de kendilerine tebliğden itibaren ayrı ayrı işleyeceği kabul edilmelidir.⁶⁴⁴ Bu nedenle, hüküm kesinleşene kadar karar kendisine tebliğ edilmemiş olan fer'î müdahil için hükmün tamamlanması başvuru süresi nihaî kararın kendisine tebliği ile başlayacağından, nihaî karar kesinleştikten sonra tebliğ gerçekleştiği hallerde de fer'î müdahil hükme dair tamamlayıcı ek bir karar alabilir. Zaten hükmün tamamlanması nihaî kararın kesinleşip kesinleşmesinden bağımsız talep edilmektedir ve kesinleşen nihaî karar eksik bırakılan hususa dair olumlu veya olumsuz karar içermediğinden karar boşluğu hakkında da kesin hüküm teşkil etmemektedir.

Kural olarak bir dava veya def'i yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurulması durumlarında alacaklar için zamanaşımı kesilir (HMK m. 154). Bir dava veya def'i yoluyla kesilmiş olan zamanaşımı, dava süresince tarafların yargılamaya ilişkin her işleminden veya hâkimin her kararından sonra yeniden işlemeye başlar (HMK m. 157/1). Taraflarca hükmün tamamlanması talebinde bulunulduğunda ve mahkeme tarafından tamamlayıcı ek karar verildiğinde de eksik kararın konusu olan alacak hakkında zamanaşımı kesilecektir.⁶⁴⁵ Süresi içerisinde hükmün tamamlanması talebinde bulunulmadığında ise mahkeme nihaî kararında ilgili karar boşluğuna dair hüküm tesis etmediğinden, dava açılması ile veya yargılamada ilgili eksikliğe dair yapılmış son usûl işlemi ile kesilen zaman işlemeye devam eder.

⁶⁴³Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11-30; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 9; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10.

⁶⁴⁴Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 322.

⁶⁴⁵Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 31.

6.4. Hukukî Yarar

Dava açıldığında mahkemeden hukukî bir koruma talep edilmektedir ve ancak hukukî korunma ihtiyacı içinde olanların dava açmakta hukukî yararlarının bulunduğu söylenebilir.⁶⁴⁶ Bir uyuşmazlık hakkında dava açılmasında olduğu⁶⁴⁷ gibi hükmün tamamlanması başvurusunda bulunurken de başvuru sahibinin somut ve güncel bir hukukî yararının bulunması şarttır.⁶⁴⁸ Bu hukukî yarar ise karara bağlanması unutulmuş talep hakkında bir karar elde etmeye yönelik olacaktır.⁶⁴⁹

Hukukî yarar sadece maddî hukuka göre belirlenmemektedir, maddî menfaatin yanında usûlî menfaatin de bulunması aranmaktadır.⁶⁵⁰ Yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen, bir husus hakkında tamamen veya kısmen karar verilmemesi durumunda, hükmün tamamlanması talep edilmesinde tarafların hukuk düzenince kabul edilmiş mevcut ve meşru menfaatleri bulunmaktadır.⁶⁵¹ Öyle ki hukuken koruma öngörülmesine rağmen ve taraflarca yargılama sürecine taşınmış oldukları halde, mahkeme tarafından nihaî kararda yer verilmeyerek bu hususlar hakkında herhangi bir karar verilmemiştir ve bunların tespiti ve hüküm altına alınmasında uyuşmazlık taraflarının hukukî yararı olmadığı söylenemeyecektir. İlaveten mahkemenin vermiş olduğu nihaî kararda karşı tarafın taleplerini karara bağlanmayı unutmaması halinde, talep sahibinin yanı sıra lehine hüküm verilen tarafın da nihaî kararın tam olması noktasında ve eksiklerin giderilmesinde hukukî yararı bulunmaktadır. Ayrıca yargılamada ileri sürülmesine rağmen karar verilmeyen taraf talepleri için kanun koyucu tarafından öngörülmüş bir yol olan hükmün tamamlanması hukukî çaresinin tercih edilerek (kanun yolu başvurusu veya yeni bir dava açmak yerine) bu yola başvurulmasında da talep sahibinin ve davanın karşı tarafının usûlî menfaati de bulunmaktadır.⁶⁵²

⁶⁴⁶Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 946.

⁶⁴⁷“Bir kişinin dava hakkına sahip olması, dava açabilmesi için yeterli değildir. Davanın dinlenebilmesi (esasına girebilmesi) için gerekli şartlardan birisi ve en önemlisi, davacının o davayı açmakta hukukî yararının bulunmasıdır. O kişinin dava açmakta korunmaya değer bir hukukî yararı yoksa davanın bu yönden esasa girilmeden reddi gerekir; zira hukukî yarar dava şartıdır ve mahkeme dava şartlarını kendiliğinden (re’sen) incelenmekle görevlidir.”. Yargıtay İBBGK, 21.1.2013 T., 2013/4 E., 2013/4 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 30.04.2021).

⁶⁴⁸Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 321.

⁶⁴⁹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 46.

⁶⁵⁰E. Hanağası (2009). *Davada Menfaat*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 114 vd.

⁶⁵¹Pekcanitez, Pekcanitez Usûl, 2017, **a.g.k.**, s. 947.

⁶⁵²Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 46.

Tarafların mahkemenin eksik olan ilk nihaî kararına karşı kanun yolu başvurusunda bulunmuş olması, kanun yollarının amacının ve hizmet ettiği hususların farklı olduğu dikkate alındığında, hükmün tamamlanması talep etmek açısından tarafların hukukî yararını ortadan kaldırmaz. Yargıtay 22.5.1987 tarihli içtihadı birleştirme kararında “...*kendi yararına bir hukukî sonuç elde etmek isteyen ve kapsamı farklı hukukî sonuçlar doğurabilecek birden fazla dava açma durumunda bulunan bir kimse bu davalardan birini diğerine tercihan açmaya zorlayamayacağı gibi, yasaların uygulanmasında, hakların korunması doğrultusunda hareket etme gereği karşısında bu davalardan birini açmakla, açık bir irade beyanı olmadan diğerinden feragat edildiğinin kabulü de uygun bulunmamıştır.*”⁶⁵³ şeklinde ifade edilen, birden fazla dava açma ihtimalinin varlığı ile hem kanun yolu başvurusunda bulunma hem de hükmün tamamlanması talep edebilme ihtimalinin mevcut olduğu durumlar benzerdir. Bu kararda da ifade edildiği gibi istinaf veya temyiz kanun yolu başvurusunda bulunmak, hükmün tamamlanması isteminden vazgeçildiği anlamına gelmez. Ayrıca uyuşmazlık taraflarının bu hukukî yollardan istediklerini veya her ikisini birden tercih etmeleri önünde de bir engel olmadığı kabul edilmelidir⁶⁵⁴ ve bu doğrultuda taraflar bu yollardan birini seçmeye de zorlanmazlar.

Uyuşmazlık taraflarının mahkemenin verdiği nihaî karardaki karar boşlukları için istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurmadıkları durumlarda da tarafların hükmün tamamlanması talep etme konusundaki hukukî yararları devam etmektedir. Zira hükmün tamamlanması nihaî kararın kesinleşip kesinleşmemesinden bağımsız olarak başvurulabilir bir hukukî çaredir ve bir nihaî karara karşı kanunda öngörülen iki haftalık süre içinde istinaf ve temyiz kanun yollarına başvurulmadığında hüküm şekli anlamda kesinleşse dahi, tamamlama talebi için öngörülen bir aylık süre dolmadıkça uyuşmazlık tarafları hükmün tamamlanması talep edebilir.⁶⁵⁵ Boşlukların doldurulmasını amaçlayan

⁶⁵³Yargıtay İBBGK., 22.5.1987 T., 1986/4 E., 1987/5 K. (Lexpera) (Erişim Tarihi: 30.04.2021).

⁶⁵⁴Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 47.

⁶⁵⁵Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 317; Kanun yollarına başvuru ile hükmün tamamlanması başvuru arasındaki ilişkinin net bir şekilde düzenlenmemesi öğretide eleştirilmektedir. “Hükmün tamamlanması bakımından, asıl verilen hüküm hakkında kanun yoluna başvuru süresi geçmiş ya da kanun yoluna başvurulamıyorsa mümkün olması; ancak kanun yoluna başvurulması halinde tamamlama istenememesi şeklinde sınırlama yapılması doğru olur. Zira, hükümdeki eksiklik kanun yoluna götürülmemişse tamamlanması normaldir; ancak aynı anda hem kanun yoluna başvurulmuş hem de tamamlanma istenmişse çelişkili bir durum ortaya çıkabilecektir.”. H. Pekcanitez, O. Atalay ve M. Özkes (2020). Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin (2020) Değerlendirilmesi (30/03/2020). *Lexpera Blog*. <https://blog.lexpera.com.tr/hmk-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifinin-2020-degerlendirilmesi/>, (Erişim Tarihi: 30.04.2021).

hükmün tamamlanması hukukî çaresi, kanun yollarına nazaran daha hızlı ve usûl ekonomisine daha uygun bir yol olduğundan uyuşmazlık taraflarının kanun yolu yerine tamamlama yolunu tercih etme noktasında hukukî yararları olduğu gibi; tarafların tamamlama yolu yerine istinaf veya temyiz kanun yollarını tercih edebilme imkânları da bulunduğu sürece hükmün tamamlanması talep etmeksizin kanun yolu başvurusunda bulunmalarında da hukukî yararları vardır.⁶⁵⁶

Tarafların hem kanun yolu başvurusunda bulunmak hem de hükmün tamamlanması talep etmelerinde hukukî bir engel bulunmamakla birlikte, bu durumda nasıl inceleme yapılacağı açıkça düzenlenmediği için uygulamada karışıklıklara neden olabilir. Eksik kararın tamamlanması amacıyla her iki yola da başvurulması durumunda, karar boşluğunun konusu hususun iki mahkemede birden aynı anda incelenmesi söz konusu olacaktır ki bu hukuk sisteminde istenen bir durum değildir. Böyle bir durumda Avusturya hukukundaki kanun yolu mahkemesinin, tamamlayıcı ek kararın verilmesini bekletici mesele yapacağına dair çözümün⁶⁵⁷, mevzuatımıza getirilecek bir düzenleme ile Türk hukukunda da benimsenip uygulanması düşünülebilir.⁶⁵⁸ Bu kapsamda ilk derece mahkemesince verilen nihaî karara karşı hükmün tamamlanması talep edilmesi üzerine tamamlayıcı ek karar verilip bu ek karar kesinleşinceye veya bu karara karşı da istinaf kanun yoluna başvuruluncaya kadar, hükmün tamamlanması yargılaması bölge adliye mahkemesince görülmekte olan istinaf yargılamasında bekletici sorun yapılabilir. Bekletici sorun yapılması sonrası hükmün tamamlanması talebi reddedilir veya kabul edilip ek karar verilir ve bu kararlara karşı istinaf süresi hareketsiz geçirilerek karar kesinleşirse, devam etmekte olan istinaf yargılamasında eksik bırakılmış hususa dair talep konusuz kalacaktır. Diğer taraftan tamamlama talebinin reddi veya kabulü sonrası verilen ek karara karşı süresi içinde istinaf kanun yoluna başvurulması halinde ise ilk nihaî karara karşı derdest olan istinaf yargılaması ile ek karar için talep edilen istinaf incelemesi birleştirilerek beraber çözüme kavuşturulmasında uyuşmazlık taraflarının hukukî yararı bulunmaktadır ve bu tarz bir uygulamaya yer veren bir kanuni düzenlemenin Hukuk Muhakemeleri Kanununa eklemesinin uygun olacağı kanaatindeyiz. Ayrıca bölge adliye mahkemesinde yürütülen yargılamalarda aksine hüküm bulunmayan hâllerde, ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usûlü geçerlidir (HMK m. 360) ve bu hüküm istinaf

⁶⁵⁶Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 47.

⁶⁵⁷Bkz. yuk. I. Bölüm, 2.4. “Hukukî Çare - Kanun Yolu Ayrımı ve Hükmün Tamamlanması Niteliğinin Değerlendirilmesi” başlığı altındaki açıklamalar.

⁶⁵⁸Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 47; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 645.

yargılamasında hükmün tamamlanması yargılamasının HMK m. 165/1'e göre bir bekletici mesele yapılmasına da izin veren mahiyettedir. Bu anlamda unutkanlık veya dikkatsizlik sonucu hüküm verilmeyen taleplere ilişkin çelişkili kararlar verilmesini önlemek ve bir hususun her iki mahkemede de aynı anda inceleniyor olması sorununa çözüm getirmek bakımından hükmün tamamlanması yargılaması sonucu verilecek kararın istinaf kanun yolunda beklenmesi yerinde bir yöntem olacaktır.⁶⁵⁹

6.5. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesi için hükmün tamamlanması, nihaî kararı veren mahkemeden istenebilir.⁶⁶⁰ Karar boşluklarının oluşması sadece ilk derece mahkemeleri açısından geçerli bir durum olmadığından, bir üst derece mahkemesinin vermiş olduğu nihaî kararda da karar boşluklarının olması halinde üst derece mahkemesinden de hükmün tamamlanması istenebilir.⁶⁶¹ İlk derece mahkemesi tarafından verilmiş bir nihaî karardaki karar boşlukları için hükmün tamamlanması başvurusu bu ilk derece mahkemesine yapılır ve talep hakkında bu mahkeme tarafından karar verilir. İlk derece mahkemesi sıfatıyla veya istinaf ve temyiz incelemesi sonunda bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay tarafından verilmiş olan nihaî karardaki karar eksikliklerinin tamamlanması için hükmün tamamlanması başvurusu ise ilgili bölge adliye mahkemesine veya Yargıtay'a yapılır ve talep, bu mahkemeler tarafından ek karar verilerek sonuçlandırılır.⁶⁶² Ayrıca ilk derece mahkemeleri arasında da tamamlama istemi noktasında bir ayrım yapılmamaktadır ve genel görevli veya özel görevli bir mahkemenin nihaî kararındaki karar eksiklikleri için hükmün tamamlanması başvurusunda bulunulabilir.

Hükmün tamamlanması talebi açısından nihaî kararı veren mahkemenin yetkisi kesin yetkidir, karar mahkemesi ile aynı nitelikte başka bir yer mahkemesinden tamamlama istenemez. Bununla birlikte hüküm mahkemesinde görev yapmakta olan

⁶⁵⁹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 48.

⁶⁶⁰Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1323, ZPO § 423 Rn. 11; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 412; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 443; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2020, **a.g.k.**, s. 683; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 640.

⁶⁶¹Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1323, ZPO § 423 Rn. 11; Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 34; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 640; Bkz. yuk. II. Bölüm, 3.1.7. "Üst Mahkeme Kararları" başlığı altındaki açıklamalar.

⁶⁶²Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 48; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 443.

hâkimlerin değişmesi ise bir önem arz etmemektedir. Kararı vermiş olan hâkim değişse de mahkeme aynı mahkemedir ve nihaî kararı veren mahkeme talep üzerine tamamlayıcı ek kararı da verebilir.

6.6. Başvuru Şekli ve İçeriği

Hükmün tamamlanması başvurusu, dava dosyasına eklenmesi için yazılı olarak dilekçe ile sunulmalı ve uyuşmazlık tarafları sayısı kadar nüsha eklenerek hükmün tamamlanmasına konu kararı veren mahkemeye hitaben yapılmalıdır.⁶⁶³ Mahkeme tarafından tamamlanma başvurusu alındığında, dilekçenin nüshası uyuşmazlığın karşı tarafına tebliğ edilir. Karşı tarafın tamamlama başvurusuna vereceği cevap da tamamlama talebinde bulunan tarafa tebliğ olunur. Karşı tarafın hükmün tamamlanması başvurusuna cevap vermesi zorunlu değildir (HMK m. 306/1).

Hükmün tamamlanması başvurusunun içeriğinin nasıl olması gerektiği, tamamlama talep dilekçesinde yer alması gereken hususlar özel olarak ve açıkça düzenlenmemiştir. Kanundaki düzenlemede sadece uyuşmazlık taraflarının “karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini” isteyebileceği ibaresine yer verilmiştir. Kanunda ayrıntılı bir düzenleme olmasa da tamamlama başvurusu sahibi kişi, HMK m. 305’in gerekliliklerinin karşılandığını, tamamlayıcı bir ek karara ihtiyaç duyulduğunu belirtmeli ve nihaî kararın ek bir kararla tamamlanması gerektiğini iddia etmelidir. Bu bağlamda nihaî karardaki boşluk adlandırılmalı, karar verilmemiş olan hususlar açıkça ortaya konulmalı, mahkemenin neye karar vermesi gerektiği ve istendiği anlatılmalıdır.⁶⁶⁴ Bununla birlikte taraflarca mahkemeye sunulan dilekçede tamamlama talep edilen hususlar ve karar boşluklarına dair tespitler anlaşılabilirse, açıkça tamamlayıcı ek karar verilmesi istemi yazılmamış olsa dahi, mahkeme dilekçeyi hükmün tamamlanması dilekçesi olarak kabul edip incelemeli ve ek karar vermelidir.⁶⁶⁵

Usûlüne uygun dilekçe ile yapılmış bir istem sonucu hükmün tamamlanması için talep şartı mevcut olmakla birlikte, bu talebin aynı zamanda tamamlama istemi ile sınırlı olması da gerekmektedir. Maddî hataların düzeltilmesi veya çelişki ve belirsizliklerin

⁶⁶³Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 48; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1042; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 314-323; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 640; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 10; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 8; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 9; Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 877; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1323, ZPO § 423 Rn. 11.

⁶⁶⁴Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 27; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 49.

⁶⁶⁵Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 49.

giderilmesi talepleri her ne kadar tamamlama başlığı altında sunulsa da içerik değerlendirildiğinde, mahkemenin bunların tamamlama talebi olmadıklarını işaret ederek adlandırması üzerine, bu türden karar düzeltme talepleri hükmün tamamlanması hukukî çaresi altında dikkate alınmayacaktır.⁶⁶⁶ Öte yandan taraflar aynı dilekçe ile hem hükmün tamamlanması hem de hükmün tanzih ve hükmün tashihi isteminde bulunabilirler, bu hukukî çarelere aynı anda başvurulmasını engelleyen bir düzenleme de bulunmamaktadır.⁶⁶⁷ Bununla birlikte mahkemenin talepleri doğru adlandırabilmesi ve istemleri karara bağlayabilmesi için tamamlama, tanzih ve tashih istemlerinin ve bu hukukî çarelerin konusu olan hususların dilekçede ayrı ayrı ve açıkça belirtilmesi gereklidir. Aksi takdirde içeriği net olmayan ve doğru adlandırılmamış bir başvuru sonrasında mahkemenin talepleri anlayamaması, istemler açısından tereddüte düşmesi ihtimali bulunmaktadır. Mahkemenin hükmün tamamlanması talebi ile birlikte hükmün tanzih veya hükmün tashihi talebini alması üzerine bu hukukî çarelere dair incelemelerini ayrı ayrı yapması ve her biri hakkında bağımsız kararlar vermesi gerekmektedir. Ayrıca bu başvurular arasında öncelik ilişkisi söz konusu olmadığından, mahkeme hukukî çarelere dair kararlarını aynı anda verilebileceği gibi incelemesi biten hukukî çareye yönelik kararını diğerlerinden önce de verilebilir.

Tarafların nihaî karardaki hataların ve hukuka aykırılıkların düzeltilmesine dair istemleri de hükmün tamamlanması başvurusu kapsamında incelenemez, bunlar bir kanun yolu başvurusu ile üst derece mahkemesine sunulmalıdır. Benzer şekilde hükmün tamamlanması başvurusu olarak sunulan, fakat bir karar boşluğunu kapatmayı amaçlamayan, iddia ve savunma araçlarına karar verilmemesi hallerine dair talepler gibi içerik olarak yanlış olan bir kararı düzeltmeyi hedefleyen talepler de kabul edilemez. Buna karşılık, sadece varsayılan ve tam olarak varlığı ortaya konamamış bir karar boşluğunu doldurmak amaçlandığında, HMK m. 305/A'da belirtilen prosedüre göre hükmün tamamlamasına izin verilir.⁶⁶⁸ Böyle bir durumda varlığı iddia edilen karar boşluğunun mevcudiyetini nihaî karar mahkemesi inceler ve var olduğunu tespit etmesi halinde tamamlayıcı ek karar verebilir.

Hükmün tamamlanması başvuru dilekçesi kapsamında yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında

⁶⁶⁶Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 413; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 623.

⁶⁶⁷Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 315; Hükmün düzeltilmesi başvurularının birleştirilebileceğine dair Alman hukukundaki düzenlemeye dair açıklamalar için bkz. yuk. I. Bölüm, 3.1. "Tanzih ile Farkı ve İlişkisi".

⁶⁶⁸Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 28; Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 877.

tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda ek karar talep edilebileceğinden, ilk nihaî kararın verildiği yargılama sırasında ileri sürülmeyen talepler de istenemez. Hükmün tamamlanması düzenlemesi sadece nihaî karardaki boşlukları gidermek üzere düzenlenmiştir ve tarafların ileri sürmeyi unuttuğu taleplerin yargılama kapsamına dahil edilmesi bu hukukî çare ile gerçekleştirilemez. Uyuşmazlık tarafları ilk nihaî kararın verildiği yargılama süresince, getirmeyi unuttukları ve ihmal ettikleri taleplerini hukuk sistemi kapsamında korunmasını istedikleri takdirde yeni bir dava açarak bu taleplerine dair bir karar verilmesini isteyebilirler, ancak bunları hükmün tamamlanması dilekçeleri kapsamına dahil edemezler.⁶⁶⁹

6.7. Başvurunun İlk Nihaî Kararın Kesinleşmesine ve Cebri İcraya Etkisi

Mahkemenin vermiş olduğu nihaî kararda, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlardaki karar boşlukları için yapılan hükmün tamamlanması başvurusu, eksik olan nihaî kararın kesinleşmesini engellememektedir. Öyle ki eksik nihaî karar verildiği anda hukuk dünyasında varlık kazanmaktadır ve bu karara karşı bir kanun yolu öngörülmediyse, kanun yolu başvurusu mümkün olup süresi içinde başvuru yapılmadıysa veya kanun yolu incelemesinden geçerek sonuçlandırıldıysa nihaî karar kesinleşir. Bu noktada bir nihaî kararın kesinleşip kesinleşmemesi ile hükmün tamamlanması kurumları birbirleri ile bağlantılı kurum ve hususlar değildir. Hükmün tamamlanması ve kanun yolu başvurusu için öngörülen süreler ayrı ayrı işler. Kanun yolu başvuru süresi geçerek bir hüküm şekli anlamda kesinleşse bile bir aylık süre dolmadıkça hükmün tamamlanması talep edilebilir. Hükmün tamamlanması talep edilmiş olması durumunda da kanun yoluna başvurulmadığı takdirde, iki haftalık başvuru süresi dolduğunda ilk nihaî karar şekli anlamda kesinleşir.⁶⁷⁰ İlk nihaî kararın şekli anlamda kesinleşmesi ise hükmün tamamlanması incelemesi açısından bir engel veya göz önünde bulundurulması gereken bir husus niteliği arz etmez.⁶⁷¹

Bir nihaî karara karşı eksik kararın tamamlanması dışında başka sebeplerle de kanun yolu başvurusunda bulunulmuş olabilir. Böyle bir durumda aynı zamanda nihaî karardaki karar boşlukları için de hükmün tamamlanması talep edildiği hallerde, nihaî

⁶⁶⁹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 49; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1043; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 637.

⁶⁷⁰Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 49.

⁶⁷¹Fasching, Bydliniski, 2004, **a.g.k.**, s. 1324, ZPO § 423 Rn. 15.

karara karşı kanun yolu yargılaması ve tamamlama yargılaması aynı anda yapılabilmektedir. Kanun yolu yargılamaları nitelikleri ve süreç olarak daha karmaşık olmalarından dolayı uzun sürmektedir ve nihaî karardaki hukuka aykırılık için yapılmış olan bir kanun yolu başvurusu kapsamında yargılama devam ederken, ilk nihaî kararı veren mahkeme tarafından tamamlayıcı ek karar verilmiş olabilir. Bu ek kararın kesinleşip kesinleşmemesi hususu da kanun yolu yargılamasından bağımsızdır. Kanun yolu yargılamasının devam ediyor olması ek kararın kesinleşmesini önlemeyeceği veya geciktirmeyeceği gibi; ek kararın süresinde kanun yoluna taşınmayarak şekli anlamda kesinleşmesi de derdest olan kanun yolu yargılamasının sonlandırılmasını sağlamaz, geciktirici veya herhangi başka bir etkide bulunmaz.

Hükmün tamamlanmasının eksik olan ilk nihaî kararın icrasına da bir etkisi yoktur ve kararın icrasını da ertelememektedir.⁶⁷² Kanun yoluna başvurulması dahi kural olarak hükmün icrasına bir etkide bulunmazken, nihaî karara karşı hükmün tamamlanması talep edilmesinin nihaî kararın icrasına bir etkide bulunacağı söylenemez. Diğer taraftan nihaî karar kendisine tebliğ edilen taraf, bu hükmün cebri icra yoluyla yerine getirilmesini talep etmesi halinde de bir aylık süre geçirilmediği takdirde hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilir. Bununla birlikte ilk nihaî karara karşı eksik kararın varlığı dışında başka sebeplerle kanun yolu başvurusunda bulunulduğunda, aynı zamanda bu nihaî karardaki eksiklerin de hükmün tamamlanması hukukî çaresi ile tamamlanması talep edilmiş ve bu konuda mahkeme tarafından ek karar verilmiş olabilir. İlk nihaî karara karşı kanun yolu yargılaması devam ederken bu kararın icrası istenebileceği gibi, ilk nihaî karara dair derdest bir kanun yolu yargılamasının olması, mahkemece verilmiş ek kararın icrasına da engel olmaz veya icrasını ertelemeyebilir; diğer bir ifade ile kanun yoluna başvurulmasına rağmen kural olarak hem ilk nihaî karar için hem de ek karar için cebri icra yoluyla bu kararların yerine getirilmesi istenebilir. Ayrıca ek kararın icrasının tamamlanması da ilk nihaî kararın icrası üzerinde herhangi bir etki doğurmaz veya icranın sona erdirilmesini gerektirmez; ilk nihaî kararın icrasının tamamlanması durumunda da bu geçerlidir ve ilk nihaî kararın cebri icrasının sona ermesi halinde ek kararın icrası sona ermez. Sonuç olarak hükmün tamamlanması yargılaması ve bu yargılamada verilecek ek karar, ilk nihaî karara dair yapılan yargılamadan ve ilk nihaî karardan bağımsız olduğundan hükmün

⁶⁷²Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1043; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 322.

tamamlanması ilk nihaî kararın kesinleşmesini ve icrasını ertelemez⁶⁷³; ilk nihaî kararın kesinleşmesi veya icrası da hükmün tamamlanmasına engel değildir.

7. Hükmün Tamamlanması Yargılaması

Hükmün tamamlanması usûlü, hükmün tavrîhi usûlü ile ortak şekilde aynı maddede düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre hükmün tamamlanması başvurusu, uyuşmazlık tarafları sayısı kadar nüsha eklenerek hükmü veren mahkemeye yapılır, tamamlanma başvurusunu alan mahkeme dilekçenin nüshası uyuşmazlığın karşı tarafına tebliğ eder. Karşı tarafın tamamlama başvurusuna vereceği cevap da tamamlama talebinde bulunan tarafa tebliğ edilir ve böylece hükmün tamamlanması için öngörülmüş olan dilekçeler aşaması tamamlanır (HMK m. 306/1).⁶⁷⁴

Karşı tarafın hükmün tamamlanması başvurusuna cevap vermesi zorunlu olmadığından, tamamlama başvurusunu kabul eden mahkeme karşı tarafça cevap verilmemiş olsa bile dosya üzerinde inceleme yaparak karar verir. Tamamlama talebi konusu iddianın niteliği gereği hâkim gerekli gördüğü takdirde uyuşmazlık taraflarını açıklamalarını yapmaları için duruşmaya da davet edebilir (HMK m. 306/2). Mahkeme duruşma yapılmasını gerekli gördüğü takdirde duruşma tarihini belirler, başvuru sahibi ile karşı tarafa başvuruyu ve duruşma yapılması kararını içeren bir davet gönderir.⁶⁷⁵

Mahkemenin duruşma yapmadan karar vereceği hususlar, genellikle mahkemenin kendiliğinden karara bağlaması gereken konulardan oluşur. Örneğin; yargılama giderleri veya vekâlet ücretine dair karar eksiklikleri ile talep edilen faiz oranına dair karar eksikliği gibi dosya üzerinden incelenerek karar verilebilir boşluklar olmakla birlikte, taraf taleplerinden olan alacak istemi gibi bir talep hakkında karar verilmemesi hükmün tamamlanmasına konu yapıldığında mahkeme tarafları bu konuda dinlemeye ihtiyaç duyabilir. Bu kapsamda yargılama giderleri ve bazı ikincil talepler hakkında tamamlama başvurusunu kabul eden mahkeme duruşma yapmaksızın dosya üzerinden karar verebilir.

⁶⁷³Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 50; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1043.

⁶⁷⁴Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 50; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1042; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 443; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 323.

⁶⁷⁵Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 35; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 14; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 12; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1324, ZPO § 423 Rn. 13; Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 877; Feil, Kroisenbrunner, 2003, **a.g.k.**, s. 856; Rechberger, Simotta, 2010, **a.g.k.**, s. 486; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 50; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1042; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, **a.g.k.**, s. 450; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 323; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 512; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 640.

Ancak özellikle konunun öneminin ve şüpheli hususların duruşmada tartışılmasını gerektirmesi halinde mahkeme, etkin hukukî korumayı sağlamak için duruşma yaparak kararını vermelidir.⁶⁷⁶

Tamamlama başvurusunun yapılması, dilekçenin karşı tarafa tebliği, cevabın başvuru sahibine tebliği ve duruşmanın gerekliliğine dair kararın verilmesinden oluşan hükmün tamamlanması prosedürünün ilk aşamasında, mahkemenin hakkın kötüye kullanılması haricinde başvuru içeriğini inceleme hakkı yoktur ve mahkeme temelden yoksun olduğunu düşündüğü herhangi bir başvuruyu, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay olarak kanun koyucu tarafından belirlenmiş olan son başvuru tarihinden önce “kabul edilmez” olarak reddetme hakkına sahip değildir. Çünkü bir kararın eksik olup olmadığı hususu, hükmün tamamlanması başvurusunun esası incelenirken tespit edilerek yapılan inceleme tamamlandıktan sonra karara bağlanmalıdır.⁶⁷⁷

Hükmün tamamlanması başvurusu kapsamında mahkeme tarafından yapılacak yargılamada gerek görülmesi halinde taraflar davet edilip duruşma açılacağı düzenlenmekle beraber, bu yargılamanın tamamlanma talep edilen husus hakkında ayrıca bir tahkikat içerip içermeyeceği kanunda net bir şekilde açıklanmamıştır.⁶⁷⁸ Ancak hükmün tamamlanması talebinin kabulü üzerine tamamlama konusu hakkında dosya üzerinde inceleme yapılarak karar verileceği ibaresinden, yargılama kapsamında ilk nihaî karar için yapılmış olan tahkikattaki tespitlerin dava dosyasından ele alınarak ek karar konusu için yapılacak tamamlama yargılamasında da kullanılacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak tahkikat sona erinceye kadar yapılması öngörülen, davanın ihbarı (HMK m. 61/1), fer’î müdahale talebi (HMK m. 66) ve ıslah istemi (HMK m. 177) hükmün tamamlanması yargılaması sırasında yapılamaz. Taraf, tamamlama dilekçesinde yer vermediği karar boşluklarını ıslah dilekçesi ile ekleyemeyeceği gibi tamamlama talebinin konusu yapılan hususları da ıslah yoluyla değiştiremez.⁶⁷⁹

⁶⁷⁶Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 36; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 14; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 11; Braun, 2014, **a.g.k.**, s. 877; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1324, ZPO § 423 Rn. 13; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 323; Öztekin, 2021, **a.g.k.**, s. 512-513.

⁶⁷⁷Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 35.

⁶⁷⁸Öğretide bir görüşe göre tahkikat eksiklikleri giderilerek hükmün tamamlanması kararı verilebilir (Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 50-51). Diğer bir görüşe göre hükmün tamamlanması kapsamında mahkemenin sınırlı inceleme alanı vardır ve yeniden tahkikat yapılması bu sınıra aykırılık teşkil edecektir. (Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 642).

⁶⁷⁹Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 413.

Öte yandan hükmün tamamlanması başvurusuna konu yapılan taraf talebi veya diğer bir husus ilk nihaî karar için yapılan tahkikat sırasında hiç veya yeterince ele alınıp incelenmemiş olması olasılığı da bulunmaktadır. Bu ihtimalde ise hükmün tamamlanması konusu hakkında ek karar verebilmek için mahkeme, uyuşmazlık taraflarını duruşmaya davet ederek tahkikat eksikliklerini gidermeli, tarafların açıklamalarını dinledikten ve gerekli incelemelerini yaptıktan sonra hükmü tamamlayıcı ek kararını vermelidir. Hükmün tamamlanması yargılaması sırasında yapılacak duruşma sadece hukukî uyuşmazlığın çözülmeyerek karara bağlanmamış ve tamamlama başvurusu konusu yapılan uyuşmazlık kısmı için yapılabilir.⁶⁸⁰ Nihaî kararda hükmün tamamlanmasına konu edilmeyen başka karar boşlukları bulunsa ve bunlar mahkeme tarafından tespit edilse dahi tamamlama yargılaması kapsamına dahil edilemez.⁶⁸¹ Diğer taraftan ilk nihaî kararın konusu olan yargılamada ileri sürülen tüm taraf talepleri ve diğer hususlar da bir bütün olarak tamamlama yargılamasında tekrar ele alınamazlar.

8. Hükmün Tamamlanması Yargılaması Sonucunda Verilecek Kararlar

Mahkemenin vermiş olduğu ilk nihaî karardaki karar boşluklarının giderilmesi için taraflardan birinin yapmış olduğu hükmün tamamlanması başvurusu sonrası mahkeme tarafından tamamlama talebi ya reddedilir ya da kabul edilerek ek karar ile ilk nihaî karar tamamlanır. Talebin reddi şeklindeki karar ve karar eksikliğini gidermek adına verilen tamamlayıcı ek karar nitelikleri itibarı ile ilk nihaî karardan bağımsız birer nihaî karardır.

8.1. Hükmün Tamamlanması Talebinin Reddi Kararı

Hükmün tamamlanması talebini alan mahkeme, başvurunun usûlüne uygunluğu, yetkili kişilerce yapılıp yapılmadığı ve süresi şartına uyulup uyulmadığı gibi ön koşullara dair inceleme yapar. Hükmün tamamlanması başvurusu yapılabilmesi için gerekli olan ön koşulların eksikliğinde tamamlama başvurusu usûlden reddedilir. Bu kapsamda öncelikle hükmün tamamlanması başvurusunun hak sahibi bir kişi tarafından yapılması gerekmektedir. Ayrıca başvuru sahibi hukukî bir işlem yapmaya yetkili olmalıdır, diğer bir ifade ile fiil ehliyetinin bulunması gereklidir. Fiil ehliyeti yokluğu nedeniyle başvuru yapmaya yetkili olmayan bir kişinin veya geçerli bir vekâletnamesi olmayan vekilin yahut

⁶⁸⁰Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 35; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 12; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1324, ZPO § 423 Rn. 15; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 50-51.

⁶⁸¹Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 413.

uyuşmazlığın tarafı olmayan bir üçüncü kişinin tamamlama başvurusu kabul edilmez ve bu kişilerin yapmış olduğu başvuru kanunda öngörülen talep şartına uygun olmadığından, mahkeme tarafından hükmün tamamlanması talebinin usûlden reddine karar verilir.⁶⁸²

Hükmün tamamlanması kapsamında ek karar verilebilmesinin bir diğer ön koşulu, başvuru ile bir karar boşluğunun kapatılmasının amaçlanmasıdır. Maddî hata içeren ya da hukuka aykırı verilmiş bir kararın düzeltilmesi veya değiştirmesi amacıyla yapılacak hükmün tamamlaması başvurusu kabul edilmeyecektir.⁶⁸³ Ayrıca ön koşul olan karar boşluğunun, nihaî karardan yani hükümden kaynaklanması gerekmektedir.⁶⁸⁴ Boşluğun nihaî karardan kaynaklanması, tarafların onu tanımalarını ve varlığını tespit etmelerini de mümkün kılar.⁶⁸⁵ Böylece taraflar, nihaî kararda tespit edecekleri boşluğu hükmün tamamlanması yoluna giderek doldurabilir. Bu kapsamda bir ara karardaki eksiklik veya boşluğun, hükmün tamamlanması kapsamında değerlendirilip ilgili eksikliğin giderilmesi istemi nihaî karardan kaynaklanmadığından kabul edilemez.⁶⁸⁶

Hükmün tamamlanması başvurusunun incelenebilmesinin diğer koşulu ise kanunda öngörülen bir aylık süre içinde tamamlama talebinde bulunulmasıdır. Başvuru hakkı sahibi tarafların, bir aylık tamamlama başvurusu yapma süresini kaçırmaları halinde ya da başvurunun yersiz bir şekilde, sırf yargılamayı uzatmak amacı ile yapıldığı anlaşıldığında, başvurunun esası incelemeye geçilmeden önce hükmün tamamlanması başvurusu kabul edilemez bulunarak usûlden reddedilir.⁶⁸⁷ Başvurusu sonrası yapılan inceleme sonunda ek karar verilmesini gerektirecek bir sebep olmadığı sonucuna ulaşılır veya ek karar verme imkânı olmadığı anlaşılır ise de tamamlama talebinin reddine⁶⁸⁸ karar verilir. Bu ret kararları da nitelik olarak birer ek karardır.⁶⁸⁹ Mahkemenin vereceği

⁶⁸²Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1324, ZPO § 423 Rn. 16; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 640-641.

⁶⁸³Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 38; Rosenberg, Schwab, Gottwald, 2010, **a.g.k.**, s. 317, ZPO § 321 Rn. 24; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1324, ZPO § 423 Rn. 16.

⁶⁸⁴Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 4.

⁶⁸⁵Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 3.

⁶⁸⁶Bkz. yuk. II. Bölüm, 3.1. “Ara Karar ve Nihaî Karar” başlığı altındaki açıklamalar.

⁶⁸⁷Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 413.

⁶⁸⁸“İhtiyati haciz talep eden alacaklı vekili; HMK 305/A maddesi uyarınca; müvekkilinin itirazda kendini vekil ile temsil ettirdiğinden, dosyaya vekâlet talep edilmese bile re’sen vekâlet ücretine hükmedilmesi gerektiği halde bu hususta karar verilmemiş olması nedeniyle ek kararlar hükmün tamamlanması talep etmiştir. Mahkemece 01/04/2021 tarihli ek karar ile; talebin ihtiyati haciz talep eden vekilinin hükmün tamamlanması talebinin HMK’nun 305. ve devamı maddesindeki koşullarını taşımadığı gerekçesiyle hükmün tamamlanması talebinin reddine karar verilmiştir.”. Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 20/10/2020 T., 2020/253 E., 2020/255 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

⁶⁸⁹Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 323; Ret kararlarının da ek karar olduğuna dair bölge adliye mahkemesi kararı için bkz.: İstanbul BAM, 13. HD., 18.03.2021 T., 2021/378 E, 2021/352 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 13.06.2021).

bu redde dair ek kararlara karşı da HMK m. 305/A'ya göre kanun yoluna başvurulabilir.⁶⁹⁰

8.2. Hükümün Tamamlanması Talebinin Kabulü ve Ek Karar

Hükümün tamamlanması başvurusu kabul edilebilir bulunur ve gerekçelendirilirse, HMK m. 305/A'ya göre ilk kararı tamamlayan bir ek karar verilmelidir. Ek karar dava konusu uyuşmazlığın tümü açısından düşünüldüğünde kısmî bir nihaî karardır ve kural olarak hükme dair HMK'daki düzenlemelere uygun şekilde tam olarak yazılmalıdır. Özellikle, içeriği ve yapısı ile ilgili olarak aynı zamanda kararlara yerine getirilmesi gereken tüm gereklilikleri, bağımsız bir nihaî karar olarak karşılamalıdır.⁶⁹¹ Bu kapsamda ek kararın hüküm fıkrası ve hüküm sonucu olmalı, taraf talepleri ve savunmalarının özetini içermeli, taraflara yüklenen borçlar ve tanınan haklar sıra numarası altında açıkça yazılmalı, yargılama giderleri ile varsa karara karşı başvurulabilecek kanun yolları ve süresini içermesi gereklidir (HMK m. 297). Bununla beraber ek karar kural olarak bir nihaî karar olduğundan başvuru konusu talepleri ve bu taleplere dair kararın gerekçelerini de içermelidir.⁶⁹² Hükümün tamamlanması sonucunda verilecek ek kararın gerekçesi ise verilmiş ilk nihaî kararın eksik olması ve istemeden bir talep ya da yargılama giderleri kaleminin göz ardı edilmesi olabilir.⁶⁹³

Hükümün tamamlanması isteminde bulunan taraf, talep konusu olan veya re'sen karar verilmesi gereken hususta olumlu bir karar verilmesi amacı ile tamamlama isteyebileceği gibi, bu karar boşluğunun mahkemenin vereceği ret kararı benzeri bir karar

⁶⁹⁰Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 40; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 641; "İlk derece mahkemesince, verilen 16/09/2020 tarih ve 2020/253 D. İş-2020/255 Karar sayılı ihtiyati haciz kararına itiraz üzerine 22/10/2020 tarihinde yapılan duruşma sonucunda(ek kararda 30/10/2020 yazılıdır.) itirazın reddine karar verilmiş, alacaklı yararına vekâlet ücretine hükmedilmemiş, bu yoldaki talep hükmün tamamlanması koşulları olmadığından reddedilmiştir. Oysa, itirazın karara bağlandığı karar tarihinde yürürlükte olan AAÜT'nin İkinci Kısım Birinci Bölümünde, ihtiyati haciz isteminde, hem duruşmalı hem de duruşmasız olarak iki ayrı ücretin düzenlenmiş bulunmasına ve duruşma açılarak borçlunun itirazının da reddine karar verilmiş olmasına göre, alacaklı yararına vekâlet ücretine hükmedilmek gerekirken bu konuda olumlu ya da olumsuz bir karar verilmemesi doğru görülmemiştir."(Yargıtay 11. HD., 12.6.2006 T., 2006/5315 E., 2006/6804 K.) İlk derece mahkemesince duruşma açılarak itirazın reddine karar verilmesine rağmen vekille temsil edilen alacaklı yararına avukatlık ücretine hükmedilmemesi doğru görülmediğinden alacaklı vekilinin istinaf nedeni yerinde görülmüş ve kararın kesinleşen yönleri dikkate alınarak vekâlet ücreti yönünden kaldırılarak alacaklı yararına vekâlet ücretine hükmedilmiştir." İstanbul BAM, 12. HD., 25.05.2021 T., 2021/850 E., 2021/753 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 15.10.2021); Bkz. aşa. II. Bölüm, 8.2. "Kanun Yolları" başlığı altındaki açıklamalar.

⁶⁹¹Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 324.

⁶⁹²Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 43; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 15; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 12; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 51.

⁶⁹³Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 39.

ile olumsuz karar verilmek suretiyle de doldurulmasını talep edebilir. Hükmün tamamlanması başvurusunun kendisine tebliğ edilen uyuşmazlığın karşı tarafının, bu talebe dair vereceği cevaba göre mahkemenin tamamlama yargılamasını sonlandırma şekilleri farklılık gösterir. Öncelikle hükmün tamamlanması dilekçesindeki istemlere paralel olarak karşı taraf da vereceği cevap dilekçesinde, hükmün tamamlanması gerekliliğini kabul ederek ilgili karar boşluğu hakkında olumsuz bir karar verilmesi gerektiğini savunabileceği gibi, olumlu karar verilerek ilgili hususun nihaî kararla sonuçlandırılmasını da isteyebilir yahut hükmün tamamlanmaya ihtiyacı olmadığını ileri sürerek tamamlama talebinin reddini de isteyebilir. Bu durumda mahkeme tamamlama talebinin esasına dair inceleme yaparak, dava dosyasındaki delilleri ve ilk nihaî karara dair yargılamanın tahkikat aşamasındaki açıklamaları değerlendirir, gerek görür ise tarafları davet edip bu hususta dinler ve sonrasında karar boşluğunu tespit ederse olumlu veya olumsuz⁶⁹⁴ karar şeklinde talep konusuna dair ek karar vererek yahut tamamlama konusu hususa dair iddia edildiği gibi bir boşluk olmadığını sonucuna varır ise de tamamlama talebinin reddine şeklinde karar vererek yargılamayı sonlandırır.

8.3. Davaya Son Veren Taraf Usûl İşlemleri Nedeniyle Verilebilecek Kararlar

Karar boşluğunun, yargılamada ileri sürülmesine rağmen hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen bir taraf talebinden kaynaklandığı durumlarda, uyuşmazlığın karşı tarafı tamamlama talebinde vereceği cevap dilekçesinde bu talep sonucuna yönelik olarak davayı kabul edebilir. Talep sonucuna yönelik bu kabul beyanı davaya son veren taraf işlemlerinden olan HMK m. 308 anlamında bir beyandır ve hüküm kesinleşinceye kadar her zaman yapılabilir (HMK m. 310). Karar eksikliği bulunan nihaî karar kesinleşse dahi, bu karar olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş hususlar için kesin hüküm teşkil etmeyeceğinden⁶⁹⁵, hükmün tamamlanması konusu olup henüz hakkında karar verilmemiş olan karar boşluklarının da tamamlama yargılamasında kabulü mümkündür.

⁶⁹⁴“Davalı vekili ibraz ettiği cevap dilekçesinde, davacının takip meblağının %20'sinden aşağı olmamak üzere icra inkar tazminatı ödemeye mahkum edilmesine karar verilmesini talep etmiş olup, kısa kararda bu talep hakkında değerlendirme sehven yapılmamış ise de, 28/07/2020 tarihli ve 31199 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren değişiklik kapsamında HMK 305/A gereğince talep değerlendirilmiş olup buna göre davacının takipte haksız ve kötüniyetli olduğu hususu ispatlanamadığından davalı tarafın tazminat talebinin reddine dair karar vermek gerekmiştir.” Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 29.01.2021 T., 2020/900 E., 2021/96 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 18.06.2021); Benzer kararlar için bkz.: Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 15.01.2021 T., 2019/979 E., 2021/41 K.; Bakırköy 2. Asliye Ticaret Mahkemesi, 15.01.2021 T., 2019/121 E., 2021/39 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 18.06.2021).

⁶⁹⁵Ansary, 1960, **a.g.k.**, s. 370-371.

Karşı tarafın cevap dilekçesi ile yaptığı kabul beyanında bulunulduğunda HMK'nın davanın kabulüne ilişkin hükümleri kıyasen tamamlama yargılamasında da uygulanır ve mahkeme kabulün geçerli olduğuna, tamamlama yargılamasına konu yapılan taraf talebine dair uyuşmazlığın son bulduğuna kanaat getirirse kabul beyanına göre “kabul nedeniyle tamamlama talebinin kabulüne” yahut “tamamlama yargılamasının konusuz kaldığından dolayı karar verilmesine yer olmadığına dair karar” vererek yargılamayı sonlandırır.⁶⁹⁶

Buradaki kabul beyanı ile hükmün tamamlanması talebinin kabul edilmesinin farklı olduklarına da dikkat etmek gerekmektedir. Davayı (dava konusu talebi) kabul beyanı hükmün tamamlanması talebinin içeriği olarak karar boşluğu konusu talebe yönelik yapılmakta iken, tamamlama talebinin kabulü karar boşluğunun varlığı konusunda mutabık kalındığının bildirimi niteliğindedir. Cevap dilekçesinde kabul beyanında bulunmak için karar boşluğunun konusunun yargılamada ihmal edilen bir taraf talebinden kaynaklanması gerekmektedir; mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken konularda uyuşmazlık taraflarının tasarruf yetkisi olmayacağından, bunlara yönelik tamamlama başvurularının talep sonucunun kabulü de mümkün değildir. Buna karşılık hükmün tamamlanması başvurusu kapsamındaki ek karar talebinin kabulü, karar boşluğunun hem bir taraf talebine hem de mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken bir hususa dair olması halinde mümkündür. Talep sonucunun kabulü tamamlama yargılamasının esasına yönelik bir beyandır ve tamamlama başvurusu ile ek karar verilmesi talebinin kabulü birlikte açıklanacaktır. Ancak ek karar verilmesi talebinin kabulüne rağmen her durumda talep sonucunun da kabulü istenmeyebilir; uyuşmazlığın karşı tarafı başvurunun kabulüne rağmen talep sonucunun reddedilerek olumsuz karar verilmesini isteyebileceği gibi, re'sen karar verilmesi gereken hususlara dair boşlukların varlığında tamamlama istemine paralel olarak bunlara dair olumlu veya olumsuz bir karar verilmesini de isteyebilir.

Karar boşluğunun, uyuşmazlığın karşı tarafının yargılamada ileri sürmüş olduğu bir talebine dair karar eksikliğinden kaynaklanması da ihtimal dahilindedir. Hükmün tamamlanması isteminin sadece kendi taleplerine dair istenebileceğine yönelik kanunda herhangi bir sınırlama olmadığından bu boşluğun doldurulmasını uyuşmazlığın her iki tarafı da isteyebilir. Bu kapsamda hükmün tamamlanmasını isteyen taraf, karşı tarafın

⁶⁹⁶Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 51.

karar boşluğu bulunan bir talebi hakkında olumsuz bir karar verilerek hükme bağlanmasını hükmün tamamlanması başvurusu ile istediği durumlarda ise kendisine tebliğ edilen tamamlama dilekçesine karşı, uyuşmazlığın karşı tarafı talebinden feragat ettiğini bildirerek de tamamlama yargılamasının sona ermesini sağlayabilir. Feragat hüküm kesinleşinceye kadar yapılabilir (HMK m. 310) ve olumlu veya olumsuz herhangi bir karar olmadığı durumlarda kesinleşmiş bir hüküm de bulunmayacağından tarafın feragati mümkün görünmektedir. Öte yandan tarafın talebine dair karar boşluğunun doldurulması istemini, talep sahibi taraf değil de uyuşmazlığın karşı tarafının istemesi, bu talebi artık karşı tarafın talebi haline getirmeyecektir. Hükmün tamamlanması başvurusunda bulunulduğunda asıl istem karar boşluklarının doldurulmasıdır, karar boşluklarının varlığının belirtilmesi o boşluğun konusu taleplerin sahiplenilmesi olarak yorumlanmaz. Bu nedenle de tamamlama yargılamasına konu yapılan talebin sahibi tarafın, talebinden vazgeçerek yargılamaya son vermesi mümkündür. Feragat halinde de davadan feragat durumuna ilişkin kanun hükümleri kıyasen tamamlama yargılamasında da uygulanır ve mahkemenin “feragat nedeniyle hükmün tamamlanması talebinin reddine” yahut “karar verilmesine yer olmadığına” şeklinde bir ek nihaî karar vermesi gerekmektedir.

Hükmün tamamlanması konusu yapılan yargılamada ileri sürülen bir taraf talebi olmakla birlikte karara bağlanmamış olan husus kişilerin üzerinde tasarruf edebilecekleri bir hakkına dair ise tamamlama talep dilekçesi kendisine tebliğ edilen uyuşmazlığın karşı tarafı cevap dilekçesi ile bu konuda sulhe hazır olduğunu da bildirebilir veya tamamlama talebi konusu kapsamında gerekli görülmesi üzerine mahkemenin tarafları davet ederek yapılacak duruşmada, uyuşmazlık tarafları boşluk bulunan talep hakkında sulh olabilirler. Bu durumlarda da mahkeme tamamlama yargılamasını sulh beyanlarına göre sonlandırır.

8.4. Ek Kararın Etkisi ve Hukukî Niteliği

Hükmün tamamlanması yargılaması sonucunda ilk nihaî karardaki tespitler, açıklamalar, gerekçeler ve kararlar dikkate alınarak bir ek karar verilir. Bu anlamda mahkemenin hükmün tamamlanması başvurusunu kabul ederek vereceği ek karar, tamamlama konusu yapılan ilk nihaî karardan sapmamalıdır ve onu değiştirmemelidir; diğer bir ifade ile ek karar ile ilk nihaî kararda hüküm altına alınmış olan taraflara tanınan

haklar veya yüklenen borçlara dair kararların değiştirilmesi, genişletilmesi veya sınırlandırılması mümkün değildir.⁶⁹⁷

Alman hukukunda bu durum mahkemenin verdiği nihaî kararla bağlı olmasına dair kanunî düzenlemeden kaynaklanmaktadır (dZPO § 318). Türk hukuku açısından ise mahkemenin vereceği nihaî kararla davadan elini çekmesi ilkesi ile açıklanabilir. Bu nedenle ilk nihaî kararda hata olduğunu düşünen ve kararın değiştirilmesini isteyen taraf bu yöndeki talebini kanun yolu başvurusu ile üst derece mahkemesine sunmalıdır, bu türden bir talep hükmün tamamlanmasına konu edilemez. Hükmün tamamlanmasının düzenlendiği HMK m. 305/A'ya göre nihaî karara bir kararın eklenmesi bir karar boşluğunu gerektirmekte, yanlış bir kararı düzeltmeye hizmet etmemektedir. Ek karar ile verilmiş bulunan, hukuk dünyasında varlık gösteren bir karar değiştirilemez; sadece henüz hakkında olumlu veya olumsuz herhangi bir karar verilmemiş, karar olarak vücut bulmamış bir husus veya talep hakkında ilk kez karar verilebilir.⁶⁹⁸

Öte yandan ilk nihaî kararı tamamlamak amacı ile mahkemenin vereceği ek karar da bağımsız bir nihaî karardır ve nihaî kararlar gibi sonuç doğurur. HMK'da bulunan hükme ilişkin düzenlemeler niteliğine aykırı düşmedikçe hükmün tamamlanması amacı ile verilen tamamlayıcı ek kararlar için de geçerlidir ve ek kararın icra edilebilirliği, kararın içeriği, karara karşı gidilebilecek kanun yolları açısından bu düzenlemeler uygulanır.⁶⁹⁹ Bu kapsamda ek karar HMK m. 297'de düzenlemeye uygun şekilde, hükmün kapsamında bulunması gereken hususları içeren biçimde, özellikle mahkemelerce verilen diğer nihaî kararlar gibi gerekçeli olarak yazılmalıdır. Ek kararda da taraflara yüklenen borç ve tanınan haklar sıra numarası altında açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmelidir (Kıyasen HMK m. 297/2).⁷⁰⁰

HMK m. 305/A'nın yanı sıra HMK m. 310/2 ve m. 314/2'de de mahkemenin ek karar verebileceği düzenlenmekle birlikte, verilecek bu ek kararların niteliği, içeriği, kapsamı ve sınırlarını tam olarak belirleyen bir düzenleme ne hükmün tamamlanmasını düzenleyen m. 305/A ve m. 306'da ne de HMK'nın diğer hükümlerinde mevcuttur. Her ne kadar hükmün tamamlanması düzenlemesindeki tamamlama kararlarına karşı kanun yolu başvurusunun mümkün olduğunu belirten ifadede ek kararın da bir nihaî karar, bir

⁶⁹⁷Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 37; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 15; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 12; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 52; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1043.

⁶⁹⁸Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 52.

⁶⁹⁹Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 2a.

⁷⁰⁰Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 51; Kuru, Cilt III, 2001, **a.g.k.**, s. 3059.

hüküm gibi işlem göreceği sonucu çıkarılabilse de kanaatimizce, ek kararın niteliği hakkında açık bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir. Öğretide de HMK’da ek karara dair bir yasal düzenleme getirilmesi amacı ile değişiklik yapılmasının uygun ve isabetli olacağı ifade edilmektedir.⁷⁰¹

Ek karar tamamlama talebinin konusuna göre eda hükmü, tespit hükmü veya yenilik doğuran bir inşai hüküm niteliğinde olabilir.⁷⁰² Eda hükmü niteliğinde bir ek karar ile davalı bir işi yapmaya, bir şeyi vermeye veya bir işi yapmamaya mahkum edilebilir; örneğin, ek karar ile davacı taşınır bir malın teslimine veya satış bedelinin ödenmesine mahkum edilebilir. Eda hükmü şeklinde verilen ek kararlar da sonraki yargılamalar için kesin delil teşkil eder ve ilâmların icrası yoluyla icra olunabilir. Tespit hükmü niteliğinde olan ek kararlar ise kesinleştiklerinde kesin hüküm ve kesin delil teşkil eder, ancak eda emri içermediklerinden icraya konulamazlar. İnşai hüküm niteliğindeki ek kararlar, yenilik doğurma etkisine sahip olacaklarından ayrıca icra talebine gerek olmaksızın verildikleri ve kesinleştikleri anda inşai etki doğururlar. Örneğin; bir alacak davası kapsamında aşırı cezai şartın indirilmesi (TBK m. 161/3) de talep edilmiş ve bu konuda mahkemenin karar vermeyi ihmal etmesi üzerine hükmün tamamlanması yoluna başvurulmuş ise bu konuda verilecek ek karar inşai hüküm niteliğinde olacak ve inşai etki gösterecektir.

Mahkeme tamamlama talebini yerinde gördüğü takdirde, talep konusuna dair tamamlayıcı ek karar verir; aksi takdirde talebin reddine hükmeder. HMK m. 304’te tashih için öngörülen usûle göre verilecek bu ek kararlar, mahkemede bulunan nüshalar ile verilmiş olan suretlerin altına veya bunlara eklenecek ayrı bir kâğıda yazılarak, imzalanır ve mühürlenir.⁷⁰³

8.5. Ek Karar ile Hükmedilmesi Gereken Yargılama Giderleri

Ek kararın yargılama giderlerine dair bir karar içermesi hususunda da kanunda açıkça bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Hükmün tamamlanması yargılaması ve ilk nihaî karara dair yapılmış olan yargılamanın birbirlerinden bağımsız oldukları göz önüne alındığında, her bir nihaî karar için yapılan yargılama masraflarının ayrı ayrı hesaplanması gerekmektedir.⁷⁰⁴ Aksi halde ek karar da bir nihaî karar olduğundan, bu

⁷⁰¹Öztek, Taşpınar Ayvaz ve Kale, 2020, **a.g.k.**, s. 136.

⁷⁰²Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 52.

⁷⁰³Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 51; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 323.

⁷⁰⁴Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 646.

kararda yargılama giderlerine dair mahkeme tarafından herhangi bir karar verilmemesi durumu da karar boşluğuna neden olacaktır ki tamamlayıcı ek karar ile ilk nihaî kararın boşlukları doldurulmaya çalışılırken yeni boşlukların meydana getirilmesi istenen bir durum değildir. Bununla beraber ek karar kapsamında verilecek yargılama giderlerine dair karar, sadece hükmün tamamlanması konusu yapılan hususlarla sınırlı yürütülen yargılamaya dair olabilir. Ek kararda yargılama giderlerine hükmedilirken, ilk nihaî karar ile ek kararda hüküm altına alınan yargılama giderlerinin toplamı, ilk nihaî kararda dava konusu taleplerin tümü hakkında tek hüküm verilmiş olsaydı hükmedilecek miktardan fazla olmamalıdır.⁷⁰⁵ Hükmün tamamlanması kapsamında verilecek ek kararın sadece ilk nihaî kararda unutulmuş yargılama giderlerine dair olduğu durumlarda ise ayrıca tamamlama yargılaması kapsamında yargılama giderlerine dair bir karar verilmeyecektir.⁷⁰⁶

Her ne kadar ek karar ile ilk nihaî karar bağımsız olsa da vekil ile takip edilen davalar açısından hükmün tamamlanması ile bir kararın eklenmesi davaya vekâletin yasal içeriğindedir; diğer bir ifade ile hükmün tamamlanması başvurusu vekille takip edilen davalarda yasal sürecin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu nedenle hükmün tamamlanması isteminde yürütülecek ek yargılamadaki vekilin çalışmaları, ilk nihaî kararda hüküm altına alınan vekâlet ücretinin kapsamında kabul edilir ve ek karar ile ayrı bir vekâlet ücretine karar verilmez. Vekil, yalnızca ek yargılama usûlünde bir temsilci olarak atanmışsa ve bu sıfatla tamamlama yargılamasında hareket etmekteyse, ek karar ile verilecek yargılama giderleri arasında vekâlet ücreti kalemine de yer verilmelidir.⁷⁰⁷ Ancak bu vekâlet ücretinden kimin sorumlu olacağı ise net değildir. Yargılamada ileri sürülen bir taraf talebi hakkında karar verilmediği durumlarda tamamlayıcı ek kararda hükmedilecek vekâlet ücreti için HMK m. 330 hükmü uygulanarak taraf lehine vekâlet ücretine hükmedilebilir ve aleyhine hüküm verilen taraftan bu yargılama giderinin alınmasına karar verilebilir (HMK m. 326/1). Mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gerekli olmasına rağmen herhangi bir karar vermediği durumlarda tamamlayıcı ek kararda, ek yargılama için atanan vekilin varlığı nedeniyle hükmedilecek vekâlet ücretinden ise hangi tarafın sorumlu tutulacağı belirsizdir. Zira bu durum için verilecek

⁷⁰⁵Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 17; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 15; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 16; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 52.

⁷⁰⁶Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 17; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 15; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 16; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 53.

⁷⁰⁷Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 17; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 15; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 16; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1325, ZPO § 423 Rn. 17.

ek kararın bir tarafın lehine veya aleyhine olması söz konusu değildir ve HMK m. 326 ve m. 330 düzenlemeleri uygulanamayacaktır. Kanun koyucu tarafından bu belirsizliğin, yargılama giderlerinden sorumluluk düzenlemelerine bu durumlarda vekâlet ücretinin hangi tarafa yükleneceğine dair bir fıkra eklenerek giderilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

9. Ek Karara Karşı Başvurulabilecek Hukukî Çareler

Hükmün tamamlanması talebi sonucu verilen ek kararlar bağımsız birer nihaî karar olarak hukuk dünyasında varlık kazanır. Nihaî karar niteliğinde olan tamamlayıcı ek kararlar için HMK’da hükümlere karşı başvurulabilecek hukukî çarelere dair düzenlemeler de uygulama alanı bulur.

9.1. Hükmün Tavzih, Tashihi ve Tamamlanması

Bir nihaî karar niteliğinde olan ek kararda da yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar bulunabileceği gibi; ek karar yeterince açık olmayıp, belirsizlikler, birbirine aykırı fıkralar nedeni ile çelişkiler içerebilir veya icrasında tereddüt uyandırıyor olabilir. Böyle bir durumda ek karara karşı da diğer nihaî kararlar gibi HMK m. 304 ve m. 305 hükümlerine göre usûlüne uygun şekilde yapılacak başvurular ile hükmün tashihi istenebilir ve hükmün tavzihi talebinde bulunulabilir. Bu tarz hatalar veya çelişkiler barındırması ise ek kararı kabul edilemez kılmaz.⁷⁰⁸ Ayrıca hükmün tamamlanması başvurusu üzerine verilen ek kararda taraf talepleri veya mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken hususlar yönünden karar boşluklarının bulunması ihtimali de vardır. Ek karar da tamamlama talep edilebilecek bir nihaî karardır ve hükmün tamamlanması başvurusu açısından kanun koyucu tarafından bir sayı sınırlaması öngörülmediği de dikkate alındığında, ek kararlarda bulunan karar eksiklikleri için de hükmün tamamlanması istenebilir. Karar boşluğuna sahip bu ek kararlar için de mahkeme tarafından tamamlayıcı bir ek karar verilebilir.⁷⁰⁹

9.2. Kanun Yolları

Hükmün tamamlanması yargılaması sonucu verilecek ek karar, bağımsız bir nihaî karardır ve ilk nihaî karardan ayrı olarak kanun yolu başvurusuna konu edilebilir (HMK

⁷⁰⁸Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 52; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 15; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 12; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 2-3.

⁷⁰⁹Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 648.

m. 305/A).⁷¹⁰ Ek karara karşı istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurunun mümkün olup olmadığı, ilk nihaî karara bakılmaksızın HMK m. 341, m. 361 ve m. 362'ye göre bağımsız olarak belirlenir. Belirleme kapsamına kanun yollarına başvuru süresi (HMK m. 345, m. 366'daki atıf) ve başvuru konusu itirazın değeri veya kanun yollarına başvuru için gerekli olan yetkiye dair hususlar da girmektedir. Bu nedenle kanun yolunun kabul edilmesi için gerekli başvurunun, ek kararın kendisine dair yapılması gerekir.⁷¹¹

Temyiz yargılaması sonucu verilen kararlara karşı bir üst derece kanun yolu öngörülmediğinden, Yargıtay'ın onama, bozma ve düzelterek onama kararlarındaki karar boşluklarının hükmün tamamlanması başvurusu üzerine tamamlanması halinde verilecek ek kararlara karşı bir kanun yolu başvurusunda bulunulamaz.⁷¹²

Hükmün tamamlanması başvurusunun kabulü sonrasında alınan ek karara karşı kanun yollarına başvurulabileceği gibi, ek karar alınması talebinin reddine dair karara karşı da başvuru şartlarının varlığında kanun yollarına başvurulabilir.⁷¹³ Kanun yoluna başvuru süresi ise ek kararın veya talebin reddi kararının taraflara tebliği ile işlemeye başlar.⁷¹⁴

Hükmün tamamlanması yargılaması sonucunda verilecek tamamlayıcı ek karar veya tamamlama talebinin reddine dair kararlara karşı kanun yol başvurusunda bulunulmasında, ilk nihaî karara karşı kanun yoluna başvurulabilir olup olmamasının bir önemi yoktur. Ek karar için, ilk nihaî kararın kanun yolu incelemesine tâbi olması nedeniyle, kural olarak kanun yolu başvurusunda bulunulabileceği kabul edilemez. Bunun tersi de geçerlidir, ilk nihaî karara karşı kanun yolu başvurusunun mümkün

⁷¹⁰Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 48; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 16; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 13; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 14; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 405, ZPO § 321 Rn. 832; Rosenberg, Schwab, Gottwald, 2010, **a.g.k.**, s. 317, ZPO § 321 Rn. 26; Klauser, Kodek, 2006, **a.g.k.**, s. 1177; Feil, Kroisenbrunner, 2003, **a.g.k.**, s. 856; Rechberger, Simotta, 2010, **a.g.k.**, s. 486; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1325, ZPO § 423 Rn. 18; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 53; Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 2021, **a.g.k.**, s. 724; Tanrıver, Cilt I, 2021, **a.g.k.**, s. 1043; Tutumlu, 2020, **a.g.k.**, s. 413; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, **a.g.k.**, s. 443; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 324.
⁷¹¹Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 49; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 16; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 13; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 14.

⁷¹²Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 53.

⁷¹³Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 16; Özekes, Atalay ve Pekcanitez, 2020, **a.g.k.**, s. 282; Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 326; Bu yöndeki bölge adliye mahkemesi kararı için bkz.: “Davalı vekili tarafından ise, müvekkili lehine kötüniyet tazminatına hükmedilmesi talebinin reddine dair mahkemenin HMK 305/A maddesi kapsamında verdiği ek karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulmuş ise de, kefalet sözleşmesindeki geçersizliğin, davacının takibi kötüniyetli olarak başlattığı anlamına gelmeyeceği, takip haksız ise de davacının icra takibini başlatmakta kötüniyetli olduğunu ortaya koyan başkaca bir delil bulunmadığı anlaşıldığından, mahkemenin 02/02/2021 tarihli ek kararında bir isabetsizlik görülmemiştir.”. İstanbul BAM, 12. HD., 28.04.2021 T., 2021/625 E., 2021/608 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 18.06.2021).

⁷¹⁴Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 53-54.

olmaması halinde, ek karara karşı da kanun yoluna başvurulamayacağı söylenemez.⁷¹⁵ Bir nihaî karara karşı kanun yoluna başvuru konusunda tarafın hukukî yararının olup olmadığı ve başvuru şartlarının bulunup bulunmadığı değerlendirmesi ilk nihaî karar için dava konusu talepler ve kararın içeriğine göre; ek karar için ise hükmün tamamlanması talebi ve ek kararın içeriğine göre belirlenir.⁷¹⁶

İlk nihaî karar ile ek kararın kanun yolu başvurusu konusunda ayrı ayrı ele alınmalarının gerekliliğinin bir sonucu olarak, her iki karar konusunun dava değerleri kanun yolu başvurusu sınırı belirlenirken birbirine eklenemez. Bu aynı zamanda bir kanun yolunda her iki karara karşı yapılan başvuruların birleştirilmesi durumunda da geçerlidir.⁷¹⁷

Hükmün tamamlanması talebi reddedilirse talep sahibi; kabul edilerek ek karar verilirse ek kararın içeriğine göre hukukî yararı bulunan taraf, tamamlama konusu yapılan karar boşluğunun miktar ve değerinin kanunda öngörülen parasal sınırı (HMK m. 341/2 ve m. 362/1-a) aşması veya karar boşluğu konusunun niteliğinin kanun yolu başvuru uygun olması (manevi tazminat talepleri gibi) halinde duruma göre istinaf veya temyiz kanun yoluna ilk nihaî karardan bağımsız olarak başvurabilir.⁷¹⁸ Öğretide bulunan aksi yöndeki görüşe göre ise ek karar ilk nihaî karardan bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğinden, ek karara karşı kanun yolu başvurusunda bulunulurken de başvuru şartları ilk nihaî kararla birlikte değerlendirilmelidir ve ilk nihaî karara karşı kanun yolu başvurusu mümkün ise ek karar için de kanun yoluna gidilebileceği, mümkün değil ise ek karar için kanun yoluna başvurulamayacağı söylenecektir. Kanun yolu başvurusunda bulunabilirlik noktasında parasal değerler ele alındığında, ek karar ve ilk nihaî kararın konuları ayrı ayrı parasal değeri aştığı durumlarda kanun yoluna başvuru açısından herhangi bir tereddüt olmamakla birlikte, ek karar parasal sınırın altında olduğu durumlarda ek karar ve ilk nihaî karar bir bütün olarak değerlendirilmelidir.⁷¹⁹

Kanaatimizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira eksik olan ilk nihaî karar kesinlik sınırı olan parasal değer altındaysa kanun yoluna götürülemez ve bu karara karşı tamamlama da talep edilmezse bu şekilde hukuk dünyasında varlığını sürdürecektir. Ek karar verildiğinde ilk nihaî kararla ek kararın bir bütün olarak parasal sınırı

⁷¹⁵Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 49.

⁷¹⁶Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 53.

⁷¹⁷Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 49.

⁷¹⁸Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 53.

⁷¹⁹Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 326; Hendem, 2021, **a.g.k.**, s. 650.

geçeceğinden bahisle ek karara karşı kanun yolu başvurusu mümkün kabul edilmesi halinde ise ek karar sonrası ilk nihaî karara karşı da kanun yolunun mümkün olduğu söylemek gerekir; ancak hükmün tamamlanmasına başvuru süresinin (bir ay) kanun yolu başvurusundan (iki hafta) uzun olması dikkate alındığında, ek karar verildiği durumlarda genellikle ilk nihaî karara karşı kanun yolu başvuru süresi dolmuş olur ve dZPO § 518 benzeri bir hüküm de Türk hukuk mevzuatında bulunmadığından ilk nihaî karara karşı başvuru süresi de tamamlayıcı karar verilmesi ile yeniden başlamaz. Ayrıca ek karar için yapılacak kanun yolu başvurusunun otomatik olarak ilk nihaî kararı kapsayacağı da söylenememektedir. Hem bu durumlar istinaf veya temyiz sebebi olarak öngörülmemiştir hem de HMK m. 305/A'daki düzenleme, hükmün tamamlanması sonucu verilecek karara karşı gidilecek kanun yolu başvurusunun ek karara yönelik ve bu kararla sınırlı olarak yapılabileceği şeklindedir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 21. Hukuk Dairesi de 14.04.2021 tarihli kararında⁷²⁰;

“...Talep; ilk derece mahkemesince feragat nedeniyle usûlden reddine karar verilen menfi tespit davasında ek karar ile arabuluculuk ücretine hükmedilmesi nedeniyle ek kararın kaldırılması istemine ilişkindir. Dosyanın incelenmesinde; İİK'nın 72.maddesine dayalı olarak davacı şirketin borçlu olmadığına tespitine yönelik olarak açılan davada, davacı şirketin davadan feragati üzerine davanın feragat nedeniyle reddine karar verildiği, verilen kararın 23/12/2019 tarihi itibarıyla kesinleştiği, istinafa konu ek kararın ise 19/01/2021 tarihinde verildiği anlaşılmaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 24/11/2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile değiştirilen 341/2. fıkrasında öngörülen kesinlik sınırı üç bin Türk Lirasıdır. Ek kararının verildiği 19/01/2021 tarihinden itibaren ise bu sınır 5.880,00 TL'dir. Menfi tespit davası feragat nedeniyle reddedilmiş olup, 23/12/2019 tarihi itibarıyla kesinleştiği gibi davacının istinafa konu ettiği ek kararda hüküm altına alınan tutarında "1.320,00 TL" olması nedeniyle 19/01/2021 tarihli ek karar kesin niteliktedir. Kesin olan kararlara karşı HMK'nun 346/1. maddesi hükmü uyarınca ilk derece mahkemesince istinaf dilekçesinin reddine karar verilebileceği gibi, HMK'nun 352. maddesi gereğince yapılan ön inceleme neticesinde Bölge Adliye Mahkemesince de bu yönde karar verilebilir. Bu karar usûle ilişkin nihaî bir karardır. Tüm bu nedenlerle HMK'nun m.352'deki düzenleme gereğince mahkemesinin ek kararın kesin olması nedeniyle davacı vekilinin istinaf başvurusunun usûlden reddine karar vermek gerekmiştir. Bölge Adliye Mahkemesince verilen bu usûlden red kararına karşı temyiz yolu açık değildir. (Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 05/01/2018 tarih ve 2017/3597 Esas 2018/5 Karar sayılı ilâmı).”

⁷²⁰Ankara BAM, 21. HD., 14.04.2021 T., 2021/631 E., 2021/532 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 18.06.2021); Benzer karar için bkz.: İstanbul BAM, 14. HD., 01.07.2021 T., 2021/819 E., 2021/904 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 19.10.2021).

şeklinde ifade ettiği üzere, ek karar ve ilk nihaî kararın kanun yolu başvurusu şartlarını taşıyıp taşımadıkları ayrı ayrı değerlendirilir ve ek karar kanun yolu başvurusu için öngörülmüş olan parasal sınırın altında ise kanun yolu incelemesi yapılamaz⁷²¹.

Ek kararın ilk nihaî karardan bağımsız olmasının bir sonucu olarak, yalnızca ek karara karşı kanun yolu itirazında bulunulması halinde, kanun yolu mahkemesinin ilk nihaî karara dair denetim veya inceleme yapıp bir karar veremeyeceği anlamına gelir. Bu durumda kanun yolu denetimi sadece ek karar ve tamamlama yargılamasına dair yapılır. Aynı kural aksi durum için de geçerlidir; ilk nihaî karara karşı kanun yoluna başvurulması halinde, kanun yolu mahkemesi sonradan verilecek tamamlayıcı ek kararı kendiliğinden inceleyip bir karar veremez.⁷²² İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 06.04.2021 tarihli kararında⁷²³ da;

“Yargıtay 1. H.D'nin 13.09.2017 tarih 2017/1151 E, 2017/4248 K kararında temyizi incelemesinin sadece tazyik kararı hakkında yapılacağı, esas karar hakkında temyiz incelemesi yapılmayacağı belirtilmiştir. Davacı vekilince asıl karara karşı süresinde istinaf yoluna başvurulmamış sadece vekâlet ücretine ilişkin ek karara karşı istinaf yoluna başvurulmuş olmakla asıl karara ilişkin istinaf incelemesi yapılamamıştır.”

şeklinde ifade ettiği üzere, hükmün tamamlanması sonrası verilen ek karara karşı kanun yoluna başvurulduğunda, kanun yolu incelemesi sadece bu ek kararla sınırlı olarak yapılır. Ek kararın bağımsız olmasının diğer sonucu ise, verilmiş olan eksik ilk nihaî kararın kanun yolu incelemesi sonucunda üst derece mahkemesi tarafından bozulması veya kaldırılması durumunda ek karar ve ek karara karşı yapılmış olan kanun yolu başvurusu kendiliğinden konusuz kalmaz.⁷²⁴

İlk nihaî karara karşı kanun yoluna başvurulduğunda, aynı zamanda hükmün tamamlanması da talep edilmesi üzerine mahkemenin vereceği ek karar, ilk nihaî kararın kanun yolu incelemesine etki etmez. Bu anlamda şartları oluşmamasına rağmen tamamlama talebi sonucu hukuka aykırı olarak ek karar verilmesi halinde, bu ek kararın

⁷²¹“...davacı idare lehine takdir olunan vekâlet ücretinin kaldırılmasına yönelik talebinin 6100 sayılı Kanuna eklenen 305/A maddesi uyarınca reddine dair verilen ek karar, davalı idare vekilince süresi içerisinde temyiz edilmiştir. Karar tarihinde yürürlükte bulunan 6100 sayılı HMK'nun 362/1-a maddesi gereğince, miktar veya değeri 72.070,00-TL'yi geçmeyen davalara ilişkin olarak verilen Bölge Adliye Mahkemesi kararları kesindir. Bu nedenle faiz yönünden düzeltilerek yeniden esas hakkında kesin olarak karar verilmesi isabetli olduğu gibi dosyada bulunan kanıt ve belgelere, kararın dayandığı gerekçelere göre; ek karar ile yargılama aşamasında ileri sürülmeyen ya da re'sen gözetilecek nitelik taşımayan davalı talebinin reddine karar verilmesinde de bir isabetsizlik görülmemiştir.”. Yargıtay 5. HD., 24.05.2021 T., 2020/10404 E., 2021/7363 K. (Yargıtay Karar Arama) (Erişim Tarihi: 19.10.2021).

⁷²²Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 14; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 54.

⁷²³İzmir BAM, 11. HD., 06.04.2021 T., 2021/172 E, 2021/457 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 13.06.2021).

⁷²⁴Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 53.

derdest kanun yolu yargılamasını yapmakta olan bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay'ı bağlayıcı etkisi yoktur. Kanun yolu mahkemesi, başvuru konusu yapılan eksik ilk nihaî kararı ek karardan bağımsız olarak denetler ve kararını verir.⁷²⁵ Ek karar ilk nihaî kararın kanun yolu incelemesine etki etmeyeceği gibi, ilk nihaî karara karşı yapılan kanun yolu başvurusu ve bu başvuru kapsamında verilen kararlar da ek kararı ve ek karar karşı yapılan kanun yolu başvurusunu etkilemeyecektir. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. Hukuk Dairesi'nin 29.04.2021 tarihli kararında⁷²⁶;

“Somut olayda mahkeme 12/11/2020 tarihinde nihaî kararını vermiş ve bu kararda ihtiyati tedbirin kaldırılmasına dair hüküm kurulmuş olup bir ay içerisinde davalı tarafça tazminat davası açıldığı dosyaya yansımadağı gibi davalı tarafça bu konuda karşı beyanda bulunulmamış olup davacılar vekilinin teminatın iadesine dair talebinin kabulü gerekirken yanılığlı değerlendirme sonucu yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir. Açıklanan bu hususlar gözetildiğinde davacılar vekilinin ek karara yönelik istinaf talebinin kabulü gerekmiştir. Yukarıda yapılan tüm açıklamalar doğrultusunda davacılar vekili ile davalı vekilinin nihaî karara yönelik istinaf talebinin reddi, davacılar vekilinin ek karara yönelik istinaf talebinin ise kabulü gerekmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.”

şeklinde verilen hüküm kapsamında da ilk nihaî karar ile ek karar bağımsız denetlenmişlerdir. Karardan da anlaşılacağı üzere ilk nihaî karara karşı yapılmış kanun yolu başvurusunun reddi, ek karar için yapılan kanun yolu başvurusunun reddini gerektirmez ve ek karar ilk nihaî karardan bağımsız olarak denetlenip kanun yolu başvurusu karara bağlanır.

İlk nihaî karar ile ek kararın bağımsızlığı aynı zamanda ikisinden birine karşı kanun yolu başvurusunda bulunulmasının diğerinin kararını etkilemediği anlamına gelmekle birlikte, her iki karara karşı da bir kanun yolu başvurusunda bulunulması halinde, iki yargılamanın istinaf aşamasında HMK m. 166/1 uyarınca birleştirilerek görülmesi gerekir. Ancak, ilk nihaî karar veya ek karar bağımsız olarak kanun yoluna götürülebilmesi için gerekli şartları taşımadığında, kanun yoluna tabi olmayan karar diğer karar için yapılmış kanun yolu başvurusu kapsamına otomatik olarak dahil edilemez, iki karar kanun yolu denetimi için birleştirilemez.⁷²⁷

⁷²⁵Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 16; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 13; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1325, ZPO § 424 Rn. 1; Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 48.

⁷²⁶İstanbul BAM, 16. HD., 29.04.2021 T., 2021/362 E., 2021/961 K. (UYAP Emsal Karar) (Erişim Tarihi: 19.10.2021).

⁷²⁷Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 51; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 14; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 16; Musielak, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 14; Fasching, Bydlinski, 2004, **a.g.k.**, s. 1325, ZPO § 424 Rn. 1.

Yargılama giderleri tek başlarına ayrı bir dava konusu yapılamadıkları gibi yargılama giderlerine dair karar boşluğu durumunda verilecek ek karara karşı da ancak ilk nihaî kararın konusunun kanun yoluna tâbi olması durumunda kanun yolu başvurusunda bulunulabilir.⁷²⁸

İlk nihaî karara karşı kanun yoluna başvurulabilir olmakla birlikte, henüz kanun yolu başvuru süresi sona ermeden, karardaki eksiklikler hükmün tamamlanması başvurusu sonucu ek karar verilerek tamamlanabilir. Bu durumda ilk nihaî karara karşı duruma göre istinaf veya temyiz kanun yolu başvuru sürelerinin ne zamandan itibaren işlemeye başlayacağı açıkça düzenlenmemiştir. Mevzuatımızda bu yönde hüküm bulunmamakla birlikte Alman hukukundaki ek karar verilmesi durumunda kanun yolu başvurusu süresini düzenleyen § 518 S. 1'e göre, istinaf veya temyiz başvurusu süresi içinde eksik ilk nihaî karara karşı tamamlayıcı ek bir karar verilirse, ek kararın tebliği ile duruma göre istinaf veya temyiz süresi ilk karara karşı kanun yolu başvurusu için yeniden başlar. Alman hukukundaki düzenleme ile taraflara tanınan bu fırsat, ek bir karar verildiğinde, istinaf veya temyiz süresinin kullanılmadığı ve bu nedenle esas kararının kesinleştiği ya da istinaf veya temyiz kanun yolu başvurusunun zaten yapıldığı durumlarda gerekli değildir.⁷²⁹ Bu düzenleme ile, ek karar verilinceye kadar işlemeye devam eden ve kısalan kanun yolu başvuru süresini ek karar verilmesi ile yenileyerek, olası hak kayıplarının önlemesi amaçlanmıştır. Alman hukukunda kanun yolu başvuru süresi bir ay ve hükmün tamamlanması süresi iki hafta olduğu için kanun yolu başvurusu süresi dolmadan ek karar verilmesi mümkündür. Ancak Türk hukuku açısından istinaf ve temyiz süresi iki haftadır ve hükmün tamamlanması başvurusu için öngörülen bir aylık süreden daha kısadır. Sürelere dair bu farklılık nedeniyle Türk hukukunda benzer bir düzenlemenin yapılamayacağı düşünülebilirse⁷³⁰ de eksik olan nihaî karara karşı kanun yolu başvurusu süresi sona ermeden tamamlayıcı ek karar verildiğinde, ilk nihaî karar ve ek karara karşı kanun yolu başvuru sürelerinin ayrı ayrı işlemesi yapılacak başvurularda kafa karışıklıklarına neden olabilecek mahiyettedir ve bu kararlara yapılacak başvuruların HMK m. 166/1 uyarınca birleştirilerek görülmesi gerekliliği de dikkate alındığında, her iki karara karşı kanun yolu başvuru süresinin bu durumlara özgü aynı anda başlamasına

⁷²⁸Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 50; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 14; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 16.

⁷²⁹Elzer, 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 52; Musielak (MüKoZPO), 2020, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 16; Saenger, 2019, **a.g.k.**, ZPO § 321 Rn. 14; Schellhammer, 2012, **a.g.k.**, s. 405, ZPO § 321 Rn. 832; Rosenberg, Schwab, Gottwald, 2010, **a.g.k.**, s. 317, ZPO § 321 Rn. 27.

⁷³⁰Belgin Güneş, 2021, **a.g.k.**, s. 325.

dair bir düzenleme Türk hukuku açısından da ihtiyaç vardır. Sürelerin işleyiş farklılıklarının neden olacağı belirsizlikten doğacak hak kayıplarını önlemek açısından ve usûl ekonomisine hizmet etmesi bakımından Alman hukukundakine benzer bir düzenlemeye Türk hukukunda yer verilmesinin uygun olacağı kanısındayız.⁷³¹

Hükmün tamamlanması talebi üzerine verilen ek karara karşı kanun yoluna başvurulması, kanunda öngörülen istisnai haller (Kişiler ve aile hukukuna, taşınmaz malla ilgili aynı hakka ilişkin kararlar kesinleşmedikçe icra edilemezler) dışında hem ek kararın hem de eksik olan ilk nihaî kararın icrasını kendiliğinden durdurmaz ve bu kararların icra edilebilir niteliğini ortadan kaldırmaz. Bununla birlikte ek karara karşı kanun yoluna başvuran taraf ek kararın icrasının durdurulmasını istediği takdirde, İİK m. 36 uyarınca gerekli teminat göstererek kanun yolu incelemesini yapacak olan üst derece mahkemesinden icranın geri bırakılması kararı verilmesini talep edebilir ve üst derece mahkemesince bu konuda karar verilinceye kadar başlamış icra takibinin durdurulması için icra dairesinden süre verilmesini isteyebilir.⁷³²

⁷³¹Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 54.

⁷³²Akkaya, 2021, **a.g.k.**, s. 54-55.

SONUÇ

Uyuşmazlıklarını dava açarak çözüme kavuşturmak isteyen tarafların temel beklentileri, sağlıklı bir yargılama sürecinin işlemesi ve taleplere dair eksiksiz, açık ve net kararların elde edilmesidir ve bunu gerçekleştirmek adına, kanun koyucu tarafından öngörülen hukukî çarelerden olan tavzih ve tashih gibi hata düzeltme araçlarına bir yenisi olarak, 22/7/2020 tarihinde kabul edilen 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 27. maddesi ile hükmün tamamlanması eklenmiştir. Mahkemelerin vermiş olduğu kararlardaki hataların en makul şekilde giderilmesini sağlamak için öncelikle hatanın tespiti, niteliğinin belirlenip doğru şekilde adlandırılması ve bu hataya dair gidilebilecek hukukî yolların belirlenmesi önem arz etmektedir. Başvuru yolunun doğru belirlenip, karardaki hatanın sınırlarının ortaya konulması, mahkemelerin bu hataları kabul etme istekliliklerini artıracığından, düzeltme sürecini usûl ekonomisine uygun şekilde hızlandıracaktır. Bu noktada kararlarda mevcut olan hatalara karşı gidilecek hukukî çarelerin niteliklerinin, amaçlarının ve uygulanma alanlarının uygulamacılar ve uyuşmazlık taraflarınca tam olarak bilinmesi kilit rol oynamaktadır.

Medenî usûl hukuku anlamında hükmün tamamlanması, yargılama sürecinde taraflarca ileri sürülmüş olması ve dava konusu yapılmasına veya mahkemece kendiliğinden hükme geçirilmesinin gerekli olmasına rağmen, hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususlara dair eksikliğin, tamamlayıcı ek karar verilerek giderilmesi ve karar eksikliğinden kaynaklanan boşluğunun ortadan kaldırılması için taraflardan her birinin başvurabileceği bir hukukî çaredir. Hükmün tamamlanması kurumunun amaçları, dikkatsizlik sonucu, istemeden, yanlışlıkla göz ardı edilen dava konusu asıl talep veya faiz, cezai şart gibi tâli bir talep hakkında yahut yargılama giderlerine dair kararlar gibi mahkemece re'sen karar verilmesi gereken bir hususa dair olumlu veya olumsuz herhangi bir karar verilmemesinden doğan karar boşluklarını gidermek; uyuşmazlıkları tam olarak çözüme kavuşturarak ileride yeni bir dava açılmasını veya benzer şekilde muhtemel kanun yolu başvurusunu önlemek ve hukuk sisteminde öngörülen yargılama süreçlerinin erken evrelerinde uyuşmazlıkları sona erdirerek usûl ekonomisine hizmet etmek; adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkı ile tarafların hukukî dinlenilme haklarının ihlalinin ortadan kaldırarak adaleti sağlamak; hukukî güvenliği korumak ve toplumsal barışı sürdürmektir.

Hükmün tamamlanmasının nitelikleri ve amacına bakıldığında, mahkeme kararlarındaki karar boşluklarına odaklanıldığı, kararlardaki yanlışlık ve yazım hatası gibi hatalar ile çelişkileri düzeltme amacı güdülmeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu farklılıkları hükmün tamamlanmasını hükmün tavzihi, hükmün tashihi, kanun yolları ve diğer hukukî çarelerden ayırmaktadır.

Hükmün tamamlanması ile mevzuatta nihaî kararlara karşı öngörülen diğer hukukî çareler ile kanun yollarının ortak özelliği nihaî kararın yeniden gözden geçirilmesi olmakla birlikte, hükmün tamamlanması kurumu diğer hukukî çareler ve kanun yollarından farklı olarak sadece karar boşluklarına yönelik nihaî kararın tekrar incelenip, varlığı tespit edilen boşlukların giderilmesini hedeflemektedir. Hükmün tamamlanması talepleri ilk nihaî kararı vermiş olan mahkemeye yöneltileceğinden tamamlama kurumunun bir üst derece mahkemeye aktarıcı etkiye sahip olmaması; ilk nihaî kararın kesinleşip kesinleşmemesinden bağımsız olarak tamamlama talep edilebileceğinden tamamlama başvurusunun erteleyici etkisinin bulunmaması; hükmün tamamlanması kapsamında unutulmuş talebe dair bir inceleme yapılacak olup tamamlama yargılamasında nihaî kararın ne maddî ne de hukukî açıdan denetlememesi; eksik husus hakkında verilecek ek kararın, maddî ve hukukî hataların düzeltilmesi amacı ile ilk nihaî kararın kaldırılması, bozulması veya kararın düzeltilerek onanması şeklinde verilecek bir karar olmaması; hükmün tamamlanmasına başvururken bulunması gereken hukukî yararın nihaî kararın kaldırılması veya değiştirilmesine yönelik değil, dava açılırken bulunması gereken hukukî yarara benzer şekilde, karara bağlanması unutulmuş talep hakkında bir karar elde etmeye yönelik olması özellikleri dikkate alındığında hükmün tamamlanmasının kanun yolu olmayıp, bir hukukî çare olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Türk hukukunda eksik kararın hem kanun yolu başvurusuna hem de hükmün tamamlanması talebine konu edilmesi durumunda; taraf taleplerine dair karar verilmemesi bir kanun yoluna başvuru sebebi olmakla birlikte, karar boşluğunun tespiti halinde hem HMK m. 353/1-a-6 hükmüne göre bölge adliye mahkemelerince hem de HMK m. 371/1-ç'ye göre Yargıtay tarafından eksikliğin giderilmesi için dava dosyası nihaî kararı veren mahkemeye gönderilir. Dikkat edilirse kanun yolu tercih edildiğinde de, hükmün tamamlanması talebinde bulunulduğunda da taraf taleplerine dair boşluk bulunan eksik nihaî karar her halükârda kararı veren mahkeme tarafından tamamlanacaktır. Bu nedenle kanun yolu başvurusunun yapıp, kanun yolu için öngörülen dilekçeler ve inceleme aşamalarından geçerek kararın tekrar ilk derece

mahkemesine dönüşünü beklemektense hükmün tamamlanması talebi ile daha kısa bir zaman zarfında ve daha az masraf ile eksik kararın tamamlanması sonucuna ulaşılabilir. Mevzuatımızda sadece karar boşluğunun olduğu durumlarda kanun yolu başvurusu yerine öncelikle hükmün tamamlanmasının talep edilmesine dair yasal bir düzenleme veya bu durumlarda kanun yolu başvurusunu yasaklayan bir hüküm olmadığı için uyuşmazlık taraflarının karar boşluklarını gidermek amacıyla hükmün tamamlanması talep etmek yerine kanun yoluna başvurmaları mümkündür. Bununla birlikte Alman hukukunda savunulan, nihaî kararlara karşı sadece taraf talebinin karara bağlanmamasının yarattığı boşluk nedeni ile kanun yolu başvurusunun konusu için ortada verilmiş bir karar yokluğu nedeniyle, karar şartının sağlanamamasından dolayı kanun yolu başvurusu yapılamayacağı ve talep hakkında ilk kararın üst derece mahkemesince değil talebin ilk yöneltiilmiş olduğu mahkeme tarafından verilmesinin gerekliliği görüşüne benzer şekilde, taraf talebine dair karar boşlukları için istinaf veya temyiz kanun yoluna gitmek yerine kanaatimizce hükmün tamamlanmasının talep edilmesi, zaman ve masraftan da tasarruf edilmesini sağlayıcı ve daha isabetli bir çözüm olacaktır.

İlk derece mahkemesinin kararında mahkemenin re'sen karar vermesi gereken yargılama giderleri gibi bir hususta karar boşluğunun bulunduğu durumlarda ise nihaî karara karşı istinaf veya temyiz başvurusunda bulunulduğunda, bu durum HMK m. 353/1-b-2 veya HMK m. 370/2'deki kapsamında değerlendirilir ve yargılama giderlerine dair söz konusu eksiklik kanun yolu mahkemesince düzeltilerek, dosya üzerinden verilecek karar ile giderilir. Yargılama giderleri gibi bir konuda eksikliğin olduğu bu durumlarda, mevzuattaki düzenlemeler doğrultusunda hukukî bir engel bulunmadığından karar boşlukları hem istinaf veya temyiz kanun yoluna götürülebildiği hem de hükmün tamamlanması talebine konu yapılabildiği için, karar boşluğunu gidermek amacıyla kanun yolu başvuruları ile hükmün tamamlanmasının yarışan başvurular konumunda olduğu ve Avusturya hukukundaki uygulamalara benzer şekilde uyuşmazlık taraflarının bu başvuru yolları arasında seçim hakkı bulunduğu ifade edilebilir. Öte yandan tarafların bu konuda seçim hakkı olduğu kabul edilse dahi her iki yola birden başvuru önünde herhangi bir engel de yoktur. Avusturya hukukundaki, her iki yola başvuru yapıldığında kanun yolu mahkemesi açısından tamamlama başvurusunun zorunlu bekletici mesele yapılacağına yönelik benzer bir düzenlemenin mevzuatta bulunmaması nedeniyle, yargılama giderleri gibi hususlara dair nihaî karar eksiklikleri hem nihaî kararı veren mahkemede hem de kanun yolu mahkemesinde aynı anda incelenen bir konu olarak varlık

kazanabilir ve her iki mahkemede de bu konuda tamamlayıcı karar verilmesi ihtimali söz konusudur. Uygulamada bu ihtimal dahilinde meydana gelecek çifte karar durumuna önlemek adına, karar eksikliğine karşı kanun yoluna gidildiğinde aynı zamanda bir tamamlama başvurusu da yapılmış ise kanun yolu mahkemesince bu durum bir bekletici mesele yapılabilir. Ancak mevcut düzende bekletici mesele yapılması mahkemenin takdirine bağlıdır ve çifte karar durumunu engellemek adına kanun koyucu tarafından Avusturya hukukundakine benzer şekilde tamamlama başvurusunun zorunlu bekletici mesele yapılacağına yönelik bir düzenlemenin yapılması zaman tasarrufu sağlayacak ve dosya trafiğini azaltacağından daha makul bir uygulama olacaktır.

Hükmün tamamlanması, hükmü tavzihi ve hükmün tashihi, nihaî kararı vermiş olan mahkemeden istenebilen; ilk derece veya kanun yolu mahkemesinin vermiş olduğu kararlar açısından bir ayırım gözetmeyen; nihaî kararın kesinleşmesini erteleyici etkiye sahip olmayan ve hükmün icrasını engellemeyen, sadece nihaî kararlardaki hata ve eksiklikler için öngörülmüş olan hukukî çareler olarak benzer özellikleri bulunmakla birlikte, hizmet ettikleri amaçlar ve diğer bazı açılardan farklı özelliklere sahiptirler. Kolay tespit edilen ve aşikâr hatalar olarak isimlendirilebilecek nitelikte olan hatalar, hükmün tashihi kapsamında mahkemece re'sen veya taraf talebi üzerine düzeltilebilecek iken; karar boşluklarının tamamlayıcı ek karar ile doldurulması ve çelişki, belirsizlik ve tereddütleri gidermek için hükmün açıklanması tasarruf ilkesinin yansıması olarak mahkemece re'sen yapılamayıp taraf talebinin varlığına bağlı kılınmıştır.

Hükmün tavzihi, yeterince açık olmayan ya da icra aşamasında tereddüt uyandıran veya fıkralarının birbirine aykırı olduğu tespit edilen hükümlere dair, sadece bu hallerle sınırlı olarak ilâmın icrası tamamlanıncaya kadar istenebilecek, yalnızca hükmü açıklamaya yönelik öngörülmüş; hükmün tashihi ise nihaî karardaki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hataların düzeltilmesi için öngörülmüş, taraflara tanınan haklar ve yüklenen borçların sınırlandırılması, genişletilmesi ve değiştirilmesini veya hükme yeni bir karar eklenmesine hizmet etmeyen hukukî çareler olarak; hatalı bir kararın düzeltilmesine değil nihaî karar boşluklarını doldurmayı hedefleyen, taraf talepleri veya re'sen karar verilmesi gerekli hususlarla sınırlı olarak kararın tebliğinden itibaren bir aylık sürede başvurulabilen bir yol olan hükmün tamamlanmasından oldukça farklı kurumlardır.

Birbirlerinden farklı amaçlara hizmet eden ve diğer bazı değişik özelliklere sahip olan hükmün tavzihi ve hükmün tamamlanması hukukî çareleri kanun koyucu tarafından

HMK m. 306'ya göre aynı usûle tabi kılınmıştır. Hükümün tavzihi ve hükmün tamamlanmasının aynı usûlle yapılmasının öngörülmesi, bu hukukî çarelerin aynı bölüm başlığı altında düzenlenmeleri ve tamamlama kurumunun yeni olması dolayısıyla ihtimal dahilinde olan birbirleri ile karıştırılma potansiyelini, daha da artırıcı niteliktedir. Bu kurumların farklarının belirtilerek karıştırılma ihtimallerini ortadan kaldıracak şekilde, net bir ayırım gözetilerek tavzih ve tamamlama usûllerinin kanun koyucu tarafından ayrı ayrı maddelerde düzenlenmesi kanaatimizce daha yerinde bir seçim olabilirdi.

Hükümün tavzihi ve hükmün tamamlanması, biri hükmün açıklanmasına diğeri ise hükümdeki karar boşluklarının doldurulmasına yönelik istenebileceklerinden, birbirleri ile yarışan başvuru türleri veya uyuşmazlık taraflarının birinden birini seçim yapabilecekleri hukukî çarelerden değildir. Bir nihaî karar çelişkiler ve belirsizliklerin yanı sıra karar boşlukları da barındırdığı durumlarda, hem hükümün tavzihi hem de hükmün tamamlanmasına konu yapılabilir. Böyle bir durumda ise iki hukukî çareye aynı anda başvurulması veya yapılan başvuruların birleştirilerek görülmesi önünde bir engel bulunmamaktadır. Fakat bu durumlarda mahkemenin taraf taleplerini tam bir şekilde anlayarak, kafa karışıklığına mahal vermeden sorunları çözebilmesi için, tavzih ve tamamlama istemleri net bir şekilde ortaya konulmalı, dilekçelerde her iki hukukî çare konusu olan hususlar açıkça ve ayrı ayrı numaralandırılmış şekilde belirtilmelidir. İki hukukî çarenin aynı anda talep edilmesi veya sonradan bu taleplerin mahkeme tarafından birleştirilerek görülmesi durumunda, açıklayıcı ve tamamlayıcı ek kararlar aynı anda verilebileceği gibi biri diğerinden önce de verilebilir; inceleme konuları ve farklılıkları dolayısıyla birbirlerini etkileyen kurumlar olmadıklarından bir kararın diğerinden önce verilmesi gereklilik arz etmeyecektir ve mahkemenin hangi kararın önce verilmesi veya kararların aynı anda verilmesi noktasında seçim hakkı bulunduğu söylenebilir. Bu açıklamalar bir nihaî kararda yazı ve hesap hataları ile birlikte karar boşluklarının bulunduğu durumlarda da hükümün tashihi ile hükmün tamamlanması talep edilebilmesi için de geçerlidir, uyuşmazlık tarafları her iki talebi de aynı anda sunabilirler.

HMK m. 305/A'da düzenlenen hükümün tamamlanması, HMK hükümlerinin uygulanacağına dair ayrıca atıf maddeleri içeren İş Mahkemeleri Kanunu, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usûllerine Dair Kanun ve Türk Medenî Kanunu'ndaki ilgili davaların yanı sıra, HMK'nın uygulandığı devlet mahkemelerinde açılmış olan tüm hukuk davalarında verilecek nihaî kararlar açısından geçerlidir.

Mevzuatımızda bulunan diğer yargılama usûllerine dair düzenlemeler olan İdari Yargılama Usûl Kanunu ve Vergi Usûl Kanunu gibi diğer usûl kanunlarında hükmün tamamlanması kurumuna dair düzenleme yokluğu nedeniyle bulunan kanun boşluklarının, HMK'daki hükmün tamamlanması maddesine benzer bir düzenlemenin yapılması veya HMK'ya bu noktada atıf yapan bir maddenin eklenmesi şeklinde doldurulmasının gerekli olduğu kanaatindeyiz.

Hükmün tamamlanması mahkemeler tarafından verilen nihaî kararlar için başvurulabilecek bir hukukî çaredir. Taraf lehine usûle ilişkin kazanılmış bir hak doğmuş olmadıkça dönülebilmeleri veya re'sen ya da tarafların talebi üzerine değiştirilebilmeleri nedeniyle, yargılamaya son vermeyen ve sadece yargılamayı bir üst aşamaya taşıyarak devam ettiren ara kararlar için ise kural olarak hükmün tamamlanması talep edilemez. Öte yandan ara kararlara itiraz üzerine verilen mahkeme kararlarındaki karar boşlukları için niteliğine uygun düştüğü koşulda hükmün tamamlanması talep edilebilir.

Hükmün tamamlanması düzenlemesi başlığında her ne kadar “hüküm” kavramı kullanılsa da bu kurum, sadece esasa ilişkin nihaî kararları kapsayıcı nitelikte değildir; düzenlemenin içeriğinden tüm nihaî kararlara yönelik getirilmiş bir hukukî çare olduğu anlaşılmaktadır ve hem esasa ilişkin hem de usûle ilişkin nihaî kararlarda bulunan karar boşlukları için hükmün tamamlanması talep edilebilir.

Davadan feragat, davayı kabulü ve sulh halinde verilen kararlar usûl veya esasa ilişkin bir sorunu çözmeyen, kendilerine özgü usûlî kararlardır. Bu kararlar özelliklerinden dolayı doğrudan nihaî karar olarak kabul edilemeseler de bu kararlardaki karar boşlukları hükmün tamamlanmasına konu yapılarak tamamlanabilir. Sulh halinde mahkemenin vereceği kararlarda, tarafların sulh anlaşmasına göre karar verilmesini istediği durumlarda verilecek karar ise tipik bir nihaî karar olacağından, bu kararda taraf taleplerine dair veya re'sen karar verilmesi gereken hususlar hakkında kısmen veya tamamen karar verilmemesinden kaynaklanan karar boşlukları için hükmün tamamlanması talep edilebilir.

Davanın konusuz kaldığı durumlarda, mahkemenin davanın konusuz kaldığını da belirterek “esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı” şeklinde verdiği kararlar kapsamında mahkemenin tarafların esasa yönelik talepleri hakkında karar vermesine gerek olmasa da re'sen karara bağlaması gereken diğer hususlarda karar vermesi gerekir ve uyuşmazlıkları sona erdirmeye özellikleri dolayısıyla nihaîlik vasfına sahip olan bu

kararlarda re'sen karar verilmesi gereken hususlara dair karşılaşılabacak karar boşlukları hükmün tamamlanması hukukî çaresine konu edilebilir.

Türk hukukunda kısmî hüküm verilebilmesine dair açık bir düzenleme olmasa da bir yasak hükmü de olmadığından kısmî hüküm verilebileceği söylenebilir. Mahkemelerce verilen kısmî hükümler de uyuşmazlığın bölümüne dair birer nihaî karardır ve şartların varlığı halinde kısmî hakem kararlarında olduğu gibi kısmî mahkeme kararlarında bulunan karar boşlukları için de tamamlama talep edilebilir. Benzer şekilde mevzuatta şarta bağlı hüküm verilebileceğine dair net bir düzenleme olmamakla birlikte, İİK m. 24/4 ve TBK m. 46/2 düzenlemeleri kapsamında öğretide şarta bağlı hüküm verilebileceği kabul edilmektedir ve şarta bağlı hükümlerde, mahkemenin dikkatsizliği sonucu unutulurak karar bağlanmayan hususlar hükmün tamamlanması konu edilebilirler.

Kendilerine özgü nitelikleri olan geçici hukukî koruma kararlarının, şartların varlığı halinde her zaman değiştirilmesi, kaldırılması veya yeni bir koruma kararı alınması mümkün olduğu için bu kararlar açısından kural olarak hükmün tamamlanmasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Bununla birlikte geçici hukukî koruma talebinin dava devamı sırasında değil de dava açılmadan önce talep edildiği durumlarda, mahkemece re'sen karar verilmesi gereken yargılama giderlerine dair kararlar gibi kararların ihmal edilerek karar boşluklarının meydana gelmesi ihtimali de bulunmaktadır. Bu ihtimal dahilinde yargılama giderlerine dair karar eksikliklerinin giderilmesi için hükmün tamamlanması talep edilebileceği kanısındayız. HMK m. 394 veya İİK m. 265'e göre geçici hukukî koruma tedbirlerine karşı öngörülen itiraz yoluna başvuru sonrası mahkemenin vereceği kararlar ise birer nihaî karar olduklarından, bu kararlarda itiraz sebeplerinin bir kısmı veya tamamı hakkında karar verilmemesinden kaynaklanan karar boşlukları gibi eksikler de hükmün tamamlanması konu yapılarak verilecek ek karar ile tamamlanabilirler.

Çekişmesiz yargı kararları birer hüküm mahiyetinde olmasalar da basit yargılama usûlü hakkında hüküm bulunmayan hâllerde yazılı yargılama usûlüne ilişkin genel hükümler uygulanacağından, nihaî kararlar için geçerli olan başvuru yolları çekişmesiz yargı kararları için de uygulanabilir ve şartların varlığı halinde çekişmesiz yargı kararları için hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilir.

Hükmün tamamlanması düzenlemesinde, eksik nihaî kararların ilk derece mahkemeleri veya üst derece mahkemelerince verilmesi yönünden bir ayırım gözetilmediğinden, istinaf ve temyiz kanun yolu mahkemeleri tarafından verilecek olan hem ilk derece mahkemesi sıfatı ile verilen nihaî kararlar hem de üst derece mahkeme

sıfatıyla verilen kararlara karşı karar boşluğunun ve gerekli diğer şartların varlığı halinde hükmün tamamlanması talep edilebilir.

Uygulamada zaman zaman ek kararlarla karşılaşılsa da mevzuatta ek kararın niteliğini, içeriğini, kapsamını ve sınırlarını tam olarak belirleyen bir hüküm mevcut değildir. Hükmün tamamlanması incelemesi sonucu mahkemenin vereceği ek kararların ise, tamamlama kararlarına karşı kanun yolu başvurusunun mümkün olduğunu belirten düzenleme nedeniyle, bağımsız birer nihaî karar oldukları ve HMK’da nihaî kararlar için öngörölmüş olan hükümlerin niteliklerine uygun düştüğü sürece ek kararlar için de uygulama alanı bulacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Bununla birlikte ek kararların niteliklerinin tam olarak ortaya konulması ve diğer karar türlerinden farklarının belirtilmesi gerekliliği göz önüne alındığında, öğretide de ifade edildiği gibi ek kararların nasıl verileceğine, çerçevesinin ve sınırlarının nasıl olması gerektiğine dair açık bir yasal düzenlemenin yapılmasının isabetli olacağı kanaatindeyiz.

Hükmün tamamlanması konusu yapılabilecek karar boşlukları, yargılamada taraflarca usûlüne uygun şekilde ileri sürölmesine veya mahkemenin kanun gereği kendiliğinden bir karar vermesinin gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlardan kaynaklanmalıdır ve bunlar hakkında karar vermeme hali mahkemenin bilinçli bir hareketinden değil, sehven karar vermemesinden dolayı meydana gelmelidir. Boşluktan söz edebilmek için hüküm fıkrasının yanı sıra kararın gerekçesinde de talebe dair herhangi bir cevap veya açıklama bulunmamalıdır.

Hükmün tamamlanması istenebilecek taleplere dair karar boşluklarının, yargılama sürecinde ileri sürölmüş olması gerekmektedir, tamamlama talebi adı altında yeni bir talepte bulunulamaz.

Yetki itirazı, ihbar talebi gibi tarafların usûle ilişkin talep ve itirazlarına dair karar verilmemesi nihaî kararın eksik değil, hatalı ve hukuka aykırı olmasına neden olduğundan, bu hususlar hakkında hükmün tamamlanması istenemez.

Kanuni açıklamalar, itirazlar, def’iler veya ikrarlar gibi iddia veya savunma araçlarının mahkemece ihmal edilmesi durumlarında da hükmün tamamlanması talep edilemez, bu hukuka aykırılıklar duruma göre istinaf veya temyiz kanun yoluna taşınabilir.

Cezai şart, faiz, hapis hakkı gibi ikincil veya yardımcı talepler hakkında, karşı dava hakkında, birleşen davalardan biri hakkında, birden fazla asli talep birleştirilmesi sonucu dava yığılmasının varlığı halinde asli taleplerden bir kısmı hakkında, sübjektif dava

birleşmesinde ihtiyari dava arkadaşlarından bir kısmı hakkında karar verilirken diğer kısmının talepleri hakkında ve asli müdahale talebine dair bir karar verilmemesi de hükmün tamamlanması başvurusuna konu yapılabilir. Ancak fer'î müdahalenin kabulü veya reddi kararları birer ara karar olduklarından, fer'î müdahale talebi hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi durumunda hükmün tamamlanması talep edilemez.

Terditli davalarda, asli talep reddedilmesine rağmen, fer'î talep hakkında herhangi bir karar verilmemesi durumunda oluşan karar boşluğu için de hükmün tamamlanması başvurusu yapılabilir. Benzer şekilde seçimlik davada verilecek seçimlik mahkûmiyet hükmünün seçimlik borçlardan birini içermemesi veya mahkûmiyetin seçimlik olduğuna dair kararın hükümde yer almaması halindeki karar boşlukları da hükmün tamamlanmasına konu yapılabilir.

Islah dilekçesinin dikkate alınmaması ise her zaman hüküm tamamlanmasına konu olabilecek mahiyette bir karar boşluğu oluşturmayaacağından, duruma göre unutulmuş ıslah dilekçesinin içeriği değerlendirilerek niteliği tamamlama gerektiren eksiklikler için hükmün tamamlanması talebinde bulunulabilir. Sadece üst derece mahkemesinin bozma kararına uyma kararı verilerek, davanın esasına dair bir karar vermemesi durumunda da hükmün tamamlanması talep edilebilir.

Usûl hukukundan veya maddî hukuktan kaynaklanan, mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken yargılama giderlerine, vekâlet ücretine, çocuklara yönelik tedbirlere ve benzeri hususlar hakkında herhangi bir karar verilmeyerek yaratılan karar boşlukları hükmün tamamlanması konu yapılarak giderilebilir.

Tasarruf ilkesi ve taleple bağıllık ilkesinin yansıması olarak hükmün tamamlanması yazılı olarak uyuşmazlık taraflarınca talep edilmelidir, mahkeme re'sen tamamlayıcı ek karar veremez. Talep üzerine ek karar, tamamlama konusu yapılan hususlarla sınırlı olarak verilebilir. Ancak yargılama giderleri kalemlerine dair karar, adli yardım giderlerini ödemeye mahkûmiyet kararı gibi kararların ihmal edilmesi durumlarında tarafların tamamlama talebinde bulunmamaları potansiyeli yüksek olduğundan, kanaatimizce talep şartının yetersiz kalacağı bu durumlarda mahkemenin kendiliğinden de eksik hükmü tamamlayabilmesi kabul edilmelidir.

Nihaî kararın lehine veya aleyhine olması fark etmeksizin, fiil ehliyetine sahip olan taraflar hükmün tamamlanmasını isteyebilir. Ayrıca fer'î müdahil ve çekişmesiz yargılamalardaki ilgililer de hukukî yararlarının bulunduğu durumlarda hükmün tamamlanması talebinde bulunabilir.

Hükmün tamamlanması talebi, nihaî kararın taraflara tebliğinden itibaren bir aylık süre içinde bir dilekçe ile nihaî kararı vermiş olan mahkemeye yöneltilir. Usûlüne uygun yapılmış bir tebliğ yokluğunda hükmün tamamlanması talep süresi de başlamaz. Bir aylık süre kanunen belirlenmiş bir kesin süre olup hak düşürücü süre niteliğindedir. Nihaî karar verilinceye kadar istenebilecek eski hale getirme talebinin, nihaî karar verildikten sonra istenebilecek olan hükmün tamamlanması başvurusu süresinin kaçırılması durumunda uygulanamayacağı Alman öğretisinde ifade edilmekle birlikte, kanun yolu başvuru süresinin kaçırılması halinde eski hale getirme talebinde bulunulabileceğine dair istisnai düzenleme olan HMK m. 98/2 hükmünün kıyas yoluyla elde olmayan sebeplerle taraflarca başvuru süresinin geçirilmesi halinde hükmün tamamlanması için de uygulanabilmelidir.

Fer'î müdahilin de hükmün tamamlanması talebinde bulunabileceğinin kabul edildiği durumlarda, fer'î müdahil ve tarafların hükmün tamamlanması talep sürelerinin de kendilerine tebliğden itibaren ayrı ayrı işler.

Hükmün tamamlanmasına karar verilebilmesi için taraf talebi şarttır ve bu talep sadece tamamlama istemi ile sınırlı olmalıdır; maddî hataların düzeltilmesi veya çelişki ve belirsizliklerin giderilmesi vb. talepler hükmün tamamlanması talebi başlığı altında değerlendirilemez. Ayrıca yargılama sürecinde ileri sürülmeyen yeni talepler hakkında da tamamlama istemi kapsamında ek karar verilmesi istenemez.

Hükmün tamamlanması başvurusu ilk nihaî kararın kesinleşmesini engellemediği gibi icrasını da ertelememektedir. Aynı şekilde, ilk nihaî karara karşı kanun yolu yargılamasının devam ediyor olması ek kararın kesinleşmesi veya icrası üzerinde bir etkiye sahip değildir.

Tamamlama talebi üzerine mahkeme duruşma yapmadan dosya üzerinden ek karar verebileceği gibi gerek gördüğü hallerde duruşma yaparak tarafları dinledikten sonra kararını verir. Duruşma açılabilmesine dair kanunda bir düzenlemekle olmakla birlikte ek karara yargılamasının ayrı bir tahkikat içerip içermeyeceği net bir şekilde açıklanmamıştır. Dosya üzerinden inceleme yapılacağına dair düzenlemeden, ilk nihaî karar için yapılmış olan tahkikattaki tespitlerin ek karar için de kullanılacağı sonucuna ulaşılmaktadır ve bu doğrultuda davanın ihbarı, fer'î müdahale talebi ve ıslah istemlerinin ek karar yargılamasında gündeme gelemeyeceği söylenebilir. Diğer taraftan karar eksikliği ilgili konunun yapılmış olan tahkikat sırasında hiç veya yeterince ele alınıp

incelenmemiş olması durumunda ek karar verilebilmesi için öncelikle tahkikat eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir.

Ek karar yargılaması talep kapsamında karar boşluğu ile sınırlı olarak yürütülür, mahkeme talep konusu yapılmamış başka karar boşluklarının varlığını tespit etse dahi bunlar re'sen ek karar yargılamasına dahil edilemez. Ayrıca ilk nihaî kararın konusu olan talepler ve diğer hususlar da tamamlama yargılamasında tekrar ele alınamazlar.

Hükmün tamamlanması talebi süresinde ve usûlüne uygun yapılmadığı durumlarda esastan inceleme yapılmaksızın başvuru usûlden reddedilir. Kabul edilebilir bulunduğu durumlarda ise esastan inceleme yapılır, karar boşluğu iddiasının yerinde olduğu tespit edildiğinde tamamlayıcı ek karar verilir ve iddia edildiği gibi bir boşluk olmadığı sonucuna ulaşılır ise tamamlama talebi esastan reddedilir.

İlk nihaî karar ile ek karar bağımsız olduklarından ayrı ayrı yargılama giderleri kararları içermelidirler. Karar boşluğunun yargılama giderlerine dair olduğu durumlarda ek karar ile hükme bağlanacak gider tutarı, ilk nihaî kararda dava konusu taleplerin tamamı hakkında bir karar verilmiş olsaydı hükmedilecek miktardan fazla olmamalıdır.

Tamamlayıcı ek karar da nitelik olarak bir nihaî karar olduğundan, içerik ve yapı olarak kararlarla ilgili tüm gereklilikleri barındırmalıdır. Diğer nihaî kararlar gibi ek kararın da duruma göre ihtiyaç halinde tashihi, tavzihi ve tamamlanması istenebilir. Ek karar kanun yolu başvurusuna da konu edilebilir. Ek karar ve ilk nihaî karar bağımsız olduklarından birine karşı kanun yolu başvurusunda bulunulmasının diğerini etkilemez; kanun yolu başvuru değerleri belirlenirken de bu kararların konusu olan hususların değerleri birbirine eklenemez.

Kanun yolu başvuru süreleri ve hükmün tamamlanması talep süresinin birbirinden farklı işleminin uygulamada karışıklıklara neden olma potansiyeli, bu nedenle meydana gelebilecek hak kayıplarını önlemek ve usûl ekonomisine hizmet etmek açısından, ilk nihaî karara karşı kanun yolu başvuru süresi dolmadan ek karar verildiği durumlarda, ek kararın tebliği ile duruma göre istinaf veya temyiz süresinin yeniden başlayacağına dair Alman hukukundaki düzenlemeye benzer şekilde her iki karara karşı kanun yolu başvuru süresinin ek karar ile ilk nihaî karara karşı yapılan kanun yolu başvurularının birleştirilerek görülebileceği durumlarla sınırlı olarak aynı anda başlamasına yönelik bir hükme Türk hukukunda yer verilmesinin uygun olacağı kanısındayız.

KAYNAKÇA

- Akil, C. (2012). Genel Hatlarıyla Alman Medenî Yargılama Hukukunda Kısmî Hüküm. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 70 (1), s. 179-201, <http://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9186/115105> (Erişim Tarihi: 15.04.2021).
- Akkan, M. (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt I-III, §§ 4-24. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Akkaya, T. (2009). *Medenî Usûl Hukukunda İstinâf*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Akkaya, T. (2015). Hükümün Tashihi Yoluyla Onama veya Bozma Kararının Kaldırılması ve Değiştirilmesi. *MİHDER*, 2015/3, 11 (32), s. 91-112. <https://ezproxy.etu.edu.tr:2416/Book/t2booZAPw0G2kdNPF49QxA/f8f7934788fe4f6c881626e2900410c6> (Erişim Tarihi: 15.04.2021).
- Akkaya, T. (2021). Medenî Usûl Hukukunda Hükümün (Nihai Kararların) Tamamlanması. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25 (1), s. 19-60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/60157/870932> (Erişim Tarihi: 14.02.2021).
- Alangoya, H. Y. (2005). İsviçre Hukukunda Çekişmesiz Yargıya İlişkin Düşünceler. *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV*. Ankara: TBB Yayınları, s. 110-127. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/mu-2005-327.pdf> (Erişim Tarihi: 28.04.2021).
- Alangoya, H. Y., Yıldırım, M. K. ve Deren Yıldırım, N. (2009). *Medenî Usûl Hukuku Esasları* (7. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Ansay, S. Ş. (1960). *Hukuk Yargılama Usûlleri* (7. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Aras, A. (2017). *Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usûlü*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Arslan, R. (1977). *Medenî Usûl Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi (İade-İ Muhakeme)*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Arslan, R., Yılmaz, E., Taşpınar Ayvaz, S. ve Hanağası, E. (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (7. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Arslan, R., Yılmaz, E., Taşpınar Ayvaz, S. ve Hanağası, E. (2021). *İcra ve İflas Hukuku* (7. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.

- Atalay, O. (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt II-III, §§ 15-20. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Atalı, M. (2005). Avusturya Hukukunda Çekişmesiz Yargı. *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV*. Ankara: TBB Yayınları, s. 49-105. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/mu-2005-327.pdf> (Erişim Tarihi: 28.04.2021).
- Atalı, M. (2014). *Medenî Usûl Hukukunda Aleyhe Bozma Yasağı*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Atalı, M. (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt III, §§ 16-17-18. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Atalı, M., Ermenek, İ. ve Erdoğan, E. (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (4. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Bahadır, Z. (2018). *Medenî Usûl Hukukunda Kısmî Karar*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Belgesay, M. R. (1939). *Hukuk Usûlü Muhakemeleri Şerhi*, Cilt II. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Tan Basımevi.
- Belgin Güneş, D. (2021). Medenî Usûl Hukukunda Hükümün Tamamlanması (HMK m. 305/A). *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (1), s. 313-328. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1537759> (Erişim Tarihi: 22.05.2021).
- Berki, A. H. (1945). “Nihaî Karar Ne Demektir?”. *Adalet Dergisi*, Yıl: 36, Sayı: 5, s. 447-452. Ankara: Yeni Cezaevi Basımevi. <https://adaletdergisi.adalet.gov.tr/arsiv/adaletdergisi/1945/s5-mayis-1945-sene36-sayfa134-cilt1.pdf> (Erişim Tarihi: 29.04.2021).
- Berki, A. H. (2020). *Büyük Türk Hükümdarı İstanbul Fatih Sultan Mehmed Han ve Adalet Hayatı* (1. Baskı). Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları. <https://yayin.taa.gov.tr/yuklenenler/dosyalar/kitaplar/buyuk-turk-hukumdari-istanbul-fatih-sultan-mehmed-hav-ve-adalet-hayati.pdf> (Erişim Tarihi: 03.03.2021).
- Berki, Ş. (1959). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü*. Ankara: Ege Matbaası.

- Berkin, N. M. (1979). Usûle İlişkin Hükümlerin Zaman ve Yer Yönünden Uygulama Alanı. *Prof. Dr. Hıfzı Timur'un Anısına Armağan*, s. 163-180. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Bilge, N. (1964). Üst Mahkemeler. *Prof. Dr. Sabri Şakir Ansay Anısına Armağan*, s. 61-69, Ankara: Ajans-Türk Matbaası.
- Bilge, N. ve Önen, E. (1978). *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Boran Güneysu, N. (2014). *Medenî Usûl Hukukunda Karar*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Boztaş, N. (2020). *Türk Medenî Usûl Hukukunda İstinaf*. İstanbul: Aristo Yayınevi.
- Braun, J. (2014). *Lehrbuch Des Zivilprozeßrechts*. Tübingen: Mohr Siebeck.
- Budak, A. C. (2004), Prof. Dr. Baki Kuru'nun Nizasız Kaza İsimli Eserinden Beri Çekişmesiz Yargı Alanında Meydana Gelen Değişiklikler. *75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı*. Ankara: TBB Yayınları, s. 273-306, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/75-2004-275.pdf> (Erişim Tarihi: 30.04.2021).
- Budak, A. C. (2005). Türk Hukukunda Çekişmesiz Yargı. *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV*. Ankara: TBB Yayınları, s. 128-187. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/mu-2005-327.pdf> (Erişim Tarihi: 28.04.2021).
- Budak, A. C. ve Karaaslan, V. (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (5. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Bulut, U. (2017). *Medenî Usûl Hukukunda Davaların Yığılması(Objektif Dava Birleşmesi)*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Centel, N. B. ve Zafer, H. (2016). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (13. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Çelik, A. (2014). *Adil Yargılanma Hakkı Rehberi*. Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları. https://www.anayasa.gov.tr/media/3503/adil_yargilanma.pdf (Erişim Tarihi: 21.04.2021).
- Freiburghaus, D., Afheldt, S. (2016). ZPO Art. 334. T. Sutter-Somm, F. Hasenböhler, C. Leuenberger (Editörler), *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO)* (3. Auflage). Zürich: Schulthess Juristische Medien AG.

- Eichele, K., Hirtz, B., Oberheim, R. (2006). *Handbuch Berufung im Zivilprozess*, ZPO § 321 Rn. 228-240. München: Lutterhand.
- Ekşi, N. (2019). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim* (2. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Elzer, O. (2020). § 321 Ergänzung des Urteils. V. Vorwerk, H. Kurt (Editörler), *Beck'scher Online Kommentar zur Zivilprozessordnung (BeckOK ZPO)* (38. Auflage). ZPO § 321 Rn. 1-54. München: C. H. Beck Nördlingen.
- Ercan, İ. (2021). *Uygulamacılar İçin Medenî Usûl Hukuku El Kitabı* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Erdem, M. (2010). Hükümlerin Tavzihinin İsim ve Sıfat ile Esas Hükümdeki Hesap Hatalarının Düzeltilmesiyle (Hükümün Tashihi) Karşılaştırılması. *Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan*, Cilt I, s. 911-917. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Eren, F. (2014). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (16. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Erişir, E. (2013). *Geçici Hukukî Korumanın Temelleri ve İhtiyati Tedbir Türleri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Fasching, H. W., Bydlinski, M. (2004). *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen* (2. Auflage). Band 3: §§ 226-460. Wien: Manzsche Verlags, ZPO § 423-424.
- Feil, E., Kroisenbrunner, E. (2003). *Zivilprozessordnung Kurzkommentar Für Die Praxis*. Wien: Linde Verlag.
- Gençcan, Ö. U. (2013). *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yorumu (Bilimsel Açıklama - Son İctihatlar)*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Göksu, M. (2020). *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Tahkim* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Görgün, L. Ş., Börü, L., Toraman, B. ve Kodakoğlu M. (2020). *Medenî Usûl Hukuku* (9. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Güneş, D. B. (2016). Tebliğ Yokluğu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 74 (1), s. 221-231. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/28570/304821> (Erişim Tarihi: 27.04.2021).
- Hendem, B. (2021). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yeni Bir Düzenleme: Hükümün Tamamlanması. *MİHDER*, 2021/2, 17 (49), s. 611-656.

- <https://ezproxy.etu.edu.tr:2416/Book/t2booZAPw0G2kdNPF49QxA/31dbdbf68f3741c891091e6a442f87f2?s> (Erişim Tarihi: 21.09.2021).
- Hanağası, E. (2009). *Davada Menfaat*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- İnceoğlu, S. (2018). *Adil Yargılanma Hakkı - Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 4*. Ankara: Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi. https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf (Erişim Tarihi: 21.04.2021).
- İyilikli, A. C. (2003). Medenî Usûl Hukukunda Tavzih ve Tashih. *Adalet Dergisi*, 2003/4, s. 298-304.
- Kalpsüz, T. (1997). Türk Hukukunda Hakem Kararlarının Temyizi Sebepleri. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (BATİDER)*, 19 (1), s. 5-41. <https://www.jurix.com.tr/article/6062> (Erişim Tarihi: 25.02.2021).
- Karafakih, İ. H. (1952). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Karlı, A. (2014). *Medenî Muhakeme Hukuku*. İstanbul: Alternatif Yayıncılık.
- Klauser, A., Kodek, G. E. (2006). *Jurisdiktionsnorm und Zivilprozessordnung Österreichisches und Europäisches Zivilprozessrecht* (16. Auflage). Wien: Manzsche Verlags.
- Kuru, B. (1961). *Nizasız Kaza*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Kuru, B. (1973). Hukuk Usûlünde Aleyhe Bozma Yasağı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 30 (1), s. 135-144. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/631780> (Erişim Tarihi: 25.04.2021).
- Kuru, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü* (6. Baskı). Cilt I. İstanbul: Demir Demir Yayıncılık.
- Kuru, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü* (6. Baskı). Cilt III. İstanbul: Demir Demir Yayıncılık.
- Kuru, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usûlü* (6. Baskı). Cilt V. İstanbul: Demir Demir Yayıncılık.
- Kuru, B. ve Aydın, B. (2021). *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı* (5. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.

- Landbrecht, J. ve Tokeser, A. (2016). Partial Decisions On The Substantive Matter In Dispute - In Turkish And Comparative Civil Procedure As Well As In Turkish Arbitration Law (Türk ve Karşılaştırmalı Medenî Usûl Hukuku ile Türk Tahkim Hukukunda Uyuşmazlık Konusunun Esasına İlişkin Verilen Kısmi Hükümler). *Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi*, 5 (2), s. 495-518. <https://ezproxy.etu.edu.tr:2416/Book/t2booZAPw0G2kdNPF49QxA/d0450e1a5b5446bdbaf1a56952a38685> (Erişim Tarihi: 15.04.2021).
- Musielak, H. J. (2020). § 321 Ergänzung des Urteils. W. Krüger, T. Rauscher (Editörler), *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen (MüKoZPO)*, Band 1: §§ 1-354 (6. Auflage). ZPO § 321 Rn. 1-17. München: C. H. Beck Nördlingen.
- Musielak, H. J. (2020). § 321 Ergänzung des Urteils. H. J. Musielak, W. Voit (Editörler), *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz Kommentar* (17. Auflage). ZPO § 321 Rn. 1-16. München: Verlag Franz Vahlen GmbH.
- Muşul, T. (1988). Medenî Usûl Hukukunda Ara Kararları. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 4, s. 217-262. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duhfd/issue/22983/245841> (Erişim Tarihi: 20.04.2021).
- Muşul, T. (2012). *Medenî Usûl Hukuku* (3. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Muşul, T. (2016). *Tebliğat Hukuku* (6. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Muşul, T. (2018). *İcra İflâs Hukukunda; Şikâyet* (2. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Önen, E. (1979). *Medenî Yargılama Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Özbay, İ. ve Erdem, M. (2013). Hakem Kararlarının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması (HMK M.437). *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2), s. 45-75. <https://ezproxy.etu.edu.tr:2415/article/4365> (Erişim Tarihi: 08.10.2020).
- Özekes, M. (1995). *Medenî Usûl Hukukunda Asli Müdahale*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Özekes, M. (1999). *İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özekes, M. (2003). *Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı*. Ankara: Yetkin Yayınları.

- Özekes, M. (2008). *Sorularla Medenî Usûl Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi (İstinaf ve Temyiz)* (1. Baskı). Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Özekes, M. (2017). *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt III, §§ 19-21. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Özekes, M., Atalay, O., Pekcanıtez, H. (2020). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 Sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 150, s. 247-299. Ankara: Türkiye Barolar Birliği. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2020-150-1938> (Erişim Tarihi: 08.10.2020).
- Özekes, M. ve Boran Güneysu, N. (2021). *Deliller ve Hüküm Eksikliği Yönünden İstinaf İncelemesi ve Kararı (HMK m. 353/1-a-6)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Öztek, S., Taşpınar Ayvaz, S., Kale, S. (2020). Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 20 Mart 2020 Tarihli Kanun Teklifi'ne İlişkin Bazı Açıklamalar ve Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 149, s. 77-152. Ankara: Türkiye Barolar Birliği. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2020-149-1924> (Erişim Tarihi: 08.10.2020).
- Öztek, S. (2021). *Türk Medenî Yargılama Hukukunda İstinaf ve Temyiz (6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.341-m.373 Şerhi)*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Pekcanıtez, H. (2017). *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt I-II, §§ 1-9. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Pekcanıtez, H. ve Taş Korkmaz, H. (2017). *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt I, § 6. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Pekcanıtez, H. ve Simil, C. (2017). *İcra – İflâs Hukukunda Şikâyet* (2. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Pekcanıtez, H., Atalay, O. ve Özekes, M. (2020). Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin (2020) Değerlendirilmesi (30/03/2020). *Lexpera Blog*. <https://blog.lexpera.com.tr/hmk-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanun-teklifinin-2020-degerlendirilmesi/> (Erişim Tarihi: 30.04.2021).
- Pekcanıtez, H. ve Meriç, N. (2020). *Medenî Usûl Hukukunda Fer'i Müdahale* (2. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

- Pekcanıtez, H., Atalay, O. ve Özekes, M. (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (9. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Postacıoğlu, İ. E. (1941). Şarta Muallâk Hüküm. *Adalet Dergisi*, Yıl: 32, Sayı: 2, s. 112-122. Ankara: Yeni Cezaevi Matbaası.
<https://adaletdergisi.adalet.gov.tr/arsiv/adliyeceridesi/1941/s2-1941-sene32-sayfa70-cilt1.pdf> (Erişim Tarihi: 20.04.2021).
- Postacıoğlu, İ. E. (1956). Türk Hukukunda Hükümlerin Tavzihi. *Muammer Raşit Seviğ'e Armağan*, s. 295-302. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- Postacıoğlu, İ. E. ve Altay, S. (2020). *Medenî Usûl Hukuku Dersleri* (8. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Rechberger, W. H., Simotta, D. A. (2010). *Grundriss des Österreichischen Zivilprozessrechts: Erkenntnisverfahren* (8. Auflage). Wien: Manzsche Verlags.
- Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P. (2010). *Zivilprozessrecht* (17. Auflage). ZPO § 321 Rn. 23-41. München: Verlag C. H. Beck.
- Ruhi, A. C. (2019). *İcra Memurunun İşlemine Karşı Şikâyet* (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Saenger, I. (2019). *Zivilprozessordnung: Familienverfahren, Gerichtsverfassung, Europäisches Verfahrensrecht: Handkommentar* (8. Auflage). ZPO § 321 Rn. 1-76. Baden: Nomos.
- Schellhammer, K. (2012). *Zivilprozess Gesetz-Praxis-Fälle* (14. Auflage). Heidelberg: C. F. Müller. ZPO § 321 Rn. 832.
- Schwandner, I. (2016). ZPO Art. 334. A. Brunner, D. Gasser, I. Schwandner (Editörler), *ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar* (2. Auflage). Zürich: Dike Verlag AG.
- Selçuk, S. (2018). Hakem Kararlarının Tamamlanması Talep Edilmeden Aynı Sebeple İptal Talebinde Bulunulmasında Hukukî Menfaat. *Ankara Barosu Dergisi*, 76 (1), s. 271-295. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/39350/464180> (Erişim Tarihi: 08.10.2020).
- Tanrıver, S. (1998). Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (BATİDER)*, 19 (4), s. 45-50. <https://jurix.com.tr/article/6061> (Erişim Tarihi: 15.04.2021).

- Tanrıver, S. (2010). Türk Hukuku Bağlamında Çekişmesiz Yargı ve Noterlik. Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, s. 2013-2024. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Tanrıver, S. (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (4. Bası). Cilt I. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Tanrıver, S. (2021). *Medenî Usûl Hukuku* (1. Bası). Cilt II. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Taşpınar Ayvaz, S. (2013). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) Zaman Bakımından Uygulanması* (10. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Tutumlu, M. A. (2012). *Kuram ve Uygulama Açısından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Yeni ve Değişik Hükümlerinin Yorumu* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tutumlu, M. A. (2012). *Hükmün Açıklanması ve Düzeltilmesi: (Tavzih ve Tashih)* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tutumlu, M. A. (2013). Hukuk Davaları İçin Zorunlu Bir Kurum: Hükmün Tamamlanması. *Legal Hukuk Dergisi*, 11(132). İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Tutumlu, M. A. (2014). *Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçe* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tutumlu, M. A. (2020). Hukuk Davalarında Hükmün Tamamlanması Kurum ve Uygulanma Koşulları. *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl: 78, Sayı: 2020/3, s. 403-414. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2020-3/11.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2021).
- Umar, B. (2014). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* (2. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Üstündağ, S. (1971). *Medenî Yargılama Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Üstündağ, S. (1976). 1711 Sayılı Kanunun Kanun Yolları Bakımından Getirdiği Değişiklikler ve Bunların Değerlendirilmesi. *HUMK'un Değiştiren 1711 sayılı kanun ve Noterlik Kanunu Hakkında Sempozyum*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayını.
- Üstündağ, S. (2000). *Medenî Yargılama Hukuku* (7. Baskı). İstanbul: Nesil Matbaacılık.
- Yeşilirmak, A. (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (15. Bası). Cilt III, § 22. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

- Yıldırım, M. K. (2005). Alman Hukukunda Çekişmesiz Yargı. *Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukçuları Toplantısı-IV*. Ankara: TBB Yayınları, s. 18-48. <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/mu-2005-327.pdf> (Erişim Tarihi: 28.04.2021).
- Yılmaz, E. (1988). Hukuk Davalarında Yasa Yollarına Başvuru Hakkı ve Bu Hakkın Sınırlandırılmasının Yerindeliği Sorunu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 1, s. 131-155. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.
- Yılmaz, E. (2001). *Geçici Hukukî Himaye Tedbirleri*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Yılmaz, E. (2003). *Olağanüstü Temyiz*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Yılmaz, E. (2013). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Yılmaz, E. (2013). *Medenî Yargılama Hukukunda Islah*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Bilgi Yayınevi (2009). *Osmanlıca Türkçe Sözlük* (8. Baskı). Ankara.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 25.12.2020).
- Alman Medenî Usûl Kanunu metni. <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/BJNR005330950.html> (Erişim Tarihi: 08.10.2020).
- Avusturya Medenî Usûl Kanunu metni. <https://www.jusline.at/gesetz/zpo/paragraf/423> (Erişim Tarihi: 08.10.2020).
- İsviçre Medenî Usûl Kanunu metni. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/262/de> (Erişim Tarihi: 08.10.2020)